כל כתבי א. נ. גנסין

כרך ראשון

ספורים

עם מבוא מאת פ. לחובר

ורשה, תרע"ד

א. נ. גנסין כשנה לפני מותו

נשאר בלי סתרון, וצריך היה לחפש עבודה בלתי־קבועה (הוא תרגם אז את „בימי שבתי צבי" לוַסרמַן ואת „הצלב" לאוּפּטפלדר) וגם — שעורים אחדים. בודאי לא היה זה עליה לגנסין, אבל אל התלמידים צריך היה לעלות במעלות, ולו, לגנסין, היתה קשה לא רק העליה, אלא גם ההליכה היתה קשה לו, לזה שבא לוַרשה ומחלתו האנושה והנושנה בלבו...

אולם על־דבר מחלתו לא ידע איש. את מחלתו זו נשא בלבו עוד מקדמת נעוריו, ובשנים האחרונות, על־ידי תנאי חייו המוזרים, שנמצא בהם ביחוד על־ידי חיי־הנפש הפנימים, שהיו מוזרים עוד הרבה יותר, התגברה מחלתו הרבה. כשבא לוַרשה, היה מצב בריאותו קשה למדי, בכל־זאת, לא ספר מזה לשום איש ולא ידע מזה שום איש, על כל יסוריו הגדולים עבר בשתיקה גמורה, עד שנפל למשכב והרופא בא והודיע — כי אפסה כל תקוה...

הבשורה הזאת, שבשר לנו הרופא, היתה לנו, לחוג הצר של מכיריו, כרעם ביום בהיר. הדבר לא עלה על הדעת, לבנו פג, ולא האמין. איך אפשר הדבר, שזה ילקח מעל ראשנו, ואנחנו כה גלמודים, בודדים, עירומים... עוד זכר אני את אותו הערב בכל מוראיו ופחדיו. אני באתי לבקרו ושרם נכנסתי לחדרו בשרו לי את הבשורה. רגעי שתיקה אחדים ובליעת דבר קשה־קשה, שאינו חפץ לרדת דרך בית־הבליעה והוא עולה ומחנק והוא סוכך משום־מה גם בעד אור העינים. הבלגתי ונכנסתי. הוא שכב על־פני הרפידה שבחדר, כשעיניו פתוחות לרוָחה ומביטות נכחן... פתאם נעשה לו הכל צר והוא לחם בכל אבריו בעד טעם אויר, שהיה חסר לו לנשימה... ושוב נרגע ושתק והביט אחרי אלה מקרוביו, שיצאו כלם מן החדר. פתאם סנה אלי: „מה דעתך, הרגעים האחרונים שלפני יציאת נשמה הם נעימים בודאי; יסורים אין בכחך עוד להרגיש, לעֻמת זה עוד יש בכחך להרגיש, כי חי אתה, חי בלי יסורים... מה דעתך בזה?" — כמעט שאבדתי אז את שווי־משקלי ותשובתי על שאלה זו כמעט שהתפרצה מפי ומעיני גם יחד... אולם עוד הפעם הבלגתי, עקמתי את שפתי בבת־צחוק משֻנה ואמרתי לו: „אל־נא תדבר הבלים", אולם הוא לא הרפה מזה, והוסיף באיזו מתינות ושלות הרוח: „אתה חושב, כי מפני שאני נמצא עתה במצב כזה אני מדבר את דברי אלה, בעוד שאני שואל בעלמא, כי דבר הוא שכדאי לעמוד עליו ולחשוב עליו. אני כשלעצמי יראתי את המות רק בהיותי צעיר, בהיותי כבן עשרים; אז יש שָׁעוֹת ולילות הגיתי בו, כשתארתי

ВАРШАВА 1914 : : : : 1
ТИП. ЛЕВИНА-ЭПШТЕЙНА
ПАВЛИНАЯ 36. : : : : 2

לו לתפוס באנשים. יש שראה איזה איש רק פעם אחת ומיד ותפס אותו כלו. יש שבמבטא אחד או בפתגם קצר אחד היה מבטא ומצייַן את אפיו של האיש, שנודע לו עתה או שראה אותו פעם ושתים, ומבליט את סרצופו המיחד. ביחוד היה שונא את הצעקנים ואת בעלי השאון וכל אלה הדורשים גבוהה וזהלכים בגדולות ונפלאות. את אלה שנא והתרחק מהם. אולם גם יחוסו לאלה שהתקרב אליהם ובחר בהם, להיות לו לידידים, היה מיחד במינו. הוא היה מסור אליהם והיה מתיחס אליהם באיזה יחס של אבהות. כאדם מבגר לנטרי ופקח נמוד, שראה הרבה עני ועמל בימי חייו המעטים, היה יודע לעמוד לרַע בשעת מצוקה, מצוקת נפשו; דברים כאלה היה מבין אף ברמיזה ובזה ידע גם לרפא ולנחם ברמיזה. הוא היה קשור הרבה לרעיו ולידידיו המעטים; אולם דיה היתה מלה אחת שלא בנגינה הנכונה, שהוצאת מפיך, לנתק את כל הקשר הזה. זוכר אני, כי פעם אחת התקשיתי קצת במבטא אחד שב„אצל", שמסרתי אז לדפוס. אני בקשתיו להוסיף איזו מלה, ליתר ברור ובאור, והוא גם הוסיף את המלה הזאת, אבל לא יכול לסלוח לי בשום אפן את חטאי, שהתקשיתי בזה, ולא יכול להרגע. „אם גם אתה מתקשה בזה, אז אין בהחלט לשם מי לכתוב עברית".

„אין לשם מי לכתוב עברית" — היה אומר וחוזר ואומר; אולם בכל־זאת היה מלא כלו שאיפה לכתוב ולכתוב. גם בשכבו על מטתו, כשזרחה לו קצת השמש, יש שהיה מדבר על תכניות שונות ועל פריה של ספורים קטנים, שיהיו בהם גם אחדים מחיי בארץ־ישראל.

בכלל לא היה נסיון מרבה דברים; יותר מדי היו חייו פנוים לצד פנים, שהא פולט הרבה לחוץ. אבל יותר מדי דברו אצלנו עליו כעל שתקן. בחבורה, שלא היתה קרובה אליו ולפי־רוחו, היה באמת שותק, אבל בחוג צר של רעים וידידים היה גם מדבר ויש שהיה גם מתלוצץ ומדבר דברים שנונים.

אותם שנים שלשה האנשים, שהיו קרוביו אליו בכל ימי עמדו ברגליו על אדמת וַרשה, כל אלה שטרו את מטתו כל ימי חליו. אנשים אחרים, שלא היה קרוב אליהם קודם ולא היה מחבבם קודם, לא נתנו להַראות אצלו, והוא גם הוא לא חפץ לראותם. מפני שלא היתה לו דירה מתאימה די צרכה, שיהיה בה די אור ואויר, הכניסו אותו לבית־החולים, שעל שם „הילד ישוע", ששם משמש במחלקה של מחלות פנימיות פרופיסור אחד, מומחה למחלות הלב.

לפני את כל מוראיו ופחדיו; אולם כשאדם איננו עוד נער, שוב אינו מתירא מפני זה, שבטוח הוא בו שיבוא, אבל יש שאדם חושב וחוקר בזה, חקירה לשם חקירה". אמנם החקירה הזאת היתה חקירה, והוא הביע אותה בנחת מדומה שגם באיזו שלוה, אבל אי־שלֵוֹת לגמרי היו רק באותה שעה העינים, אלה העינים הכחֻלות, היפות נוצצו באיזה ברק מיֻחד, והן היו גם לַחות קצת והביעו אחרת לגמרי מאשר הביע הפה... אולם פתאם הבליג לגמרי ונעשה שלֵו לגמרי, ומאז כמעט שלא הזכיר את זה, שבטוח היה שיבוא בקרוב (באחת מרשימותיו, שרשם לעצמו, כשנה לפני מותו, בהיותו עוד בפוצ'פ, ושנמצאה בין כתביו אחרי מותו, הוא כותב, שבטוח הוא שימות בקרוב, ובאחד מטכתביו, שכתב להוריו שבועות אחדים לפני מותו, הוא כותב: "פה מַהכים, מי לפסח ומי—לנעכטיגע טעג"). הוא כמעט לא הזכיר שוב את זה, מלבד פעמים או שלש בדרך הלצה, אף כי אפילו מי שלא חונן בהסתכלות חדה וחודרת כגנסין היה רואה, כי הקץ הולך הלך וקרב; אולם הוא עשה את עצמו כאלו אינו רואה והוסיף להשוב ולשתק... רק פעם אחת, זה היה שני ימים לפני ה"קץ", כאלו חפץ לפתוח שוב, ולאחרונה, את סגור הלב. ביום ההוא בקר אותו המשורר טשרניחובסקי, שהיה אז ברישה, שבא בלוית פרישמאן. אחרי שיצאו הם באתי אני. הוא בקשני לשבת סמוך אליו וחכה לאיזה דבר. כנראה, חכה לשעת הכשר, שיצאו אחיו ובת־אחותו, שלא סרו מעל מטתו, והוא היה חם עליהם, לדבר איזה דבר בפניהם. פניו היו אז קשובים ונטוים לעבר אחד וכאלו היו שקועים בנקדה אחת. פתאם יצאו קרוביו מן החדר ובאיזו סריזות מיֻחדה התחיל: "טה שלומך?" — כאלו לא ראני זה כמה, אף שבאותו יום בבקר דברתי אתו, "ובמה אתה עוסק עתה? ומה שלום בני־ביתך? ובנך? הן את בנך לא ראיתי זה זמן רב!" הוא התחיל בשיחה פשוטה, שהטון, שבה נאמרה, היה מלא חרדה כל־כך ואימה, עד שהתחלתי לרעוד בכל גופי; ראיתי, כי חפץ הוא להכנס אתי בדברים ולהטות את השיחה לאותו צד, ופחד וחרדה נפלו עלי וברב כח הטיתי את הדברים לצד ההלצה. התחלתי להתלוצץ בי ובעבודתי גם־יחד, והוא—היה כלו נרגז וכאלו גם מרֻמה על־ידי, כי לא זאת חכה ממני, ושתק.

היחס שלו לרעיו וידידיו היה בכלל מיֻחד במינו. הוא בחר לו רעים וידידים והיה בורר הרבה בין אלה, שנחשבו לחוג מכיריו, תפיסה מיֻחדה היתה

הַצָּדָה

הפרופיסור הזה הראה קצת פנים שוחקות ואמר, שלא אפסה עוד כל תקוה, ואמנם הוטב שם מצבו קצת, אבל הוא לא חפץ להשאר בשום אפן בבית־החולים ההוא, המלא חולים מכל המינים והשדרות ושלא נכר שם אדם כגנסין לפני איזה בן־אדם. כשבועים לפני מותו הוציאו אותו משם לדירה חדשה, שהיה בה אור ואויר יותר מבהקודמת, אבל הוא לא שאף עוד את האויר ההוא, רק חי כל העת על האויר המלאכותי, שהלעיטו אותו בו. וכך חי לו עוד כשבועים ביסורים נוראים, כשעומד בכל רגע ורגע למות מיתת הנק, מחסר אויר. והוא היה סובל הכל בשתיקה וחושב בשתיקה מה יהיה בסופו של דבר, בלי שהסתתרה בכל־זאת בינתו, עד הלילה האחרון.

בלילה האחרון הזה עמדנו כלנו, אותם השנים, שלשה, ערים על־יד מטתו. הוא היה אז לא ער ולא ישן ומשתטש קצת, אף כי יש שעוד זכר את אחד מאתנו והכיר אותו בפניו וגם קרא בשם. הוא היה עוד מתרשם, אבל חסר הרגשה שלמה, וצר היה כל־כך וכאב הלב כל־כך לראות את זה אובד לאט־לאט את הרגשתו, שהיתה כל־כך דקה, ואת הכרתו, שהיתה כל־כך גדולה. צר היה כל־כך לראות האי שופרא דבלי לאט לאט. צר היה לראות את זה, שהיה כלו אדם, אובד לאט לאט את פרצופו האנושי ואת צלם האלהים, שנשא בכל. לאט־לאט ורשמיו החיצוניים הדלו כמעט לגמרי, אבל חיו הפנימיים עוד דפקו בקרבו ואולי גם נתעצמו על־ידי זה, והוא חי עוד בפנימיותו, על זכרונותיו. הוא חלם את חלומותיו מימים עברו, ויש שהיה מדבר מתוך חלום וקרא בשמות, שהיה להם איזה תפקיד בחייו. הנה: „ברנר“... שמה של איזו עלמה... „פתח־תקוה“... „בורה“... ושוב שתיקה ושקיעה בתוך חלום, כשהדפק דופק את דפיקותיו החלשות והרפויות, שנעשו חלשות ורפויות יותר ויותר...

כשהאיר היום, יום ה', כ"ז אדר־א' תרע"ג, והשמש התרוממה במרום, שקעה שמשו של זה...

ורשה סיון, תרע"ה.

פ. לחובר.

I

בפעם הראשונה בא נחום חגזר לאותו הבית היפה, אשר בקצה הרחוב השוקטה, לרגלי סבה אחת טפלה, שלפרקים היא עולה על לבו והוא חוזר ושוכחה מיד. לתמהונו, פגש אז שם את שכנתו השמנה, העלמה חנה הֵילִיר, המשחקת תמיד בקול רם ולמקושעים, שלא כדרך השבע, ושם בא עמה גם בדכרים בפעם הראשונה. אז דוקא לא שהה שם הרבה, כי היה לבו הפעם אל חלומותיו, והוא מָהר הביתה וכנפי אדרתו פזורות ולבו קודח והוא מחכה ליום מחר ואל העבודה הקבועה ואל החיים המלאים ענין, המתחילים לו בעיר הקטנה החדשה, אשר בחר לו לשבתו אחרי צאתו את וילנה. אולם למחרת דוקא היה יום עופרת ענום קצת ושמשות החלונות היו מזיעות והכתלים היו קודרים והתקרה נמוכה, והוא ישב עת רבה אל השלחן ולָחיו על כפו ושפתיו בין שִניו, ופתאם נָעור וימצא לו תואנה, ויקח לו את שכנתו, ויחדיו הלכו לאותו הבית היפה אשר בקצה הרחוב השוקטה. בפעם הזאת מצא שם פנים חדשות לו לגמרי. ברחוק מקום קצת מהשלחן הענול ישב לו צעיר אחד עלו ישיבה שחֻציה טורקית ושתי ידיו היו מחליקות את ברכו הפשוטה באויר והוא בעצמו מתנדנד פנים ואחור ומתלוצץ בהנאה והכל מצחקים לעומתו. אמנם שהה שם חגזר הפעם יותר; אבל מדי צאתו אל האולם היתה צהלת הצחוק שבחדר השני מפליאה אותו קצת, והיה מביט אל החלונות האפורים ונכנם ויושב שנית עם המסובים. לימים סר שמה שלישית בעטיו של אותו צעיר גופא. הלה בא אליו בבקר אחד ושהה אצלו קצת ופטפט והתרועע לו והזמינו ללכת אתו אל רוזה. באותה שעה היה חגזר יודע כבר, כי שיח לו ושיג עם בנו היחיד של אחד מגבירי העיר הקטנה, והוא לבש את אדרתו, וזכר את פני רוזה היפים ואת גיחוכם החור והזך לנגה הערפל של המנורה הפורשת צל, וחשב עוד הפעם בלבו, כי יודע הוא כבר ברוך למדי, שכל האנשים הללו גם יחד זרים לו

ההם שוהה אצל דודה אשר בכפר והיתה באה הביתה רק לעתים רחוקות. וכך עלתה לה, שפגשה אותו כרמל פעמים אחדות. חגזר ספר לה, כי זה לו לכרמל שנתים ימים ויותר לשבתו בכרכי הים והוא אינו יודע מה אתו, וכי בפעם האחרונה ראהו בוילנה, בטרם צאתו את הארץ. באותו מעמד נודע לו עוד, כי אידה זו הקטנה היתה תלמידתו של חברו זה. ובערב היום ההוא היה חגזר יושב אל השלחן העגול, אשר באותו החדר היפה, שלא היה בו זה ימים רבים, ורחה היתה עומדת אצלו, כשידה האחת נתונה על משענת כסאו והשנית מוטלת על מפת־השלחן האדומה, ולנגה ערפל של מנורה פורשת צל היו מסתכלים שניהם אל פני עלם אמיצים ושהורים, אשר נשקפו אליהם מתוך אלבום אחד יפה. פני חגזר, אשר בטרם פתחה רוזה לפניהם את האלבום השתטחה עליהם בת־שחוק קלה, היו עכשו מרוכזים־נלהבים, ועיניו לא זזו משתי העינים הגדולות והבטוחות־תמימות, אשר נשקפו אליו מתוך התמונה שלפניו. הפנים הללו היו זרים לו כך ומוצצים כך את לבו, וצל צחוק הלעג, המזכיר דבר־מה וגוזר את הלב, זה הצל הדק, המרפרף ואובד מדי רגע בסתרי השפתים הרעננות הללו, מרפרף באיזו בטחת נצחון חצופה ואובד מיד בערמת החול, באיזו כונה ללגלג, צחוק זה הציק לנפשו, כקצה חלום שנשכח. אחרי כן חשב זמצא, כי התמונה הזאת נעשתה לפני שמנה שנים ועוד, ושמע את פטפוטיה של רחה, אשר פטפטה על כרמל זה, שהיה אוהב מאד את אידה תלמידתו, הילדה הקטנה, שהיה מתקינה אז להכניסה אל הגימנזיום, ועל התמונה הזאת, שלא אפשר כלל להכירנו על פיה, ועל מַניה אחותה. הבכירה מאידה לשתי שנים, אשר היתה תמיד, תמיד היתה מסתתרת מפניו, ההחה. לסוף היתה דממה עצבה ובערה המנורה ורתח הסמוַר על כנו הצהוב וקלחו הרותחים לתוך כוסות, וחגזר ישב דומם והסתכל אל מראה המנורה האחרת, זו שהצטַירה לו בשמשות השחורות והמנוהצות מחמת הלילה שברחוב. ובשעה העשירית בלילה היו ערדליו שוקעות בזו אחר זו בבצת הרחוב האפלה והזרה וגבו היה נטוי קצת קדימה, והוא חשב חליפות על החדר היפה ונגהו המַצל, ועל כרמל חברו ופניו הזרים, ועל רוזה הפקחית ועיניה הטובות, ועל החיים היפים ומגלתם הגָנולה. זכר רגע גם את לחישת הסתרים הגרויה, אשר קלטה אזנו בפרוזדור האפל, בהכנסו לשם עם דמדומי ערבים, לחישת הסתרים הזו, אשר היתה פותרת, במדומה לי, שאלה בחשבון, ואת גניחת היסורים החלשה, אשר רחשה אחריה,

לגמרי. אחר הדברים האלה סר שמה עוד פעמים אחדות וראה את אִידָה, הגימנזיסטית החֲרוּרה, המכינה תמיד את שעוּריה בהתמדה, ואת מַניה, אחותה הבכירה ממנה, האיקסטירנה המלאה, אשר היתה באה ויצאה לרגעים ומחפשת דבר־מה אנב איזה נהימת־זַמרה מקוטעה, ואת רוזה לא מצא שם, או שהיה מוצא אותה יפה ומשחקת בחדוה מלבבת להלצותיו של אותו הצעיר העלו.

זה היה בתחלת האביב של אותה שנה, אשר אַם האחיות הללו נפטרה ואביהן רבי שמחה בֵּר הלך לו ה„נגבה" לערב את מערבו. בימים ההם ותבת הנצרים הגדולה של הגזר, המלאה לה ספרים ו„כתבים" שונים, עומדת עדַן חבושה ליד פתח החדר, כמו שהביאה אתו מוילנה לפני שני שבועות, והוא בעצמו היה עוד עסוק לפרקים בקביעת דירתו. כי אמֹר אמַר לכונן את מצבו בעיר הקטנה הזאת, בשביל שתהא לו הרָוחה להגשים את מחשבותיו הרבות, אשר חשב על העבודות הספרותיות אשר לפניו, ואולי גם ללכת אחרי כן למדינת הים, כאשר חשב מאז. בקרוב נפתחה אותה תבה והתחילו לו ימי העבודה. ארבעה תלמידים היו לו, והוא היה חוזר על בתיהם כל השעות שלפני הצהרים; ואחר חצות היום היתה לו עבודה מרובה בבית. באותו קיץ היה הולך ונדפס באחד העתונים העברים מאמרו הגדול על הספרות היפה העברית עם שפעת ציטטים ממחברים שונים. מלבד זאת היה טרוד כל ימות הקיץ ביסוד אגודה ספרותית בעיר, אשר היתה משאת נפשו מאז, והיה ממהר גם בהכנת מאמרו השני, בשביל שיקבל אחרי כן את משכֻּרתו בעד שניהם יחד. וכבר החל לחשב מחשבות גם על דבר לכתו למועד תקופת הלמודים הבאה למדינת הים; אולם אחרי שקלא וטריא קטנה עם אותה מערכת בנוגע לעסקי ממונות, נתבררה לו טעות אחת קטנה, שהכבידה קצת את לבו, והוא נגש לחבר ראשי פרקים של שורת המאמרים הגדולה, אשר היתה את נפשו לכתב על קורות הספרות במאה האחרונה, וידיו היו מלאות עבודה. בבוא אחרי כן הסתו, והוא, כשהוא מרוכז באדרתו המסורבלה ונעול בערדליו הגבוהים, היה לש פעמים אחדות ביום את הרוסת הרפש של ככר השוק, אז אמנם פגש את רוזה פעמים מספר ברחוב, אלא שבכל פעם היה עובר על פניה ויוצא לה ידי חובתו בהרכנת ראש גרידא. רק פעם אחת אירע לו לעבר אתה יחד מרחוב אל רחוב ונודע לו באותה שעה מפיה, כי היא... אמנם לא שהיא יודעת היטב, אבל היא מכירה „כך" את בַּרְמָל חברו, מי שהיה בכאן מורה לפני שנים אחדות. היא היתה בימים

התחילה הלה שוהה שם יותר ויותר ונשארת למולו ומעמידה פנים זרונים, וסניו הוא היו נעשים דומים באותה שעה לפנים של איש המתאמץ להשקיט את כאֵב שניו הרוצע. בימים ההם וחגזר כבר יודע, כי גם אידה וגם מניה שתיהן תקפה אותן מין הולשת העצבים למיום שמתה עליהן האם; אלא שאידה חדלה בשל זה מבוא אל הגימנזיום לזמן מה, כמצות הרופא, ומניה לא הסכימה בשום אופן להפסיק גם הפעם את הכנותיה להכנס אל מחלקת הגימנזיום החמישית, אשר לא פעם ולא שתים נגשה אליהן עוד בילדותה והיתה נאלצה לחדל מהן כפעם בפעם משום איזה דבר. ולפיכך יש שהיה חגזר מדבר בחברתה על הלמודים הצנומים, האוכלים את בשר הילדים עם הגדולים ומוצצים את לֶחם ולשדם בעודם ב„אביב ימי שחרותם"; אפס מניה היתה בכל פעם מביטה עליו בתחלה בעינים מורמות למחצה ומעט מעט היתה מכוננת לעומתו עוד יותר את פניה הזדונים, אשר גזרו את לבו ויעליבוהו, והיתה מנדנדת בשלוה, כביכול, את רגלה האחת על קצות אצבעותיה ומשתעלת לפרקים שֵעול של כונה, כאומרת: לא לי הדבר נוגע. ועם ההפסקה הראשונה היתה קמה ופורשת אל חדרה והשיחה היתה שבה לקדמותה.

אמנם התנהלה בימות החרף הזה עבודתו הספרותית של חגזר בכבדות רבה; אבל היו סבות שונות לזה. את ראשי הפרקים של שורת המאמרים הגדולה, אשר התחיל לכתב בראשית ימי הסתו, הוכרח להפסיק באמצע מפני מאמר הבקרת הגדול, אשר אמר לכתב על אחד הספורים החדשים, שנתפרסם בראשית החרף ההוא. במאמרו זה אמר להראות באצבע סוף סוף על כל אותם הדברים, המעסיקים עתה את מיטב צעירי העם, והספרות עוברת עליהם בשתיקה; אולם האגודה הספרותית החביבה עליו, אשר מצבה היה רופף מאד בימים ההם, והתלמיד החמישי, אשר הוכרח לקחת לו בחרף הזה נוסף על קצבת שעוריו משכבר, שללו ממנו כמעט את כל עתותיו הפנויות, והוא הספיק רק לרשֹם רשימות שונות, פחות או יותר מפורטות, בנוגע לתכנו של המאמר ולא יותר. מלבד זאת נוספו במחברותיו קטעים שונים מהרהורי לבו בימים האחרונים, אשר אמר לסדרם, בבוא מועד, לשורה של מסות ספרותיות, והללו היו מעסיקים אותו לפעמים תכופות מאד.

ולמועד האביב בא הביתה אחי מכרותיו, מנהל פסרים בבית מסחר אחד שבאחת מערי הנגב, לבלות אתן שבועות אחדים, וחגזר היה נמצא יותר תדיר

והשב על מניה המלאה ועיניה השחורות ועל אֵידה ההלשה ופניה החורים. ובבאו הביתה, נגש אל עבודתו בנהימת איזה זמר שובב.

מאז והלאה התחיל בא לשם תדיר. על פי רוב, בערב. רוזה היתה כפעם בפעם בודדת באותה שעה בחדרה הפּהה והיתה מגיחה לקראתו מפנתה האפלה ומושיטה לו חרש את כפה הקטנה והטובה ומעלה את הגנה המצל במנורה היפה. אחרי כן היו הפנות קודרות והפרחים הגבוהים מטושטשים והשמשות שבינות לוילונות משחירות והשיחה שוקטה, תמימה וקולחת. שעה קלה לפני יציאתו משם היה קול צחוקו מצלצל אפילו ברמה מפרק לפרק. אותו הצעיר העלז לא היה נראה שם כמעט כל העת. אמנם סר לשם פעמים אחדות בחברת אחותו הבכירה והיו יושבים ומתלוצצים והולכים להם, וחגזר נוכח אז לדעת, כי לשוא היו נראות לו הלצותיו בשכבר הימים לשורטות: אדרבא, הרי זה זהיר במאד ואינו גרוע מכל הצעירים המצויים. על רוזה, שהיתה משתתפת אז בחדודים בתאוה קודחת מיוחדה, היה חושב בהנאה, כי יש לה די רעל והלצותיה יוצאות חיות כל כך ומפרפסות וקולעות. אלא שכל הדבר בכללו לא היה ניחא לו קצת והוא היה מלוה את האורחים כפעם בפעם בהנאה יתירה ושוכחם מיד. אחרי כן היתה רוזה מרבה לדבר תמיד על כל אשר עלה על לבה: על עצמה, על מניה, על אידה, על אביה, והיתה מדברת בחשק קודח ומתבלת את דבריה בצחוק שקט, ערוי קצת במסתרים, ומבטת אל איש־שיחה בחבה בטוחה. חגזר היה קם באותה שעה ומפשיל את ידיו לאחוריו אל תחת הצני הפידז'ק שלו, ומציע צעד אחר צעד על פני מדרכי המרבדים הרכים, ונהנה מכל חריקת נעל, שהיתה נספגת בתוך האטון, ומסיח את דעתו מזה. כשהיתה רוזה פוסקת, היה מתחיל חגזר מספר מילקושו הוא, וכה היו משיחים וצוחקים ומזמרים חרש ולפעמים גם יוצאים לטייל קצת. לפרקים היתה באה החדרה גם מניה, עלמה טלאה קצת, אשר פניה טהורים ועינים לה קטנות ושחורות והושדות־מלגלגות. היא היתה כניחה את ספרה הפתוח על השלחן לפניה ושמה את שתי ידיה מתחת סנורה השחור ויושבת על קצה הספה ושותקת בצפיה של נאוה. השיחה היתה נמשכת הלאה, אלא שחגזר היה מטשטש באותה שעה את קצה שפטו העפרורי ומקטט לפרקים את מצח הגבוה. בימים הראשונים היתה מניה יושבת לה ככה עת לא רבה ופורשת אל חדרה במרירות של נאוה נסגעה וחגזר היה מטייל אחרי כן בחדר ומזמזם קטעי נגינות שונות ונושך בלי־טשים את שפתו התחתונה; אולם קימעא קימעא

מזנזלוגים טפוסיים של אפרים, כשהם באים להעיד אצל בית דין, ושל מגידים, כשהם מטיפים מעל הבימה בבתי כנסיות, ושל שפורים, כשהם באים לקחת מאת „חַיְקה" יין בהקפה. אותה תקופת תמוז נחרתה עמוק עמוק בלבם של כל בני החבורה ותהי להם די למלאות בה גם ימים רבים וארוכים אחרי כן. ומשהתחילו, לאחרונה, קוּרים ארוכים ודקים זוחלים באויר ועלים צהובים נושרים ומתפזרים בשדרות שבגנים, היה חגזר רומס על העלים הנושרים בפראות של חדוה ובקדחת של אינרגיה פורצת, וקומתו היתה מזדקפת, וחזהו מתרחב ונבלט ופניו נֵעורים. עוד שבוע, עוד שני שבועות, והשמים יתכסו קדרות, והרוחות תהיינה מיללות, והימים יהיו עגומים, והשמשות תהיינה מזדעזעות, ופחי הגגות יהיו מקשקשים — הידד! ומצב הרוח יהיה איתן, והטחישבה תהיה חפשית, והלב יהיה מֵקיר ומפכה, והעבודה תהיה חביבה וממלאה את הנפש ומרחיבה את הדעת.. עוד שבוע, עוד שני שבועות, והלילות יהיו אפלים, ואוֹרי הפנסים הבודדים רועדים, והגשמים מטפחים, והבֶּצה עמוקה — ובחדר היפה והחביב יהיה חם, ויהיה אור, ויהיה נעים, והציע העטופה קטיפה אדומה תהיה רכה ומרֻוָחה, ופני העלמות הענוגים יהיו יפים, ועיניהן הרוחשות תהיינה מלאות זהר ועדנה, ופטפוטה המוב של רוזה יהיה קולה בפנוק הלבב, וטענותיה הזדונות והזרות של מניה תהיינה משמעות אותו, ונפסקות באמצע, וחוזרות שוב ומתפרצות, ואידה הקטנה והחוֹרה, אידה המביטה פלאים כל כך, אשר צמתה רכה ויפה כל כך, אידה זו לא תתרצה בשום אופן לשבת על ברכיו ולהניח את ראשה החביב על חזהו, עד אשר יתפשנה בקפורותיה הרכות והחמימות, וידוע יֵדע, כי לא ילדה הוא תופש בקפורותיה, והושיב יושיבנה בחזקה. אז תכנע ותֵרגע על חזהו כרחל נאלמה, ושערותיה חחביבות תהיינה חלקות כל כך ועשירות כל כך ומסורות לו ונשמעות לו לכל אשר יַתן.

אחרי כן בא הסתו, וחגזר סר פעם אחת אל הביבליותיקה, ואירע לידו ספור אחד יפה מאד, ולקח אותו בערב ובא אתו לשם ויקראהו באזני העלמות עד תומו בלילה אחד. ולמחרת בבקר כבר הלכה אתו יחד רוזה אל הביבליותיקה לבחר ב„עוד איזה דבר יפה", שיהיה להם למקרא בלילה הבא. והשמים היו כבר קודרים, והרוחות היו מיללות, והבצה עמוקה, ושפות הגשמים דוקרות ומטפחות ומרטיבות. בימים הראשונים היו קוראים רק שלשתם; אולם מעט מעט היתה גם אידה לאחת השומעות התדירות. היא היתה באה תורת, והכר הצחור בידה,

בבית הזה, אשר נחה עליו עתה רוח אחת קצת. התחילה מניה עם סניה הזדונים־חוגגים להתראות בחדרים לעתים יותר תכופות ולקחה חלק גם בשיחות, בפנותה בתחלת דבורה רק אל אחיה, ואחרי כן, מעט מעט, היתה מעיזה להביט גם בפני יתר המסובים. ואידה היתה באה גם היא והכר הצחור שלה בידה האחת וספרה הפתוח בידה השנית ושוכבת לה למחצה על הסופה. היו באים מכרים ומכרות לפרקים תכופים והיו יושבים ושותים תה ומספרים וצוחקים ומשליכים קליפות אגוזים איש על פני רעהו והולכים להם. רוזה היתה תמיד מתאוננת אחרי לכתם, באותות של לֵאוּת נחמדה על פניה הענוגים ובתנועותיה הנאצלות, כי היתה עליה בימים האחרונים חברתם של אלו למשא כבד ואין היא מוצאה לה דברים עמהם כפעם בפעם. באשרה, כי שמואל אחיה לץ הוא לכשירצה — וישועתה באה, לכל הפחות, ממקום זה.

ושמואל, בחור מקושט כבן עשרים וחמש, הדומה בגדלו ובפניו הדלים והסחוטים לנער בן שש עשרה, היה מסתכל באותה שעה במשקפיו וידיו הקטנות והרזות היו משפשפות אותם במטפחתו הצחורה והיה עונה אחריה בבטול ערוי קצת:

— משכילי העיר הנדחת!

ומניה היתה מביטה עליו ומעקמת את שפתיה בבטחה יתרה וממלמה:

— משכילים!

אחרי כן היה שמואל מרכיב את משקפיו על חטמו ומרכין קצת את ראשו למעלה ומזכיר בהנאה צוהלת את ההלצה החריפה, אשר „תקע" לה ל„אותה הצחובה" או ל„זו הגדולה", ושואל אם הרגישו בעקימת „שופרה". רוזה היתה מעירה את הערתה, ומניה היתה נעשית יותר חפשית בדבריה, ושמואל היה נזכר בינתים בהלצה אחרת ומפסיק אותה, והכל היו משחקים ומדברים ומתלוצצים ומשוררים מעט ומבלים את העת.

ולאחר השבועות התחילו הטיולים העליזים בחורשה הנהדרה עם הסירות הצוהלות על פני הנהר היפה והמדורות הפואיטיות תחת כפת שמי האֶטלס הקודרת והפרעת הדומיה הרויה ברחובות הגמות בחצות הלילה ולפני עלות השחר. נספח אליהם עוד צעיר אחד אורח, מי שהיה חברו של חגזר בשכבר הימים, זעתה בא לכאן למצוא לו הוראות רק למחית ירחים אחדים. זה היה בחור עלית ובעל עינים קטנות ושחורות ומערכת שֵׂעָר שחורה אַ לַה גזגזל בראשו. הבחור הזה היה משורר להם שירי עם שונים, שהיו מביאים אותם לידי ניחוך, וקורא להם

מניה, ומניה היתה מתאמצת בתחלה להביט ישר אל פניו ולשמוע משוש, כמו שהיתה שומעה ער עתה, ולא היתה יכולה, והיתה מורידה עיניה והיתה לה תיכף חרטה על זה, והיתה מעמידה פנים זרונים ומתחילה מביטה ישר כלפי פניו, ואז היה לבו שלו מתחיל מהמם בו, והיה מרגיש את עצמו פתאם נואל במאד ונלעג במאד, והיה מתחיל נתקל בדבריו ופונה אל רוזה שוב, ומפסיקתהו, וחוזר חלילה.

וכשהיה שב הביתה בשעה מאוחרה בלילה, היה עולה על מטתו ושב אל מהשבותיו ואל הרגשותיו של היום שעבר ואל חלומותיו ותקוותיו ליטים הבאים לקראתו, והיה מיחל לתקופת החרף הבאה, מוכן ומזומן לגשת אל העבודה הרבה, אשר אמנם מזלזל הוא בה מעט ביטים האחרונים, ואולם שלא באשמתו, כי אם באשמת מאורעות אותם הימים. הנה יתם לו הירח הזה, הוא ישכר לו דירה יותר הגונה, ויהיו לו תנאים יותר נוחים לעבודה, והכל יבוא על מקומו.

ככה עברה עליו תקופת הסתו ההוא. וכשפורשה שכבת השלג הצחורה הראשונה על פני הרחוב הרחבה והחפשית ושריקת עורבים עליזה נשמעה מעל לגגות הנמוכים שהלבינו, יצאה רוזה בבקר אחד יחד את הגזר, כשהיא עטופה בטלית גדולה של צמר, ועברה אתו את הרחוב לרחבה, ובאה אתו אל החצר אשר מנגד. שם נבח לקראתם כלב גדול אסור בשלשלת, וחרקה חזירה שמנה מאצל עגלת־קיץ אחת צולעה, אשר היתה מוטלת בטבורה של החצר הלבנה, ויצאה לקראתם אפרה אחת גבוהה ושזופה, אשר שרווליה היו משולשלים וקצה סנורה, המבהיק מחמת זוהמה, תקוע באזורה ולשונה תועה ומפשפשת ומלקקת בין חניכי שניה וגיהוקי חזה הקשים מצלצלים ונודפים במליח ובבצלים שנתעכלו. רוזה קראה לה בשם אביה ודברה אתה, והיא הביאה אותם אל „סַוֶיטָלִיצָה“*) אחת מרוחה ונמוכה קצת, אשר רהיטים בה הרבה ופשוטים, ורצפה לה לבנה ונקיה, ופרחים בה הרבה, ומטה גבוהה עומדת בפנתה ומגדל גדול של כרים וכסתות על אותה מטה, וגינילים הרבה על סוסים דוהרים מכסים את כתליה, ודיוקנות קודרים משחירים את זויותיה, ועוד ביום ההוא קבע שם חגזר את דירתו. באותו ערב באה לשם רוזה עם „ילדות“ וישבו מעט, ושבחו את

*) חדר, חא.

והיתה יושבת חרש באחת הפנות ומשלבת את ידיה על חזה ומקשיבה דומם. מניה היתה יושבת על קצה הספה ונשענת בזרועה על ארן החלון, ורוזה היתה סרוחה על משענת הנדנדה ומַפנה אותה בעצלתים לעברים, ומעומק היציע האדומה היה קולח קולו הצלול של חגזר וקורא להן בהטעמה ובמתינות רוגשת מתוך הספר אשר בידו. יש שהיתה מניה שואלת דבר בזהירות ובמאמרים מרוסקים, והוא היה מבאר לה ברכרוכית־לב כבושה ובהשתדלות יתירה, או שהיתה רוזה משגת דבר מה, והוא היה משיב בתחלה בנַתרנות קלילה ובישנית קצת ואחרי כן בכבד־ראש ההולך הלך וגבר. וכשהיתה רוזה עומדת עת רבה על שלה, בלי דברים ברורים, רק בהחלטה בטוחה, היה הוא מתחיל חושב בפני עצמו, כי רוזה קוראה מדברי הספר את שֶׁלָּהּ, והיה בא לידי החלטה, כי היא הוגה מחשבות ולה יש רכוש נפש טמיר, המדבר מתוך גרונה, אותו רכוש הנפש, שישנו לכל האנשים אשר עברו גלים על ראשם. והיה זוכר פתאם את הצעיר העלז ואת הלצותיה הארסיות של רוזה, והיה דבר־מה מתחיל קוסס את לבו, והוא היה חושב במרירות, כי בכלל הלא נשמת האשה מגֶלה סתומה לו לגמרי — ולא עוד, אלא שככה יהיה הדבר לעולמים ואין לזה תקנה; משום שיחוסיו אל הנשים הרי הם במהותם שגיאה אחת גדולה, שאין לה כל תקנה. והיה זוכר רגע את שכנתו השמנה, אשר קפורותיה השמנות נתקלות תמיד בשלו, מדי לכתה אתו שכם אל שכם, והיו מתחילים מרפרפים בלבבו וגגוזים, כצללי הינשופים בלילות ירח קפואים, צללי מחשבות ארעיות ונצני הרגשות שנעלבו מימי היות לו שיח ושיג עם רוזה ואפילו עם מניה זו. והיה מסתכל בפני רוזה הטהורים והנאצלים ולא היה מוצא בהם לכאורה כלום, אלא שהיה בטוח טשום־מה, כי יש שעיניה מזכירות לו רגע אחד את החתול האפור אשר לו, הרובץ תמיד על הקומודה האדומה אשר בחדרו. והיה נדמה לו אפילו, כי דוקא דבר זה מהנה אותו מאד. ורוזה היתה בינתים פוסקת מהניד את הנדנדה, ועיניה היו מזהירות, ולחייה היו מַוְרִידות משהו, וקולה היה נפעם ונרעד מהתרגשות של הנאת הרוח, והוא היה נַעור פתאם ומתחיל סותר, גם כן בלי דברים ברורים, את טענותיה של זו, המטושטשות, והיה מתרגש ושואל מרגע לרגע:

— התָּביני? התָּביני?

וכשהיתה רוזה מתעקשה גם לאחר זה, היה מתחיל פונה בדבורו אל

א. נ. גנסין בהיותו כבן עשרים ושתים

הדירה, והתלוצצו עם האכרה הגברת, אשר סרה לשם גם היא, וצחקו הרבה להערתה, אשר העירה בהיותה כבר אצל הפתח ושבה והראתה באצבע על המגדל הגדול של הכרים והכסתות אשר על המטה, לאמר:

— וכאן אפשר יהיה לישון...

אחרי כן לקחו את חגזר והלכו עמו הביתה וישבו שם עד הצות וקראו ודברו ושרו ושׂחקו ובלו את הלילה.

למחרת היום ההוא ענמו פני השמים, והשלגים של אתמול נעשו דַיסא אפורה, והרוחות התהוללו בתריסים, ונפשו של חגזר היתה, כאילו נכנסה אל תוכה, והוא ישב בבקר עת רבה על המטה שלו ורגליו משולבות תחתיו ושמאלו תומכת את ראשו. אחרי כן קם והעמיד את צוארונו של הפידז׳ק שלו המרכס וטֵיל לאט לאט בחדרו, כששמאלו אוחזת בכנפי צוארונו שלא תזַחנה וימינו תומכת את שמאלו על חזהו. אחרי כן ישב אל השלחן ולקח את העט וכַוַן אותו כלפי הניר וישב ככה עת רבה. אחרי כן התחיל מסלסל על פני הניר החלק בזהירות אותיות יפות ועגולות, ופניו המרֻכזים הלכו הלך והתלהב, ונשימתו הסולדת הלכה הלך ורעד, ותנועותיו נעשו קודחות ונחפזות וקצת גרויות. במהירות של קדחת נמלאה שורה אחר שורה ועמוד אחרי עמוד, וכל אותו יום לא מש כמעט ממקומו, עד אשר גמר פרק אחד גדול וחשוב במאמרו החדש. ואחרי אשר הציג כתם שחור במקום הנקודה והעביר תחת השורה האחרונה קו שחור, השליך את העט על השלחן באנחת רָוחה, והרכין את ראשו לאחוריו, וּתמכו בשתי כפיו, ששלב על פדחתו, ועצם את עיניו ויהי קופא ככה.

ובערב, בהיותו ממהר מבית אחד מַמכיריו הביתה, לשוב אל עבודתו, כבר היה האויר מזֻקק וקצת חריף, ושָׁרֵי שלג האפירו בפנות הגגות, ופאתי שמים האדימו במרחק באדם קפוא וחורר, והוא הלך וצעד בצעדים איתנים על רגבי הרפש החדים שקפאו וזכר את מַניה הזדונה, שהיתה אתמול נוחה והתלוצצה בתוך כלם, וחשב על הדברים, אשר כתב היום, ועל אותם, אשר יכתוב בלילה, ולִבּב אותו החרף, הבא עם שלגיו הרחוקים ומרכבותיו המהליקות וגגותיו הנוצצים ועורביו הצורחים, ונכנס אל רוזה ומצא אותה כשהיא מטפלת בהכנת הפוסות לתה והיה מחפך את כפיו בהנאה ובעט ברגלו בחזקה וקרא בקול מצהלות רם:

— והנה גם חרף, רוזה!

בתחלת החרף שבה מניה אל עבודתה ביתר עז. מכיון שלא הספיקה להכנס באביב שעבר אל המחלקה החמישית וגם אחרי כן, בכל ימות הקיץ, היתה „יוצאה מדעתה לגמרי", אמרה מעתה להכשיר את עצמה למועד האביב הבא אל השביעית; כי סוף־סוף הרי אין זה דבר שבחכמה כלל וכלל. ואותו הצעיר, מי שהיה חברו של חגזר בשכבר הימים, היה לה למורה. אמנם, הוא עוד כבר לעזוב את העיר; אבל עדיין אין הוא יודע בבירור למתי. בנוגע לו כבר היו יודעים במקצת בבית היפה, כי בהלומות הימים הבאים לקראתו יש שלשלת ארכה ונהדרה של חרות ואורות וחיים ומרחב ובמה ותהלה; והימים אשר עברו עליו עד עתה מלאים תעניתים וסגופים ו„שְׁתָיוֹת" וג'נדרמים וארטיסטים שגרשו מגו ו„היסטוריה לוטה בערפל". מלבד זאת ידעה רק מניה לבדה על דבר איזו יְרִיָּה בפרדס אפל ועל שרוול נקוב על־ידי אותה יריה, השמור אתו עוד גם עתה. ויפה היה לראותו, בשעה שהלתליו היו נופלים לו על מצחו והוא היה יושב ישיבת שפורים בטבור החדר על קצה אחד הכסאות וידו האחת נתונה לו על ברכו ואת השניה היה מרים ומניח אותה לנפול מאליה על ברכו השנית, עד שהוא בעצמו מתחיל את עבודת הקדש שלו באנחת נהימה, השוברת את הלב:

Ахъ, пріятель! И ты, видно, горе видалъ...

— „בּוּרְלַק" כמו שהוא...

בימים הללו, כשהיה חגזר יושב מדי ערב באולם, לבדו או בחברתה של רוזה, היה רוצץ את אזניו זמזום עקשני וגרוי קצת, אשר היה „כוסס" בחדר השני אלף פעמים ואחת איזו מלים, כמדומה, טפלות למדי ולא מחכמות כלל ושמות בלתי־חשובים ומסבכים כל־כך והיה מעבב אותם תכופות ב„יקח אפל" גרוי. אידה, אשר היתה נאלצת מזמן לזמן זה להפסיק את בקוריה בגימנזיום, היתה עוברת, על־פי־רוב, על פניו, כשהיא יוצאת מאותו החדר ושערותיה פרועות קצת ופניה חוֹרים־נרגזים והכר הנאמן לה בידה האחת ובשנית יורד פתוח ספרה העב, והיא מצחקת לעמתו דומם ונוגה, לאמר: אכן אני ואתה יודעים, כי לשוא טורדת ריבה זו; אלא — הנח לה! והיתה באה אל

לא הרבה. אחרי כן היתה החולה נרדמת, והם היו יוצאים אל האולם, וזכל היה שב להיות כמו שהיה. בתחלה היו יושבים דומם ונרגעים מעט. אחרי כן היתה מניה פורשת אל חדרה, ורוזה היתה יושבת אל הכירה וחגזר לעמתה על גבי הספה, והדר המטות היה פתוח למחצה, והמנורה, הפורשת צל, היתה משרה אור כהה על ירכתי אחת המטות, שהיתה נוצצה מהאפלה, ואידה היתה גונחת מתוך הדרה, והם היו יושבים ומשוחחים ומצחקים, לפרקים, בצניעות נוגה ושותקים והומים־מנגנים בחשאי.

בשעה התשיעית, לערך, היה בא המורה אל מניה, ובשעות השתיקה, שהיו באולם, היתה הדממה הצנועה פוסקת מפרק לפרק על־ידי מלים בודדות, הנאמרות בקול מעשה גם, שהיו מרחפות ובאות מחדרה של מניה ואובדות באולם הצנוע. לאחר ההוראה היה הלז סר, לפרקים, אל האולם והיה יושב ומסיח ומספר ומצחק ומזמין את חגזר להתגושש אתו ושואלו, אם עודו זוכר את זה ואם לא שכח את זה, ופונה אל יתר המסבים ומספר להם בהנאה נראית איזה מאורע, המביא לידי גיחוך, טימי שבתו יחד את חגזר ימים מועטים בעיר ה.

– לערב – היה מספר בהתלהבות ומשתדל לעשות את דבורו עם סגנונו גסים והיה מתענג על זה – לערב פגשתי שם בחור אחד משלי, בחור כהלכה. אח, אני אומר לו: כך וכך – יש לך „מצלצצים" בכיס? מצלצצים לא היו; אבל – בוא, הוא אומר. היו לו שם נקניקים וחלת לחם אחת קטנה. „שלי" חוטף מסתמא את כל זה יחד ונושא את רגליו. באתי – „תנא ברא" זה שלי שוכב, חה־חה. מלקק את השפתים. קומה, אני אומר. נשחיז את הטוחנות. „שלי" רואה – קופץ מסתמא מעל המטה: אה? יש? טוב. הבה. אבל... נק־ני־קים...

– חה־חה־חה! – היתה כל ההבורה פורצת בצחוק רועש.

והוא היה מרים את קולו ומוסיף בינתים בהתלהבות:

– ומה אתם סבורים? לעס לו תרנגול זה לחם בלחם והלך לישון, חה־חה־חה. הוי, ויגיטריאני שלי! – היה פונה לבסוף בקריאה צוהלת אל גבור קסורו – עכשו כבר באת לידי שכל, אה? הבה נא ונתגושש.

והיה חובק את חגזר מתחת לזרועותיו ומתחיל רועץ את קומתו, וזלז היה מתפתל בכל כחותיו על חזהו ומשתדל להתחמק ממנו ופוצר בו, כי יחדל.

חדר המטות, הפתוח למחצה אל האולם, ושוכבת שם באלכסון על שתי המטות גם יחד, אלו העומדות סמוכות זו לזו, וקוראה. אחרי כן היתה רוזה יושבת אל הפירה ההלקלקה וספרה או רקמתה על ברכיה, והוא היה שוקע לעמתה בפנת הסופה, או שהיה מטיל בחדר אנה ואנה, והיו משוחחים ומצחקים לפרקים ושותקים והומים־מנגנים בחשאי. לפרקים היתה מניה נכנסת אל האולם ו„יקח אפל״ על שפתותיה. היא היתה שואלת לשעה והיתה תמהה ודואגת למורה, אשר לא בא עוד. חגזר היה מביט אל פניה, שהיו באותה שעה כאילו חוצצים הם את רשותה שלה היחידה, ואל כתפיה המלאות והיפות עם הבלוסה של בטיסט הרכה, הלוטפת את גבה הקורא, והיה מבקש לו תואנה לבוא עמה בדברים; אבל היא היתה תמיד מביטה אליו בהשד ותמיד היתה משום מה מוכנה להגנה והיתה עונה לו ולא עונה קצרות. פעם אחת שאל אותה פתאם — האלהים יודע למה — לחלומותיה, ומי הוא אותו המאשר, החי בהם. היא הפנתה את עצמה לצאת בחוצפה שפגעו בכבודה, ומעבר לפתח החודרה לו בקול קשה, שפכה ממסתרי החזה:

— בכל אפן, לא אתה והדומים לך...

והוא התחיל מצחק בקול רם שלא כדרכו.

לפני ההגאות של הרוסים הבליגה גם אידה על חולשתה והתחילה באה אל הגימנזיום, בשביל לסגם את הרבע״ יחד עם כל בנות גילה. אמנם הצליח חפצה בידה ואפילו מתנה לאות הצטינות קבלה; ואולם לאחר זה התחילה חשה בראשה ובחזה לעתים תכופות יותר מדי, והיה בא לו לידי הגזר לפרקים תדירים מאד, שיהא עומד אצל מטתה וכוס מים בידו, עד שרוזה מטפשפת דומם בשרף נודף את חזה ואת זרועותיה החשופות, ומניה מחפשת דבר מה בגניחה עצורה על אדני החלונות ותחת הסופה, ובקול עצור נתזים ונפסקים פטפוטי יסוריה של אידה, שהיתה בוכה על האם המתה ועל השמים, שהם אינם שמים, ועל סערה בים הגדול, ועל איזה דבר חשוב, שהם לוקחים תמיד לעצמם ולה לא יתנו אפילו כל־שהוא. היא היתה מפטפטת באין אונים והיתה בוכיה ושוחקת כאחד, ורוזה היתה מפצרת בה בלחישה רועדת ואובדת עצות שתרגע, ומניה היתה באה סוף־סוף לכלל כעס בתנועותיה, וחגזר היה גונח וזוחש בגירוי קצת וממלא את פיו לגימות של מים קרים ומזה מפרק לפרק אל הפנים החורים, שהיו קופאים פתאם במצוקותיהם. מרדה זו היתה נמשכת

לה, וקלילות דבורה היתה נעשית פחות ופחות שוטפת ומתמלאה הפסקות של בַּישנות, עד שחדלה לגמרי. ולאחר שהיתה קולטת את הכמותו האהדונה, העדינה והעלובה, היתה גומרת ב„הֶ־הֶ" מסַים ומלבב קצת:

— הִיה מעשה!...

ובשלהי שבט כבר התחילו השלגים פושרים באותה שנה. לפני הצהרים היתה חטה מציצה לשעה קלה, והיו מתחילים הגגות מטפטפים, והשלגים מתרככים, והאגמים מתרחשים בביהוק; ואחר הצהרים היו שנית האצבעות קופאות, והלסתות מסַמרות, וציציות הקרח נתלות ויורדות גלודות מעל הגגות. באותה שעה היה חגזר בוחר לבוא אל הפרדס ההשוף אשר בטבור העיר. שם היה עוד כל השלג מרֻפד וצח כחלב, והעצים עמדו חשופים, והענפים מסֻמרים ונקשים, והעורבים צורחים על פני כל השטח השומם והבהיר, והוא היה תועה בשדרות העקומות, ולבו נפתח לרַוחה, ומקלו עושה חריצים כתפתלים בשלג החלק, או שהיה חוקק עליו כתָבות שונות והיה נהנה.

ומעשה שהיה מטַיל בכאן עם רוזה, ופניה היו לוהטים ויפים, וקול הצחוק שלה צלצל במשובה על פני כל הפרדס, ורצועות הבַּשְׁלִיק שלה הלבנות היו משֻלבות לה אל מעֵבר לכתפיה וציצת הזהב שלו התחבטה על גב הזַקיט המתוח; והוא, חגזר גופו, היה מהיר ועלז ומתלוצץ, והם שחקו הרבה לכל דבר קטן ולא־חשוב, אשר ראו ואשר זכרו. ביחוד לא יכלו לעצור בעד שחוקם הפרוע והמצלצל, כאשר ספרה רוזה את פטפוט הלומה של מניה, אשר החריד אותה בלילה הזה משנתה. המבין הוא? אין איש, חשך גמור, דמי הלילה — ופתאם:

— בורלַק שבור רו־דף אחרי „חמישה עם פְּלוס" וורה, ווורה, הה־חה־חה...

זה היה מעורר כל־כך לגיחוך... ופתאם נטה חגזר הצדה ויפרש את כפיו ויתנפל בתרועת משובה על גבו וישקע בשלג הטהור, אשר נהרס מכֹבד המשא. ורוזה, שנבהלה בראשונה לקול קריאתו, פרצה פתאם בצחוק רוזה ועלז, אשר החריד את העורבים, ונמלא הפרדס צריחתם, והתחילו נושרות ברעש פתותי שלג לבנות מעל פני העפאים. הוא הביט אליה אז לתוך עיניה הלוהטות וקרא באפס תנועה ובקול צוהל ומשתפך:

— הרימיני אפוא, רוזה; וְלא — וה„אדם" אבד, הה־חה־חה!

ורוזה צחקה עוד יותר, ותשתחוה אליו ופניהם קרובים כל־כך, ופניה להטו

והכל היו מצחקים ונהנים ושמחים ומדברים עד שעה מאוחרה בלילה, ומניה היתה צוהלת ופניה היו לוהטים ועיניה יורות זיקים.

וכשהיה, לאחרונה, המורה נפרד ללכת ומניה הולכת אתו ללוותו, היתה חוזרת שנית השתיקה אל האולם, אותה השתיקה הנוגה, הלוחצת את הלב ומלטפתו בנעימות המימה ומוצצת מוצצת, מוצצת אותו בכאב נעים, צנוע ומשפר. והיו יושבים ככה ושותקים עת רבה, עד אשר היתה הדלת הורקת בפרוזדור ברעש, והיתה שם משקשקת הליצת ערדלים נחפזת, ויש שתיקף היה מגיע לאזנם מהדרה של מניה קול חזה נמוך ובוטח:

Ахъ, ло-опнулъ обручъ

Около мазницы:

Трай-трррай-ти-ра-рай...

וכשהיתה אחרי כן רוזה יוצאת עם הגזר לשלחו, והיתה מתעטפת בטלית הצמר שלה הגדולה ורועדת קצת, היו מטלים שעה קלה על פני כברת הרחוב הריקה אשר על יד הבית. בשטיכת השלגים הצחורה, המלבינה את הכל מסביב, נוצצים ורועדים ספירי בדלח; זר אדמדם-כהה עוטר את הירח מטעלה; השלג הכבוש נהרס ונהרס בחריקה עליזה; אד קל ומשעשע מלוה את כל נשימה ונשימה, והגזר מדבר אליה הרש, והיא שומעת את אמריו המקטעים ומרגישה את לבבו החם, הרותח בכל מלה לא-ב-ורה, והוככת על ידו ויודעת, כי לאיש הזה יש עולם יפה ומחשבותיו מחשבות יפות ועבודה יש לו והיא יפה, ובתם-לבב היא מתחילה מספרת לו גם היא על כתבי הקדש, אשר למדה בילדותה שכם אחד עם אחיה אצל רבי אחד, ועל מיכאיליב-שיליר, אשר ירש את מקומם כשגדלה קצת והיא היתה שוגה בו עת מרבה, ועל הקריאה בספרים בכלל, אשר היתה שטופה בה עד למאד, ועל רעותיה, אשר היו מלגלגות בה תמיד על זה, ועל הזרות והסר ההשתתפות הגמורה, המכבידים עתה על לבה, מדי פגשה את אחת מהנה. ומדי דברה, היה לבה הולך יותר ויותר אחרי ספוריה היפים, וכל פרט ופרט שבהם היה נראה לה יפה כל-כך ומלא חיים כל-כך ומעשיר כל-כך את העבר שלה, והיא היתה מאמינה בלב תמים, כי יש לה עבר והיא לא ידעה. וכשהיו מלותיה מתחילות פוסקות באמצע בהברות של צחוק נלאות ומרסקות, היתה מתחילה להרגיש בנניחותיו התכופות של הגזר, אשר היו מתלבטות באין אונים בין שפתיו ובאו להסכים

מתבוססת בִּפשה, הרואה באפסותה ורוצה בכל־זאת לחיות, פשוט, לחיות. קח־אה, קח־אה, קח־אה — הכל החלומות ושוא הפזמונות. רק שמלה אחרת יש לך בשביל הרחוב, וגם זו, על־פי־רוב, לא יפה יותר מזו, שאתה לובש בבית, אבל לא נשמה אחרת ואפילו לא עור אחר. כל מי שאין לו הִפשרון לתקן את חייו הוא, אין לו גם שום כשרון, והוא לא יצלח לשום דבר, לשום דבר. קְחֵ־אה, קח־אה, קח־אה...

ולאחר שעה קלה, כשיצא את הפרדס ועבר את ככר השוק ופגש על דרכו אנשים רצים ונחפזים ומנשמים ונשים גבוהות ורחבות, הנורפות את החֹטם ומקנחות אותו בגבות כפותיהן, בא הביתה, והוציא את מחברותיו, וחש ולא חש איזו מועקה רועדת עד כדי דמעות תחת כף חזהו, וישב אל השלחן, ויהי כוסס עת רבה את ראש עטו ומביט אל המחברות ומוציא מפרק לפרק גניחות של יאוש מסורסות מנחיריו, ולאחרונה, התחיל עטו פולט אותיות עקומות ורועדות ומזֻנבות — „חולניות עד כדי הקאה" — והפסיק באמצע, והתנפל בגניחת יסורים על מטתו, ושכב עת רבה, כשהוא גונח ורוחש מפרק לפרק.

ובקרוב באו ימי הפורים והתחילו ימי האורז. התחילו מציצים טלאי שמים כחולים ורכים, וחמה חדשה מחממת, וצלצלי כסף נשפכים ממעלה, ושלוליות זהב מבהיקות ממטה, ופלגי זהר משקשקים ברננה, ופרות מתחככות בכתלים ומתחממות בחמתם, והגזֵ־ התחיל מקטין בהוראותיו, ותועה ברחובות ובפרדסים, ומשקיע את רגליו בהנאה באגמים השמנים, המפליטים ריח מזהיר, ובולע את רכרוכית האדמה המתחממת וכמהה, ומתמזג בהבלם של הזבלים הדשנים, המתרפכים ונודפים. התחילה אידה הקטנה סרה אליו תדיר אגב אורחא. היא עדיין היתה חורה וחולנית קצת, אבל עיניה היו מלאות זהר, ופניה יפו, וחזה היה כמו גמל, וקומתה כאילו באה לידי גמר. היא היתה נכנסת עטופת טלית ואומרת בחיוך נאה, שאין היא יכולה עכשו לשבת בית — והכל כאן. כמה טוב, כמה טוב עתה בחוץ. דומה... אה! והוא היה מושיבה על ידו, ומחליק את שערותיה, ושואלה, אם פגיה עתה רזה מעבודתה, ואם כבר אכלו אצלם את ארוחת הצהרים, ומה עושה עתה מניה, ואם כבר היה אצלה המורה, ומוסר בפיה לרוזה, שעוד מעט ויבוא. עם רוזה היה מטַיל תדיר ויוצא עמה אל מחוץ לעיר, ושם היו קופצים יחד במשובה

ועיניה הבהיקו, ותקהתו בבפיו, אשר הושיט אליה. טעט טעט התחיל מתרומם, בהיותו נשען על תפוחי עקביו במשקע השלג אשר עשו ובאמצו את כפותיה הקטנות בכל שרירי זרועותיו; אולם עוד לא היה ספק בידו לעמוד הכן על רגליו, ורגלי רוזה המצחקת מעדו כטעט ותכרע לנפול, אלמלא שמהרה לחבק את מתניו בשתי זרועותיה, וראשה נפל בצחוק אדיר ומצלצל על אדרתו למטה מחזהו. הוא תפש אותה בקבורותיה ויחזק בה ויקימה ולא הרפה ממנה רגע — ופתאם התחלחל לקול המשנה של צחוקה, שנתעות קצת ואבד את אחיזתו. אחרי כן הלכו שניהם בדממה, ואל ה„אדם", אשר נשקע בשלג בנפלו, גם הבט לא הביטו.

כל אותו דרך לגלגה עליו רוזה באיזה ארס משנה, והזכירה לו ברמיזות מרפרפות דברים שונים שבסתר, אשר נקוט מהם בפניו, ואת דבר מטבחת ראשה, אשר הפשיל פעם אחת את קצה אל כתפה בזהירות יתרה, בשעה שהיו יושבים אל החלון והיו מסתכלים מתוך האולם האפל אל ליל הסערה אשר בחוץ, ותחקה בלגלוגה את קריאתו הנבהלה והאובדת תחבולות, בשעה שאמרה לנפול, כשהיו בפרדס, ואת גניחותיו הריקות תמיד. וכשנפרד אחרי כן מעמה, ללכת אל בית תלמידו, נשאוהו רגליו בחזרה אל הפרדס. שם עלה על המעקה העגול, אשר בקצה השדרה התיכונה והישרה, זו המובילה ישר מה„ארמנות" אל מראה הנחל, אשר לרגלי הפרדס במורדו, ואל הערבה רחבת־הידים, אשר לאחריו, ויעמוד נשען אל השבכה הרעועה, ויבט אל הבאר העגולה, הבולטת מתוך טבורו של הנחל, ואל קפת הדשן, המקפאה לא הרחק משם, זכר לצלית חזירים בימי החגאות, ואל הערבה הלבנה, המטשטשה בערפל עב, וצריחת עורבים טורדת היתה מהממת אותו ומספרת לו כל אותה שעה בנקמה של מרירות, כי לא אנשים שכמותו מסגלים לקחת מאת החיים, אפילו מה שהם בעצמם מושיטים להם, ולא אנשים שכמותו מסגלים, שתהיה להם בכלל איזו אחיזה כל־שהיא בחיים. קחֵ־ם, קח־ה — ילדות, ילדות, או גם טפשות המונית וקהות פשוטה של יושב־אהל היתה בו כל הימים, ולפיכך היה עושה פדות בין החיים שב„רחוב" ובין אלה שיש לו לאדם „פנימה". קח־אה, קח־אה, קח־אה — שקר, שקר, שקר. האדם הוא אחד, אחד לעולם ולעולמי עולמים, ואותו, שהוא בבית, הוא גם ברחוב, וכל אלה הפזמונים אינם אלא ערמומית, ערמומית קטנה, דלה, ערמומית חולנית של תולעת מעוכה

כך ואַוַלתט שורטת אפילו באיזו מדה. ודי היה לו, שיביט באותה שעה אל עיניה, הנתלות בפני אותו בחור בשעה שזה מכה על לבו, בשביל שיהיה לו בחור למדי, כי גם קהה היא כבול עץ. וכשהיה יוצא אחרי־כן בערב עם רוזה, היה מדבר באזניה על הַגְּוֹלות המכוערה, הסולדת תמיד את נשמתו, והגסות השורטת, המקוממת אותו תמיד כצר נגדה, ועל העקה הכבדה, אשר הן מעיקות תמיד על לבו גם עת רבה אחרי כן. ומעט מעט היה עובר ומדבר לה על איזו גדיים, שנעשו תישים, ועל הטבע, שאין לפניו אלא ארעיות, ועל האדם, שאין לו בכלל ולא־כלום – ואפילו מה שאפשר היה שיהיה לו – אחרי כי כל מה שאתה רואה ושומע ויודע, כביכול, וחושב ו... וכל כיוצא בזה הרי זה כאילו נוטה הצדה ונגוז לגמרי, בשעה שאתה בא לידי גופא דעובדה. ובשֶׁלמה? התבינהו? העיקר הוא – בשֶׁלמה? אבל כלום יגיד לך מי?

רוזה משתעלת בזהירות וגונחת „אומהו" שאינו ברור ובַישני קצת, והוא פניו מתכרכמים, ונשימתו נעשית קצרה, וידו מתנועעה, וקולו רוחש ביסורים כבושים:

– אנכי בימים האחרונים הללו... לא לבד לענין הכתיבה – בכלל... לכאורה, אין אתה יודע אפילו מה היה... כמדומה, לא־כלום... מה? אבל מסתכל אתה היטב, והנה – לא זה. מַשֶׁהו שֶׁאֲנִי... לא זה – והכל כאן!

והיה מפסיק, על פי רוב, באמצע. ולאחר דממה קטנה היה מוסיף בלחישה מתוך יסורים גדולים, עד שכתפיו מורמות ומורדות ביאוש:

– או ש„הם" נושאים עליהם חותם כזה..

והיה יורק ברעש ורוחש בלי קול לגמרי:

– מצ... השד יודע מה!

ומשתתק. אפלת הערב עוטפת את מרחבי השדות השוממים, ונארגת באֵד הקריר, המתמר ועולה מהם, פה ושם מכתמנת בטשטוש ערבה בודדה, והם הולכים יחדו ורומסים את האדמה הרכה ושותקים עם כל אשר סביבם. יש שהוא מתחיל חושם איזו מילודיה בנהימה חרישית ומיבבת, וקולה הדק והרועד קצת נספח גם הוא אליה. פעם אחת אמרה לו רוזה בשעה כזו, כי ידיה קופאות לה, ונעלי יד לא היו אתה. אז לקח את ידה האחת ויאמר לתתה בצלחת הפלטו שלו; אלא שהיתה הצלחת צרה מהכיל גם את כפה גם את כפו יחד והיתה זו שלו אחזת בקצה שרוולה. עד־מהרה הרגישו גם

אל השלג ההרוס, שעודו קַיָם בתעלות, ושובעים באדמה השמנה של השדות הקודרים, אשר אֵדם מתמר ועולה, ומדברים, ומצחקים, ושבים הביתה בראשי אצבעות קרושות קצת ובפנים קופאים בנעימות ובגופות רועדים בשעת חֲמום, ומבטיחים זה לזה, כי טוב מאד. ומַניה באה ויוצאת לרגעים, כשהוֹקיט השחוֹר שלה רובץ על כתפיה וכפיה אוחזות את כנפיו על יד הצואר, ושפתיה עסוקות בשריקה־נחימה של איזו מילודיה רוסית המונית, והגזר שואלה כפעם בפעם בלגלוג מתחבא:

— את שורקת?

ורוזה משחקת, ומניה מעמידה פנים זָדונים ושורקת דוקא.

בימים ההם ומניה מדברת תכופות באזני אידה, בשעה שאיש אין אתם בחדר, על יסורי נפש מתלבטת, שאין להכילם, ועל ספקות, האוכלים את המֹח, ועל מכאובי רוח נוראים, ועל כשרונות אובדים בתהו, ועל רפש, ועל שתית יין לשכרה, ועל כרכים גדולים, וחֵרות החיים, וכנפים חזקות, ועל הצֹרך להמלט, להמלט בשם כל הקדוש לה; כי כבר אזל כחה וכבר קצה בנפשה. והמורה שלה היה מתראה לעתים, כשעיניו הרצות משחקות, ושערותיו פֹּועות בחן מיוחד, ופניו כחוטים, והליכתו לאֵישה קצת, והיה מדבר בלֵאות ודבריו רבים, והיה מכה באגרופו עַל לבו, והבל של יין שרוף היה נודף מפיו. הוא היה מספר וחוזר ומספר להם, כי תולעים זוחלים ברפש וחיים בו; אולם כל מי שיש בו אפילו משהו של רוח חיים ושל חֵרות ושל גבורה, והיה לו הרפש לבצה, וצחנתו תהיה לו למחנק, ונשא את רגליו והלך לו בשלוה ובגאון אל האור ואל השמש ואל האביב. וציצת תלתליו מתנדנדת ומשפחת לו רגע בהדר על מצחו. הילך? חה־חה. אל נא ינוע לבם! מי שכחו במתניו ועלומיו אתו לא יאבד לעולמים — ומָנול לגמרי גם־כן אינו עוד!

והוא היה שולח את ידו בהדר וקורא בהטעמת ארטיסטים:

Мертвый въ гробѣ мирно спи,

Жизнью пользуйся, живой!

כלום יודעים הם את המלים הנהדרות הללו?

והגזר היה מביט באותה שעה אל מניה, היושבת באפס תנועה כל־שהיא ועל פניה מתלבטת בבואת הצחוק הקל של מוֹרָה, והיה חושב, כי היא אינה כלל יפה כל־כך, כמו שהוא אומר בלבו. אדרבה, הסנים הרי הם נסים כל־

אותו. אחרי כן לקח אחת ממחברותיו והתחיל מדפדף ומהפך ומחפש בה, בלא כונה מְיֻחדת, קטעים מאלו, שהיו מותחים תמיד על פניו צחוק של ענוה, בשעה שהיה קוראם. רגעים אחדים טָפל במחברת, ואחרי כן השליכה מידו, וחזר ולָקחה, והניחה עוד הפעם, ולבסוף לָקחה שוב, ומבטו נתקל באחד הדפים ושהה עליו שעה קלה, ופניו הלכו ואָרו מעט מעט, ולבסוף התחילו עיניו מפיצות זהר, והוא התחיל מטַיל בהדר בצעדים נחפזים יותר ויותר, עד שאצבעותיו התחילו ממשמשות ברעידה קודחת בקצה שפמו וחזקו מטלט מפרק לפרק נהימות של החלטות בטוחות. כשהתחילו רגליו נחלשות מרוב הליכה נרגשת, ישב אל השלחן, ומתוך חזקו התחיל משתפך זמר חרישי בלא מלים, ויאמר לגשת אל העבודה; אולם באותה שעה הביאו לו מהפוסטה מכתב גלוי קצר, והוא שמח עליו מאד וקראהו אחת ושתים ושלש. אז קם והתחיל מטַיל שנית בחדר, וראשו סובב סובב עליו קצת, ואחרי־כן לבש את מעילו ויצא החוצה. בדרך ראה מרחוק את רוזה, כשהיא הולכת לקראתו ונושאה צרור קטן על אצבעה ומסבירה לו פנים שלא כרגיל. היא הלכה עם חַנה היליר, ובגשתו אליהן, הראה לרוזה בבת־צחוק נבוכה קצת את המכתב אשר קבל, וכשהגיע קולה לאזניו, נשא גם את עיניו, וישחק ויאמר לחנה, כי יכולה לקרוא את המכתב גם היא; ובסגנונו הרגיל הוסיף, כי הדבר נוגע במקצת גם אליה. העלמות שאלו ראשונה מה לקרוא, והוא הרשה להן לקרוא את כל המכתב עד תומו. רוזה קראה אותו בקול ובישחוק מוכן למספֵּד, וחנה פערה את פיה, אשר בפָּנותיו רחפה גם־כן הכנה לשחוק, והקשיבה היטב, מדי הביטה אל פני רוזה. ככלות רחה לקרוא את שתי השורות הקצרות, שהיו באותו מכתב, פרצו העלמות בשחוק גדול, וחגזר נספח גם הוא להן בהנאה מְיֻחדת, ועתה ידעו כבר כלם, כי גבריאל כרמל, טי שהיה פה מורה לפני שנים אחדות, כותב לו ממדינת הים, כי יש את נפשו להביט עוד הפעם על נֵיאַפֶּלֶם שלו, בטרם ימות — הרי זה לץ! — ואי לזאת יכין לו: א) דירה נאה; ב) נשים נאות; וג) אם אפשר -- שנים, שלשה תלמידים. חה־חה!

חגזר שב עם הנערות על עקביו, וחנה היליר ספרה להם, כי היא זוכרת את כרמל היטב — בְּרוניט גבוה, והשטיעה את דעתו עליו, כי הוא אדם מוזר במקצת, אבל, נְקֵר, פִּקח. אחרי־כן דברו כלם וצחקו והתלוצצו,

שניהם את חסר הטבעיות שבדבר, כי היה עליהם לצעד כקטָעים, והיא הוציאה דומם את כפה, וילכו שותקים והומים בחשאי.

III

לפני הפסח בא רבי שמחה בֶּר הביתה, וחגזר לא בא לשם ימים אחדים רצופים. למחרת בואו סרה אליו אידה, לשבת קצת אצלו, ופניה היו חורים וקצת נוגים כמאז, וישבה אצלו ישיבת ארעי, ותדבר דברים בחפזה, ותאמר, לאחרונה, בשחוק, כי אביה בודאי חפץ כבר לראותה, ותלך. אחרי־כן סרה אליו מניה, והיתה מבטת רגע רגע דרך אגב בהלונות, ותשאל לאיזה ספר, ששכחה מיד את שמו, ותשרק בשפתיה, ותאמר, כי עוד תסור במהרה שנית. ותלך ותשב הביתה, ותבוא בקרוב שנית, ותשב אצל החלון, ותאמר, כי עזבה את אביה לבדד, ותלך לה, ותסר בשלישית, ותרא בחלון את מוֹרָה, בלכתו אל ביתם, ותצא אליו ולא שבה עוד. רוזה לא הראתה פניה בכל העת. כל היום ההוא הרגיש חגזר את עצמו, כמו שהיה מרגיש בכל פעם, בשעה שהיה יושב אצל רוזה ובינתים היו מביאים לה מכתב מאת הפוסטה, והיא היתה מַתחילה קוראה אותו בפני עצמה ונותנת אותו בצלחתה לאחר הקריאה בלי אֹמֶר. איזה „בכל־זאת" עולב היה אז מקדיר את נפשו ואֵרס מכאיב של בדידות שאין מנוס ממנה היה מתחיל תוסס בלבו. באותו לילה היה מטַיל עת רבה לבדד בחדרו, ופניו היו דומים לפני איש שֶׁשָׁניו כואבות לו, והיה משתעל מפרק לפרק שעול של גניחה חולנית וגרויה, ובשעלה על משכבו, התכסה היטב בשמיכה ואת מחו טרדה וטרדה איזו מחשבה שביאוש רוחש על כחה של השפעת הסביבה, המשאירה בכל־זאת רשמים שאינם נמחים בלבו של האדם, ואין לך דבר, אשר ימרק אותם כליל.

למחרת היום ההוא השכים לקום ממטתו, וזכר את מחברותיו, וברפרף במחו האותיות העקומות והמזֻנבות, והתחיל מהלך בחדר אנה ואנה עת רבה, והיה מבלבל לפי־שעה את המחשבה, אשר בצבצה במחו פעמים אחדות ונסתה לטפל במדינת הים ובחלומות על דבר סיום מאמריו, והיה מנסה לנער קצת את המועקה החלודה, אשר היתה כפעם בפעם מתחילה להכביד על לבו וללחוץ

לטר אותו כדברים האלה, חה־חה־חה? האמנם רוזה וסיעתה? אה? אבל היא היתה תמיד חושבת דרך־אגב, כי... נו!

היא נצבה והביטה אליו רגע בתוכחה; אולם הוא כבר עמד וצחוק של אשמה התלבט על פניו הנבוכים ונלהבים, וידו רעדה ואחזה את כפה המלאה, ושפתיו גמגמו ברעדה:

– וכי מה עשיתי לך, חנה?

ובאותו רגע הוסיף בבטחה יתירה קצת:

– ומדוע לא? הֶ...

ותיכף התחיל גם מהלוצץ:

– וכי נשכתי לך? הֶ־הֶ...

אחרי־כן נעשה עלז לגמרי, ויחדו תעו עת רבה בשדרות החשופות, וירמסו בהנאה את הספיח של השנה שעברה, ויהיו נתקלים זה בזה ומשחקים הרבה. את ימינה ואת שערותיה כבר כבש לו לגמרי, ויהי מהלך על ידה וחוגג את נצחונו, ובלבו הסוער היה לו ברור באותה שעה, והוא בעצמו לא ידע מדוע, כי עם רוזה לא יעשה ככה ומה־גם עם מניה. אלא שבעיקרו של דבר היה בכל־זאת יודע באותה שעה, כי סרנא דארעא חד הוא, ובאמת, הנה כל עולם הנשים אינו אלא אשה אחת גדולה. לאחרונה, התחילה חנה לוחצת גם את כפו ומורה בו עינים אורות, ובמהרה ישבו לנוח על אחד הגזעים הפרותים.

באותו יום, לאחר שירד חגזר בפסיעות גסות מעל המדרגות המועטות, אשר על־יד ביתה של הנה הילר, ויצא החוצה, ראה לפניו את הרחוב הרחבה והריקה משתטחת ושובתת והיא יפה כל־כך, והבתים הנמוכים עומדים נאים כל־כך ושתולים על תֵּלם, והשמים ממעל להם שלֵוים ושהורים ובטוחים כל־כך, והוא בעצמו הבליט גם־כן את חזהו בהרחבה ויכונן את צעדיו לאט ובבטחות, ללכת הביתה. אולם לא עברו רגעים מועטים, והלב הרגיש, כאילו התחיל מתקלף בקרבו איזה קרום דק, ואותו קרום דק היה מתקלף ומתפצל ונפרד לבועות, בועות קטנות, והללו היו מחליקות ומחליקות וצובתות את החזה ומתפרצות אל גרונו. ופתאם נתן להן להשתפך החוצה בקלות מהירה ושפתיו גמגמו באיזו בטחת הנאה:

– עוב־דה! כך, עוב־דה־ה...

עד שנפרדה רוזה מעליהם, והיליר לא סָרבה להזמנתו של חגזר ותסר עמו אל ביתו. היא ישבה, והיתה קמה רגע רגע ללכת הביתה, ושהתה אצלו הרבה, וצחקה הרבה, ובשעת צחוקה הרם והמֻרסק היה ראישה עם מגדל שערותיה השחורות עושה טיולים טיולים של חולשה על כְּרֻבֹּלֶת חזה וגבה. וכשקם חגזר אחרי־כן ללוות אותה אל הפתח, בטרם צאתה, התחיל לבו להגיד לו, כי היא חביבה למדי, ומחשבה באה לו, כי דוקא בנערות שכמותה יש עוד הרבה מן האשה, ויזכר פתאם את מַניה ואת מבטה הקהה ואת שריקותיה השורטות ואת הזַיקט אשר על כתפיה, ויצא עם חנה החוצה. שם חגגה שמש אביב את חגה, והשתקשקו פלגים במשובה, והזהירו שלוליות של זהב, וגרדו מעדרים של ברזל בקרח, וכרפרו ילדים כרֻסנים בשירות, וחגזר קרא במשובה עליזה:

— כמה אורה והיים, חנה! אבל לא — אַתְּ לא תלכי עתה הביתה!

ולאחר שעה קלה כבר היו מתהלכים יחדו בפרדס העלית, שדשאיו התחילו כבר מכבצים פה ושם, ואילניו כאילו גֵּעורו וַיִּרוו ונצבו מוכנים, ולרגליהם רבצה העיָרה הקטנה עם גגות הפחים הפזורים שלה ובתי התפלה הלבנים שלה, וכל זה הצטמצם ויאבד בטרחבי השדות החפשים, אשר השתרעו מאחריה ויאבדו באילנות המטולָלים, אשר בקצה האופק הרחב. וריח ההרים הַגֵּעורים בא אל קרבם וַיֵּעורו גם הם, ויהיו שניהם עליזים, והוא היה סובר לה לפרקים מתוך חבה טשֻנה ועליצות בחטמה וקורא בהָּ רועד:

— אַי, חנה!

וחנה היתה משחקת בקול רם, ושואלת אותו, אם יצא מדעתו, ומבקשת אותו בכל פעם בכבד־ראש משֻנה „להיות אדם", וממשיכה את שיחתה העליזה ואת צחוקה המצלצל. לבסוף סטרה לו על כפיו ויעצה לו, להיות קצת יותר מגֻמס, והוא נתעותו פתאם פניו, ועיניו נעשו דשֻנות ורצות, וראשו הָמה הצדה, ושפתיו פטפטו:

— אבל נשיקה, חנה? נשיקה מָתרת — הלא?

והיא צחקה בקול רם ומצלצל, ובכל פעם היתה קומתה נכפפת קצת קדימה. אוי, היא לא העצר ברוחה, היא תפרץ בצחוק גדול, על דבריה! כמה מוזר הוא בן־אדם זה, הה־הה־הה! והפצה היתה לדעת רק אחת, מי

ורוזה צחקה במבוכה קלה וקראה:

— כך, כך, אבי, הרי זה חגזר שלנו, הה...

אחרי־כן נהם רבי שמחה־בר קצת בהרחבת הדעת והתחיל שואלו קימעא קימעא למעשהו ולמולדתו, ופלה בשעת מעשה את סנטרו מתחת לזקנו במתינות, והיה מקשיב לתשובותיו ומרכין לו בראשו, ופתאם התחיל נהנה במאד והפסיקהו:

— אַ־נָ... חכה נא, חכה... הרי אתה אפוא, משמע, בנו ש־ל זה־ה... של לויק חגזר, משמע? — פטור! הלא עם אביך היינו משחקים יחד „קְמֶינְדָה" בילדותנו. ברחוב העזים ישבו אז אבותינו במוהילוב. כלום יודע הוא את לויק! אלא... חכה נא... אמַר־נא ל־י... היה לך אפוא רבי שמואל׳קה הרב, נשמתו עדן - אה? כיצד? דוד! כך, כך, דוד! מה? אם הוא זכר אותו? פֶּסֶח... זה היה יהודי לשבח! עדין הוא זוכר את הלויה שעשו לו במותו. פוּף־ף. ממש תינוק לא נשאר בעריסה...

והגזר ישב שם שעה ארֻכה ושמע את ספוריו וענה לו על שאלותיו, זכמדה שהלכה דעתו של רבי שמחה־בר ונעשית זחה עליו ורצונו נעשה נוח עליו, הלך גם צחוקה של רוזה הלוך ונפרץ ועיניה מלאו זהר עדנים רוחש. לבסוף שאל רבי שמחה־בר את חגזר בהנאת הלצה, אם כבר ספר את העמר, ואיזהו הקלויז, אשר קבע לו לתפלתו, ואם הוא בא בשבתות אל הרב, לשמוע פ־ק בחסידות, והוסיף בהרכנת־ראש מספירה, כי, כנראה, לא היה רבי שמואל׳קה המוהילובי רוה נחת מבן אחיו זה, אילמלי היה עתה בחיים. זה היה יהודי—זה היה יהודי! ונפטר ממנו בבקשה להכנס לעתים. לאחר זה היה חגזר מטַיל עת רבה עם רוזה על־פני ככר הרחוב, אשר יבשה כבר מרֻפשה, ורוזה הִתה עליזה, והוא סִפר לה בצחוק של קלות דעת, כי האלהים אינו רע שכמותה. הי־הי. בימים האחרונים שלח לו את הנה היליר למשיבת נפש בבדידותו, וזו היתה מבקרת אותו יום יום, והיו מבלים את העת בנעימות ויגון לא ידעו. רוזה צחקה גם היא, וחגזר רצה לספר אתה שוב על הנה וסִפר לה עוד, כי כבר יש לו תקוה, למלא את משאלות כרמל הברו, ויספר לה הרבה על כרמל, ויספר לה על המוצאות אותו ועל יחוסו אליו, והיא הקשיבה לדבריו בתישומת־לב גלויה, והוא גלה לה, כי שמח הוא מאד לבואו ומצפה לאותו יום: חברו בחדר—ואחר־כך בוילנה...

— נו, ומלבד זאת...

ומיד כשהבחינו אזניו את גמגומו המוזר, נתכרכמו פניו, ורגליו התחילו נחפזות, וידו התיקה בתנועה חזקה את מגבעתו על מצחו, והוא נהם בעקשנות:

— הבלים!

אחרי־כן התחילו צעדיו נעשים מהירים יותר ויותר, וכשהיתה כבר השוק מאחריו, כבר היה ערב, והאדימו פה ושם אורים בחנויות, ואכרים האיצו בסוסותיהם, ותריסים הוגפו, לפרקים, בשאגת ברזל, והוא התנהל בעצלתים, זידו משלבות לאחוריו, ומקלו נגרר ברפש, וחזהו סוחט מפרק לפרק שעול עקשני. וכשבא הביתה וסגר את הדלת מאחריו, טלטו שפתיו שנית לתוך דממת האפלה:

— הבלים, נו!

ונשא את עיניו אל הבית אשר ממולו, שוילונותיו היו באותה שעה מוארים מקצתם, והשליך את תיק עצי הגפרית על השלחן, ונגש באפלה אל מטתו ונשקע במגדל הכרים אשר עליה, וחזר וירד טשם והיה מתהלך בחדר, עד שנחלשו ברכיו, וכאב התחיל קוסס את חזהו, וכרוכית מחלישה השתפכה אל כל אבריו ומוחו התחיל הומה ומתמתם. אז נשקע שנית בכרים ויישכב את רבה בלי נוע, ובמוחו הנלאה המו קולות רופסים וחלשים של הרגשות והרהורים עוקצים על איזו חולשה, הטעונה רחמים, ועל קטנות, המעוררה גועל, ועל אפסות, המלעיבה עד תהום הנפש. ולבסוף נפלה עליו שנה מתוך מחשבה רופסת על סגופים לשוא ועל בני־אדם שזה חלקם וֶהֱוֵה שאי־אפשר להם בלא זה, ורוח קצת ללבו, ועלו רגע באפו בְּשמי הבורית העדינים, שהיו שופעים מן החזה הטהור של חנה.

ובאחד מימי חולו של מועד פסח עבר חגזר על־פני הבית היפה, בשובו הביתה, וראה את רבי שמחה־בֶּר ואת רחה, כשהם יושבים על הספסל, אשר ליד הבית אצל השער. הוא אמר שלום לרוזה ויאמר ללכת לדרכו; אולם היא קדמתהו בחפזון קל וקראה לו לגשת, ושאלה אותו, מדוע לא יֵראו פניו בימים האחרונים, והציגה אותו לפני אביה, ונתנה לו מקום על־ידה, והשתעלה קצת— הכל בבת־אחת. הוא גמגם במבוכה של בישנות איזו דברים של הצטדקות וישב על־ידה, ורבי שמחה־בר קבל שלום, וזרכין משהו את ראשו, והסביר, כנראה, לעצמו:

— אה... הרי זה, משמע, חגזר שלכם...

א. נ. גנסין בארבע שנים לפני מותו

ולאחר זה התחיל בא שמה יום יום, כבראשונה; אלא שהיה מקו"ם ונכנס תחלה לקבל שלום מאת רבי שמחה־בר, אם היה הלז בבית. את רבי שמחה־בר היה מוצא כפעם בפעם כשהוא יושב בין ההלון ולשלחן והוא הבוש בירמולקה של משי בעלת קצוות ומשקפיו על הטמו ועיניו מעינות מעל למשקפים באחד הספרים, אשר היה אוחזו באויר בריחוק מקום מעט מפניו. כשהיה חגזר נכנס, היה הלז פוגשו ב"ברוך הבא" מתוך חבה, והיה מניח את הספר על השלחן ואת המשקפים היה מקפל בזהירות ומניחם עליו, ומוציא את מטפחתו הגדולה וגורף את חטמו בתרועה, ומתחיל מדבר ב"נו־ם" של בעל־בית פקח, היודע להתהלך גם עם "אלה" של האידנא", והיה מטיח באזניו על־זה ועל־זה, ומלגלג בחשיבות, ומתלוצץ בפסוקים, ודורש מדרשים ומקבל הנאה. לבסוף היתה ידו מתחילה מתקרבת במתינות אל משקפיו, והיה קורא בקרבה ובתרנית, עד שהוא מרגיב אותם על חטמו:

— נו־ם... אתה, מסתמא, לא לשם האגדה פונת, אלא לשם הלביות, טָמ־הָ. מילא, לך־לך אפוא אל ה"מונסטיר". מסתמא, הרי אלו "מְצַיְלוֹת" ש־ם...

והיה חוזר אל ספרו בהרגשת הנאה משנה.

וחגזר היה בא אל ה"מונסטיר", זה החדר המרוח, אשר היה בשכבר הימיב חדר מטתו של רבי שמחה־בר בעצמו ועכשו הקצהו לבנותיו, "בכדי שלא תהיינה מטילות אימה יתירה על הביות, טָמ־הָ, טָמ־הָ". שם היה מוצא את כל האחיות יחד, ובימים האחרונים יש שהיתה שם רועשת גם חנה הליר, והיתה סוטרת לו בשעת צחוקה המצלצל על כתפו, ואז היה יושב ומדבר וצוחק במבוכה קלילה אל רווה, זו היתה שותקת ופניה זעים־נוגים, והוא היה משורר, וחורק ברעש, ומתגולל על המטות, וחוזר הביתה בשעה מאחרה, ומטיל עת רבה בהדרו, וגונח, ויורק, ומעביר את כפו על מצחו וגונח שוב. וכשהיו מחשבותיו נוגעות אל האביב הבא ואל בוא חברו, ההולך כבר וקרב, היה לבו נפתח בו לרוחה והיה עולה על מטתו.

לבסוף בא כרמל. בימים הראשונים לבואו היה חגזר שוהה אצלו כל היום ועד הצות הלילה. הלז היה שוכב על יצועו מעטר בעתר העשן הכחול, שהיה עולה ומתפתל ומתפשט סביבו מהפירוסה העבה, שהיתה לוחשת ודועכת תמיד בין שפתיו, וחגזר היה יושב אצלו, או שהיה מתהלך בחדר הנה והנה ומספר בוגמגום הבא מתוך התלהבות, ומשחק ברמה, ונהנה מאד ומתחי־ב

תיכף בצער, ויתי שבתו בעירה הזאת קבלו אצלו בשעות הללו איזו צורה חדשה ומלבבת, והיתה לו הרחבת־דעת גדולה מזה, והיה מתחיל חוקר ודורש את חברו על־דבר החיים שבמדינת הים, והיתה מתחילה מנצנצת בלבו איזו חפזה רועדת ומאיצה, לגמור את כל המוטל עליו וללכת סוף־סוף למדינת הים. והיה מזכיר בשיחתו אנב־אורחא את המעצורים הקטנים, אשר עֲצרוהו פה כל העת, והיה בא לידי גֵרוי, כשלא היה יכול לפרטם ברור, בשעה שהוא גופו מרגיש אותם, כמדֶמה, ברור כל־כך — פשוט, מרגיש...

ואולם כשהיה אחרי־כן כרמל לאורח תמיד בביתו של רבי שמחה־בר, והיה יושב לו תמיד בהסיבה על הסוֹפה ומוצץ בעצלתים את הפפירוסה שלו, ורוזה יושבת על־ידו וזרועותיה על חזה ופניה נוגים־חביבים ופְנות שפתותיה קרות, ומַניה יושבת נכחם, כשהיא מקמצת בדברים ומרבה בשריקות־שפתים פתאומיות, ואידה שוכבת למחצה על קצה המטה ועיניה נוגות ועורגות — אז נעשו פני חגזר מְמֻזמזים וזעים, והתחיל חש תדיר בראשו ובלבו ומדבר תכופות על איזו זוהמא מרקיבה ומחלת ספחת ובחילת נפש, והתחיל מבקר תדיר את חנה הילוד ויושב אצלה וסוטר לה על חטמה, והיא משחקת, והוא משתקע בהרהורים, ויוצא, וחוזר הביתה וגונח. פעם אחת בא אל ביתה ומצא שם את מוֹרַת של מניה, אשר ישב, ודִבּר בקול רם, והתהולל עת רבה, ונעץ לה לחנה את זרועותיה זו בזו, ולגלג אנב־אורחא בחגזר. והוא היה יושב כל העת ואוחז בידו עתון אחד גדול ומסתכל במודעה רבה של איזה דוקטור מוילנה. באותו יום אירע לו, שהיה עומד על מטתה של אידה וכום מים בידו. הוא בא ומְצאה, כשהיא שוכבת במטה, ומניה משפשפת לה את חזה, ובהדר נודף ריח נַלירַנה, ורוזה לא היתה בבית. אידה שחקה ובכתה ושאפה רוח כחיה ופטפטה בעינים עצומות מחמת חולשה הברות לא־ברורות, ופתאם קראה מתוך חלחלה נוקבת:

— שדים! הלא האניה טובעת—גם אני הפצה...

מניה היתה טרֻגזת באותה שעה ועצביה היו גרוים, ותפרץ בחמה כבושה רוחשת:

— הלכה לה פתאם... את כרמל ראתה!

וחגזר הרגיש פתאם לחיצת־לב אימה וחרם דם רותח שטף אל פניו וסלד את עיניו. מה הוא עושה פה? רגע הלף וגזר את לבו השחוק הבטוח

בֵּינָתַיִם

של כרמל, ועיניו ראו את זרועותיה הנעתצות של חנה, ואזניו שמעו את הצחוק החזק של הנוער. אחרי־כן נצנצה במוחו ונעלמה שוב המודעה של הדוקטור שמוילנה. ופתאם נצבה לפניו כמו חיה ולנה המעטירה, ויזכר את ישיבותיה הרבות, ואת הביבליותיקה של שטראשון, ואת עבודתו בבית־המקרא, ואת הספר „כנסת ישראל" עם תמונתו היפה של פרץ סמולינסקין, ואת לילות העבודה הכבירה בחדרו השוקט שם, ואת חבריו החולמים גם הם חלומות שכמותו, ולחיצת לבו גברה עד למחנק, ועיניו קמו רגע, ואזניו התחילו הוטות. זאו העמיד בהפרה שנתבלבלה את כוס המים על הפסא ורגליו תעו אל הפתח. וכשיצא החוצה ורוח צח בא אל קרבו, אורו עיניו מעט, ורקותיו היו דופקות, ולבו הולם, והוא עבר את קצה הרחוב, ויצא אל מחוץ לעיר, והלך בעצלתים, ועיניו מביטות בשוטן רוח נוגה אל המסלה הארֻכה־ארֻכה, אשר היתה שטוחה לפניו שוממה ומתעלפת מחם־היום.

I

בתחלה היתה רוח אחרת מסביב ובששה התחילו מהלכים כתמים והשחירו זמורות האילנות ובמרום עברה הרְנה ופלגים השתובבו ברננה. אז התחילו רוקדים בלבבות נצנוצי אורה הוללים וזרמת חֲדות־חיים חצופה ושובבה. בימים ההם חרד בחדוה כמוסה גם לבו של נפתלי בֶּרֶנֶר, אותו ברגר גופא, שהיה תוסס שמונת ירחים רצופים בחדרה הצהוב של מרת חַשְׁקִים וראשו היה מוטל על כַּפּו וברכיו שלובות אשה ברעותה, ושטפה אליו זרמת געגועים נוגים ואיתנים והתחילו מוצצים אותו חלומות צנועים־נושים והוא כָּמה הרהורים יפים שבילדות תַּמה ומאַוַיים אמיצים שבאביב צוהל וחלם עינים חמות המביטות לנשמה - וטרוע באמת שלא באהבה? וחיים חלם חדשים וצעירים שיש בהם דוקא בדי ספוקה של נפש. כי מה — האמנם לא די? או אולי אינו כדאי? באים בני אדם ונוטלים את החיים ועושים אותם וַתורים וַתורים כבר בשחר אביבם — ובשלמה? והלא אפילו האמת שבדברים אחרת היא לגמרי. והיו בימים ההם שמלות מרגינות ומרמזות וקולות כסף היו פועמים ומבטיחים ונפשות כמהות היו חרדות ומציצות ומקשיבות במצוקה קדחת אל כל רישרוש שמסביב — וימים התחילו שוטפים, ימי אורה כמהים, רַגָּשים, מצפים בקדחת אוכלת... אולם זה היה חלום -- והוא כחש בבני אדם. מיד אחר הפסח כבר היתה שוב תלויה כגיגית עופרת קהה וכבדה והיתה סוגרת על ראשיהם של בני אדם מטעלה ובצה מגולת חשפה להם שהוק שחור וקפוא מטמטה — וימים היו זוחלים כבדים ואפלים ונמוכים־נמוכים; והיה האחד חרש כמשנהו, והאחד היה מזהם כמשנהו, וראשית לא היתה להם, ולא היתה להם תכלית, ורבצו יחד כבדים ואפורים על הנשמה שנאלמה בחרדה ודכאו בשרשה כל מחשבה על אביב ועל קצת אורה ועל זקיפת קומה כל־שהיא. ושוב היו הרחובות רחבות וקודרות ואבלות, והשמים אשר עליהן היו נמוכים ואפורים ולחים, ובריות היו גלמודות והיו

היתה מצהיבה נכאים, ואחד הזבובים התעקש וָמה והיה מתלבט בזגוגית, ובחדרים הסמוכים צלצלה מרת חשקים במפתחות והיתה נוזפת באומנת. והיתה הדומיה הזאת דומה למשיכת תאניה אחת אַרְפֶּה וכבושה, שהיתה לוחצת את לבו וסוגרת אותו ומספרת לו נכאים, מספרת על גורלות שאבדו בחיים, וחלומות שקמלו באֵבם, וחיים שספו במְשגה. רבים רבים הימים האורים והשלֵוים, וטובים הימים האלה ונדיבים, וסרוחים הם תמיד, כמטרוניתא גאת זו, שהישיבה, לאחרונה, את חסדה, ובכל־זאת המה חולפים ואובדים וגאֻלה איננה. תוגה, תוגה! ישנם עלומים בחיים ואותם יחיה האדם רק אחת בחלד ואליהם כל חלומותיו — והמה הולכים ונמקים ללא נחת וללא שביב אחד של שמחה, ונמקים הם אפילו בנגוהות האביב הצוהל, ותמיד המה אובדים דוקא כה לא־יפה ובאפס כל יסוד ונמוק לזה, כאילו לא אתה, האדם, שיצא כבר מכלל ילדות, הוא אדונם, ולא אתה, מי שיש לו אתמול של עשרים ושתים שנה מאחוריו, טָפַחְתָּ חלומות בשבילם, ולא אתה—לא אתה רִבִּיתָ להם ה־הורים...

— זמ־ם... זמ־ם...

וכשהתחילו גידי רקותיו משתרגים ומבהיקים ולסתותיו התחילו מַוְרידות חולנית, שלֵב במתינות נקפאה את ברכיו והטיל את ראשו על כפו.

מאותה שעה והלאה התחילו זוחלים ימים אֲרֻכים וצהובים, והיתה שפוכה בַּטלה בכל, והחוצות היו רובצים נרפים ושוממים, ולשטים הגדולים לא היתה כל תשוקה שהיא, ונפתלי היה יושב אל חלונו ולא היה אלא חושש תכופות, שלא יֵהרס הכסא הוֵיני שמתחתיו מחמת כֹּבד משאו. וכחֹם היום היה ההבל החמים והשמנוני של החדר הצהוב, המלא מטות ילדים רבות וָרוה ריח משחות שונות, מַדְבֵּא לגמרי את נשמתו, והיה מתחיל פתאם מרגיש את גופו כה מזוהם ומלא חלאה ממש — משל כאילו היה הוא גופו חטיבה אחת שאינה נפרדת של זה החדר־הרפש, אשר חלונותיו הצהובים דבוקים בכל ימות השנה ברצועות של גזמים, מפני הצִנה, והשמנונית הנאלחה הזאת אוכלת אותו מימים ימימה וכבר הרקיבה אותו במפולש מהמסד ועד הטפחות. והיתה אפילו נשמת אפו שלו נעשית לו לזרא, והיה יושב אל חלונו באפס תנועה כל־שהיא ופניו היו משולקים והיו נובלים־קמים ודומים לאומצת בשר ממוזמזה, שיש לה סימנים של צורת אדם ובא אחד הליצנים וחבש לה גם משקפים של זהב. זה היה חל תמיד באותה שעה, שוָרה הקטנה היתה יושבת אל ספרה הפתוח ומטפלת

תועות צומקות־חֲרורות וחֲרדות וסובלות בסתר ומנחשות מה ... ושוב ישב נפתלי בחדר הצהוב ושוב דְּכאה האפלה את הנשמה הנדכאה ושוב היתה הִבְּצה שואגת והשוטים מַעֲפִעים והעגלונים הלבנים מקמח נוהטים ונושמים ושואגים מטבורם:

— נָא־נָא־נָא־נָא ... נאָ־אָ, וואָלק טאָבי יָש ...

ופעם אחת ישב לו דומם אל חלונו, כטימים ימימה, וברכיו היו שלובות, כדרכו תמיד, וראשו מֻטה על כפו, כמו פעם בפעם, ואזניו היו מקשיבות את קולו הרופס והשוה של תלמידו, אשר היה קולח ושונה לפניו את פרקו גם באותו יום כבכל יום ויום. באחד החדרים הסמוכים צעק מרה תינוק שְׁנָחר, ובמבשלה היתה מרת חשקים ממטירה אש וגפרית לראש האשה המבשלת וכבר בכתה וקראה לה חשופת־שת. אותו בקר דוקא התחילו השמים מַשְׁחִרים ואלֻמות אורה טהורות היו משתחררות מהכא ומהתם והיו נוצצות בבצה, ובגגות הפזורים התחילו מבהירים כתמים יבֵשים. ונפול נפל הדבר, שנפתלי הפנה משהו את עיניו מבלי משים וירא פתאם את השמים, אשר מעֵבר לשמשות, והנה הם מְשֻׁחררים והם גבהים ועמֻקים, ואת צמרת הפרדס ראה, אשר מעבר לגנות השלֵוים, והנה היא שעירה והיא מוריקה והיא מתחילה מלבלבת ורוחצת באורה. אז נאחזו עיניו אגב במרחקי השמים ויחד לבו וַיֵּחם, וירא והנה הם נוהרים הלאה הלאה אל אפסים, ושמה הם רומזים וקורצים ואובדים ללב הָעֻמַּה – ופתאם נפל דבר מזר למדי. הכסא שתחתיו הוטל בהמולה רבה לאחור ונפל, ורחשה תלונת יסורים ואבדה, ונפתלי היה משום־מה נצב בטבור החדר בכפיפת ראש כל־שהיא, הילד החֻור נבהל מתחלה וצל חרד על מצחו הצחור והוא נשתתק; אבל מיד החרידה אותו שוב נזיפה גרויה:

— אָמַ־ר!

הילד מהר ושב בבהלה אל משנתו ונפתלי ירק בחמה והשתחוה פתאם, מדי הורידו משום־מה את אגרופיו עמֻק אל תוך צלחותיו, ומיד התחיל מתלבט, כנלכד, מפֻתל אל פֻּתל, והיה נכשל כפעם בפעם במטות הילדים הירוקות, אלו הפזורות פה ושם במלוא החדר. וכששטפו לו אחר־כך זרמי־דם סולדים אל פניו ורקותיו נעשו רופסות וחולשה השתפכה בברכיו ובחזהו, נגש באפס־אונים אל הכסא, אשר הוקם בינתים, והוריד את גופו עליו באנחת חולשה:

— השׁ־שׁד יודע מה האי...

אז היה כבר קולו הרופס של הילד קולח מישרים, והיתה דממה וחמה

זארורה. יש אנשים־חרגולים. לכאורה, אדם שיש לו נפש יפה, הרי לא כדאי לו כלל וכלל, שישיב את עצמו בבְצה מזוהמה, כזאת שביהודיליבה, ואפילו אם יתנו לו משכרת כפלים מזו, שנותנים לו, ואפילו אם יהיה הדבר ברי לו, שישיבה זו אינה אלא ישיבת־שעה – ולא כל שכן... אבל בכאן היתה תמיד אפלת־חזהו פולטת איזה שעול עמום ומחריד את הנפש, ושפתיו היו ממלטות תוכחה נובלת:

– וֶרה...

והלה היתה משחררת את זבובה החלכה ומחפירה את ראשה בספרה.

ופעם אחת היה יושב ככה ותוסס בהרהוריו הזוחלים ופתאם נזכר בְּגנדיט אחד, סנדלר צהוב ובריא מה„ישים כהלכה", שהיה מדרכו להיות עומד ומתנדנד פנים ואחור על־גבי כוס של תי חָור ומורח באצבעו הקרושה חמאה לבנה על פת־קיבר ועונה באִיום לכל הפוגה אליו באותה שעה:

– פּוּפְקָה, אני מרוד!

באותה שעה נאחזו עיניו בוֶרה הקטנה, שהיתה יושבת וסנטרה פשוט אל ספרה וידיה שלובות לה מאחוריה והיתה משתדלת, שתסיר את הכפתור מעל ספרה דוקא בנשיבת פה גרידא, והוא אמר לקרא בשַמה בְּשְבִיל להניאה מזה, והנה מלטו שפתיו:

-- פּוּפְקָה...

אלא שמיד רפרפו עיניו מסביבו והוסיף:

– אֶ... וֶרה, הככה תכיני את השעורים?

וימים אחדים אחר־כך היה מעשה והיה יושב יחידי בחדר ומחכה לילדים, שהיו אוכלים באותה שעה את ארוחתם. היתה דממה והמו זבובים ובחדר־האוכלים דפקו אֲרֻכות במזלגים. פתאם הרימה מרת חשקים שאגת־פחדים מבהילה:

– מ–ה? מה אמ–רת? פופקה? מלה זו ט ה פ־ושה, א?

אחר־כך היה ההבל כבד והדממה היתה צהובה והצחנה הפיצה שמנונית זהיתה בנפשו של נפתלי הרגשה, כאילו משח לו הגלב את פניו ולמטה מצוארו בברית חמה. וכשחדל אחר־כך קלוח הזפת הזוחל, שהיה סורט כל אותה שעה מאחוריו ומספר לו את פרק־ההיסטוריה של היום, הגיש, כמימים ימימה, בגניחה בבושה את כסאו אל זה של הילד והתחיל מבאר לו בהתרגזות נובלת ובנזיפות

בובוב שקצצה לו את כנפיו, עד שהילד החגר היה מספר בבוז חמרה את פרק ההיסטוריה של היום, זה הפרק הספחת, הזוחל תמיד בעצלתים, כחיים בלי תכלית, ומטיל את הנפש אל תוך זוהמת שממה נרפסה, גם־כן כמוהם. מישרים היה קולח באותה דממה עצלה קול רופס של ילד נלאה ובקרת־רוח גמורה היה זוחל והיה מספר, כביכול, דברים משנים מאיזו תקופות כה רחוקות זכה זרות, ורפרפו אנשים, שזכרם כבר נכחד, ומלחמות, ששריד לא נשאר להגה, ונפתלי היה חציו שוכב אל חלונו ומפסיק תכופות את נשימתו מפני הזוהמא ושומע ולא שומע ופניו המשולקים והקמים־נובלים אל הרחוב השוממה. עיניו היו לטושות והיו קרות והיו זוחלות במבט אלם מאבקה של המכלה הרחבה ומחליקות אל החפירה הרחבה שמשמאלה ומטפסות על תל העפר הצהוב אשר לארכה; וכשהיו נאחזות בגדר הנמוכה והנושנה, הנמשכת לארכה של הרחוב כלה, והיו נפגשות באותיות העקומות והמשובשות, שכתב, כנראה, אחד ה„שקצים", שכיום ודאי שבא כבר לשנות זקנה, בנתר על גבה, היתה בצת נפשו שקפאה מתטלטלת כמעט, והיה מהרהר, כביכול, בקצת נקמה, כי הגבירים הללו אינם יודעים אלא למלא את כרסם החשובה בחדר־האוכלים שלהם ולקשט את גופותיהם הבצקים בשביל פרדס הטיול המאובק — ושבאמת, הרי הם חיים כלם כחזירים ממש והנם תמיד שקועים עד צואר ברפש ובצהנה זבגסות. והיתה מחיצת אד רפה מתהילה חדדה בלבבו הכבוש ומטשטשת את מוחו ואדיו ולא היתה נותנת בתחלה לגשת אליו את כל אותה המהומה האולית והזוהמא המרגיזה, אשר היתה רוחשת מסביבו בכל ימי נודו בערים ובעירות, אשר במדינה ואשר מחוצה לה. והיו מרפרפים לו ונכחדים וחוזרים שוב ושוב נגועים צללים מטושטשים, ואנשים מרוסקים, וחדרים, ואשפה, ובלוריות פרועות, ונוצות בבגדי־נשים, וקולות נחרים, וצחוק שורט, ודברים, ומרוצה בלי תכלית, ובימים האחרונים, בימות החמה החולנים, שבקריה ההומיה והמדפאה, גם רגזה, רגזה תכופה, רגזה אוכלת לב ונפש. אחר־כך היה ראשו נופל כל־שהוא, ופניו היו קופאים לגמרי, ושטופי־חרות, היו מתחילים מסתמנים במוחו סמיונים בריאים במגפים גבוהים ומשוחים, ואיסקים צנומים בצווארונים מעוכים וברבידים עקומים, ונסטוות גזוזות, ורחילקות נחרות ומקטרות פפירוסות, והיה מתחיל פתאם מאשים את עצמו במרירות וחושב בארס־גרוי, כי הוא נולד ברפש וברפש הוא חי תמיד וברפש גם ימות. רוח היא באדם

מתרפדת וזוחלת חשרה צחורה וגבה גדל וגדל: רכבת נשאת. יש חֵרות תחת השמים ומרחביה לנפש השואפת...

וכשהיתה משובת הילדים פורצת את גבולה ומפסיקה פתאם את הרהוריו, היה פונה אליהם, ורואה שני ילדים יפים ומלאים משובה, והיה מרגיש אליהם חבה חמימה, והיה מפסיק את משנתם, ומתחיל משוחח בהם, ומלגלג, והיתה, לאחרונה, וֶרה מטפסת ויושבת לו על ברכיו ושואלת, אם יש לו אֵם ואיה אחיותיו, והילד אחיה היה יושב ישיבת־גדולים בקצה השלחן שאצלו, והיו מפטפטים ומצחקים, והוא היה מספר להם אגב־אורחא אגדות וספורים, והללו היו מתלהבים, ולחייהם הטהורות מַוְרידות, ועיניהם השחורות מאירות, והיו שואלים, וחולמים ושותים בצמא את דבריו. כשהיה מסַפֵּר להם לפרקים מספורי־התורה, היתה וֶרה מרימה לו את עיניה השחורות והלוהטות והיתה שואלת בקדחת, והילד היה מפסיקה בתשוקה:

— פתיה. היא מתפלאה. לו ראית כיצד הרים את המצרי — וטָרָרַח!

וכשהיה יוצא מהתם, והילדים מלוים אותו ורודפים אחריו במשובה ובהמולה, והיה רואה את החלונות של הנוטריוס מבהיקים משמש אדֻמה, וילדים זורים אבק בהמולה, ושפחות רצות ונושאות חציר בסינרים, היו פניו נוהרים, וקומתו היתה זקופה, וכשהיה פוגש במכרים, היה עונה להם שלום ברָמה. ואולם כשהיה אדם רוצה לדבר בו באותה שעה, היה עונה לו בדברים קודחים, והיה מתחטא:

— סליחה. הנה אני נחפז עכשו; אבל מסתמא עוד נתראה.

ואולם כשהיה בא הביתה לא היה מתמהמה שם הרבה. לוגמת קהוה ותרגימה כל־שהיא וסקירה מרפרפת ב„שְׁלַחַ" החדש והפיכה ארעית באחד הז׳ורנלים הרוסים — ודמדומי־הערב הנה מתחילים הומים ומתחילים תובעים בפנות הבודדות, וממרחקים מתגנבת המולה עמומה של הככר ההומיה, והברות־נגינה רכות מרחפות ונגוזות בתוכה, ותוגה גדולה לא פשר לה ולא שחר מתגנבת וזולפת וממלאה את הנפש, והומה ומוצצת את החזה, והולכת ומַרתחת את הרקות, ומתפשטת ומטשטשת את העינים, ולוטפת, וטָרדפת, מרדפת בלי אמר ובלי דברים החוצה...

— לאן?

..ערבה מתלחשת אחורי החלונות, וידי נפתלי שומות בכיסי מכנסיו,

רפויות את הפרק שלהלאה, אותו הפרק־הספחת, שיהא זוחל ומדכא מחר, ממש, כמו שהיה חברו שלפניו זוחל ומדכא היום.

אבל משהיו מתחילות בבית רועדות כפות בכוסות, ומפתחות היו מתדפקים בארונות, ונשים זרות באות ומפטפטות ב„וָאֲבָשְׁצָ״ה" וב„קוֹנְצָ׳נָה", היתה השפחה מתחילה רצה תכופות בפרוזדור, ואת הילדים היתה לובשה מישובת־חדוה כבושה, ונפתלי גופו היה יושב אל חלונו ורואה את חדר־האוכלים הטהור והשובת, וראה כתם צהוב של חמה ומפה צחורה־צחורה ושבריריי־אורה נלאים במיחם הממרט ובכוסות הצלולות, והיה פתאם רואה ברור את ההרים היפים, הטובלים באורה שלוה, ואת הנחל, הנוהר זרמי־זהב, והיה מתאוה להיות יושב לבדו בסירה, והיה מתרומם ומתחיל מטַיל בחדר אנה ואנה. הילד החַוֹר טרוד במשנתו ופתאם הוא עושה רקידה שובבה וחוזר שוב אל ספרו, וְרֶה מנחרת ומסתירה את פיה בכפה, והילד שולח לה את לשונו, והיא מתחילה צוחקת אל אנרופה — והוא לא היה מרגיש, והיה מטַיל, והיה מזרז אותם בנזיפות־חבה ומזכיר להם בקדחת מלים ואמרים, שהיו נתקלים בהם תכופות. לאחר התֵי היו מתחילים כסאות מסרטים ברצפה, ושמלות היו מרשרשות ארֶכות ובפרוזדור היו מחפשות סוכנים בהֶגֶה, ואחר־כך היה נפתלי נצב ומחכה ליד חלונו, ומיד היה רואה את החבורה, כשהיא יוצאת תחת חֻפות אדָמות ולבנות ושחורות. וכשהיה רואה בתוכה גם את מרת חשקים שלו והיא נושאה את חוֶה הקרום לפניה ואת שמלתה השחורה ומשֻבצת בסָטֶקַלַרום היא סורחת מאחריה, מיד היתה הרוָחה ללבבו, והיו מתחילים מתבוללים ומשוררים בנפשו המולת־טילים רגשה שבכבר, והברות־מוסיקה רכות שבפרדם, ושמלות נסרחות בפָרשת־שדֵרות תהלת עלמות באפלת־דְמדומים, והיה מתחיל מחפש את הפיזַ׳ק שלו. הגדר הנמוכה אשר לנכח היתה כדחויה לאדמה, והיתה אובדת את כל חשיבותה, והגגות היו שלֵוים ואיתנים, ומאחוריהם היתה מלבלבת צמרת הפרדם המופזה, והיה בוקע אל מרומי־התכלת הצואר הכחול של המסגד, המסתתר כלו בירקרקת העבותה של הפרדם. היה נפתלי נושא את עיניו עוד משהו והיה רואה כפת־שמים טהורה וָרָה ואלונטית כחולה תַחרה לה במורדה ופס של זהב טהור מתפתל בשפתה של האלונטית, כתחרה לתחרה. השמש גולשת לשבילה. הנה משחירה בים־התכלת צפור מרחפת. שמה, במרחקים

בְּקַרטוּם משתחוים ומכים את ילדיהם השואנים. וכשהיה נפתלי רואה את הכנופיה הרוחשת מרחוק, היה לבו מכביד משהו ופניו שומרים על נפשו וכושה הטמיר, וכשהיה מפלס לו נתיב בתוכם, היה מקשיב הלצה מוסקרה מסה וצוחה תאוֹנית משם ורואה פנים מלאים ולוהטים, והיה חושב בגרוי כל־שהוא על הגסות, שהיא שומרת את החיים, אלא שהיה מפקפק בטעמו של דבר: אפשר—פשוט, משום שזאת היא מהותם, ואפשר—דוקא משום שמהותם היא לגמרי אחרת; ואולם בקרוב היתה נשימתו נעשית כבדה עליו, והאבק היה חודר ומדגדג לו בגרונו ובנחיריו, והוא היה ממהר ויוצא את הכנופיא ופונה ימינה אל הככר. שם היתה שוב חשרת־אבק גבוהה וארֻכה ואפלולית חוֹרת וזרם גדול של מגבעות־נשים מתנודדות ובלוזות לבנות מרפרפות ואשות של פפירוסות מאדימות ועוממות והככר רוחשת ומהומה וצהלה ודברים. נפתלי היה שם את ידו האחת בצלחת מכנסיו ואת ראשו היה מוריד אל שכמו ומפלס לו נתיב ומטה הצדה ובא, לאחרונה, אל מסלת־החול הצהובה, אשר ליד המסגד, ומתחיל מטַיל שם לבדו ומפיח תכופות במטפחתו אל מול פניו. שם יש אשר הוא פוגש בחור אחד גבוה וישר, שהיה מטַיל גם הוא יחידי והיה נושך את קצה שפמו וממשמש תכופות ברקותיו, עד שפניו מתעותים ביסורים כבושים. זה היה דוד רטנר, חברו של נפתלי בשכבר הימים, אשר זה לא־כבר שב משום־מה פתאם ממדינת הים, אחרי שבתו שם ימים רבים. נפתלי רואהו ופניו לובשים נהרה חָוֶרת והוא נגש אליו ונותן לו את ברכתו שלום בקריאת־רצון נובלת:

— אָה!

אחר־כך הוא שב ונספח אליו ושואל:

— נו, לאן?

והם הולכים יחדו דומם. מסביבם רוחשת הככר ובחורים נלהבים צוהלים וקולות־כסף מצלצלים וגימַזיסטות רצות שלובות־יד ומתלחשות וסַרַנטים צפים קומטיות ומקטרים פפירוסות והומים את הנֶלֶם, הרועש ועולה מהפרדס, והם הולכים להם דומם, והאבק חודר אל גרונם, ונזקקים לסליחת־חפזה ונשטעים לה בעצמם, עד אשר רַטנר לא יתאפק וינהום בחשאי כמדבר אל נפשו, בשעה שכַּפּו לוחצת את רקותיו ופניו מתעותים:

— לעזאזל! הרי אינם אלא מעלים אבק!

וכתפיו מורמות ומבליטות כל־שהוא את ראשו, וככה הוא מטיל, ומזמם נכאים, וגונח ברתיחה ורוחש לפרקים:

– מאי הוה עלה – רבונו־של־עולם, מאי הוה עלה!

כי עוד טרם יצא החוצה, וטרם יראה את איש, והוא כבר יודע מראש את מי יראה, ואת מי ידבר, ומה יספר לו זה, ומה יגיד לו אחר. עוד טרם יצא מפתח ביתו, ועוד טרם לקחה אזנו דבר, והוא כבר יודע ברור למדי את אשר יגיד לו לבו באחרית הלילה, מדי ישוב הביתה ויעלה את המנורה והכתלים לא יחדדו אפילו והוא יתנפל בגניחה אל מטתו ויכבש את פניו בכרים, או כי יסתרס בסופה והחוברת האחרונה של ה„אמת" בידו...

והלילה לא יחכה. הנה יהיו השמים הולכים ונעשים להם רצינים־קודרים וטהורים, וענפי־הערבה המרֻבים יהיו מתלחשים, והאפלולית תהא גוברת, וההתול יהא מביט מהפנה, והדמדומים הרֻוים יהיו הומים והומים – רבונו־של־עולם! ואתה, הצעיר והבריא, לא יהיה לך שוב, אלא שתמחץ קדקד אל קיר ותהיה גועה כשור, או שתכבש פנים בכר ותהא מניח ליללת־עולמים, שתהא פורצת ומבכה בלי־תכלית איזה אבדן־עולמים...

– הש־שד יודע מאי האי...

II

ובדמדומים הצוננים רובצת רחוב־הפוסטה שלוה ורחֻבה, ותריסי בתיה היפים מלבינים שאננים, ובמרום חולמת כפת־תכלת גדולה ושלֻוה ושהורה־טהורה; ואולם בסופה של הרחוב, אצל המבוא אשר לפרדס הטיול, הומים תחת אותה חפת תכלת גופא אנשים־נמלים ורוחשות נשים במטפחות וילדים שואגים וצוחקים וזורים אבק. שם יש חומה כחולה משמאלה של הרחוב וחלונותיה הנה פתוחים לרֻוחה ודרכם מתגלגלים ההוצה רומנסים ספוגים ומתפוררות שירות נחרות ורחישה גרמופונית מלוה אותם; ומרקחת לבנה יש לימינה, והתלמיד המשמש בה, אותו בחור מישראל, שאזניו בולטות תמיד משום שהוא מגלח את ראשו, פותח את חלונותיה הרחובה ומתחיל סורט בכנורו פרקי־נגינה שונים עם הוספות שואגות מדיליה. וליד הבתים הללו נצבת חשרת־אבק ובה מתהוללים בחורים ושפחות צוהלות ויהודים גבוהים והבושים

— אָ, האלהים אתם!

וטיר קבצו פניו מרירות תוססת ושאל את חברו הדומם במהירות־מרפרפת:

— אָ? מה אמרת?

וגנח. היום ירד. אפלולית נוחה התחילה מתנדנדת חרש וצננה את השטים מהחוירה את האורות והתחילה אורגת חלומות נוגים: לא, יש אמת אחרת בחיים... ורק אז דובבה נפשו של נפתלי ובסגנונו המיוצר הפסיק את השתיקה־ההדדית ושאל את חברו:

— טילא, הנה שבת גם אתה, דוד. נו, והשתא מאי?

ואחר־כך הלכו להם הלאה כשהם שותקים.

משהיתה המהומה בככר הולכת ופוחתת ולחלוחית רויה מרביצה לאט את חשרת־האבק והככר שרויה באפלולית שמלה בודדה מרפרפת וצחוק פועם וגוע ולחש כבוש נאלם, היה נפתלי מרכיב את משקפיו על חטמו, ועיניו הז מתחילות תועות ומסתכלות מסביב בתוגה כבושה. במדרכה המטשטשה, אשר ליד החנויות הסגורות, מרפרפת ומתרחקת תמונה בלת־ברורה ופעמיה מנקשות זפועמות בשטח הרוה. נפתלי מסתכל תחלה אליה ודבר לא ידבר; ואולם כשהוא מתיאש לגמרי מראיתו, הרי הוא פונה אל חברו ב„הט"...

— ראה נא, דוד -- זו לא משלנו היא?

מתחלה עונת הלז בקצור נמרץ:

— לא.

אולם אחר־כך הוא בא גם לידי גרוי במקצת:

— ואם משלנו היא – הרי אתה מתגעגע עליה מאד, בחור?

אז עונה לו נפתלי ב„הָ" חנוק, ששעול סחוט מְלַוֶּהו בסופו, ואם רתצה אתה – דרשֶׁהו. אחר־כך הוא מסיר את הפנסנה שלו ומתחיל משפשפו היטב. לאחר שהוא מרכיבו שוב ומתחיל מסתכל מסביבו בכונה יתרה, יש אשר דטנר מסנן לו בבת־צחוק רצוצה כל־שהיא:

— חה. עלם שסיר אתה, תָּלי; כנראה, גם לא לנמרי טפש.

נפתלי לא יביט אל סניו וגם את ראשו לא יפנה אליו; ואולם ראה יראה ברור את בת־צחוקו הגוועת ואת ארסה הרוחש. ולבו נקפא פתאם והוא מוטל בדסיקה עצוטה אל החזה, וראשי לסתותיו מסטיקים חולנית. בראשונה הוא

והשני ינהום, גם הוא כפליטת־השפה, כמדבר לנפשו:
— כֵּן. אבק כהלכה.
ושוב הם הולכים להם דומם.

בימים הראשונים, מיד כשבא רטנר ממדינת־הים, היה נפתלי, עם כל פגישה ופגישה שהיה פוגש אותו, מקיפו והוזר ומקיפו בהנאה יתרה בישאלות שונות, למרות מה שלפני כשנתים, בהיותו יושב גם־הוא בכרכי־הים יחד את הברו זה, היתה עליו שם כל שעה ושעה יתרה למעמסה רובצת, ואפילו את הטובים שבמכריו דהתם היה מרגיש תמיד כאת דברים שבדיקוַציה לחוד, כאת בני־לויה לשעה בעגלה — היה עתה, אחרי אשר עברו עליו כשנתים ימים למום שובו משם, בשמחתו על רטנר, מיד כשראה אותו חוזר מ„התם", הרבה מאותה השמחה המרָוָה, הפורצת בלבו הכמוש של נודד נדכא וטתיאש, כשהוא פוגש פתאם ברחוב זרה והומיה ומדכאה את מכרו משכבר, את ילידי־עירו, עַד ימי שלותו. ימים אחדים רצופים היה אז החדר השולק והמסריח של מרת חשקים נוח לטדי ואפילו צוהל למדי והילדים היסים היו כה חביבים וחרוצים ועליזים וקולותיהם פעמו בחמדה כה רויה, ואפילו הסרקים הארְגִים של ההיסטוריה המשומטת לא היו כה זוחלים וטורדים, ויש אשר דמה למצא בה חפץ אפילו. בימים ההם אמר גם למִינָה בחבה כה נוחה ופשוטה, כי יפה היא, ואחר־כך אֲחָזה אפילו בכפה, וכשהיה מטַיֵל בשעות הערב עם רטנר, היה מדבר אתו הרבה, והיה נזכר בהנאה יתרה אפילו באנשים ובדברים, שלא היתה להם כל שיכות אליו כלל, והיה מתנסל בכמית־נפש קודחת על כל דבר פחות שבפחותים והיה מחטט בו ומהפכו, ודבריו היו נלהבים וקולו היה מתחדד משהו בסופו, והיה באותה שעה צוחק פעוטית ובחדוה חדה — ונלאה. ופעם אחת היו מטַיְלים יחדו ונפתלי היה מדבר בהתלהבות ומזכיר לחברו את איזו פַּשְׁקָה אוגוניוק, שטדרכה היתה, שתהיה מוצצת ספירוסה פחותה ומטילה רָקה דרך השִׁנים, והיה מלגלג לה הרבה והשתדל שיחַקה בדיוק כיצד היתה אֵ מאימת באגרוסיה הקמוצים ורוקעת ברגליה ומשוררת־גועה במלא גרונה הצורד:

Въ міръ придетъ она въ силѣ и славѣ своей...

ופתאם התחילה חולשה ריקנית מתצצת את לבו והוא הרים משהו את כתפיו ובטא:

פתאם ומציא מנחיריו צחוק אלם מתוך חולשה וארס כאחד, ומבלי הפנות את ראשו אפילו כל־שהוא, הרי הוא מקלח חרש תחנונים רצוצים בצל של השתטות:

— טי־נה!

הללו צוחקים ומינה עונה:

— אדרבה, תָּלִי?

אז הוא מחליץ את ברכיו ואת כפיו ובינתים הוא רוקק ורוחש בגרוי:

— מאי הוה עלה, רבונו של־עולם!

ושוב דממה.

וכשהם הולכים בחזירתם משם, כבר קפואים גגות־הסחים בגגה ותריסי הבתים מוגפים ובחול הרחוב נוצצים רסיסים. מנוחה רויה מסביב ובפרַוַר העירה נובח כלב והם מתנהלים עקלקלות ורטנר מנקש במקלו כפעם בפעם ומעלה קשת קטנה של אבק טָרֶה, המתרבצה מיד בעצלתים, ונפתלי מתנהל גם הוא וידיו שלובות לו לאחוריו וחטמו אל הלבנה אשר על היער ואל תטרות הטל המֻגהות, הזוהלות ומכסות את מרחבי השדות הים. שעה ארֻכה הם מש־כים את דרכם ושותקים. לאחרונה מתחיל זוחל בחולשה זמזום עגול ורוה ונלחם את הדממה הקופאה ונחלש וחוזר שוב ורוצעה. זה מתחטא נפתלי. עוד מעט ונהימת־חזה רחבה ורויה מגיחה בעצלתים וחובקה את הזמזום העגול והחלש והנה הם מתלכדים ומתפתלים יחדו חרש־בדומיה הנכונה. הנה הם גוברים אונים והדומיה חובקת טלים ברורות ורוות:

Иль мнѣ правду сказали, что будто моя

Лебединная пѣсня пропѣта...

ואולם מדה אחת מגונה יש לו לרטנר זה: ארס משֻנה רוחש בר תכופות. דומה, הולכים להם בני־אדם והלילה כה טוב... מילא, ששות—יהא ששות, ובלבד שתנוח, לפחות, הנפש משהו, והנה פתאם:

— אמור נא לי, בחור יפה—למה אתה חי, אֶה?

והה־הה־חה — הלילה רועד. ואלמלי היה, לפחות, הצחוק כהלכה, ואליבא דאמת—מה הגאוניות שבהלצה זו?

ועַיִן הוא מלגלג:

— מה אתה רוחש שם, בחור? הקדיחה משהו? הה־חה... אָט! הבל

מרים אל חברו עינים קרות ואלמות, ואחר־כך הוא מתגמא קצת ומתחיל ממשמש בפנסנה:

— כך? ... אויהו... ואתה החכם!

רטנר שוחק; ובשהלז אינו חדל, הרי הוא עובר מיד לסגנון מעשי ומחליט:

— מילא, בחור! כל השטויות הללו למה הנה באות? יש לך תשוקה אל טינה—אמור בהדיא. באמת־מה? מה ההעויות הללו?

ושוב מטילים ארם איש בחברו, ושוב הולכים דומם ודומם עוברים על פני המסגד, ופונים אל הרחוב הרחבה, העולה ימינה, ובאים עד הבית והעליה, המתבודדים בשלוה יפה בטבור האוירה הירוקה, אשר במעלה הרחוב, לנכח גדרות־הגנים הנמוכות, החולכות ונמשכות הרחק־הרחק אל מחוץ לעירה. שם, על הספסל הפישוט, אשר אצל השער המציר, יושבת עלמה אחת בודדה, שֶׁתָּנית לא־גבוהה, אשר עינים לה תכלת בהירה, ומסבירה פנים חביבים לקראתם. עוד כשהם רואים אותה מרחוק, הרי הם מתחילים מחליפים עמה דברים בליצנות קלילה ומרפרפת, וכשהם נגשים אליה, הם משתתקים ויושבים אצלה. שעה קלה שלשתם יושבים דומם; אולם במהרה מתטלטלת הדממה הכבושה מגניחה ריקניה ומשלשלת מתהום הנפש הנובלת:

— ה־ה המט...

זה גונח נפתלי. אחר־כך הוא מניח את שתי כפות ידיו על גלת מקלו ואת סנטרו הוא שם למעלה ומתוך הקבוצה הזאת מתחיל זוהל ומתלבט זמזום צהוב וחלש ונוגה, אנדרלמוסיא מפרפרת של קטעי־מנגינות שונים. אפלולית הערב הולכת ומשתחחת וכובשה את הרחוב הדוממה עם הגגות המטשטשות של העירה, השוכנת לה במורדה, ומטשטשה את השדות הרחבים המשתרעים שם מאחוריה, ומבליטה את היערות הרחוקים, המאפילים הרחק־הרחק בקצה השמים הרצינים־נוגים וטהורים. מזמזם חרגול. במרחקים גועה שירת־שדה רחבה. פתאם מתפרצת ומנסרת מאחת החצרות הסמוכות קריאת אשה חשופה:

— ו־סיוטקה, ו־סיוטקה, וס־וס־ום...

ומיד אחר זה חורקת חזירה בחשיבות ושוב הכל נאלם—ודממה.

יש אשר העלטה מפהקת פתאם. היא בעצמה צוחקת אחר־כך לזה בקצת בושה בדבר; רטנר מוצא לו מקום ומטיל בה ארס אגב־אורחא ונפתלי נעור

— אדם זה סובל יסורים הרבה. אמת, רטנר?

ורטנר, שהיה מביט כל אותה שעה בתשוקה אל הפנים השחורים, העמיד פתאם גם הוא פנים שכטותה, ומדי החליקו בחטרה את שערותיה הזפות, קרא בסגנונה שלה:

— ילדה זו יפה והביבה למדי. אמת, מינה?

נפתלי היה מטֵל באלכסונה של העליה ושוכב במטתה של מינה ומשורר באפלה וגונח ויוצא אל המעקה וחוזר שוב ומתנפל במטה; ולאחרונה, הלהיב חם לוהט את גופו, ורקותיו התחילו דופקות כנפרקות, וכשיצא החוצה וישב על הספסל, מצא את חברו, כשהוא אוחז בכפה של מינה, ומינה מתרֶטת וצוחקת ושוב נוזפת בו, והוא מבטיח לה ומלגלג וחוזר ומבטיח, שאינו רואה שום נחיצות בדבר, שתוציא את כַּפָּהּ מידו--פשוט, אין הדבר כדאי לה כלל וכלל. אמת, הוא יודע ומכיר בה, שהיא קשת־ערף ועקשנית קצת—זה אמנם יפה; אבל כי כפה שלה, הקטנה והרכה, תנוח בידו שלו, הגדולה בכל־זאת ואולי גם חזקה — תאמר נא היא: האין זה יפה מאד? מה אתה אומר לזה, תָּלי! אדרבה. הנה נפתלי. איש מן הצד לגמרי, חה־חה. לא אמת, נפתלי? יסמכו אפוא עליו. טוב? האה היא? בתחלה היתה מסרבת בדבר — כי בכלל היה הדבר זר לה; עכשו... נו! כבר! אבל, שד משחת! האין הוא רשאי לדבר אפילו לה — לה? מינה, וכי היה מדבר לתָלי זה, למשל, אפילו מלה אחת?

נפתלי היה יושב אצלם ומביט, כביכול, נכחו, ופניו המְזמְזים־מקפיאים היו שרוים בטשטושה של בת־צחוק מתלבטת, והיה מהרהר הרהורים מטֻשטשים וחלקלקים, אבל כָּוים ועוקצים, על עינים יורות זיקים גוזרים ועל הסברת פנים מיֻחדה, השורטת את הלב, אותה שרק הנשים מסֻגלות לה, ועל קלות־דעת ביחסים, שאינה לא לפי כחותיו ולא לפי חלוטותיו כלל, ועל אזה עיקר, כפי שנראה, שאם באמת ככה הוא, אז אין נפשו אליו כלל וכלל, אחרי שלגבי דידיה הרי הוא לאו דוקא — פשוט, לא את זה הוא מבקש לו, לגמרי לא את זה, ובכלל הלא הנהו עכשו כה נלאה, כה נלאה וחסר־אונים ומאומה לא דרוש לו, מאומה, מאומה...

— אח, אל נא תשתטה, דוד. במטותא, שב אם תשב.

— אחרת אינו יכל, חביבה. חולשה אחת יש בו ופטפטנות שמה —

הבלים! האלהים עודם בשמים, המות — אומרים, שהוא מעבר לחיים, ואני ואתה — שוטה, עוד יש לנו שהות להיות מקטרים ספירוסה לכשנרצה. טול!

ואולם, לרוב, גומרת הלצה כזו בפשרה רצויה, ויש אשר הם באים אחריה אפילו לידי שיחת־חברים, שיחה קטועה ומרסקה אפילו, אבל נוחה ורכרכה למדי, שיחה הגומרת על־פי־רוב בזה, שנפתלי מצית לו בלי־הרגל ספירוסה ולוחש בקול בכיני ומשתטה קצת:

— אבל מאי הוה עלה, דוד, אה!

הלה מהליט:

— שָׁא אישה, שוטה.

ונפתלי קובל:

— הרי אתה מתחיל שוב... אליבא דאמת, לא שמעתי עוד מימי, שתהא מדבר מהרהורי לבך... איני קובל. אולי כך היה צריך להיות; אבל אני איני יכול, דוד... הרי אני אובד את הכל... השד יודע מה, נפתלי נפתלתי ואיני יודע במה... איזה... איזה... יורה של רפש, השד ינדע מה!

— חה.

— נו!

ושוב הם מתנהלים בדממה.

III

פעם אחת היו שניהם יושבים על הספסל שאצל מינה והיו מתלוצצים אתה לסרוגים. בתחלה היה גם נפתלי לוקח חלק בשיחות, אבל במהרה קם בגניחה רוחשת, כשראשו שוקע כל־שהוא בשכמו וכתפו האחת עושה לו דרך, וסלק את עצמו הצדה ונעלם בפשפש, ובמהרה הגיעה לאזני מי שנשארו שירתר־גניחתו, הזוחלת מהעליה הפתוחה החוצה. מינה, שהתחילה באותה שעה מספרת לרטנר את ה„היסטוריה", שנפלה בימות החרף בגימנזיה וקומטה את המשגיחה הדיקנית נגד התלמידות הבכירות, והיא, מינה גופא, היתה בקשרי המלחמה, הפסיקה פתאם את דבריה ופניה הטהורים לבשו צל חביב והיא כוננה אותם ישר אל מול פני רטנר וקראה בתוגה:

הסגורות והנמוכות ונפתחת רחוב נהדרה, השרויה בזהר הלבנה, וגנות מצירות שומרות את בתיה היפים, ונפתלי נצב. העלים שבערבות הגבוהות היו חַוָרים ונוצצים ושם, במורד הרחוב השטוחה, מחוצה לעירה הנרדמה, היתה שלשלת ההרים המטֻשטשה, אשר בקרבת בית־החולים, טובלת ואובדת באורה שלוה טהורה ומזכירה חלומות נשכחים. חרד הלב ומצוקותיו חרדו. היתה ילדות רשואפת והלומות היו טהורים – מתי חלפו וכיצד אבדו? ומיד התחיל תוסס מתחת לחזהו איזה עסיס חריף וקודח ועיניו כָּסו ערפל ונצנצה בתוכו פתאם תשוקה אלמת ופורצת, שיהיה גם הוא משתטח בפסגות ושובל בחלומות אשר בשדות ואובד באורה המושלת, באורה השאננה והחוגגת, שלה, כנראה, חסר אותו דבר מיצר, שאצלנו קורין לו לב.

– השד יודע מאי האי! – פחט.

– מה אתה רוחש שם, אה? – נטרד משהו רטנר, שנגש אלין באותה שעה.

נפתלי התחיל שוב מתנהל ומלמל חרש:

– לא־כלום. הלילה, אני אומר. כאילו להכעיס...

ורטנר התחיל משקיטהו תחלה בסגנונו הנלאה:

– לילה ככל הלילות, בחור; אלא... שפקחים שבבני־אדם יודעים מה יש להם לעשות בלילה אשר כזה...

סגנונו של רטנר, שאחרי הפסקה קטנה באמצע דבורו היה כאילו נשבר פתאם ויהי לאחר, מבלי כל צפיה תחלה לזה, הזיח משום־מה את לבבו של נפתלי במשהו והוא התחיל מלגלג:

– ולפיכך הרי הם מגיפים את התריסים היטב ומנחרים בהנאה? חה־חה. והלה התחיל כמאשר את דברי חברו והיתה ברבריו איזו מתינות רצוצה:

– אלא מאי? או שהם מתלחשים עם עלמות בגנים. יש גם מי שמאבדים את עצמם לדעת. אדם, אם אינו שוטה לגמרי, הרי הוא מוצא לו במה שיטפל. הקנטים הנכבדים, למשל, מוצאים עכשו צווים מוחלטים. השופנהוירים – מתבודדים בדחילו.

ואולם פתאם נשמט לו מקלו מידו ונאלם. לאחר שהרימו הביט אל פני חברו וקרא בסגנונו הרגיל:

– מה? מה לטשת לי עינים כעגל? אדם שוהה בעירה אחת ששת

ובה קבורתו. היא אינה מאמינה לו? אבל כיצד היא חושבת כשהיא לעצמה? ומלבד זאת הנה תשאל נא. הרבה מכרות היו לו. אולי רק האחת תאמר לה לא שכמותו ולא שכמותה; אבל גם היא תגיד ככה רק מפני שביטים ההם היתה מלבֶּשת סינר שחור ועיניה הגדולות והלוהטות היו רואות כמו שעינים גדולות ולוהטות צריכות לראות. אמנם, מפש היה גם הוא בימים ההם. שפתיה הרָוֹת של זו היו כה מוצצות את לחיו ודוקא אותה הלחי, שתחתה היו השנים נפוחות מכאב רוצע — והוא היה שותק...

— מאומה, מאומה — חשב נפתלי רצופות בטרדנות נוקרת, ופתאם הישיר את גבו, והעביר את כפו על פניו ושפתיו מלטו מבלי רשותו:

— מי־נה!

ומיד נתכרכמו פניו והתחיל משפשפם בכפו רצופות וסחט:

— מאי הוה עלה, רבונו־של־עולם!

אותה פעם אחרו שבת אצל מינה. וכשהיו אחר־כך מתנהלים בחזירתם משם, כשהם שותקים ומרֻחקים בפזור זה מזה, היתה כבר השעה מאֻחרת מאד, והלבנה היתה עומדת על פסגת המסגד השלֵוה, וגדר האבנים המסֻידה, זו המקפת את הפרדס היפה שלָדה, היתה לבנה והיתה מזהירה יותר מאשר ביום. הככר רבצה דוממה ושוקטה, ותחת אחת האכסדרות, אשר ליד החנויות הסגורות, היה שושר הרחוב מפהק מפרק לפרק. מרחוק הבהיקו החלונות הסומים של המרקחת, ובצלתה השחורה של החומה הכחולה שמנגדה היתה מרפרפת ואובדת איזו לבנונית אפורה, הדומה במשהו לשמלת אשה, והיתה מאדימה תכופות אשה של ספירוסה, וחרישית היה זוחל ומנסר את הדממה קול שאבד את צורתו:

— טי־טָא, טי־טא, טי־טא־טרַאי...

בתחלה היו מתנהלים עת רבה שותקים ועצלים ואפילו נהימת־השירה הרגילה לא היתה הפעם ביניהם. הנה החרידה את הדממה גניחה ריקה ואפלה שכאלו סרכות של ליחה חולנית תלויה לה בסופה, ומיד נספגה והכל שב להיות כשהיה — זה גנח נפתלי, המתנהל יחידי ודומם וידיו משֻלבות לאחוריו ופניו ארצה. צַוָּית התלבתה בחריקה והאדימה וכבתה — זה מצית רטנר, המתנהל ברחוק מקום ממנו, את הספירוסה שלו, הדועכת תכופות. ככה באו אל טבור הככר, אשר שם פוסקת סתאם משמאל צלתה הרצופה של שורת החנויות

דסנה ושכב כה עת רבה ונרדם בבגדיו. כתלי החדר היו כבדים ואלמים, כמתים, והמנורה הגדולה, אשר הבריקה נכחו, להטה את פניו והלהיבה את מוחו הנלאה, ולו היה ברי, כי כל הבצה הכבדה הזאת, הצהבה והאלמת, כבר היתה פעם אחת, גם בטרם שטפה את המישור השומם של אתמול ואת השממה הצהבה של מחר; ואולם טפלט לא דרוש לו. דוד ישב לו גם הפעם חור ואפס־אונים בפנתה של הסופה והיה מסלסל את קצה שפמו ומצטחק ב"גלוג; אלא שנפתלי ראה גם בלגלוג הזה את אותה השתיקה הכבדה והיבשה של אידך־גיסא. ולפיכך היה עומד בתהלה, אם גם ראשו היה כבד עליו מאד, ולשונו דבקה לחכו ודבר לא ידע; אבל הפעם השכיל והוריד את עיניו והתחיל מסתכל בשושנת־המסמר הצהבה, אשר בדסנה של הסופה — והכל היה לו מחוֹר, והוא התחיל מדבר בהתלהבות כבושה ורזית:

— התינח — חנק. גו — יריה. אבל רעב? מצוקות־תפת שכאלה — בכונה תחלה?

כי הפעם כבר הכיר היטב להיכן הדברים נוטים. דבר המובן מאליו הוא, שדוד טהר והראה לו דומם את השפחה הנדהמה והחרדה, הרודפת אחרי מרת חשקים ושמלתה צורחת; אבל את נפתלי לא יונה הפעם. אמת, המוח לוהט והנפש חרדה ויחום בוחל כזה איננו ראוי לתהלה בהחלט; אבל מכיון שהכל ברור לו, הרי הכל אחת. כל זה היה; אלא שביום השלישי שב דוד מהחלטתו האימה — ויאכל. אמת, שלא היו ימים רבים והוא נכנס אליו אגב־אורחא ומצאו כשהוא טשחיל שוב חבל בנו אשר בתקרה הלבנה, ואז לא מצא כבר מלים בשבילו — אז היו ימים אחרים; אבל מינה הבוגרת הפשה אותו בכפתורו ובחלה בדבר. אחר־כך אמרה לו בעצמה, שאין בזה כל תעלומות וסתרים. פשוט, דבר שבחרפה ותו לא מידי. תלויות ידים ארכות ומתכשכשות מישרים — פנים ואחור, פנים ואחור. ממש, אין הדבר כראי, אלא שדבר זה, אומרת היא, תלוי בהרגשה... והשוטר, אשר רדף אחרי השטלה, נצב נכחו כחמה ואומר:

— התבינה? אצלנו אנשים — רקיקה! אצלנו העיקר הוא — אותו הלאר־דוקא שבכל... הא כיצד, חי־חי!

ומיד הוא מתחיל מסלסל בשפמו ביהירות — כאילו היה בשוח, שדוד לא

ירחים תמימים של ימות הגשמים — ובאביב הרי הוא חסר אחר־כך אפילו מי שיַגִּיל אתו אחרי חצות הלילה בפרדס אפל. חה! גונח אדם וטיבב כטצרה— התחדל מהביש בי?

ובבחילה נלאית מהר וסים את השיחה המטרידה:

— שוטה. מינה היא נערה שנתבגרה — והוא בא לשחק אתה בתבשילי־ילדים...

הוא חדל ונפתלי נגש והתחיל מדבר לו בעצבת הומיה. הוא אומר: שוטה. אבל לא הוא האיש. את כל הדברים האלה ושכמותם הרי הוא מרגיש היטב; אבל לא הוא האיש — ותו לא מידי. הרבה חשב כבר על זה. לזאת נהוצה פסיכיקה אחרת לגמרי. אליבא דאמת... הנה הוא אומר: מינה... אפשר, שהצדק אתו. אמת. לה לא דרושים תבשילי־ילדים; אבל הוא — הוא מאי עבידתיה הכא?... פשוט, אמת גם זאת. אי־אפשר לדחות בקש דברים כאלה; כלומר... האדם הרי הוא אדם תמיד, אבל... הלא כל זה—לא זאת... אפילו מינה זו... הוא היה בא אליה תדיר. נו, אפשר אפילו שגם טוב היה לו בחברתה — מה הפלא? אבל הלואת פלא? וכי היינו הך?... הנה גם הוא רואה — מה? אותו הרפש של כל היום...

אצל הטסגד, שכבר התרחקו ממנו כברה גדולה, התחילה פתאם שואנת שמלת אשה, וגזר את הדממה צחוק נחר של אשה, וסנדלי־גבר נקשו במרצפת. מיד נקבה את הדממה הכבושה צריחה חדה וחנוקה, כזו של תרנגולת, בשעה שחוטפים אותה, ואחריה נסתרכה הברת־צחוק רצוצה של גבר:

— הֶהֶ...

ושוב אבד הכל. נפתלי לא שב עוד אל דבריו ורטנר התעורר משהו והציע פסיכוסה חדשה ובינתים מלמל בלאות:

— ובכל זאת, בחור, אכתי לא איברר לי למה אתה חי.

נפתלי ירק ברחישה ושוב הלכו להם שותקים וברחוק מקום זה מזה.

וכשבא אחר־כך נפתלי הביתה לא התנפל בנגיחה על המטה וגם את החוברת האחרונה של ה„אמת" לא לקח בידו. הוא נזף, שלא במחשבה תחלה כלל, בשפחה הנדהמה, על שלא מהרה לפתוח לו, ודבר לה דברים, שלא היו כלל את נפשו, והיו לו מיד יסורים גרוּמים מזה, ופתח את חלונותיו לרוָחה והשתטח פרקדן על הסופה ושם את זרועותיו למראשותיו ואת רגליו הניח על

— אני איני מבינה, כיצד אדם נוטל לו רשות ומדבר באנשים, אשר אפילו את פניהם לא ראה? חיינו, הרי זה אפילו שלא מהישר...

וגבר, המדבר כמי שיש לו חטוטרת בגבו, מתלהב ורסיסים ישפכו:

— לחנם אַתְּ חושבת ככה. לחנם אַתְּ חושבת ככה. טי שחי חיים אינטלקטיים...

הנה הם. מינה וסוכנה ומשה חֲפֵיטש וספרו. אותו חפיטש גופא, המספיק את פיסַריב לתלמידות שבגימנזיה. אל ה„תלמוד־תורה" הם הולכים. דממה צהרים ורחוב שוממה וגדר דחויה...

וכשבא נפתלי אל חדרו הבודד והאלם, כבר העריב עליו היום, והשמים היו הולכים וקודרים, והחלונות התחילו מחוירים, ונבאים התלחשה העיבה, והפנות היו כה נוגות ואבלות ותובעות בצנעה חיים וחלומות ומשא־נפש... או התנפל אל פנתה של הסופה וראשו נפל אל חזהו וידיו היו חובקות את ברכיו והיה יושב לו דומם ומהרהר וחולם וגונח. נמלא החדר אפלה, ובאפלה האפירו החלונות והחוירו צלליהם על הרצפה, ובַּבְּירה הלבנה, והוא היה יושב ומתכוץ מרגע לרגע יותר ונדחק אל הפנה, כאילו בכונה תחלה להבטל בה ולפַנות את מקומו — הטובה שבסִגְלות: אין כאן נפתלי — וסוף לכל...

ורק בשעה מאֻחרת בלילה הפחידה אותו פתאם נביחת־כלב חצופה ומצלצלת והוא הרים במבוכה את ראשו. מיד התגלגלה בַּדממה נביחה אחרת מפנה אחרת; אחריה — עוד אחת מזוית שלישית, ואת הלילה השוקט והנקפא אשר ברחוב הגרדמה מלאה איזו חרדה ואבדה. וכשנגש אל החלון הפתוח והתציא את ראשו הלוהט החוצה, חבקה רוח רעננה את מצחו ובאה אל חזהו וסקחה את עיניו, והרחוב היתה דוממה, והאפלולית היתה רויה, ורחוק־רחוק היתה מרכבת־טָרתצה מרשרשת רסיסים. באפלולית הכפולה, אשר מבינות למסגדים הלבנים, שבשני עברי הרחוב בקצה, היו עומדים כלבים מספי, שחורים ולאחד היו כתמים לבנים, והיו חופזים בזנבותיהם ומסתובבים על מקומם ונובחים ברגזה, ומקצה הרחוב אשר לנכח היו נִשאים אליהם בנביחה משתפכת עוד אחדים. נפתלי הביט אליהם ונשא את עיניו ויֵרא, והנה מאחורי רעמת היער המטֻשטשה, אשר באפסי שטים, מתרוממת לאטה הלבנה והיא גדולה בחמה ואדֻמה כדם. אז השתטחה בת־צחוק על פניו והוא חשם:

— אה, כלבים! אה!

דבר לנפתלי את הדברים האלה בשבתם יחד אל שפת הנהל בכפר אחד אשר בִּשְׁוֵיצַרְיָה.

ולמחרת בבקר טפחה לו חמה שובבה על פניו באַלְמה שלבה של אורה לוהטת ועיניו נקרעו כמו בצבתים. סרחונה של המנורה, שהיתה דולקת ואישה האדימה בזכוכית השחורה, מלא את האויר שבחדר וחמת הבֹקר להטה וזוהמת־הבל הרתיחה את המטה והרטיבה את בשרו הלבוש; ואולם הוא לא אמר לקום וראשו היה כואב והיה חוגר שארית אונים לזכר איזה דבר וגרויו היה גדול. אחר־כך נכשלה במוחו הכפות איזו מחשבה רצוצה, ורקותיו נלחצו יחד כמו בצבת כבדה, ונמלא המוח טשטוש ואדים יבשים, והיתה שעה קטנה, שבאַדים נשאו ואבדו איזו הדם חלשים וצלילים מציקים — דומה, מטה שהיה זה לא כבר; אולם דוקא אז התחילה מהלכת נסירה שורטת בטלא כתל הקרשים אשר אצלו, ושניו התחילו חורקות בִּיסורים. וכשהתחיל מיד אחר זה השעון הנחר, אשר מעבר לכתל, מצלצל את השעה האחת־עשרה, הלם דבר־מה סולד את מוחו ההרוס וזכר את היום הזוחל והזוהם, המתחיל בשבילו מַהרה, וכמי שרואה פתאם נחש לרגלו, קפץ ממשכבו בגניחה; ואולם מיד התגנסל אחוריות כמַכה־פלצות ורגליו על הסופה וידיו חִבקו בקדחת את ברכיו וחזהו סחט רחישת־יסורים חולנית שחציה בכיה:

— השד יודע מאי האי...

ובקפיצה אחת היה שוב בטַבּוּרו של החדר.

IV

כל אותו יום היה נפתלי יושב אל חלונו, אשר בחדר המזוהם והכבוש של מרת חשקים, והיה מרגיש את כל בישרו ההרוס והנובל כיתר, כדבר טורד ומגרה, שלהותו נספח אליו משום־מה, וביגתו היתה מטַמטמת ולא היתה תופסת את מהותם של כל הדברים. הרחוב היתה שוטַה והגדר דחויה והשטח נלאה ונובל. אכרה נוצה ולבושה כתנת־בד אַרכה נושאה את כרסה לפניה וסל־בצרים בידה האחת ושם מלא גרגרים אדמים בשנית ורגליה היחפות טופחות באבק. דמטה וצהרים וחם.

מסתובבים שוב בקבוצה, והלבנה עלתה עד שפולי השמים, והיתה עוד גדולה, ואורה העמום היה זרוע על הרחוב האפלולה והיה מבליט את הצללים, שהשליכו הבתים על האבק הרובין. בצל האפל, אשר בינות למסגדים, רפרפה איזו תמונה שחורה, שהיתה דומה לתמונת אדם, ואבדה, ומיד רפרפה שוב וצלה התחיל גדל וגדל לאלכסונה של המרצפת האפרורה. לאחרונה, הגיחה מאפלת תמונת־אדם גבוהה וישרה. היא היתה הולכת מישרים ונפתלי היה מלוה אותה בעיניו. ורק לאחר שהתרחקה ממנו, הכיר בה את רטנר. המצאה זאת היתה ניחא לו, כנראה. הוא קם בחפזה והתחיל דולק אחרי חברו, מדי רוצו בזהירות ודרכו על בהונות רגליו ושפתו התחתונה נשוכה. כשהיה כבר אצלו, התנפל עליו מאחוריו והגיס את קולו:

— אחוז בי־הודי!

ואחר־כך היו מהלכים יחדו, ונפתלי היה מספר באודיסה ובהחלטתו ללכת שמה, ורטנר הוה מסלסל בשפמו וממשמש תכופות ברקותיו, וגבאו אל הספסל הירוק, אשר ליד הגשר הכרסני, הגושר את הנחל הזורם בטבורה של העירה, וישבו. היתה דממה מסביב, והנחל נהג את גליו במנגינה נוחה, ואורה אלמת היתה מתנדנדת בטים. רטנר היה יושב, כשהוא משתחוה וכפיו תומכות את ראשו, ונפתלי שלב את רגלו האחת בשניה, ושמאלו היתה מֻנחה על מסעדת־הספסל, והיה מביט אל המדורה השחורה, שהיתה מאדימה בכר אשר במרחקים. פתאם אחזה חרדה קלה את כתפיו של רטנר, ובהרימו אחר־כך את ראשו, פנה בחפזה כבושה אל חברו:

— מ...נו, בחור... הרי אתה נוסע, אמרת?

— אה? כך. ובמהרה מסתמא.

אחר־כך הציע רטנר פפירוסה והתחיל מצצה ארֻכות ומביט נכחו. נפתלי גנח והלין את רגליו השלובות והיה יושב גם הוא דומם. לאחרונה, התחיל רטנר מספל בכביתה של הפפירוסה בגלת־טקלו ודבר חרש ובמתינות:

— נו... ומה אתה אומר לעשות שם?

— לעשות?

בתחלה היה נפתלי מגמגם בדבורו; אולם אחר־כך נעשה קולו רוה וסגנונו קצת יותר קולח, והוא התחיל מדבר הרבה, ודבריו היו נוגים־קובלים. היבינהו? בטוח הוא, כי יד הפרובינציה בכל. כלומר, לחלוטין — בכל. כי

ומיד הישיר פתאם את גבו והבליט את חזהו וירק:

— טפו, השד משחת!

וכאילו נפל ממנו משא כבד, סר מעל החלון ומֵיל קצת בקומה זקופה בחדר. ידו היתה מחליקה את כתנתו על חזהו. אחר־כך יצא וישב על הספסל אשר אל השער. רעננות הלילה חדרה אל בשרו, והדמטה הרויה שובבה את נפשו, והוא שם את ידיו בכיסי מכנסיו, ואת רגלו האחת הניח על ברכה של השנית וחשם שוב בתרעומות:

— טפו, השד משחת!

בשדות השלחים, אשר מאחורי הנחל הקרוב, התחילה הצפור רגלי צורחת בתתינות ובבטחה. הצריחות המדודות וההחשובות היו באות אל הדמטה ומתעשעות בתוכה והודרות אתה יחד אל נפשו הסופגת של נפתלי. פתאם הבחינה אזנו באותה צריחה דברים ברורים:

— בְּרַח־בָּרַח! בְּרַח־בָּרַח!

וכשהיה מטיל אחר־כך בחפזה קלילה ליד הבית, מדי הרימו משהו את קצות כתפיו וידיו משפשפות זו את זו בקדחת, כבר היתה מתלקחת ודולקת מתחת לחזהו אורה שלוה ואיתנה והיתה כלה ונחרצה מאתו ללכת לאודיסה. רב לו, רב. בצה זו של הפרובינציה תעשה עוד גדולה מזאת. הלא צחוק הוא. אדם אובד את תחומיו ומתחיל רואה לרגלו תהומות ונשמתו נכטשת מסופו — וַבָּה, גו, בַּמה מתחילים את ספורו? היה אדם חי תחת כפת השמים והיה חי וָחָי — ולא כלום; ופתאם... מה? מה קרה? מה הדבר אשר אבד לו? מה שָׁנה אתו מאתמול? הלא צחוק הוא — ותו לא מידי. לא. הלאה מפה, הלאה, הלאה... אֶט! הה־חה... אֶט — כמו שרטנר אומר...

במקהלת הכלבים, אשר נקבצה לא הרחק מספסלו, נפלה איזו תגרה, והם התחילו נהמים ורוגזים ונובחים, והוא השתחוה פתאם ותפש גזר, שהיה מֻנח לרגליו, והשליכו בכח אל תוכם, מדי נהמו בגערה כבושה וגרידה כל־שהיא:

— ר־ָאן, ארורים!

אחד הכלבים התחיל מילל דקות ונפרד כשהוא צולע מתוך הקבוצה והמקהלה נפרדה. נפתלי ישב על הספסל וירק ושם שוב את ידיו בכיסי מכנסיו. וכשהביט אחר־כך שוב מסביבו, היתה עוד דממה שלוה, והכלבים היו

והזכיר גם איזו התיחסות משנה וחולנית של אנשים לאנשים ולדברים — ובכלל... ואחר־כך היו יושבים עת רבה ושותקים, והלבנה לא היתה במרום, וחלקת הנחל היתה קודרה ומתקמטת, וצנה טריה התחילה מתפשטת ומסמירה, ובשדות השלחים אשר לנכח התחילו זוחלים פה ושם אדים לבנים. לאחרונה, התחיל רטנר מטפל ארפות בפפירוסה והציתה ומלמל בלי־חמדה, לאחר שהוציא הברה אלמת מנחיריו:

— הה, אדם יש לו תביעות תמיד. סביבה — זוהמא — דא — הא. שא אשה, בחור.

אחר־כך התחיל מתמתח בישיבה ומתרומם, נפתלי הרים אליו את עיניו במשטמה אלמת מחמת רגזה נדכאה, ומיד הוציא חזהו גניחה משנה, שחציה רחישה, וגופו התנדנד שלא כרגיל — כלומר, מיטיב הוא את מושבו ותו לא מידי — ונשאר יושב. במרחקים היתה נמשכת שורה ארכה של אילנות לרחבו של כר־השלחים הגדול, ומאחורי האילנות היתה גוכסת מדורה יתומה, ותמרות לבנות אפסוה והיו זוחלות ומתפשטות ממנה. מסביב היתה דממה, ובשכונת הנחל התחילה איזו בריה רוחשת־מצפצפת תחנונים, וכשהתרומם לאחר שעה קלה ממושבו, כבר לא היה איש אצלו, והרחוב רבצה ריקה ואפלולה וספוגת צנה. בראשונה שם את ידיו בצלחותיו ואת מקלו אחז תחת שחיו והיה צועד מעדנות וראשו היה מורד; אחר־כך לקח את מקלו בידו וצעדיו נתרחבו ונהם בהשאי:

— בכלל, נו...

וכשהתחילה רצועה לבנה מתרחבת בקצה השמים, אשר לנכח חלונו הפתוח, כבר היה יושב אל שלחנו, ותבת־הנצרים שלו עומדת אצלו, והכל שם מסדר כמעט, ויתר החפצים מונחים על הסופה ועל כסאות, והוא ראשו מטה על כפו ופניו החוצה והרי הוא אומר בבת־צחוק נלאה ונוגה־תמימה אל מינה, שלחצה לו היום משום־מה בכפה הקטנה את זו שלו אחת ושתים ושלש ופניה היו כה חביבים ונונים:

— הרי אני נוסע... אולי תגידי לי אף לשם־מה?

וכשעלה על מטתו כבר האיר הבקר.

מה הפלא? וכי באמת הרבה דרוש? כבר הדבר גלוי, ברוך־השם. פה־סופה רכה, שם -- עלמה מפשפשת, התם – שיחת אינטלינגנטים יפה – והכל כלא־היה. הכל, הוא אומר... ודאי. הרבה הלא אבד את תכנו, ברוך־השם, זה כבר— זאת אומרת, הרבה פשט את צורתו... הלא אינגו מכחיש. אדרבה. אבל אל ההרגשה הממשית, שאדם חי מרגיש את סגֻלותיו הממשיות שבחיים הממשיים— הלא אי־אפשר שתהיה לזה כל שיכות... היבינהו? וכי גדולות יש את נפשו? הכל, ברוך־השם, כבר גלוי. אבל אותה היניקה החיונית של הנפש החיה וחפצה לחיות, פשוט – היבינהו? טמש כ...כ...כצפרדע זו שמקרקרת באגם — היבינהו? לה מה היה?... לפרקים יש את נפשו לתפוש בסכומו של דבר — זאת אומרת – לראות, לפחות... ומה יוצא מזה? היבינהו? כי במה – במה יאחז? הרי הוא מתחיל, כמדֻמה, במה שהיה כה מחֻוַר וכה ברור – ומסַם... הרי הכל כסדר – הכל. אמת. מהומה תכופה, אבנים לוהטות, חדרים צרים, אנשים הרבה, דברים הדבה, רֻגזה, רֻגזה אמנם; אבל הכל כסדר. היבינהו? יש לו לאדם אחיזה בחיים – כלומר, פשוט. אחיזה יסודית ישנה. ופתאם... מה היה פתאם? איש לא יגיד – אבל טֻהותם של הדברים אבדה... היבינהו? הרגשה נפשית מזֻהמה היתה לו פעם אחת. בשכבר הימים היה חושב, לפרקים, משום־מה, כי יש לו איזו שיכות לדברים שבספרות. היה כותב, מוחק – הדבר אינו חשוב, טילא. אחר־כך נוכח ברור, כי אין לו אפילו ניצוץ כל־שהוא של כשרון לדבר, חה־חה. נ־נו. היה לו צר – כלומר, היתה אמנם בכלל הרגשה מזֻהמה... מה שהיה אחר־כך אינו חשוב כלל; אבל העיקר הוא – שהיה יודע, לפחות... היבינהו? אדם נפל מהגג ונעשה לאֻלם, לחרש, לאידיוט – היודע הוא? אבל עכשו – עכשו? היבינהו? הלא הוא אינו יודע אפילו מתי התחיל זה... אחת הוא יודע, כי כבר איננו זוכר אפילו את היום, אשר שאף רוח לרֻוחה בפעם האחרונה...

רטנר, שהיה יושב כל אותה שעה ותוחח במקלו את האדמה אשר לרגליו, הרים פתאם את ראשו ושאל בחשאי:

– טוב. אבל מה אתה אומר לעשות באודיסה?

– לעשות?

ונפתלי דבֵּר שוב, ודִבֵּר דברים כבושים ורותחים ורבים, והיתה רוחשת בהם התאוננות מרירה על איזו סביבה ומהמא גחניקה וטפשות של טטטום,

אבל מיד הפסיק משום־מה את דבריו, ומדי התחילו מתקרב אל הפתח, בשהוא שב ולא שב, לחש באנחה ארכה:

— אוה־טו־טו־טו, רבונו־של־עולם. כי זה כל האדם; אלא...

אבל נשתתק באמצע; ובהיותו אחורי הדלת, לחש:

— שימי לחם, רבקה. הוא לא יאכל.

ובשעה מאחרה בלילה היתה הלבנה במרום ודממה היתה ברחובות, ונפתלי היה מתנהל יחידי ובעצלתים, ושעולו הריקני, הפותח איזו תהום חשכה ופסקנית שבנפש, היה מתלבט מפרק לפרק ופועם ונספג בדממה, הסופגת את הכל. בגשתו אל הגשר, אשר אצלו היה יושב בפעם האחרונה באותו לילה עם רטנר, נדמה לו, כי הדבר היה בשכבר־בשכבר הימים, והוא נצב אל המסעדה והתחיל מסתכל למטה. היתה זוחלת המית־קלוח, והבריקו שבריריי אורה קפואה בגלים, והיו צפים ומתנדנדים אנה ואנה כהולמים החופים המרכסים, הנשקפים במים.

— חה, אדם יש לו תביעות תמיד...

נפתלי פנה בכהלה לעברים, הקפואים באורה ובדממה, ומיד התחיל שוב מסתכל במים הנוצצים ומשחירים. הבצלת לבנה הוציאה את ראשה והיתה עוצרת ומדהה את מרוצת־המים החלקה. בבואתו המטשטשת היתה צפה והיתה מתארכת פתאם ומתפוצצת מיד ומשתברת וחוזרת שוב ומתישרת ומניחה לא מצאה לה. בשמים הטהורים, אשר מתחת לצמרת השעירה של ערבת־המים ההפוכה, צפה בהדר לבנה שאננה.

אחר־כך התחילה עוד בבואה אחת מפרכסת ורועדת במים, ומגבעת נשים היתה שולחת לשונות ומתארכת ומתרחבת מעליה — משל, כאילו היה בה רוח חיים. על ידו עמדה מינה, אשר היתה שבה יחידה מהתחנה, בשובה מלוות את אביה. נפתלי ראה אותה ביום רק אגב. היא היתה עומדת, זוכר הוא, לבדה אל השער והיתה תורה וטפלה בקדחת בציצת שטשיתה, המרקמה תכלת, ולו נדמה אז משום־מה, כי פגע מי בכבודה...

— אה! מינה! מה תאמרי לחוצפה אשר כזאת, אה? הלא גם את סינו לא שאל...

העלמה נשכה את שפתה והחרישה חורת.

— או אפשר שאל! למה אסוא התרשת!

V

פעם אחת בבקר מצאו את רשנר מושל מת בחדרו, וכנשות היום היה נפתלי מתנהל יחידי ונדכא בחזירתו משדה־הקברות. פניו היו חורים וקופאים במצוקותיהם ועיניו העמיקו שֶׁבֶת מתחת למצח. בדרכו פגשוהו אהדים מכריו; ובראותם אותו, היו פניהם נעשים עצובים־הרדים, ועל שפתותיהם כבר היתה מרחפת אותה השאלה, היוצאת תמיד בקול תוהה ובלתי־בטוח:

— נו, מה תאמר עכשו, אה?

ואולם בגשתם אליו ובהביטם אל פניו, ולא קם בהם עוד רוח משום־מה, זחרדים ונבוכים, היו כאילו מתנַצים מאליהם, וצעדיהם היו נעשים כאילו לית בהם מששא, ופניהם היו נכבשים בקרקע; וכשהיה נפתלי עובר ומתרחק מהם, היו צעדיהם מתרחבים בלא כונה תחלה והיו שואפים רוח ברוָחה נוגה — והאלהים יודע את המחשבות הנוגות, אשר היו תועות בלבם רגעים אחדים רצופים אחר־כך.

רגלי נפתלי הובילוהו הפעם משום־מה לא אל דירתו הוא, כי אם אל בית אביו, אשר היה גר גם־כן באותה עירה. וכאשר בא נדכא ונלאה ונכנם אל האולם הבלתי־גדול, התנפל באפס־אונים על הסופה, כשפניו נכבשו בזרועות יָדיו ועקבי נעליו המבהיקים היו בולטים כלפי מעלה. עת רבה היה שוכב ככה ואפילו גניחה חלשה לא התפרצה מחזהו. באולם התחילו תועים דמדומי ערב והגתה דממה חרדה, ולפרקים היה נכנס ויוצא מיד אחד מבני־הבית, והיה צועד על בהונות רגליו, ולבו היה מלא חרדה כמוסה, ופניו הפיקו איזו הכרת אשמה, ששוב אין לה תקנה:

— נסתתמו טענותי...

משהאפיל לגמרי ומבעד לוילונות הכהים כבר החוירו השמים והיו מסננים אפרורית מוזרה אל האולם, שהיה גם הוא כאילו נכמשה נשמתו בחרדה, נכנם האב, יהודי רזה מהסוחרים הקטנים, הנכנם לפרקים אל הרב וקורא גם ב„גזשם" ומבקש הכרעה את מי הצדק. זאת הפעם נכנס משום־מה בגלוי הראש הגזוז והאפור משהו, ומדי גלגלו ספירוסה מאושת, נצב בטבורו של החדר והתאנח בתחלה חרישית וקרא בקול נופל ותוהה:

— נו, נפתלי...

ונתגלגלו הדברים, והתחיל נפתלי מספר לו, שבימים האחרונים ההליט אפילו לצאת את העיר, אלא שבְּרור עדין איננו יודע כלום. והלז היה מקשיב והסכים לו בנדנודי־ראש מתונים וספר לו מצדו הוא, כי גם לאשתו יש את והרי זה עומד לקבל בשנה הזאת סמיכה של דנטיסטים.

מינה הקירה את קולה והתחילה:

— אני חושבת, נפתלי, כי... כי...

ואולם פתאם נשתנה קולה וגמרה ברעדה:

— נפתלי, לי כה כבד — ואתה... ואתה...

אז הרים נפתלי את עיניו וראה, לחרדתו, שתי טפות דמעה תלויות ורועדות בריסי עיניה המזהירות והמלאות, ומיד היו שתי ידיו אוחזות בכפה ולוחצות אותה בחם, והוא היה מפטפט בלב תמים ובקול רוה ונוגה:

— סלחי נא, מינה... מינה...

וכשהקשיבו אזניו את בכיה הכבוש והחרד, חבק בידו האחת את מתנת הרכה, ובשנית הגיש את ראשה אל פיו ונשק לה בשפתיה הרכות והחרדות. ואחר־כך הוו שוב הבבואות מפרכסות וצפות בתים, וכפה הקטנה היתה מָנחה וכבושה בידיו, ומסביב היתה דממה קפואה באורה ורמה המית־קלוח קלילה. אחר־כך לא היתה הלבנה בנחל, והמים התחילו מתמרים פה ושם, ונפתלי לוה את מינה הביתה, כשהוא גונה כבושות לפרקים, ומינה היתה אוחזת בזרועו, והולכת אצלו דומם, ונלחצת לעתים ברעדה נוגה אל כתפו. בהיותם עומדים לפני ביתה, ונפתלי הביט אל הדלת הלבנה הפתוחה במעקה ואחר־כך אליה ושוב אל הדלת ונהם „נו", לחצה לו מינה את ידו והביטה אל עיניו רגע, ואמרה לו „אתה", ופניו קדרו משהו, והוא מהר ופטפט לה דבר־מה והדגיש את ה„נפתר". אחר־כך קשקשה יד־ברזל וצלילה נספג בדומית, ונפתלי היה עומד ומביט אל הרבוע הלבן, אשר בטבורו של אותו פשפש כחול.

ולמחרת היום ההוא היו ידי נפתלי שומות בצלחות מכנסיו, ובלוזתו השחורה היתה נפוחה משהו מאחוריו, והיה מטַיל באלכסונו של החדר הצהוב וגונח כבושות ושָניו נושכות את שפתיו תכופות. היה הם לוחט וההבילו המְשחות והילדים היו נרפים, והוא לא הרגיש במאומה. וכשנפטר מאת תלמידיו ויצא ההוצה וראה את החלונות מבהיקים משמש וילדים זורים אבק ושפחות נושאות חציר — לא היה מזדרז משום־מה בלכתו והיה מתנהל לאטו ומסתכל תכופות לעברים. אחר־כך פגשהו אחד ממכריו משכבר הימים והיה לבוש פידַ"ק לבן וידו אוחזת במקל וספר־חשבונות תחת שֶחיו ומחרוזת של מסתחות תלויה באצבעו, והביטו איש אל פני חברו, ואחר־כך נתעכבו, ונפתלי לא התחטא לפניו בקדחת, והיו עומדים יחד ומשיחים במתינות,

בְּטֶרֶם

I

אפרת, אוריאל אפרת, בחור גבה במקצת חַוַרַוַר, שבירחים האחרונים היתה משום־מה שפתו התחתונה נשוכה תמיד במשהו, קבל בבקר אחד באביב טיליפונית את הבשורה, שימים אחדים לפני זה חכה אליה בקדחת כל־כך מרֻבּה ואחר־כך חדל פתאם להכות אליה, משום שחשב בלבו ומצא, שבאמת־אחת היא לו. הבשורה יצאה לאמר:

— הֶ־הֶ!

אוריאל, שהיה אז יושב והושש לשוב אל חדרו שלו, גזירה שמא ישכב במטה, שכח פתאם, שאחת היא לו. מָשל, כאילו לא חזר ממחשבתו, נטרד ומהר אל השפופרת. מה? מי שם? אתה זה, פָּזֵר?

וזה היה פזר, חברו חיים פזר, זה גופו, שהבטיח לו באותם היטים, שיבשרנו לאלתר, אם יצלח וישיג לו להוצאות דרכו. השד משחת! אבל תשובה שכזו מה פֵּרושה? אותו שוטה, מה הוא צוהל שם כסוס?

— אידיוט, למה אתה צוהל שם, כסיח זה שליד השׂקת? דַּבֵּר דברים ברורים!

הגברת שלו, מטרוניתא אסטניסית זאת, שבדירתה היה יושב, היתה באותה שעה מושלת בנַדְנֵדה שבפנת החדר. היא נאנחה פתאם חרדות, מָשל נשבר פתאם הכסא שמתחתה ואחר־כך התחילה קובלת:

— פו, אוריאל. מה הדברים הללו?

הלז, שכבר היה קודח במקצת, הפנה אליה בתהלה את פניו דומם. הביטו נא בזו. פו, אוריאל, וכי במה מָשלה הוא פוגם? ושוב — אוריאל. הוא תיאטרליות שכזו שנואה לו. יש לו, כמדֻמה, שֵׁם ביהודית פשוטה: אוריאל. אבל אחר־כך כבש את גירוי וקרא־כביכול, מצדיק את דינו של חברו כלפי זו:

הִפְּסָה הַשְׁחוֹרָה וְהָרָכָה, שֶׁהָיָה לִפְנֵי שָׁנָה, מִיָּד כְּשֶׁחָזַר מִכַּרְכֵי הַיָּם, תּוֹבְשָׁה לְרֹאשׁוֹ בְּהִנְאָה מְרֻבָּה, וְנָגַשׁ אֵלֶיהָ וְצָחַק לָהּ נוֹגוֹת וְקָרָא בְּרוּחַ־נִכְאָה:

— אַתְּ רוֹאָה, כִּפָּה? אֲנִי לֹא מֵתִי.

אֵלּוּ הָיוּ דְּבָרִים רְגִילִים שִׁבְשְׁטוּת; אֲבָל אַחַר־כָּךְ, בְּוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּשֶׁהָיוּ דְּמוּמִים כֻּלָּם בְּחֶדֶר, וְהַסַּמְוָר הָיָה רוֹתֵחַ נוֹגוֹת, וְרַכְבוֹת הַטְּרַם הָיוּ מְפָרֵק לְפֶרֶק פּוּזוֹת וְסוּזוֹת לוֹ בְּיִבְבָה מְהַרְהֵב, הָיָה לִבּוֹ כָּל־כָּךְ מְכַבִּיד חֲמוֹת וְגַרְגְּרוֹ הָיָה מָלֵא כָּל־כָּךְ וְחַם, כְּמוֹ שֶׁלֹּא הָיָה אֹתוֹ זֶה כְּבָר; וְאִילּוֹלֵא אוֹתָהּ מִטְרוֹנִיתָא שֶׁלּוֹ, שֶׁנִּכְנְסָה בְּתוֹךְ כָּךְ וְיָשְׁבָה אֲצָלוֹ בְּאַנְחַת חֲשָׁאִים, וְדַאי לוֹ, לְמִגְנַת לִבּוֹ, שֶׁהָיָה אָז גַּם בּוֹכֶה. אֶלָּא שֶׁמִּשֶּׁנִּכְנְסָה זוֹ — יָצָא אַחַר־כָּךְ, שֶׁהִיא בִּכְתָּה תַּחְתָּיו.

אוֹתָהּ הַהַוָיָה הַטּוֹרֶדֶת, שֶׁהִתְחִילָה אַחַר־כָּךְ בְּנַפְשׁוֹ הַנִּלְאָה, כְּשֶׁהִיא מוֹשֶׁלֶת בְּמִטָּה, דָּכְאָה אוֹתָהּ לְגַמְרֵי. כְּסוּפָה מִתְהוֹלֶלֶת זוֹ, הִבְאִיהָ וְגוֹרֶפֶת אֹתָהּ אֶת הַגַּלְגַּל אֲשֶׁר בִּשְׂדֵהוּ וּמְפַזֶּרֶת אֶת נִצּוֹתָיו הַמְרוֹטוֹת אֶל כָּל רוּחַ, בְּאָה זוֹ וְהִטְפִּיסָה אֶת נַפְשׁוֹ הַחֲרֵדָה וּמִצְּצָה מִמֶּנָּה אֶת כְּחוֹתֶיהָ וְהִשְׁלִיכָה אוֹתָהּ דְּוֵיָה וְסַחוּפָה וְנִלְאָה — כָּל־כָּךְ נִלְאָה וְדוֹאֶבֶת. מַתְּהִלָּה אוֹתָהּ הַשְׁאָגָה הַמְטוֹרֶפֶת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זוֹ הַשְׁאָגָה הַצּוֹרֶבֶת, שֶׁהָיְתָה נוֹטֶפֶת דָּם גַּם הַרְבֵּה אַחַר־כָּךְ:

— אַדְבִּר כִּילַד!

נִפְלָא. וְדוֹמֶה לוֹ אִפִּילוּ, שֶׁקְּרִיאָה זוֹ גּוֹפָהּ קָרָא גַּם בְּקוֹל. אֲמַת, בַּתְּחִלָּה, הוּא זוֹכֵר, הָיָה לוֹ אוֹתוֹ דְּבַר תְּמוּהָה בְּמִקְצָת: דְּבָרִים שֶׁבְּהֶבְאֵי כַּאֲלוּ שֶׁבִּילְדוּת — מָה לָהֶם וְלָאָדָם שֶׁכְּבָר נִתְבַּגֵּר? אֲבָל תְּמִיהָה זוֹ רַק רִפְרְפָה בְּנַפְשׁוֹ וּמִיָּד אָבְדָה. כִּי קוֹדֶם כֹּל בָּא צַוָּאר, מִנְדָּל אוֹ חַיִּים צוֹאֵר, אוֹתוֹ הַסְטוּדֶנְט הַגְּבֹהַ וְהַשָּׁחוֹר וְהַדַּק, שֶׁתָּמִיד יֵשׁ אֹתוֹ אֵיזֶה „דְּבַר שֶׁבְּפִינוֹמִינָלִיּוֹת", בִּכְדֵי שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּצִפְּרְנֵי יָדָיו הָאֲרֻכּוֹת וְאַחַר־כָּךְ מִתְלַהֵב מִמֶּנּוּ מִתּוֹנוֹת, צוֹאֵר זֶה, שֶׁזֶּה לוֹ לְאוּרִיאֵל שְׁנָתַיִם יָמִים וְיוֹתֵר, שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ וְלֹא זָכַר אוֹתוֹ אִפִּילוּ. זֶה הָיָה פָּנִיו הָרַבֶּה יוֹתֵר שְׁחוֹרִים מִכְּמוֹת שֶׁהֵם תָּמִיד וּמִצְחוֹ הָיָה מְקֻמָּט קְדוֹרָנִית — מִמֵּשׁ, כְּמוֹ תָּמִיד, כְּשֶׁהִיא רוֹצֶה לְהָגִיד אֵיזֶה דָּבָר שֶׁבְּרִצִינוּת. מַתְּהִלָּה הָיָה מִסְתַּכֵּל הִישֵׁב בְּצִפְּרְנֵי יָדָיו הָאֲרֻכּוֹת, וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִילוּ שְׁנֵיהֶם הַלְבָנוֹת נְחֻשְׁפוֹת, וְהוּא הִתְחִיל, כְּדַרְכּוֹ, מָרִים לְאַט לְאַט אֶת פָּנָיו וְסוֹחֵט אֶת הַמִּלִּים:

— אֲנַחְנוּ, בְּנֵי־אָדָם שֶׁכְּבָר בְּגָרוּ...

וּמִיָּד הִרְגִּישׁ אוּרִיאֵל בְּאֵיזֶה אֶרֶס צוֹרֵב שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשּׁוּב הַכֹּל נֵיחָא לוֹ, כִּי מַה הִיא רוֹצָה, אוֹתָהּ אֲנָפָה שֶׁבָּגְרָה? מַה זֹּאת — שְׁטוּת? וּמִי הֵם־אֵלֶּה

— לא יהא אדם אידיוט!

בינתים צהלה השפורת שוב:

— הֶ־הֶ!

ואוריאל נגח כבושות. חוצפה שכזו! שמא הוא חושב שם, פטריה כמוהו זו שבמשקפים, ששיח לו ושיג את אחת התינוקות הלכלוכיות, שאחרי שמלתה הוא נסרח?

הוא התחיל מחפש בקדחת אחרי כנוי אחר, יותר חזק, אבל אגב רתחא אֶחר במקצת וקרא:

— אידיוט... הרי אתה שוטע, גולם? הנה תראה... הרי אני נוטל את אטתתי ובא אל הנמל ואז...

מה שיהיה אז לא היה אמנם יכול להגיד בברור; אבל זה, כנראה, גבהל מאוזמו ולא נתנהו לגמור. השפורת נחפזה ונהטה:

— טוב. גם אני אהיה שם בקרוב. האניה טפליגה בשתים. מה? בשתים היא מפליגה.

לאחר שנדמה השפורת, הצית אוריאל פפירוסה וישב חומם. קצת היה לו לא טוב מזה, שהרגיש את לבו חוגג; אבל גם לשפל בזה הרבה היה חושש. השטויות הללו—טמט, שטויות שבילדות, שנשפלו אליו באלו הימים האחרונים, כבר הדאיבו את נפשו למדי גם בלאו־הכי והיא כל־כך נלאית וכל־כך דואבת—ומוטב לו, שלא יהא מחטט בזה, אם רק תרופה היא זאת. קצת חרפה יש בדבר—שטויות שכאלו; אלא שיש, כנראה, דברים, שאינם נזקקים שבינום, תה־חה.

זה היה לפני ימים אחדים. אוריאל היה יושב בתחלה אצל הד״ר שלשלת, זה היושב לנכח, אותו ד״ר שבא לא כבר מפַריס, והיה מפהק, ושותה קַהוה, ויונק פפירוסה ומביט החוצה או מסתכל בקרחתו של זה, שהיה יושב למולו בחלוק, שצוארונו פתוח, וברגלים יחפות, התחובות בסנדלים, והיה מזמזם לו בקול פוזו מאיזו מחברת, ששורותיה היו צפופות וסופה היה כל־כך רחוק; אלא שהזמזום, שאוריאל היה כבר רגיל בו, היה, לפרקים, נוח למדי והקהוה, שהד״ר היה מוגה בלִקוּר, נסכה שֵנה קלילה. אחר־כך, כששב משם הביתה, היה שוכב אַרכּות במטתו, ויונק רצופות מהפפירוסות, ומהרהר בהרהורים מהוגנים ושאינם מהוגנים, ונרדם, כנראה, וראה את מצנפתו הישנה, אותה

אח, זה יהיה נפלא. אמת, אותה פּנה היא קצת טרחנית, שרי ליה מריה, הי־הי; אבל הלא היא כה חביבה. הלא גם הוא יבוא לגור שם בקרוב. הוא בא לגור שם בכל שנה ושנה בימות החמה – בחינת גרסא דינקותא. הי־הי, זה יהיה נפלא.

לאחר זה ירדה, לכאורה, שלוה אל לבו של אוריאל, אלא שהתחיל שוהה יותר ויותר אצל המטרוניתא שלו, ופניה הכהים של זו, שהיו תכופות נוגים למדי, היו אורים ואורים כיום ליום. אתמול בצהרים, כשהיה אוריאל יושב אצלה ככה, היה בתחלה שותק ארֻכּות ויונק פסיסות רבות, ופתאם קם בבת־אחת, ובא אל הדרו, ושכב דוקא במטה, וכבש את פניו בכר וככה נשאר שוכב הרבה. אחר־כך, כשנכנס אליו הד״ר שלשלת ויושב והתחיל מדבר ארֻכּות, הפקיר לו זה את הדרו ואת גופו ואת פניו כלם, אלא שאת העינים לחוד צמצם והשאיר לו לנפשו. ולאחרונה, כשנזכר הדוקטור וסִפּר לו, שצַוואר, מנדל צואר, אותו היוריסט הגבה, זה, שתופש בכנור, כותב לו מחרש־מצל שליד צ., ששם מחכים לו, לאוריאל, שהוא יבוא לשם, היה אוריאל מדבר לו, שמקצת אמת יש בדבר. הוא אמנם קִבּל מכתב מאת אבא, שזה היה רוצה, שיבוא לנוח קצת; אלא שמנוחה זו אינה אלא דבר שבשטות. חה – כאילו הוא זקוק לה. באמת – כלום הוא זקוק לה? ואפילו אם היה זקוק לה, ברי לו, שלא היה מוצאה. אלא מאי? להתראות סתם? אבל דבר זה אבד לו תכנו לגמרי. יש שאתה נזכר פתאם בארשת פנים חביבים שבלב טוב, בבקר אחד צוהל של נגוהות, בלילה כחול של מנוחה, כביכול – אבל הלא זה אינו כלום לגבי מה שיש. לא־כלום. ומה שיש – לית אתר פנוי מיניה, חביבי. לית אתר פנוי מיניה! וכשראה, שזקנו הצרפתי של הד״ר נסוג קצת אחורנית ופיו רוצה להשיב לו, באה פתאם איזו חרטה מכבידה ללבו, והוא התחיל מתמודד, ומהר ושכב במטה וקרא:

– חה־חה. ואם לְמַפּל, חביבי הד״ר – אם למפל, אז יש מקום חשוב למדי גם לשניה הכהות והארֻכּות קצת של זו המטרוניתא החביבה שלנו, של אירינה וַסיליובנה הטובה. הלא, אירינה וסיליובנה החביבה?

אבל אחר־כך, כשנפטר מהם הד״ר, היה שוב שוהה ארֻכּות בחדרה של הגברת, וכשהיה זוכר את חדרו, היה שוב לבבו נסגר ונפשו היתה חרדה. היום בבקר חזרו השטויות הללו שוב. והנה התחיל אותו לב שוטה חוגג

שבגרו? ואותו חֶגר, שראהו בבֹקר יושב אצל הגדר שליד בית־התפלה שלהם, זה, שבתלתליו ובזקנו הלבנים וכמצחו הגדול והמקֻמט גֵּאות הזכירהו את אחד השליחים שמימי קדם, זה בא בקב שלו ודבר אליו בתהלה רכות ונוגות:

— מַאי שַׁאֲנִי, בני? כלום האמת אינה תמיד אחת?

ואחר־כך שתק קצת וסֵים באותו צלצול קשה שבקול ובאותה תפיחת הגידים שבמצח, שאוריאל היה הושדו בהם גם בבקר, כשראהו יושב, לכאורה, דומם ואוחז בפנכתו הריקה ומביט בשלוה השמימה:

— ואם תמצא לומר—אדרבה. תהא זו יותר מגֻנה.

ואז כבר החליט אוריאל והיה רוצה להגיד לה, לאותה כפה שחורה ורכה, שהיתה מושלת לרגליו ופיה למטה, היה רוצה להגיד לה בדברים פשוטים וברורים, כי שוב אי־אפשר לו, כי הדבר כמו שֶׁישנו הריהו אֹם, כי הוא, אותו אוריאל אפרת גופו, שהיא זוכרת, שהיה נוהג בה כל הימים, שלא יהא חובשה אלא אם־כן כלפי הראי, הוא זקוק למפלט ודוקא מיד. ממש־דברים שבילדות. דוקא דברים שבילדות. ולא זו בלבד — אלא שהוא זוכר, שלבו לָחשו אפילו לבכות. פשוט, להשתטח אפים ארצה, ולהיות מכרסם אדמה זו, שדשאיה הירוקים חיים ומלבלבים, בשנים, ומכה אותה באגרופים ותוחה, ממש תוהה אותה, בצפרני הרגלים, כחית הבר זו, שהכתה אותה שמש במדבר, ואחר־כך—להיות בוכה, להיות בוכה מרה ומבכה את נפשו ואת חלומותיה גם יחד. כי—הכל הבלים! בשלמה לא יהא אדם בוכה? שמא בשביל שיהא יותר פֻּדָאי? יפה? אבל כוי הוא שפורח באויר—וכבר איתַוֵר מלתא. פזמונות שכאלו לא באו מתחלת ברְיָתם, אלא בכדי שיתבלו בהם חלומות לגימנזיסטות ודיסקיפלינה לסרדיוטים... חה—פילוסופיה! אבל באותו לילה שלאחר זה היה שוהה ומאחר בחדרה של הגברת ולא שב אל חדרו אלא בשתים, כשהיו כבר החלונות כחולים. ואחר־כך, כשנזכר בנדודי שֵנה את הגלויה, שקבל לפני ימים מאת אבא שבצ, באה מחשבה אל לבו:

— ואולי הצדק אתו. הוא קורא לשוב הביתה; אפשר כדאי באמת לנוח קצת?

ובבקר, מיד כשקם, מהר ומצא את פזר, את חברו משכבר, חיים פזר, חה הבטיח. לו מה שהבטיח בהתלהבות שבהנאה. הי־הי, זה יהיה נפלא. והוא היה תמיד חושב ותוהה: למה זה אוריאל שוכח אותה פנה חביבה שלהם לגמרי?

נבר נשאה לאיש. והשני שבהם שותה — אח, כמה הוא שותה, זה השני שבחבריא, אותו שזקנו ושפמו אינם ציטחים כלל, להותו הגדולה, ותמיד, כשאתה מביט אל פניו השפים והחורים, שחטמם סולד, הרי אתה רוצה דוקא, שתמצא גם חטוטרת בגבו; אלא שזה, כמו להכעים, הרי הוא דוקא ישר ויפה. שותה הוא יחידי ובמתינות, וכל זמן שיש לו פנאי, אינו זז מהפסנתר, או שהוא מספר דברים שבחדודא, או כותב קריקטורות ממכריו. ואותו השלישי, זה שכנפי נחיריו הגסות זזות תמיד ושפתיו הבולטות קצת והרווח, כסבור אתה, תתפשטנה לאלתר מחמת הי־הי רחב שבהנאה, עד שעיניו הלוהטות מסתירות איזה סוד טמיר — זה מתגולל ומתגולל לו בסופה, כשגופו נטוי הצדה ורגליו מהלכות בקיר. ופתאם מתחילה רוקדת מחֲזהו איזו שלשלת דקה שבנקמה, אותה המוצאה לה בטוי באֵרֹּא ארֹּכה ופוזות, וכשהוא קם בתוך־כך בהטולה, הריהי נפסקת פתאם וגומרת בבטוי אחד רוסי, שאינו מהמהוגנים. ליצנים חביבים, אותם ואת המרחב שמסביבם ואת ההפקר שבתוכם יכול היה רק גולם שכמותו לשכוח. חה־חה. ואותה אמא שיש שם—גם זו. אותה אמא גבוהה וחזקה, שכל זמן שהיא בבית, הרי חניכי־שניה כוססות תמיד ביחד את השפתים, ו„לילדים" הרי היא מוצאה חדשים לבקרים שטות משנים של לֵוָי, ותמיד היא נלחמת אתם מלחמת־יד, וכשלבה זח בה, הרי היא נוהגת לדבר אתם בשפת־אלמים למחצה. לא הרבה — ימים אחדים ישב אתם. אתם ישב יומים או שלשה; ומשם—לגיא! הכרמלה! אל אלוני המולדת שלו, השאננים, אל אותם הרחובות השלֵוים, שבתיהם הלבנים מסתתרים אהזרי אילנות גבהים ומלבלבים, אל אותה האורה הישרה והשוקטה, שפרפרים צחורים רוחצים בה דומם ודומם הם רודפים אחרי פרפרים אחרים, צחורים ודוממים שכמותם, אל איתן הגדרות הנמוכות והארֹּכות, שבמסלה הרחבה, שאצלן מצפצפים זרזירים שובבים ומרדפים את חסילי־האביב המנענעים ובורחים... אֶה, השד משחת! תהא זאת אחרית או שתהא זאת התחלה — אהת היא לו. ליותר אינו זקוק כלל, ביותר אינו רוצה שוב...

בקרוב התחילה אצלו אותה הלחישה הגרויה שברַקות, זו שההליכה קשה לה ביותר, כשאדם מתחיל מרגיש בהזה עם כל פסיעה ופסיעה מטלית של גַלוּש בָּלָה במקום לב. אוריאל הפסיק את טיולו, ומדי הביטו אל המטרוניתא שלו, שהיתה כל אותה שעה מוטלת דומם ובפנים של נעלבים ואינם עולבים

אפילו... לאו. כלה מאתו ונחרצה, הוא נוסע — ומעשה וסופו. הרי אלו כנראה, גֵּרוּים ויש לגמור אתם מיד.

לאט לאט התחילה אותה קדחת קלילה, שאחזה אותו לפני זה, חוזרת אליו שוב, והוא קם. פו, גולם שכמותו! במה הוא מחטט? הטרם יראה, שהדבר יפה? שהדבר גפלא? הלא פֵּרושו של אותו דבר הוא — חֶסֶל! בחיי ראשו השוטה! הלא הוא היה בתחלה כל־כך מחכה לזה — ומה זה ראה פתאם? פו!

הוא התחיל מטַיל בחדר וידיו היו בצלחותיו וחזהו היה זקוף וקליל. פזז השיב, שיהיה אצל הנמל; הֶוה אומר: הוא השיג. הוה אומר: אותו שוטה שבחרוזים השיג לו, לאחרונה, להוצאת דרכו והוא נוסע, נוסע — וסוף לכל השטויות הללו! הה־הה. ולא גֵּרוּים הם אלו בתכלית הפשיטות? הלא מאפו יצאה לו דירתו זו היפה, ואפילו זו המטרוניתא שלו, ששניה מלבינות מחכי שפתותיה, המשורבבות כל־שהוא. כי כלום אפשר היה שיהיה אחרת — אדם יושב אצל נפש שכזו ותוסס לו כחמרא אדרדיא? בבקר — נשיקות וביצים וחלב וסופגניות, ובלילה — נשיקות וביצים וחלב וסופגניות... אבל בשם האלהים! ככה היה יכול אפילו שקספיר הגדול, למשל, שיגלגל בבקר אחד באחת הסופגניות הללו, השלוקות בחלב ומטֻגנות בחמאה, כאלו שהיא מגישה לו בכל בקר ובקר. ומלבד זה — סתם קיוב. קיוב זו ההומיה, המצלצלת, הרצה, המשקשקת; אלו האוכלוסים המרֻבים, המשֻלקים מחם, הגדחקים ונחפזים ומרגיזים ונרגזים; הפנים הללו, הרטֻבים והגרוּם, והלסתות האדֻמות, הכוססות בקול שבצלצול ב„קרקוֹית", ואפילו אלו הארוחות שבהרוָחה שבזו ה„אֵירופית" — לאו! החוצה! החוצה! לאוירו של הקב"ה! אל אותו המרחב ואל אותו ההפקר, שנפשו אובדת אותם יותר ויותר. השד משחת! שני ימים ויותר באניה, שני ימים ושני לילות של אביב מלבלב באניה, החוֹצָה את הדניפר שהוא אוהב, ואחר־כך בהוֹטֶל — אחר־כך אולי ימים אחדים בהומיל, אצל הליצנים הללו, שבשכבר הימים היו לו, לפרקים, כל־כך חביבים, אותם, שהאחד מהם, זה הדומה בפניו לארטיסט מהאופיריטה שההצלחה שרויה אצלו, אינו לובש בימות החמה את בגדיו לגמרי ומטַיל ימים ולילות בחדרים בתחתונים מקֻצרים, ושר, תוחק רמות, וכותב שירים קלים, שלכאורה יש בהם מחֻלקת צוארה הצח והחביב של רחל, זו אחותו הבריאה והצחקנית, שֶנּדאי

היא רוצה ממנו? אח, אילו היה אפשר לו לאדם, שיהיה גם הוא באותה התמירה הקלה, המתמרת שמה, הרחק הרחק בשדה, מאותה ארבה, שבצמצום אפשר לראותה, ומתרחבת ומתפשטת ובטלה בשטח־התכלת הגדול הזה.

אוריאל צחק מנחיריו והציץ בפירוסה והביט שוב אל הציור שבגלויה שבידו. ריבה נוגה נצבת אל אחד האילנות, שצלו מביט מהמים הנוגים, ומביטה אל הנחל. מה זו מספרת לו? נשרו הזלזלים. האילנות נחשפים. קורי־זהב נמשכים ונמשכים. אח, היה אשר ולא ישוב האשר. אותה שדה רשמה מתחת:

— ידידי, בא אלי בבקר השכם. בא והקשיבה. מאותו יום, שבא הדבר והיה, אני נוגה בבקר השכם.

אוריאל נטל גלויה פנויה. חה. אבל תמיד יש בדבריה של זו משום רחישה שבנפש. השד משחת! צמתה של זו, אותה צמה שחורה ו־ך־ה, היורדת ומתלבטת לה למטה מהמתנים, יש בה, דומה, גם־כן משום אותה רחישה גופא. מה היא רוצה ממנו?

הוא ישב וכתב במהירות:

— אל מלא רחמים! אבל אתה־פואיטיתא, משוניתא מיליה, פואיטיתא בחסד אלהים. ברוכה אתְּ לי, יקירה, ולימים הבאים. הכורע דומם־אוריאל.

כשמסר את הגלויה לידי השפחה, בשביל שתוריד־נה אל הארגז, חשב:

— מה אני רוצה ממנה?

ואחר־כך, כששב להביט ההוצה, התחיל פתאם צוחק במשובת אדם משֻנה, שהתחילה צורבת את חזהו בכאב לוחש. הגברת, שהיתה אז משפלת בחדר השני, הפסיקה את שירתה ונבהלה אליו. סניה היו מזמנים לצחוק ולרוגזה גם יחד:

— מה שם? מה זה?

— הה־חה־חה, ראי נא. אותו הרוח השובב. זה של הדוקטור, הה־חה־חה. מאחת המחברות של הדוקטור החלכה, הה־חה־חה...

הגברת נגשה אליו והציצה. במרפסת, הבולטה מדירתו של הדוקטור שלשלת שלנכח, היתה נצבת אוליטה, זאת השפחה הרבה שלו, כשרגליה פשוקות ברוחה והידים החשופות והאדמות שלוחות באויר ואומרות לחבק את כל השמח — טשל תרנגלת היא אומרת לצוד. אבל פניה הגסים והקהים היו — היאוש הנורא והפחד. באויר השוקט, שמחוצה למרפסת, היו נשאים ומתהפכים שני גלונות ניר כתובים, ששורותיהם צפופות. כשהתהילו אחר־כך

בגדנדה וכפיה הקטנות אוחזות בסומכות, התנפל אל פנת הסופה הרכה שטמולה ומהר להציל פסירוסה. השד משחת! אספלניות אלו — תמיד הרי אתה מוצא אותן באשר לא נדרשו. נו, למה זה יושבת בכאן ופניה ארפים? את השטויות הללו כבר אינו אוהב. וכי מה הוא נוטל משלה? או שמא היתה הושבת בתחלה, שנצח יהיה לה מי שיהא שותה את ביצותיה? חה. הֶאֱרִיכָה פניה— מָשל שממית באה אל גדונה. במטותא, לא בו באשמתו, שֶׁפּוֹקה אֲוִילוֹבִיטש שלה, זה האינזיניר הקצר והמסרבל בבשר, קרחתו הורודה רטֻבה לו תמיד ורחים רצופים אינו נמצא בביתו?

אבל אחר־כך הגישו את ארוחת־הבקר, ואוריאל היה יושב וצוחק דומם לקראת המטרוניתא, שהיתה גם־כן מצחקת לו נוגות, והיה מקבל באהבה את כל מצוה קלה כחמורה שלה. ביצים שלוקות? אדרבה ואדרבה. מה? כוס הלב יש לקנוח? אח, זה יהיה יפה. אבל — סופגניות! אל מלא רחמים — סופגניות! המְנולות הללו! וכמה דשֶׁנות! דומה, אדמדמות במקצת ובמקצת מחורכות—כביכול, יבשות וקשות; אבל נושל אתה אחת בפה — והנה החמאה מסתננת ושואבת תחת השִׁנים. חי ראשו, שזה נפלא! אח, ומאלו הוא נפטר עכשו — נפטר, אירינה וַסיליובנה...

בצהרים, כשהיתה אירינה וסיליובנה משוררת וצוררת לו את אמתחתו, היה אוריאל נצב בכתפו אל אחד החלונות, היוצאים אל הרחוב, וידו מהפכת וחוזרת ומהפכת בגלויה המצֻירה, שהכניסו לו זה לא־כבר מאת הפוסטה. בפל היה שמש, שמש אביב בריאה וצוחקת: קרנים צחקו במרכבות הרבות שחלפו, ופזזו באוכלוסים המגוהצים שנחפזו, והציצו מדרבונות האופיצירים ששפפו, וכרכרו בשלטים הגדולים שהבריקו. מרכבות הטרַם היו שואנות ויורקות רַצי תכלת ארֻפים, והללו אובדים בזהר הצח. בחלונות הבתים שלנכח הלכו רצי זהב, והֶפת התכלת האורה שבמרום היתה רומזת ומאירה פנים לציצים הזכים והורודים, המסתתרים אחורי האשרות הגזוזות שבגַנות, ולפרחים הירוקים שבמרפסות. ושם, אחורי הרחוב הרחבה והנוצצת, בים האורה השלֵוה שבמרחקים, הרחק הרחק אחורי האוניברסיטה האדֻמה והַרבה הלאה, היו חרדים ואינם נראים משאות־נפש טהורים שבילדות, וחלומות כמוסים, חלומות שהיו ואינם וחלומות שיהיו ויאבדו, היו מרחפים דומם ונאחזים בצמרות, המטֻשטשות באותו האד הכחלחל זה, המתמר שם באופק... ריבה זו, שהלמותיה ודאי גם־כן שם, מה

— מָה־נָּה! זהו פירושו של מוצא שפתים אצל האדונים המודרניסטים, הה־הה. אבל אפשר, שאליו לא יסור אפילו? ראשית, הלא יש גם לו שיכות כל־שהיא אל אותה פנה של מר. הוא אפילו הבטיח כבר לבוא לשם. הוא כתב כבר לאחיו שיבוא. ומלבד זאת הנה גמר אוכזל את המאמר ההוא לגמרי. הה־הה, זה אינו מאמר, מר אוריאל; זהו אתרוג הבא מקזרפו! יפה אמרה ממזל תלישא... או דיאבל! והוא היה מתנכח את זו. היא אומרת: נוסע, והוא — לאו. היא — נוסע, והוא — לאו. והנה הפסיד שוקולדה... הה־הה. מה הוא מביט? ממזל תלישא, אותה, שפגש אז בתיאטר... היא אמרה לו זה בשם פור...

— ממזל תלישא? אח, ממזל תלישא. זו שֶׁ...

— זו שֶׁ?... אח, לץ זה שְׁמַצַּת הליצנים, אה? מסתמא כבר יש לו בה סימנים מובהקים, הה־הה; אבל למה אינו גומר?

— מה אדוני הדוקטור סח? איזו סמנים? אלא שנזכרתי פתאם, שלא לזו כוונתי.

המטרוניתא, שהיתה אז משפלת לא הרחק מאוריאל ומקשיבה גם היא אל שיחתם, שאלה נמוכות ובצחוק כבוש:

— זו שאמרת, שכסבור היית, שחטטה יורד ריר?

אבל באותה שעה ראה פתאם הדוקטור במדרכה שמנגד את שפחתו הזדדה, כשהיא מקבלת את הגליונות מידי האיש הזר. הוא טפח נואשות בכפו ובשוקו, וקנו התחיל רוקד מהירות:

— אח! אח! אח! או דיאבל! אותו שזר הכר הנורא! שוב! שוב! שוב סזרה לי שם את הנירות אל כל הרוחות, שמתאית זו!

ולאוריאל נדמה, שמרכבת־הטרם הרוגזת, אותה שְׁמַהרה והלפה בה בשעה את הרחוב, חשפה את הדוקטור במרוצתה ואכלה אותו, אכלה את החלכה ושיריד לא הותירה. אבד הדוקטור, וכזכר ממנו, היה רק הפשפש של הגנית פתוח ואצל הורדינה המלבלבת רחפו המלים:

— אח! במחילה מכבודו. אל הגמל נתראה... גם ממזל תלישא יוצאה היום... אח!

אחר־כך בא פזר. אוריאל היה אז כבר שוכב למחצה בסופה, כשברפו האחת מָנחת על חברתה והרגל האחת תלויה באויר. המטרוניתא שלו,

יורדים, התנפלה השפחה אל הגדר של המרפסת והשתחותה אליהם, והגברת פרצה באנחת תרדה, כי אמרה, שהיא נופלת; אבל מיד אחר־כך פרצה בצחוק גדול, ואוריאל התחיל מחקה את תלונותיו הרגילות של הדוקטור:

— אוֹ דיאַבל! השפחה, השפחה היא שוב זו! שור הבר הזה, שבשרו המגשם לא נברא, אלא בכדי שיכינו ממנו קציצות בשביל איזה מרזח של שפורים! שַׁמְתָּאית זו, יסלח לי האלהים! וואו־דאי־ט אִינ... צ׳וֹרט ווֶזְמִי! הרי... הרי אתְּ פרה... הרי אני אומר: פרה אדָמה... פרה אדָמה אתְּ— התביני, אוֹ דיאַבל!

הגברת היתה צוחקת ומתאנחת כבושות וקוראה מפרק לפרק בחולשה:

— חדל! חדל!

אוריאל חדל והתחיל דובר סתם; אבל אותו כאב משָנה, שהיה לוחש בחזהו, לא הרפה ממנו:

— אה, הנה בא אחד והרים אותם. ראי נא, ראי — כיצד התנפלה אליו זו. הרי הדבר דומה, כאילו את אמה יולדתה מלסטמים שם, הה־חה. אח, ואותו דוקטור חלכה ודאי שאינו יודע מזה כלום. לַה גֶרנֶך קוֹנְסִיפְּטִיוֹן ד׳הוּמַנִיטֵי בסבנה שכזו — חה־חה — והוא אינו יודע מזה כלום. יושב הוא לו עכשו בכסאו הרפוד והפידַיק שלו לבשרו, או שאינו לבשרו, ורגליו היחפות נחונות בסנדלים, יושב לו שחוח, וקרחתו צוחקת כלפי חטה, ופניו גם־כן צוחקים כמוה, ושפמו הגזוז דובב, וקנו הצרפתי רוקד, וידו כותבת וכותבת וכותבת צפופות — נקודות מבט, ואבסורדים, והרמוניה כללית, חרטים שבחיים, וַלַה גֶרנֶך קוֹנְסִיפְּטִיוֹן ד׳הוּמַנִיטֵי, ובלאו הכי — אֵיל נֵאי אַ פוֹנֶט דֵי סַלוּ... חה־חה. אבל ראי, הנה הוא בא מהרחוב. הוא גופו. מזלה של אותה שפחה אמללה הוא שגרם! לפני הארוחה, וכבר ברחוב? אבל הנה ראה אותו, כנראה. חי ראשו — ראי! זקנו זה התחיל רוקד, אפשר — אליו הוא דובר? אירינה וַסיליובנה!

אוריאל פתח את האשנב והוציא את ראשו החוצה.

— חה־חה. בוֹנז׳וּר, מסיו לי דוקטור. בוֹנז׳וּר וגם — אַדיו. מה?

— כיצד? כיצד? אפשר שזה אמת? והוא היה מתנכח. אדם אומר לו אתמול בפֶּרוש... חה־חה. והנה זה אמת? הוא נוסע? נוסע ודאי?

הוא נכנס אל הגנית שליד הבית ונצב אצל הוורדינה והגיש את חטמו אל אחד הפרחים.

הוא נטל פסיפוסה והגישה אל פיו בסנגונו שלו: אוחזה בקצה המונדשטוק ב־ד זקופה ודבוקה, שאגודלה בולטת אצל אזנו, ושפתיו נמשכות אליה; וכשהוא מתחיל יונק ממנה — כסבור אתה, שזה הוא נושך את כפו בזהירות שבחבה. אוריאל נזכר פתאם באותה קריקטורה של זה, ששלח לו לפני שָׁנים האחד שבאותם הליצנים שלו, ופתאם התחיל צוחק בקול. פרצה בצחוק גם אירינה נַסיליובנה, לאחר שהביטה אל אוריאל ופקפקה כל־שהוא. פזר הביט אליהם בתחלה נבוכות במקצת ואחר־כך התחיל גם הוא מקבל הנאה. הֶ־הֶ. אותו מכתב הוא, שהוליכהו שולל. נו, זוהי כבר בתולה, אחא! הוא כבר החליט, שבדרכו הביתה יסור אליה. יסור — ויהי מה. אחר־כך אפשר שיביאנה אתו גם אל אותה פלשתינה. היא כתבה לו אחת בפֶּרוש, שהיתה רוצה מאד בזה. הֶ־הֶ, תהא שנה זו שנת חדוה באותה פִּנה — דוק נא... ושוב נפל ראשו הצדה וידו התחילה מרשרשת בנירות שבחיקו, והוא התחיל מוציא ומונה מספָּרים מדֻיקים ממכתבים רבים. צואר שם. צואר יושב שם, כותבים לו, זה כבר. הוה אומר: קְוצות ושמלות יש גם־כן, הֶ־הֶ. עֶפים כותב, שאצלו מהכים לאורחים. ספרו לו, שאותם שבהומיל יוצאים השנה לחֹרש־מַצל — שְׁוַצַרְיָה זו שבצ, הֶ־הֶ. הד"ר שלשלת אמר לו היום, שממֻלָּ תלישא גם היא תהא שם. גם היא אמרה לו כזה. הוא, שלשלת גופו, ודאי שיהיה. הוא כבר נִדבר אתו, שֶׁיֵּצאו יחד מקיוב. זה יהיה מיד כשיִּפָּנה — מיד. לאחר חדש ימים, בקרוב, ואפשר, שגם פחות מזה. אח, אילו היה גם הוא יכול להפטר מ־יד מאותה הקונטורה הארורה שלו. את חייו כבר מֻרה לו — זו, אותה שְׁאָיָה שבלב — יקח אפל! ואתה שֵׁב כל היום כלו וחָרֹק, וחרֹק, וחרֹק באותו קולמוס ארור, כאילו — יקח אפל! והוא גנח גרויות וכפיו חבקו שוב את הסנדל הצהוב שעל ברכו. שכזה הוא הדבר, ידיד טוב. אבל הרי כבר אחת ודאי, אוריאל. כבר יש למהר קצת. נו?

הוא התיק בסריטה שואגת את כסאו וקם. אירינה נַסיליובנה נשרדה בפנתה והתחילה מביטה דומם וחֻרת קצת אל אוריאל. זה הוציא את אורלוגיו והתחיל מתרומם מתגנות, ופטפט, ואחר־כך צחק והתמודד:

— אה? כבר יש למהר? יש למהר, אמת. אֵיל נ'אי א פּוֹנֶט די סַליו, כנראה... חה־חה־חה. אוֹ־וֹי, כמה אני מתעצל. נו!

ששירתה כבר חדלה, היתה יושבת בפנה אחרת שבסופה ושותקת, והמלתחה היתה צרורה ומוטלת אצל דלת־הזכוכית, שהיתה פתוחה אל הגזוזטרה. פזר היו פניו ורקותיו הגדולות שלוקים קצת ובאחת הרקות בגבהה פרחה מחמת גֵרוי שבהם והיתה מאדימה אבעבועה אחת מרֻככה. בידו היתה קֻפה של נַזְטות. אה, האכתזת כבר טוכנה, ה״ה? הדא מלתא היא, חביבי. הוא נפל אל הכסא שלנֻכח הכופה, וטיד נטלו שתי כפיו את הסנדל הצהוב של שמאלו והניחוהו על ברכו הימנית. אחר־כך נכנסה ידו האחת אל חיקו המלא והבולט והתחילה שם מרשרשת בנירות. יקח אפל! הוא לא התאפק וברח קודם זמנו, ה״ה. תשוקה לו לאדם להיות תוסס בחֹם שכזה בקונטורה. אח, זה החֹם, זה החֹם — יקח אפל! אותו החֹשם הגדול והשלוק הוסר הצדה, והמשקפים הבהיקו והתחילו מהלכות ומחפשות בגלויה המצֻירה, שהוציא מחיקו. ה״ה. אורינגל, הוא אומר, ולא בתולה. רואה הוא? טִילי זו — יקח אפל. ה״ה. אה! — היא כותבת. אח, אלמלא אותו חֹשם, אלמלא אותו חֹשם גדול ושלוק, שנפשי המזֻהמה סולדת בו כל־כך, ממש, כמו שהיתה סולדת באותם ההלזונות החלקלקים, אותם המפרכסים בפה, פזר, שהאכלתַני בימות־הגשמים אצל סַיַדיני. הוא אינו טופח קצת בנחיריו — פזר חביב, בנחיריו אינו קר בטקצת ורומה במשהו לטופח?״ ה״ה. ״אבל כתֹב, אדם חביב. כתֹב למיליה זו המטורפת, לכאורה. ידידי הורציום! טי יגיד מה יגיד יום?״ שלהבת, הוא אומר, ולא בתולה. ואחר־כך שוב: ״כל אותם רחשי הכבוד, שנפשי רוחשת לשלשלת, לאותו הדוקטור החביב שלשלת, תמסר לו את כלם. כמלא הניכא״. הוא כבר ראה אותו היום. הוא היה שמח מאד ונטל מטנו את האדריסה שלה. אח, אמת. ופה בפנה — הנה: ״ואוריאל היכן הוא?״ ה״ה. הוא התחיל מחזיר את הגלויה אל חיקו ומשקפיו היו נוצצות ומחפשות מסביב. שדה, הוא אומר, ולא בתולה. יקח אפל! פסירוסה יש, אוריאל? הלא אירינה וַסיליובנה צריכה שתהא מכירה את זו — לאו? אה, צר לי. אֶנסימפלר, הוא מבטיח לה. אירינה וַסיליובנה, מה חדשות כותב פוקה אֶוילוביטש מאפֶּיה שלו, ה״ה? היכן הוא? בצֶ׳מֶקֶנט? צֶ׳מֶקֶנט, ה״ה. הוא זוכר. הרי זה אצל צַית קיזיל־קום. לאו? ה״ה. צֶ׳מֶקֶנט. הודֶוֶנט, טַשקֶנט — אַפֶּיה! אבל אירינה וַסיליובנה, גם היא פה יש לה שיח ושיג את צַכיאטים גמורים — יודעת היא? אזרחי סלשתינה כשרים, ה״ה.

— פְּנתי הנדחה... פנתי השכולה והנדחה...

אבל אחר־כך התחילו בהרות הצמר שבשְׁפולי השמים מאדימות יותר־ויותר, ואלו הלבנות שבטבורם, מָשל הרהורים גאיונים, שאינם נוחים לוֹתור כל־שהוא, התחילו מתפזרות מחמת יאוש, כל אחת ואחת כשהיא בודדה וגאה. אֵי בזה רשרישה צפור וצפצפה ונאלמה. אחר־כך באה רוח קלילה וצחה, והניסה איזה צל שמאֻצל ואבדה יחד אתו; ומיד אחר זה חרד איזה דבר באותו המרחק הרחב, שמאחורי בתי־הנתיבות הרחוקים שלנו, והתחיל שם השטח מבהיר, וחמה התחילה מטפטפת במזרח. הנה התחילו זיוים רוקדים באויר: קופית זהב של איזה מסגד נִשְׁקה בזהר וגנוהות התחילו רצים ושבים אצלה. אוריאל הביט אל אגדות האזוב הירוקות, שהיו מציצות מחרכי המדרכות השבורות, והיו צוחקות ובוכות כאחד, והביט אל אמת הצל הפוחתת והולכת, שהשתטחה לרגלי הגדרות הדחויות, במקום שצומחים לפתוני החזירים המרֻבים, אלו גופם שהיה אוכלם בשתיקה כשהוא ילד, וטרפי החרולים הצורבים, אותם שהיה תמיד נזהר מהם ולא היה נזהר, והוא שכח את פנתו הנדחה והרגיש פתאם, שהוא נלאה במאד וגרוי במקצת גם־כן—השד משחת, מציצה חולנית זו, שהתחילה בלוח החזה הנלאה, וזו היבשת המזֻהמה שבפֶּה... אָח, לנוח קצת, לנוח כל־שהוא—להתנפל בקפיצה אחת, כמו שהיה רגיל באותם הימים משכבר, אל אותה מטה רכה ושלוה שבחדרה של אמא, להסתתר בכבישת גֵּו וסנים בכרים ובכסתות ובסדינים המרֻבים ולהיות בָּטל, לגמרי בטל בתרדמה דצופה ואלמת, המשכיחה את הכל. הה. הללו שבפה — לכה הם לו? שוטה שכמותו, מה? לשם מה הוא נחפז אליהם? יש אצלו איזה דבר בשבילם? או שמא הוא חושב, שימצא אצלם איזה דבר בשבילו הוא? אָח, דבר שבעגמת־נפש הוא, שכבר לא יהא, ודאי, ספק בידו לבוא אל הרכבת היוצאה בבקר.

בינתים התחילו ברחוב תריסים נפתחים פה ודלתים התחילו חורקות שם, באחת החצרות שלנו התחילו מצלצלים אֲרֻכות בסמוור. אי מזה בא קול נחר שבאשה. בבית אחד, שחלונותיו הקטנים היו פתוחים, התחיל ילד קורא „ברכות" בשגיאות, ואבא, כנראה, היה מתקנו בגזיפה צרודה. אתא יום. אוריאל הציץ בפירוסה והביט אל השמש שזהבה הטהור היה בכל־זאת מנבא צהרים ארֻכים וצהֻבים, ונזכר משום־מה באניה, שבא בה בבקר. זכר בתחלה את חפי

II

ביום השלישי שלאחר אותו יום, בבקר השכם, בטרם נראתה רגל ברחוב, דרכו רגלי אוריאל שוב, לאחר הפסקה רצופה של שלש שנים ויותר, ברחובותיה הרחבים והשוקטים של הומיל, כשזו ישֵנה; והללו, שהיו מרֻבצים במקצת משַל שבלילות, קצת נוגים והוגים בהלומות כל־כך קרובים, לכאורה, שכבר נתישנו והיו לרחוקים כל־כך, היו פולטים הזרה בצלצול כביש את כל הד והד זר, שהביא אתו זה ממרחקים. היו השמים גדולים והיו שלֵוים ומהרהרים גאות, והתריסים היו סגורים ומגפים באלכסונם, ואוריאל היה נושם לתוכו את האויר הצח והשוקט, ונפשו היתה סופגת מנוחה לצמאונה, וא־כובות ידיו זרגליו, ביחד את מחשבותיו שנלאו, היו כושלות ברחישת הנאה מתוקה. בכונה או שלא בכונה תחלה נגזו פתאם ובטל איזה תהום השוב שבלב, וצמח ונ־כר במלואו שחר אחד רוה, שחר שבילדות סופגת, שלאחר לילה של טיול צוהל בדוגית. ככר השוק הנמה שבמולדת ופהוקו המצלצל של השומר. הכלבים ההברברים, הרובצים אצל האטליזים הסגורים, ואניצי החציר מדאתמול, דמבהירים משל שבאפלולית המחויה ומספרים מסיגרים לבנים, ומַשלות שבדמדומים, ומאשר שבגגבה, ומקולות חביבים שבצחוק – שלות שחרית זו, החלטת בפנות המולדת הדהויות... וכל־כך זר היה וכל־כך היה רחוק אותו חלום משֶנה שבאגדת־פלאים רחוקה, שאגו דוקא בשלוה זו האזנים הגרויות, האזנים הקשובות הולנית – אנחת השאים, כביכול, גוססת, כשהיא גלמודה, זמפרס־ת, ומקוננת בחולשה, וקוראה משום־מה תגר ב כ ד י. ולא חלום היו, לא חלום שבנפש גרויה ואובדת ארח, אלו הפנים הנוגים, אלו הפנים הטהורים והנוגים, שחורו, כביכול, לנצח פה, באחת הפנות הנדחות שבחצר דחויה זו, שביתה השחוח מבקש רחמים, או שבנוה שלום זה, שתריסיו המגוהצים בחולים זכל־כך שלֵום? כל־כך זר היה וכל־כך היה רחוק אותו המכתב המשֶנה, זה שאותיותיו היו רצוצות מחמת קדחת לוהטת, אותו המכתב, הַמֶּנה, כמדֻמה, גם היום בארגזו של אוריאל: „את בַּתְּקה מצאנו למחרת באנֵרה, כשראשה זגופה תחובים באדמה ורגליה פשוקות ובולטות כלפי מרום...“ זר ורחוק ודומה להד חלש, להד נתפס ואינו נתפס של איזו אגדת פלאים שנשתכחה מלב. אוריאל היה מסתכל אל אשר מסביבו ונפשו היתה דובבת חמות:

פורטת באיזו קדחת שבצהלה נגינה אחר נגינה מזמירות מולדתה היפות, ומספיקה פתאם מפרק לפרק וקוראה בנחת צוהלת:

— אֱלֹהִים! אֶפְשָׁר—ששוב איני בפַּרִים?*)

והנה גם אותה רחוב. זו היתה כלה רובצת כלפי חמה וברויות היו כבר דצות פה ושם. חה־חה. זו גופה, כמו שהיתה. הנה גם השֶׁלט בקומת איש, שאת הסנדל הגדול המציר בו רואים מתחלת הרחוב ומסופה. אבל — השד משחת! אפשר ששכח? שלט זה לפני אותה חצר מקומו או לאחריה? אה, הנה היא. הליצנים הללו — כמה מהשלוה יש אצלם. אוריאל נצב בפשפש, שכבר היה פתוח אל הרחוב. הזקנה היא זו מסתמא, שכבר טוחנת הרים. החצר היתה גדולה ונקיה, והמסלה הצרה שבטבורה כבר היתה מכֻבדת, והדשא הבריא והירוק שבצדדיה היה מבהיק ונכלם גם יחד מרמזיהם הבהירים של השמים הכחולים. הנה גם החומה האדֻמה והיפה למדי—נצבת היא לה שם, בפנת החצר שבקצה, אצל אותו פרדס, המלבלב מאחוריה. החלונות פתוחים והוילונות האפלים מודדים ודוממים. אפשר שישֵׁנים? אה, והאי מאי? גדר חדשה לגנת־הירקות שלנכח החומה? זקנה זו וה„דינדיריה" שלה, חה־חה!

אבל הנה הקשיב פתאם אוריאל איזה רשרוש חזק והטרפים שבגנה התחילו שואגים. אחר־כך בא לאזניו צחוק כבוש ורוחש, כמשל פיו של הצוחק סתום. שתהא זאת רחל? שתהא אותה רחל יושבת גם היום בבית אמא? אבל הנה גם קולה החזק והקשה של הזקנה. הוא בא גם־כן מהתם.

— אֲה־אֲה, „דרופה" גדולה, אה־ה? באת במצור? חֲבֵ־י!

אחר־כך נפתח בהמולה ובאותו הצחוק הכבוש והרוחש הפשפוש הכחול של הגנה, ומתוכו פרצה במרוצה שבבהלה, מדי נשכה אגב מהקשואים שבידה, ריבה ישרה וגמישה, שתלתליה הארֻכים והשחורים היו מתלבטים ומסתירים את גבה ואת כתפיה ואת צדי פניה, שהיו מלבינים כל־שהוא מתחתם. אוריאל נשאר נצב. אֶל מלא רחמים! אפשר — מֻרָכָּה היא זו? אותה ילדה קטנה מֻרכה? אבל מה גדלה זו! ומה חטובה היא, השד משחת—המחזור השני של אותה שדה רחל. חה־חה, כמדמה, שאינה לבושה כלל גם־כן. מה יש לה שם במקום בלחה? איזו כתנת כחולה ורחבה. חה־חה. ושרה ריזה זו הזקנה—

---

*) אלהים! אפשר — ששוב אינני בפרים?

הדניפר השומעים, שמיד אחרי קיוב, אלו שלאורו של יום אינם מרבים לנפשו ולא כלום. אחר זה – את החמה הצהבה והטרחנית, שהיתה להוטה מיד כשבא אל האניה, ואת אגודות האכרים, שהיו לבושים כתנות בד מזהמות, והיו סרוחים במכסה, ואוכלים דגים מסריחים, ומחללים בחלילים, ומחרפים, ומכים איש את חברו מחמת חבה וצחקים גסות. זכר את המחלקה השניה, שירד לתוכה ומצאה כשהיא מלאה המולה גדולה והבל כבד: הצרורות והחבילות ירטו את דרכו מיד אצל הפתח, ויהודיות כרסניות היו יושבות בכרים ובכסתות, והחזות היו חשופים, והילדים היו שואגים והאמות משתיקות אותם בשתיקות מחרישות. שתי בנות ישראל שלוקות מחם, אחת גזוזה ואחת בפינסני כחול, היו אוכלות בהנאה נקניקים באחת הפנות ומדברות בהתלהבות. יהודים צהבים ושאינם צהבים היו יושבים בגלוי ראש גזוז ובכסוי ראש ושותים תה בהחבה, ומדברים, ומתלוצצים את הנשים וצוחקים בהנאה. שנים מהם היו מצחקים בקלפים ומשליכים אותם לפניהם באיזו אכזריות שבנקמה, ושלישי, שהיה מתפשט את הסודוט שלו, התחיל פתאם מושכו לאחד מהם בשרוולו וקורא בתרדת־פלצות, כמשל סכנה בנפש צפויה לו לזה והוא מזהירהו:

— באדמים! באד־מי־ם, רוצח! ובטפסר! בטפסר! אה! ניראה נא את ה„מאה" שלו. חה־חה... מלמד! כך הוא מצחקים אצלנו!

זכר אוריאל והרגיש במלואו גם אותו הארס הרוחש, שהיה אז צורב את חזהו מתחת לכפו ודוקר את רקותיו במפולש מפרק לפרק, והוא גנח בהד כל־שהוא של ארס, ונטל פסיפוסה הדשה והציתה בשיורה של זו שגמרה. אי, דברים שבהבאי... לנוח! כאילו אותה מהומה טורדת, שכסבור היה אגב ריהטא שבילדות, שנשארה שם, באותו הששח המנסר, שהדניפר עכשו מהיצה לו — כאילו באמת רשתה אינה פרושה גם לפניו, גם לפניו, אם גם שם, באותו זהר רומז וצוחק, שמאחורי בתי־הנתיבות, משתטחים, לכאורה, אלוני המולדת שלו, ולכאורה, מחכה לו גם אותה מטה רכה ושלוה שבחדרה של אמא. פשיטא, שחטיפת שנה במקצת לא היתה מזיקה כלל; אבל אטו כל כי האי רתחא? חה־חה, מעל תלישא זו, שהיה מטפל בה כל אותם שני הימים, אותה שהדיר שלשלת הביא אותה אל הנמל ומסרה „לידו ממש", אותה ואת הגתית הגדולה שלה, שהיתה נתונה בשק שחור—כמה היה צוחק ונהנה אתמול בלילה מקריאתה התדירה, כשהיו יושבים אל ה„חשמ" שבמכסה, וזו היתה

הוא שתק קצת והביט אל הזקנה, שהיתה מבישה בו גם־כן בשתיקה, ואחר־כך סָיֵם נוגות קצת:

— זקנתְּ במקצת, שרה ריזה חביבה, אה? זה אינו כדאי, אומרים.

הזקנה התחילה רוגנת. רגנה ורגנה ונתפיסה, לאחרונה. זָקנה? ודאי, שזקנה. מסתמא זקנה. וכי מאי הוא סבור? מאליה קופצת הזִקנה—אם יומם ולילה אַתְּ מטפלת ב„פלוֹמָה" שכזו. האפרוחים? לאפרוחים הוא שואל? הַה־הַה! פרחו להם הללו. אלא ש„דרופה" זו שלה הבריאה נשארה אתה, לחַוותה. לוּ בא איזה שד שבבָצה, כזה שבא אל אותה הרקדנית, ולקח אותה. אילו היה כבר בא, לפחות. לדידה, יהא אפילו מומר, ויהא אפיקורס, ויהא כל־בו וימח שמו — אֵי! הארטיסטים שלה כבר הרגילוה, ברוך־השם, לכל דבר. מה? היכן הם? הַה־הַה! בכל הרוחות! אותה הוא שואל! אותו האקטור שלה הריהו מדַדה ממדינה למדינה בכרכי הים שלו. ידַדה וידדה ויביא מסתמא בקרוב שוב את ה„במחילה" שלו החשופה סַתָּנה לאֵמא. כלום אינה מכירה את שטָרילי שלה? אַתְּ! גרגרנית שאינה נחנקת! אילו נתנה, לפחות, גם לה מהקשואים. תני הַנה! נו, וּבְנָמית זו, ששפמה חסר לה, אותו מוציא הפקקים שמהפבריקה של זַיֶלוֹב, שוֹאֶל׳קה שלה היקר, חלה פתאם בתחלת האביב, וכבר היה בוֹרשה, וכיום הריהו טגדל פשפשים בסביבות שלכם — בנאות דשא שם.

— יחידי?

הזקנה היתה נושבת מהקשוא, שהצילה מידי בתה, וכוססת אוהו בחניכיה. יחידי? רק אתמול באה משם. „פוקלה" זו היתה גם־כן אצלו. למה היא נצבת כגולם, בצקת זו שאינה מחמיצה? אינה יכולה לראות, שהֶניה תחמם את הסַמוור? הֶניה! הכיני את המיחם! אֵיום, ריבה! מהרי ויתנו תה. חכי. אמרי שם, שאת הדגים תבשל היום. נאכילנו — ונסתום את פיו. נו, וזה ה„אֶסרוֹג" שנדחה, אותו תכשיט הזקונים שלה היקר, „מָנח" גם הוא שם.

— כיצד? חיים׳קה? גם־כן לשם רפואה?

— לא־ו, סתם מונה את המטפחות של הבתולות. לישם רפואה? כלום מה חסר לו — אם לא קדחת ודגים שנצטננו? נו, בא, בא, צפור נודדת. נכנס הביתה ותנוח קצת. אימתי באת? נבוא נו.

כיצד היא נשאת אחריה במוט שבידה! כסופה, חה־חה. אבל הנה זו חוזרת.

הריבה באה במרוצתה אל גדרת הנצרים של הפרדס וכוננה את פניה ימינה, אל המבוא שבינה ולחומה; וכשנטתה הזקנה גם־כן ימינה, התפתלה פתאם בצחוק חד, כנחש בריח, ונטתה הצדה ונמלטה במרוצה שואגת לנכח פני הפשפש אשר לרחוב. כשראתה את אוריאל מרחוק, פרצה ישוב בשאגת־תרנגלת חדה, ומסה והתנפלה בחדות־חצלה ישר אל זרועותיו שהושיט לה. כשהיתה תלויה בכתפו, היתה חזה הבריא מכה גלים, ונשימתה היתה רותחת, ובשרה היה חם ולזוג ופורח, ושתי כפיה הוו תוחבות בנהימות־צחוק נלאות את הקשוא אל פיה.

הזקנה, שלא הרגישה בכלום מה שהיה, היתה נשאת והמוט בידה וקולה פועם:

— הללו, טו־ניקות' הם! טו־ניקות, ריבה! קשואים תגנבי אצלי באבם? חפי־י, אליזנה' גדולה שלי!

אבל פתאם נצבה:

— הא! מה? בולביאל? הוא כבר צמח? כסבור הוא, שרחל היא זו לו? אבל שמא תאמרי, שמסניו אחת, הא? הנח! הניחנה!

אוריאל צחק וירט בידו:

— אתּ אומרת, שרה ריזה, שאני אחת?

מרקה, שלא חדלה מהקשואים והיתה כוססת אותם בקול, קראה, כשפיה סתום ופניה כבושות בכתפו של אוריאל:

— קיש־קיש־קיש, שגה ניזה! חה־חה־חה... בטטותא, מדם!

וקולה החזק של הזקנה גזר בינתים:

— ראה נא, ראה! מגפה זו, שירדה פתאם לראשי, מהי? שמא אתה אם לה? אה? בול־בי־אל־קה!

אבל הלז התחיל משדלה בצחוק:

— נו, נו, נו... די, שרה ריזה. מוטב, שתקבלי פני אורח שכמותי כראוי — כלום אנשים זרים אנחנו, חה־חה? הושיטי לי שלום עליכם, והביאיני הביתה, וספרי לי מה יש חדש אצלכם וכיצד אתם חיים — יודע אני מה? אמת, מרקה?

– אבל שם בני־אדם חולים מחכים, יָפִים...

כשהיה אוריאל נצב אחר־כך אל הכיור וחזהו וידיו היו חשופים, וראשו היה תחת הברז, שהיה פתוח ומקלח לו מים קרים ומשובבים, נזכר משום־מה פתאם בצואר, מי שהיה חברו של יָפִים משכבר הימים, נזכר בצַלָּל של איזו משובה שבילדות, כיצד היה זה, הגבה והדק והקפוא, מודד מתונות את המרצפת הרחבה שברחוב המולדת השוקטה, מודד, ככלונס גבוה זה, שזז פתאם ונדד ממקומו, וחברו, זה הקצר והרזה והמהיר כאותו צְלָלָה, היה מתנפל אצלו מהירות ומשתדל להביט לו בפניו. צואר זה, כשהיה מספר ביָפִים, היה מספר בהנאה מרֻבָּה באֶפְיוֹדות אֵרָכות, ופניו השחורים היו הולכים ומסמיקים, והיה מזכיר ביד קמוצה את איזה תיאודור, בחור, מבינים אתם, רוסי, ואת איזה פֶּיטרוס, גם־כן בחור רוסי, מבינים אתם, והיה מונה בשָׁמות בַּחורות רבות, וצוחק הרבה וגומר, באחרונה, את דבריו מסֻמָּרים:

– שושה, שיש בו אפילו כדי פינומינליות; אבל אדם אדם טוב. אדם טוב.

הליצנים הללו, חה־חה! אותו צואר היו מכריו מתחלקים אצלו – דֵּי יוֹרִי: לאנשים רצינים ולאנשים שאינם רצינים, וְדֵי פַּקְטוֹ: לאנשים, שהוא ירא מפניהם, ולכאלה, שמפניהם אינו ירא. שושים ופקחים סתם – לא היו אצלו מימיו; אצלו היו שושים שבפינומינליות ופקחים שבפינומינליות. תחת זה, שליָפִים נתחלקו מכריו לאנשים טובים ושאינם טובים, והפקחים שבהם היו אצלו פקחים באמת, מבינים אתם, פקחים כמה שכתוב, והשושים היו אצלו שושים שבמיניאטורה וכאלה שבאנפי רבבי. וְיָפִים זה, כשהוא היה מתחיל מדבר בצואר, היה גם־כן מזכיר את פֶּיטְקה ואת פֶּיְדְקה, בחורים נפלאים ואנשים טובים באמת, מבינים אתם, אנשים טובים כמו שכתוב, והיה מספר בהרבה מבנות ישראל שבקוסטיוקוביצי, ושבסוראז, ושבורשה, ושבסמרוזוב וכאלו. ומדבריו נמצאו תמיד למֵדים, שלצואר זה, שהוא מהמצֻיָנים שביוריסטים, אבל גם תופש בכנור מהנלהבים, היתה או שיש לו גימנזיסטה אחת מבנות ישראל, שהיא יראה ממנו מאד ומאוזנה תמיד בחדה לדבריו הנמרצים, כשהוא מתחיל מדבר אתה באנשים ובספרים ובתורת המשפטים שברומא, וחוטפת אותו בלבב תמים, כשיש לו יסורים; ואחרת יש לו, שהוא ירא מסניה מאד, והוא כותב לה תכופות מכתבים ארֻכִּים ומלאים השגות שבהתלהבות גדולה בדבר הקולוַטוּרָה שבמוסיקה, שהוא מקוה להיות באחד הימים ממתקניה

הזקנה פנתה וחזרה במסלה ואוריאל אחריה. בהליכתה נאנחה והתחילה
שוב ברת:

— שכזה הוא הדבר, בולביאלקה — אה? נמצא, שאתה חוזר, לאחרונה,
הביתה. מאיזו מדינות, אה? אלו הפנים היפים! הה־הה! דלים גאים! שאל:
מה? ושאל: מי? יהודון! הה־הה־הה! עולמו של הקדוש־ברוך־הוא צר
בשבילם! אוי, הייתי מצליפה אתכם! אחת ושתים וילחשו הא...רים —
וזכרו. אה־ה־ה, רכים וחמים הייתם הופכים אצלי! אלא — שאתם החכמים.

— הה־חה. אבל חי נפשי, שרה ריזה, שפקחית את...

— נו, טוב, טוב, חכם! פקחית... כבר אמרתי — אתם הפקחים...
אח, בולביאל שוטה, בולביאל שוטה — כדאי, כפי שאני רואה, גם אתה
לאלו הגהצנים שלי. אבל בא כבר, בא־א, נשמה שלולאותיה חסרות!

ובהיותם כבר בפתח, הרימה קצת בידה האחת את שולי שטלתה,
והתחילה מתרוממת ופוסחת במדרגות האחדות שבפנים וקוראה בהרמת־קול:

— והלז? מה? מרקה, שאלי שם את זו ה„חטאת" המלונה: חושב
הוא לקום היום — או שמא הוא דוחה את הדבר למחר?

אותה ה„חטאת", שדברה בה הזקנה, היה, כפי שראה אחר־כך אוריאל,
הצעירה, זליג הצעיר מצ. קרית מולדתו, או פשוט, כפי שהיה מכונה בפי
אנשי־שלומו: יפים, אותו אדם רזה וטוב, שאינו אוהב אלא אנשים טובים
ותה שנמזג בחלב אדם. אדם זה משמש כל היום דנטיסט בקביניטה שיש
לו, וליזה ידידתו, אותה האקושרית הגבוהה והכסופה קצת, שפוגשים אצלו
תדיר, מכינה לו סמוניים, ותופרת לו חלטים, ופניה חורים ונוגים, כשהם
מביטים אליו. הוא, יפים זה גופו, זוכר אוריאל, היה נוהג, שיהא נצב בחלטו
באותו חדר שבביתו, שיחדו לכתהלה בשביל אנשי־שלומו, שהיו אורחים
תדירים אצלו, והציג שם גם את הכיור, בכדי שיהא יכול להכנס אליהם
מגבירא לגבירא — היה נוהג, זוכר הוא, שיהא נצב שם אצל אותו כיור, ומנגב
בחפזה את ידיו באלונטית, הכרוכה לו בכתפו, ומתחטא, וקובל על החולשה
שלו שבימים האחרונים ועל רבוי ההולים, ומספר אגב בלחישת סתרים ב„ליזה
זו" ובנצרנותה הטהורה, אותה, שיסודה בנפש הנצרנית... כלום יש מבינים
לו? פשוט מאד, בנפש גדולה ונאצלה... ונוהג גם־כן, שלא יהא גוטר את
דבריו, אלא אם־כן מזכירים אותו בשפה נשוכה:

לפניה את סגור לבו. אוריאל היה יושב והביט אל פניו והקשיב לדבריו, ופתאם נזכר משום־מה באותה אקושרית גבוהה וכפופה במקצת, שנשארה לו לזה בביתו שבצ., ונזכר בפחדה החור והאלם מפני אדם סהוט זה, ולבו נִפְעָה והתחיל מנחש ומנחש לו דבר. תוגה. אֵי מזה באה ונשבה בפניו תוגה קלילה והוא היה יונק תכופות מהספירוסה שלו ומחליק בכפו האחת את כוסו המצטננת. אבל זו לא ארכה הרבה. במהרה היה כבר יָפִים יושב אצלו, כמו שהיה רגיל בימים מקדם, והיה מביט אליה בגלוי לב שבאמונה, והיה שמח לראותו, לאחרונה, וצוחק, ומדבר בשרה גַלָיָר, ריבה זדונה זו, שאוריאל זוכר, שהיתה נחשבת תמיד ל„אויבתו בנפש", החי־חה, ובחברו צוער, היושב בחרש־מצל ותלמידיו הם בצ. גופא ובסביבה שלה והריהו „פורח" לו כל היום במסלת־הברזל בבחינת רצוא ושוב. חה־חה—גם אתמול פגשהו; ודבר בפידקה, שצר לו מאד, שאוריאל כבר לא ימצאנו אצלו, ובפיטקה, שאפשר מאד, שיהיה בחדש הבא בצ., שיבוא לנוח קצת, אם רק... אם רק... ובכלל, אם רק כתפיו החזקות של זה לא ישליכו לכלבים את ראשו ההומה בבת־אחת, חה־חה — את, זהו בחור! זהו בחור — שלהבת! ואוריאל כבר היה יושב דומם, והיה מסתכל אל התה הצלול שלפניו, ודומה היה לו, שזה לו ימים רבים רבים, שהוא מקשיב את הזמזום המורד הזה יום יום, ושבקרוב יפסיק את זה הדובר, גם־כן כמו שהוא רגיל יום יום, ויקום בלי אמר, ויצא אל הרחוב השוקטה שבמולדת, והוא נפגש את שרה הזדונה, כשהיא נושאת אתה את ספריה, והוא מפטפט אתה בלגלוג זו תהא מתקוממת לו, והוא נפשר ממנה, ונתקל בחיים צוער, ומקשיב להתלהבותו המתונה, ומביט בתמונות הנשים, שיהא זה מראה לו בהנאה מרֻבה ובהרהה שבסוד, ויסור, לאחרונה, הביתה ויברח גם מהתם, ויצא השדה, והא מטַיל יחידי בחרשה שליד הנחל ויחכה ללילה. בלילה יהא שוכב ושוכב, ופתאם יקום ולבש ויצא לשוטט ברחובות, הישנים באפלולית, בשהם מרֻבצים מטל שבלילה, ויסור אולי שוב אל אותו יָפִים גופא. אז יתחיל טפול גדול וטורד בהכנת סַמוור, או בבקשת „יד שלישית" בשביל תק"א שבקרטים, או בקבוצו של קהל בשביל טיול שבסירה... אחר־כך, כשיהיו כבר הכל מוכנים, ואחד יהא קורא ומזרז את חברו, וליזה האקושרית תהא מטפלת ומצלצלת בסמוור ובכוסות, שֶיָפִים אוהב לקחתם אתו אל הנהר, בשביל שישתו שם תה בחלב אָרֹם, ישוב פתאם הביתה וישכב שוב. האחרים יהיו רוגנים בפיהם,

היותר נמרצים, ותמיד תמיד הריהו מחכה למכתב הימנה. וגם זאת, כנראה, חומלת אותו מאד, כשיש לו דאגה בלב. יָפִים היה גוטר את דבריו, מדי אחזו אצל פיו הפתוח של החולה את הראי בידו האחת ואת הפִּינְצֶיטה בשנית:

— איני מדבר כלום — כלום יש מבינים לי? אדם זה הוא חברי. אבל באמת—כלומר, באמת, הרי אינו אלא חֲלִיסְטַקוֹב, והליסטקוב שלא במיניאטורה—לאו; אבל הזקא, מבינים אתם, באנפי רבבי.

כשגמר אוריאל את הרחיצה והיה חושב, שוח חדשה לבשה אותו, נכנס בנהימת נגינה קלה אל חדר האוכלים המרוח. זה היה נקי וכתליו צחקו שאננות. היה המיחם המסורט רותח ומתמר, והישרת האד שלו החורורה היתה שקופה והיתה נוצצת במקום שהפסיקה את רפידת־הזהב הארֻכּה, שהשליכה חמת הבקר באלכסונו של החדר. טֶרקה, שכבר הספיקה ולבשה בלוסה אחרת צחורה ושמלה יותר נקיה, היתה צוחקת ומפטפטת ומורחת חמאה נוצצת בהתיכת הלחם שבפנכה, והזקנה היתה יושבת וגומאה תה בקול ומגלגלת בלחם המרוח. אוריאל ישב ומרקה הגישה גם לו כוס תה. בתחלה היה יושב והיה מדבר את הזקנה ומצחק את הריבה ונהנה מאור הבקר הצוהל ומאותה הבריות הצלולה, שהיתה תוססת בַרקותיו, זכר לימים הקרים, ששובבו אותו. אבל בקרוב בא גם יָפִים והתחילה סדרה אחרת. פניו הקטנים והסחוטים של זה היו בתחלה משום־מה ארֻכּים יותר מדאי, וכשהביטו לא הביטו ישר כלפי אוריאל, אלא ממנו והלאה, לכאורה, וכשהיה מדבר, היה קולו פוזז והיה דומה כאילו אינו מתאים לו שום אחיזה, ודבריו היו כבושים בתוכם והיה כהים במקצת ואיזו קובלנא רצוצה היתה מבצבצת ויוצאה מהם, איזו קובלנא שבנפש, שאֻפפוה יסורים שאינם כדאים לה בהחלט, קובלנא כבושה מחמת מאוס, כביכול, כלפי אֵל ואדם גם יחד, דומה בהרבה לאותה גופה, שהיתה תמיד משפילה את קולו של זה ומאריכה את פניו הסחוטים באותם ימות החרם, שהיו מפרק לפרק באים ונוסכים אֵבל דומם בחדרים השואנים שלו, כשהוא היה נופל פתאם למשכב, לרגלי איזו „דברים שבינו לבינה", והיה שוכב כל היום יחידי ונאנח כבושות ואינו מדבר דבר מחמת יסורים גדולים שבנפש שֶׁנִּכְוְתָה, כביכול, וכשהיתה מזדמנת לו, באחרונה, שלא בכוונתה עֲנָטָה אחת מאלו המתרפאות אצלו, מאלו הלובשות חזיה חמה ואדֻמה מתחת לשלית הגדולה, היה פתאם משום־מה מתחיל מרגיש איזו נטיה חטימה שבקרבה חשאית דוקא כלפי זו, והיה פותח

טשתַטָה, או אפילו מקשיב לפטפוטיו של זה. גם היא אינה פנויה עכשו אל אותם הפידקות שמידקות שלהם. גזירה, שמא יקדמוה אחרים בבית־הבַנק. נו, היא הולכת. מָרקה, שלא תשכח הָניה לשחוט את התרנגלת לכשתַפָנה. שומעת היא? וכשיבוא אותו הצד'י האי־ך, זה הסוחר שבא ממינסק – שיחכה לה פה. שלא תתניהו ללכת. שומעת היא? הא? מה? גם אותה "חטאת" הולכת? ימהר אפוא. היכן הוא? נו?

אחר־כך, כשנשארו אוריאל ומָרקה יחידים בבית, קרה אותו דבר משָנה, שזו היתה אחר־כך אוהבת לספר בהתלהבות לפני הקהל שבצ., והללו היו משתוממים, ולא היו מאמינים, והיו צוחקים ומקשיבים בימים הראשונים לבאורים הארָכים והמתונים של צואר, שהיה מדבר הרבה בדברים שבפינומינליות ומזכיר הרבה ממכריו ומתבל את דבריו בציטטים מתורת המשפטים שברומא ומספר מקרים מפליאים מחיי המוסיקנטים המצָינים. וביתים האחרונים, כשהיה גם הד"ר שלשלת בצ., היו טַטים אזנים קשובות גם לבאוריו הנלהבים של זה, שהיה מדבר בחֵם רב בתכונות מיָחדות של בני־אדם, שהצרפתים קוראים לזה ככה וככה, ובאותו ההפקר הגמור שבנפש, שלטפוסים כמו אוריאל, למשל, ניחא בו, אותו ההפקר המוכרח, הבא מאליו, משום שאי־אפשר לו שלא יבוא – אי־אפשר, פשוט, מחמת הרגשתה של אותה האחיזה הגדולה, שבטלה אצלם. הרגשתה של אותה האחיזה הגדולה, לה גרנד קונסיפסיון, כמו שקוראים לזה הפילוסופים שבצרפת, זו, המשַתפת יחד, למשל, אותו, את הד"ר שלשלת מוטפסק, היושב פה ושותה קהוה ומגלגל בלחמניות, ואת... נו, וילים שקספיר מאנגליה, שהיה יושב לפני מאות בשנים וכותב את הלוחות השלישים (הם... הוא אומר: את הלוחות השלישים -- בפרוש!) בשביל האנושות הבאה, ואת... ואת... איזה הודי פרא ומכה אלהים, למשל, שיהא מוטל לאחר אלפים בשנה ונופח את נפשו אצל איזו גדר דחויה שבחצי האי האינדוסטני – אותה הרגשת האחיזה, החשובה מאד לכל אחר מאתנו, זו, שאצל הטפוסים הללו, שהנם, אפרופו, רק פרחי שדותיו שנסתחפו של ישראל סבא, אצל הללו, הוא אומר, בטלה לגמרי זה כבר, ואפשר אפילו, שלא היתה אצלם לכתחלה, כמו שיש, למשל – חֵמה... הלא יש, למשל, בני־אדם, שהם נולדים בלא ידים, או בלא רגלים, או שחסר להם חוש הריח, או... או שיש להם איזה מום אחר...

ובלבם יהיו שמחים ויתפזרו גם הם איש אל מטתו. למחרת יהיו מדברים בזה, ויהיו צוחקים ומספרים ומלגלגים ונצים, ושרה גלזר תהא זהובה ותהא שוחקת— כביכול, אינה מרגישה בזה כלל וכלל... וכשיסור אוריאל אחר־כך אל ביתו של יָפים, יפגשנו זה בפתח אשר לקפיניטה, ופניו הפחושים יהיו נבונים בבָנָה ונהנים, והוא יהא מאים לו בפינציטה שבידו:

— אוריאל, הרי אתה נחש. אלא שעכשו איני פנוי לזה...

ואוריאל הפסיק פתאם את הדובר וקם בבת־אחת. אבל מיד התחיל מתמתח ופהק. הוא... מה היה רוצה להגיד? אֲהַא... אֶה... הוא אינו רוצה בתֶה — בההלט. ראשו כל־כך כבד — מוטב לו, כסבור הוא, שישכב וינוח קצת בתחלה. הלא מֻרקה תַראה לו מקום כל־שהוא לשכב, אמת? אח, בכמה זו דומה לרחל אחותה — בכמה היא דומה... אותו צואר מצֻחצח והלקתו הגאותנית קצת, שיש בה משום... מנוחת הברדלס, מה? או זו של אותה לביאה רובצת שבספינקסים — לא אמת יהגה הכו? השד משחת! ושיש זה, שיש רוחש ודובב זה שבפנים הללו, היושבים מֻלאת במקצת והשאננים, כביכול, וְ... חה־חה, מֻרקה. צפֹרת־הכרמים שלי, חה־חה, חַרגלי הירקרק, חלומי ביום והרהורי בלילה, חה־חה, ריבה, ריבתי הקטנטנה...

הוא נמצא פתאם נצב לפניה, כביכול, בברכו האחת, וכפו אחוזה בזו שלה, החזקה למדי והצחורה והדובבת חמות, והגישה לאטו אל שפתיו. הזקנה התחילה פוזלת כלפי שניהם אגב גמיאות תכופות שבנהימה מחֻכה, ופני יָפים נכונו פתאם ופיהם נפתח קצת והיו מזֻמנים לַשֵב את הדבר המשֻנה במקצת מיד כשיהא אפשר לַישבנו, ואותה ריבה, שנשארה בתחלה נצבת וכפה השניה יחד את פתה שמרחה לה צנחה כל־שהוא, התחילה פתאם צוחקת, וצחוקה צלצל קצת יותר מדאי. חה־חה־חה — אמא! אמא, הריהו, הריהו, אמא — אותו, שד שבפֻצה", זה שהתפללת לו, אמא... אותו שד שבפֻצה... חה־הה־חה — כלום... אמא! כלום לא אותו שד שבבצה הוא, זה שבא אלי? אי! אי! הרי זה נושכני, אמא — הוא נושכני, חה־חה־חה...

בתוך־כך קמה גם הזקנה. זו היתה נדה בשפתיה בלחישה מהירה ומתקנת את הכבול שטתחת למטפחתה. אחר־כך הורידה מהנו שאצל הדלת את כתפֻיתה הקצרה, המפארה בציציות משי שחורות ובסטיקלרום מבהיק, ותפרה. נו, די, די, הוא אמר — ראשו כבד; נדאי, שמוטב לו, אם ישכב וינוח קצת, משיהא

פתאם מביט אריפות ובאיזו תאוה טשָנה שפהנאה גנובה ומושכת אל אותם הפרחים הארוגים שבשמיכה התורה, שהיתה מרפדת מתחת. הביט והביט ופתאם השתחוה, ושני אגרופיו נתחבו בחזקה בסופה, ושפתו היתה נשוכה, וראשו התחיל יורד, יורד מתונות וכבדות, כאילו שלא ברצונו; וכשכבר נפגש קדקדו בברכיו והוטל בשמיכה, רפרפו פתאם באויר שתי רגלים אריפות, ופוזמקאותיהן הלבנים טסו פשוקות בזה אחר זה, והתהפכו אצל התקרה ונפלו למראשותי הסופה, ואוריאל נשאר מוטל בסופה ופניו האדמדמים, שכבר התחילו שוב מחוירים, כלפי מרום והם מגהכים מכורכמות. אבל אז נדהם פתאם ונבהל ובקפיצה אחת היה כבר נצב כלפי מרקה, שהיתה נצבת בפתח האולם ואוחזת בכר גדול, זה שלקחה בשביליו מחדר המטות, ופרצה בצחוק גדול ושובב. אולם משהביטה זו אל תלתליו הזקופים והמפזרים ואל פניו המכורכמים מהמגחכים, וראתה את חזהו החשוף ואת רגליו, הנתונות בפוזמקאות לבנים, פסק פתאם צחוקה, והפר צנח מידה ארצה, והיא פרצה בשאגת פרא וברחה כלפי הדלת של חדר המטות. אוריאל היה אז נצב ושפתיו היו מלמלות באותם הפנים המגחכים:

— אלא מאי? בכדי — יהא, לפחות, בכדי. אלא מאי? אלא מאי?

ופתאם גנח וקרא בקול שאינו שלו:

— מרקה!

אבל זו כבר לא היתה גם בחדר המטות. אוריאל נבהל משום־מה אחריה. בפרוזדור ראה אותה, שהיא קופצת בבת־אחת מכל המדרגות יחד ונמלטת אל החצר, והוא קרא שוב אגב ריצה וקולו היה זר לו:

— אבל, מרקה! כלום מטורפת את, מרקה?

ואולם זו לא השגיחה בכלום ורק שמלתה היתה שואנת בהמולה. כשקפצה ויצאה אל החצר, נצבה בתחלה והביטה, כאילה חרדה זו, ימינה, חזרה והביטה שמאלה, ופתאם התנפלה דומם וזורקת במרפקות ידיה כלפי הפשפש הכחול של גנת הירקות. אוריאל לא זכר את נפשו ודלק אחריה גם־כן בריצה שבדומיה. אבל כשזו היתה כבר אצל הגנה ואוריאל השיגה ושלח את ידו לתפש בה, התחרטה פתאם ושוב באותה שתיקה, וגבה הגמוש התפתל בבת־אחת, והיא החליקה מתחת ידו, כצלחה בריח זה, המחליק מידי הדיג, והטתה השמאלה, ונשאה בטיסה אחת, ונמלטה ובאה אל אחורי הפשפש, אשר

במקצת היה דבר זה באמת משנה; אבל אוריאל דוקא לא היה מטפל בו משום־מה הרבה, לא באותו יום ולא בימים הרבים שאחריו. אותו חדר, שהכניסה מֻרקה לתוכו את אוריאל, היה זה גופו, שבאותם הימים משכבר היתה „חברה“ אוהבת להיות יושבים בו בדמדומי יום ולילה, כשהם צפופים ודחוקים, ומורטים בחשאי איש את בשר חברו, ונלהטים בגלוי, וצוחקים, ושרים, ומתלוצצים, וגם שותים, לפרקים, ומסתירים את הבקבוקים מפני אותה זקנה תחת הסֹפות והשֻלחנות. אלא שהטפיטים שבכתלים היו אז אחרים. ליד הדלת משמאלה היתה נצבת לארכו של הכתל אותה סופה ארֻכה שמאז, ואוריאל מצא בגבהו של הכתל את רשמי רגליו המהלכות של אותו בחור. ולנכח הסופה, בכתל הימני, היה פתוח פתח אל אותו האולם, שטפיטיו ורהיטיו היו גם אז כהים במקצת והפסנתר היה מבהיק בזויתו. אותו אולם יוצא אל חדר המטות של הזקֵנה והלז פתוח שוב אל הפרוזדור. הוילונות המאפילים היו מורדים גם פה וגם באולם ואל האפלולית הדוממה, שהיתה שוררת פנימה, הסתננו קרנים חלשות ונלאות, כאֵלו של אחר הצהרים, ונפלו שלוקות וצהֻבות בקצה הקומודה המבהיקה ובאחת הפנות. באויר היה איזה הבל שנפחה נפשו וריח של זוניות וחלֵב צפור שכבר נבלו. ומיד כשנשאר אוריאל יחידי ונלאה שוב ונחלש באותה אפלולית שלוקה, שהיתה נודפת במה שפרח ונבל, פרצה תוגה גדולה אל לבו, תוגה גדולה ורוחשת חמות, אותה התוגה הכבדה והסוּמָאָה, שאינה נזקקת לנחומים ואפילו אם ישנם. והיה לו פתאם צר בגרונו, ואפו התחיל סולד בשרשו ובנחיריו, ורקותיו התחילו רוחשות מהירות והאפילו לו באותה סופת קדחת גם את יֶתר האור הכהה. התחילה ילֶלת יאוש דקה ומטילה ארס נְשֵׁאת במחשכי הנפש וזו שאגה כבושות ונואשות:

א — בכדי, אוריאל — בכדי, ידידי הטוב אוריאל...

ואוריאל הכה פתאם בכח גדול ברגלו וברצפה שחרדה, וגנח רצוצות, ופתח במשיכת יד אחת את חֵזה כתנתו הקלה, וישב ונשם. חה! השד משחת — ושטות שכזו מה פֵּרושה, אה?

— פו!

והוא גנח שוב והתחיל מטפל בהחלטה בחליצת נעליו.

אבל בקרוב, כשהיו ברכיו נצבות משום־מה בשפתה הצרה של הסופה הארֻכה ופוזמקי־רגליו היו בולטים ומלבינים אצל הקומודה הסמוכה, התחיל

חו שחקה :

— היכן ? תמצאנה לכשתחפש היטב. בא, רוצה אתה בְּפֶטֶל ? שם יש לנו שיחים למכביר.

וכשהיה בקרוב אחר זה אוריאל מוטל, כשגופו כבד ונלאה במקצת, באותה אמת הצל הקרירה, שהשתטחה בצדו של אחד משיחי הפֶּטֶל, אשר במבורו של אותו פרדס מִפְּזר; כשֶׁמֻּרקה המַטרה חדלה מהביט אחר כל נשיקה ונשיקה קלה שלה, שהיתה נושקת לו במצחו, אל הסרפרים האלמים, המרפרפים בזהר שאצל השיח, והיתה כבר צוחקת אצלו בבושות, וטופחת לו בגניחות חשאיות בכתפיו, וצובטת לו בלחיצת שנים חשופות בקִפּרות ידיו, ונושקת לו מפרק לפרק מתחת לסנטרו דוקא ובאותה מציצה רויה ומסורה וקופאת מחמת חולשה פתאמית שבנפש קודחת; כשהיתה חמה מנכרת במרומי התכלת ישר כלפי הפרדס וזהב רותח ופוזז היה בכל אשר מסביב, היה אוריאל שוכב דומם ומביט קפואות אל כתפיה הפורחות של אותה ריבה, שהיו מבצבצות וכַּוָּרידות משהו מתחת לבלוסתה הקלילה והיו חֲרֵדות וכאילו נמשכות בתאוה להטת אליו, ופניו היו, כפני סומא זה שֶׁמַּלֵּדה, חַוּרים וקופאים בחַוּרתם וחרדים־קשובים, ונפשו היתה מגששת, והיתה תוהה ומחפשת בשלוה שבטשטוש אחרי איזה דבר שנגנז ממנו, אחרי איזה דבר, כמַדָּמה, חשוב מאד, שזה לא כבר היה שומר אותו בלבו, שומר באיזו יסורים מציקים שבנפש ובאיזו בטחה אכזריה ומלאה ארס רוחש, שדבר זה לא יאבד ממנו נצח, שבכדי כל הכרכורים ואותו דבר ירדפנו תמיד כצל ומפלט ממנו לא ימצא — והרי היה פתאם אותו דבר כאילו נפסק מאליו והרפה ממנו, או שהוא, אוריאל גופו, נָטל ממנו פתאם בחזקת היד, והלז נשאר רחוק, רחוק ממנו, באותם המקומות הרחוקים, שכבר נשכחו מלב, באיזו מקומות רחוקים וארורי אלהים, שהיה שם גם הוא בתחלה. היה אוריאל מוטל והיה מביט אל אותם השמים הכחולים והצוחקים, שהיו רומזים לו בשלוה תמימה שבילדות מטרפי הצמרות הירוקות, אל ה„חיים" המזמזמים ואל החרגלים השורקים שבזהב הדשא הטהור וספיריו שמתחת, אל הפרפרים האלמים, הצחורים והאדמים והברדים, המרפרפים אצל הפטל, המוריד בכוסותיו הירוקות, ולבב אותו הגזם הירוק והטלא נוצה זקופה, שהיה זחל ומתפתל רכות ומגשש ומרים את חַדקו החום והלוחש כלפי חמה מוחל שוב והיה לו הכל כל־כך חדש וכל־כך תמוה, ונפשו היתה מגששת

לפרדס. לאחר שסגרה את זה היטב בבריח הברזל שלו, נמלכה ופרצה שנית בשאגה משֻנה, והתחילה נוהמת ונושמת ומתחננת אליו חֲדות, בלי דברים יתרים, כשאישוניה הירוקים נוצצים ומתרוצצים:

— אוֹריאל! אוֹריאל!

אוריאל היה נצב ונושם בכבֵדות מְצדה החיצוני של גדרת הנצרים הנמוכה; ופתאם הטיל את ידו באויר וגהם מחת רוגזה שבלֵאוּת בוחלת:

— ריבה פתיה זו!

ומיד התחיל צוחק בקול וקרא בצל כל־שהוא של אותה רוגזה גופא:

— אבל פתחי, גולם, ותני לי לנוח קצת, לפחות. הה, גדיה פרא! שֶצלה החרידה! או שמא אתְ יראה מפֶני? הה־הה...

הלה היתה כבר גם היא צוחקת חֲדות קצת, ובקרוב התחילה מתחטאה והיתה כל־שהוא נבוכה. כשהוא היה כל־כך משֻנה. כשהיא נבהלה כל־כך. כשהיא היתה יחידה בבית והוא — הה־הה־הה...

ופתאם שוב שאגה קוֹלה שבפחד ונתירת חתול לאחור:

— מאמא...

בקפיצה אחת מהירה שבמשובה היה אוריאל נצב אצלה בפֶנים הפרדס מרי דברה. הוא תפש בה בחזקה וחבק אותה והתחיל צוחק ישר כלפי פני השֵיש הרוחשים שלה ומחַקה את קולה החזק של הזקֵנה:

— א־ה־ה, „דרוֹפה" גדולה, אֵה־ה? באת במצור, „אֵליונה" בריאה? הה־הה...

זו הביטה אליו בתחלה זרות כל־שהוא; אבל מיד התחילו פניה אורים והולכים. היא היתה נושמת מחמת לֵאוּת ומרפקתה האחת נתלתה בכתפו החשופה קצת, ובכפה השנית טפחה לו בשפתיו, שהתחילו נוגשות ומחפשות את אלו שלה:

— אֵיום, בחור! כסבור אתה, שרחל"ה היא זאת? הה־הה... או שמא אתה חושב, שילדה הייתי וכלום איני זוכרת, אֵה?

אוריאל צחק בתחלה בחולשה מחמת פזור הנפש:

— הה־הה...

ופתאם:

— אָה, בת־חיל היתה זאת, חי נפשי! היכן היא עכשו. אֵה?

היה זוחל ומתפתל רכות והבהיק כלפי חטה אותו גזם ירוק ומלא נוצה, שראתי בתחלה טורד בדשאים הנפתלים שמאצל.

III

ובנטות אותו יום ירד לילה כהה וכחול בטקצת, אחד הלילות הראשונים שבאותו חדש. היו שמים אפלולים והיו טהורים ומשבצים כוכבים בהירים, ובשפולם הרחוק וההולם קצת היה מביט והיה חרד ח־מ־ש דק של יָרח חדש וזהור. אותו בחור גבה, שהיה נצב בזויתה השנית של הגזוזטרה, אשר למרכבת המשקשקת ונשאת, והיה מביט אל הלילה ואומר שירה, היה לובש גלימת־סטודנטים ארֻכה אפַתפא והיה מתקנה מפרק לפרק בנדנוד־כתפים גרידא, אגב שירה טרופה, רושטת שברים שברים, כאותם הפולים, שהאשה מרקידה אל המחבת, וקצת צהבהבה. מיד, כשיצא אוריאל מפנים הרכבת, לא השגיח בו ופנה לו ישר אל האשנב השני שבדלת שלנכח, אל אותו אשנב, שהיה פתוח אל שדות־המולדת הכרֻסנים. הללו השתטחו להם באפלולית הכחלחלה, וכנראה, לא הכירוהו באותה אפֵלה; משום שהם, אותם שהיו תמיד, כפי שהוא זוכר מימים ימימה, כל־כך חשובים, כל־כך קרובים לאלהים ונושמים באותה התוגה הגדולה שבסודותיו, הם גופם היו עכשו שטופים באיזו כרכורים נואלים כל־כך שבילדות, והיו רצים, ממש כסָחים בני שנה, ומקפצים משֻנות, כלל וכלל שלא לפי כבודם, ואובדים באפֵלה והיו כלא־היו, ותהתח באים חבריהם, וגם־כן באותו רקוד משֻנה של שטות, שאינו יאה כלל לכרסנים חשובים שכמותם. ואפשר הכירוהו; אלא שלא חשו לזה... היתה רק אותה חומת האילנות הרחוקים, זו שהשחירה כמו גֵר באפסי שמים, נצבת לה איתנה ותפושה, כביכול, בהרהורי נצח שלה שמכבר; אבל גם זו היתה נגרפת לאט לאט ובגנבה שאינה יפה כלל אחי אותם הרקדנים הפזזים, שֶׁנִתקו את מוסריותיהם בגלוי. חה. שוטה זקנה שכמותה, מי היה אומר לה: הֶבָלמי? כלום באמת כדאי הוא כל אותו השרָחָש למינהו והחֵצב המפתל ותותי האדמה השונים ואוכמת הפטל החמיצה ואפילו אותם הזרדים האדֻמים או זה העֲנבר דאשתקד — כל אותם הסודות של הילדים הגדולים, שהיא שומרת אותם לשם־

זהיתה תוהה. היו כרכים שואגים, כמדמה, ואנשים היו קרובים ורחוקים, והיו אילו דברים גם־כן, היו דברים נוחים ושאינם נוחים, והטולה היתה טורדת — היכן נשארו הללו? אם באמת היו? הלא היו. הלא ודאי שהיו — והם כל־כך רחוקים, כל כך רחוקים...

אבל באחרונה, כשצרחה פתאם איזו צפור בקירוב מקום ונאלמה, והוא התחיל נזכר בטשטוש, כמו שנזכרים בחלום רחוק, באיזו גדרת נצרים, שהרכה הרס אל איזה פרדס, בגדרת נצרים אחת נמוכה ודחויה וכל־כך מובנה, כמדמה, שהיא צריכה להיות פה, אצלו, בקירוב מקום ממש, או נטרדה פתאם נפשו במקצת, ופניו שנתכרכמו התחילו מחפשים מסביב רֶתֶת, ופתאם הרד כלו והתרומם קצת, והתנפל בקדחת אל זו, שהיתה מפרכסת אצלו, והתחיל מאמצה אליו בכל כחו וכובש את פניו בחזֶה הרותח והמטרה והמכה גלים שאינם ישרים, והיה כובשם באיזו שכחה שבאכזריות נואשת, כאילו אחת החליט וממנה לא ישוב — למצוא שם סתרה להם לנצח. וזו, שהיתה בתחלה צוחקת בחדוה ונהנית מסימני החיים, שנראו בו פתאם, ונושכת אותו מתחת לסנטרו בנהימה ארֶכה, התחילה פתאם מתלבטת בכל כחותיה בידיו הֹובקות אותה, ונשימתה היתה קצרה, וצחוקה היה מבוהל וחנוק קצת, ופטפוטה — כבוש, ונאנח, ומאֵים, ונפסק, וצרוד מקדחת:

— אוגיאל... אוגיאל... זה לא יפה, אוגיאל... אח, זה לא טוב, הה־הה־הה... אוי, אוי, חפה—אוגיאל...

ופתאם חורה ונשתתקה ונשארה רובצת תחתה, כרחל נאלמה זו—נשארה רובצת חלשה ומצֻיתת ופניה סֹמים ומחֻרכי שפתותיה, שנשארו קמות ומשורבבות כל־שהוא מחמת חולשה, הלבינו והיו נוצצות כלפי אותו זהר פוזז קצת שניה הקרות. אבל אז חרד פתאם אוריאל והרים את ראשו קצת כתוהה. ומִשָּׁרפו קצת ידיו, שהתחילו מרגישות בקבורותיה החזקות, שנתפַּיסו פתאם ונתרככו, גנחה זו שוב בקול שאינו שלה, גנחה באיזה קול רחב, שֶׁנִּתק את מוסרותיו מחמת יאוש, ופרפסה אצלו אחת, וברוח נשאו קוֻצות מפֻזרות ומסֻבכות, ורשרשה שמלה, וטרפים שאגו — ופתאם היתה דממה כבושה, וזמזום רחש בדממה ולא פסק, וטרפים נאלמו בזהר, ואוריאל היה מוטל, כקורת בית־הבד זו, כלפי חטה מנפצת, ובמורד לחיו השלוקה, אצל אזנו הימנית שלהטה,

ברשותו שלו; אבל כשמיד אחר־כך נצנצה לו דמות דיוקנו של זה בפרוֹפִילן שלה, נטרד קצת משום־מה, ונגש בבהונות רגליו אל הדלת שלימינו, ופתח אותה חרש, ובשמה נשוכה מהר ונכנס פנימה, ופניו היו מגחכים מחמת איזו שובה משֻנה שבחולשה, ובאזניו צלצלו הדברים, אשר דִּבֵּר לו עֶפִים בבקר:

— והריהו פורח לו כל היום במסלת־הברזל... בבחינת רצוא ושוב, חה־חה. בשם אלהים... בשם אלהים...

בפנים הרכבת היו תמרות מַחְוָרָקָה׳ חריפה זוהלות באפלולית, שהיתה אדֻמה קצת מחֻמת אור הפנסים הפֻּהה, ובהמולת האופנים התכופה היה מפרק לפרק חרד חרדת־ברזל ומצלצל איזה צמיד שבתִּקרה, וחבורת בני־האכרים הבריאים, שמצאו איש את חברו בפנה אחת והדליקו להם נר מיֻחד, שהדביקוהו אל אותו זיז, היוצא מאשנבם המבהיק, היתה שמחה והיתה שואנת, ובקבוק בחלחל־צלול היה צוחק ביניהם ונמסר מיד ליד בקריאות שבצחוק ובגיחות שבהנאה. אוריאל נגש אל ספסלו שבפנה האחרת. שם היה חצי־אפל שרוי, והכנגד שלו, אותו גַּלָח קרח וכתפני, שהיה לפני זה יושב יחידי ואוחז בזהירות רבה בתפוחי־זהב וקולפם באיזו חבה חודרת לנפש, היה כבר מיַּבב ומהליק בניחותא את זקנו הרחב ומקמט בשנום מתנים את מצחו הגדול והמבהיק, הגומר במסרקתו השמֻנה, ומקשיב רק קשב, פרקים בהסכמה שלשבח ופרקים בוּתור שמפני הנימוס, לדבריו הבטוחים של יהודי אחד גדול ומצהיב, שהיה לבוש בפַּלְטו שחור ויושב אצלו דופן ויונק בהרחבה גדולה מסינרה גם־כן גדולה ומדבר ומביט אל האשנב הפנוי שמשמאלו. כשנגש אליהם אוריאל ונשאר נצב דומם אצל רגלו הגדולה של היהודי, שהיתה שלוחה ומוטלת בקצה הספסל שמנגד, נטל זה את הרגל והתחיל מסיר אותה במתינות, ופניו הדשֻנים והגדולים התחילו מסתכלים באלו של הבא — מוכנים, כמדֻמה, לחגוג בבת־צחוק שבחבה, כמי שאומר להכירו; אבל אוריאל לא הביט בו ולא הכיר בכלום, שטח לו את שמיכתו ושכב אגב אותה הנאה שוחקת:

— בשם אלהים, חה־חה. יותר איני חסר פה אלא את צואר.

אחר־כך הציג אוריאל את צוארונו וכבש את פניו בו ובכר שלמראשותיו, והיה שוכב ארֻכות ומתמלטל יחד את הרכבת השואנת, ונזכר משום־מה באותו מכתב משֻנה, שֶׁקִּבל פתאם מאת צואר זה גופו מאודיסא לפני יותר משנה. חה־חה. הוא בחר אז במקומות היותר מצֻינים ממנו ושִׁנגם לבַּמי, לאותה ילדה

מה בחשיבות שכזו מאות רצופות בשנים — כלום באמת כראים הם, שֶׁשִּׁיבה שכמותה תהא לובשת בשלהם צורת־כלבים שככה אינה יפה, כאותה של הרהורים גדולים, כביכול, שבנצח? ואולי — לאלהים פתרונים! אולי סוד זה גלוי גם לה ובאמת היא אינה מפקפקת כלל וכלל; ואילולא שהיתה מחֻברה למקומה ומדֻכאה מחמת סבל של מאות בשנים — אפשר, שלא היתה חוששת כלל, והיתה רודפת גם היא בחוצפה שבגלוי ומכרכרת יחד את הללו?

אוריאל ירק מחמת רוח שוטטה והוריד את ראשו והתחיל מביט אל מוטות האופנים הפוזים שלמַטה, שהיו צמודים יחד ונאבקים ומהלכים במקום אחד ומשקשקים ומחרישים את האזנים. חה־חה. צר לו מאד, שהרהורים מחֻכמים וחדשים באמת שכמות אלו בחרו והתחילו מבצבצים במוחו דוקא כשהוא יחידי פה. הללו ודומיהם אינם יפים אלא בכדי שינַלוּם לאחר. חה־חה. אז כבר יש לו לדבר צורה אחרת. כי אחת משתי אלה: גבר אם הוא אותו אחר — והרי הוא מתחיל מיד מתנכח, והוא מתלהב ומדבר גם־כן שטָיות, ויש שהלב אינו משומם אז במדה מרֻבה כזו; אלא אם ריבה היא זו? אָה, אילו ריבה היא זו, אילו בת ישראל כשרה היא זאת! אותה — פניה מתחילים מיד חרדים במקצת, ונפשה נטרדת חולנית, והיא מתחילה שותקת בתוגה קשובה ושולחת לאיש־שיחה מפרק לפרק מבטים קודחים ולחים — אותם המבטים הנפלאים, שהנם תמיד נוחים למדי אפילו ללבו הכמוש של בחור שומם שכמותו, חה־חה; ובסופו של דבר — בסופו של דבר הרי זו מתחילה רוקמת לו בהנאה תמימה כתנות פסים למזכרת, או שהיא מספיקה לו באותה הנאה גופא שבחרדת קדש פוזמקים חמים בשביל ימות הגשמים. ואוריאל הוריד שוב בנפש קרירה את רירו מפיו, והרוח בא וחטָפו ונָשאו אל הרכבות האחרונות והלאה.

בינתים התחיל אותו בחור גבה, שהיה נצב בקצה השני של הגזוטרה, מתלהב יותר ויותר, ושרופי נגינותיו הצהבהבות התחילו יותר ויותר רוקדים וחודרים אל המולת־הברזל הרצופה ואובדים בה מיד מחמת רַסוק אברים גמור. אוריאל הפנה אליו את ראשו, ומיד הכיר בו, שביחד את קולו משתמש אותו בחור שם גם בידיו וגם באחת מרגליו. זו, כנראה, היתה מנקשת לו שם את המקטים. בתחלה הצית אוריאל מתונות בספירוסה והיתה מסתכל בו סתם, וסהק ונזכר בהנאה שבקרירות רוח, שיש לו בפָנים הרכבת ספסל כלו, שהוא

— אֶה!

אוריאל תפש פתאם בנפשו. חה־חה. ריח המולדת הוא זה, שכבר באַ
אל אפו. אבל למה זה נדמה לו, שזה אינו פוסק אפילו בהתלהבותו ומבית
אליו מפרק לפרק? אפשר לא אמר נואש מהכנם אתו בשיחה? חה־חה.
מתוקה הַשָּׁנה, אדוני שלשלת, אדוני שלשלת הבכור! מתוקה השנה– ושלום
בלילה!

אוריאל הכיר בו באותו יהודי. זה היה אחד מסוחרי הַבַּק הגדולים
שבצ., ר' יֶשיל שלשלת בבתי מדרשות ובביתו של הרב ושל הרבה מהשובי
הקהלה, וֶוֹלְוִי גרינגורוביטש בקלוב אשר לסוחרים ובביתו של הד"ר ושל ראש
הפקידים אשר לפוסטה, שהיו תמיד מספרים בפניו בהנאה בשבחם של המרחצאות
הנפלאים, שזה מכבר אותם בהם מדי חדש בהדשו; ולא זו בלבד, אלא שהוא
שולח אחריהם גם את סוסיו שלו ואת מרכבתו היפה, בכדי שיביאום בתחלה
ואחר־כך יחזירום הביתה, לאחר שהם נחים אצלו בתר הכי ושותים לרויה תה
במיני מיצים שונים. שלשלת, מר שלשלת המפורסם, אחיו הגדול של הד"ר
שלשלת שבקיוב ואביהם של אותם ה„תינוקות", כמו שקוראים להם בצ., שלשת
הבחורים הגדולים והאדֻמים הללו, שאוריאל אינו מתאר לו את קרית מולדתו
והם חסרים בה, אותם גופא, המספיקים שְׁקרים לסוחרים שבצ. ולנשותיהם
השלֵוות, ואת בחוריהם הם מפרנסים בחוברות אסורות ובכרטיסים שונים
שבפורנוגרפיה – הללו, שילדי האזרחים הלבנבנים מקפצים וקוראים אחריהם
באותם הרחובות הרחבים והמצלצלים:

— זַיד הזַרִיט! זַיד הזַרִיט!

את שלשלת זה גופו אוריאל אינו זוכר, אלא משום דבר אחד שאינו
חשוב, שהיה זה כבר – ביטי שחרותו הראשונים. זה היה במוצאי יום־כפור
אחד. באותו יום לפני הצהרים היתה חַמת־סתָו זהבהבה מביטה נוגות וחמות אל
הרחובות שנאלמו ומתרפקת באילנות שנחשפו; וכשאוריאל יצא אז לטַיל קצת,
זוכר הוא, היה פוגש כנופיות כנופיות של בחורים מישראל ושבלים בודדות
מהם, שהיו מקֻשטים ושאינם מקֻשטים, והיו רצים והיו נחפזים, ואיש בחברו
מסתכל, ואיש בחברו מחפש ושואל בארשת פנים כמֵהם לחוד, בארשת פנים
כמֵהם שבדבֵקות שבאיזה קדוש־השם:

— אַי נחטא היום?...

חביבה בָּטי, תינוקת ורודָה ופקחית זו של הבֵּירו, שרק זה התהילה מדברת; וכשזו היתה אחר־כך רוצה לַפַּיסו, היתה נצבת בטבורו של החדר ומַיְשירה בטרחה יתירה את רגליה המלאות והכפופות קצת, ואת ידיה היתה משום־מה תמיד משלבת דוקא אחורנית, והיתה מפטפטת רוסית בהתלהבות שלמדות ובהברת־ילדים צרפתית:

— והגלים הללו, משל חצרות של רפאים... הָאַיָּה היא! האַיָּה היא! בנימי לבו ההומים של פרומיתיאוס היא מנקשת נפלאות במַקורה החד ופורטת בם סְמַקְשֵׁי נשגבה...

וגומרת היתה בהריסה שבהתנפלות אל ברכיו ובקריאה שבכבוש:

— קונפוציוס היה או־ט־ד! חה־חה...

ותכנו של אותו מכתב לא נחַוַר לו בכל זה לאוריאל, אלא משבא אחר־כך לקיוב, והד״ר שלשלת שָׁאלהו אגב־אורחא באחד הימים, אם יש לו כבר איזה מושג מאותה קומפוזיציה נפלאה, ממש פַּאר־איקסילנס, שחבר אישתקד צואר זה. חה־חה — אותה סדרה רק ממשמשת היא ובאה. יבוא—יבוא יום בהיר או כהה, ואוריאל יהא נלאה ויהא יושב באיזו פנה ויהא יונק פפירוסה אחר פפירוסה, וזה יהא נצב נכחו ויהא תופש בידו האחת בפנור ובשנית בקשתו המבהיקה ויהא פולס אָתָּה מתונות את האויר, ופניו השחורים יהיו מסמיקים, והוא יהא מדבר ומדבר ומדבר...

פתאם חרד אוריאל לקולו הבטוח של היהודי שלנגדו, שבא לאזניו:

— אָה... סל־חה, מַסיו אפרת. יש לאדוני גפרור?

ומַסיו אפרת נשאר שוכב תחתיו ונשימתו חדלה. אח, קורת־בית־הבד שכזו, אַה? מהיכן נפלה זו לראשו? אוריאל היה מוטל מחריש ומקשיב לכל נדנוד, משל אותו חתול רמאי, האומר להונות את צידו, והיה משתדל לזכור את הפנים הללו, הדשנים, כמדָמה לו, והגדולים, והיה מקשיב בחטוט מיצר שבנפש לקולו הבטוח של אותו יהודי, שהיה כבר שוב מדבר את הגַּלח שכנגד וכבר דבר משום־מה נלהבות וחדל, כנראה, מהביט אל האשנב והיה כבר מביט אל מי שאליו הוא דובר. היתה ההמולה תכופה והיתה מחרישה, ואזני אוריאל הקשובות חטפו רק מלים ואמרות בודדות שבהתלהבות מתפנקת:

— אצלנו בתַּלמוד... חה־חה־חה... בזה אני רואה את יֵשו הנוצרי... ודאי... חה־חה־חה... אבל הרי זה אַבסורד גמור אפילו אם יהיו מדברים בזה...

ואחר־כך נאנח שוב כבתחלה וכסה את בִּרכו בפלטו שלו שנתק והציל לו סִיגָרה גדולה.

אוריאל נמנם לא הרבה. וכשפקח את עיניו, לאחרונה, כבר לא היתה ההמולה שהתרגל בה והרכבת היתה נצבת תחתה. הגלח לא היה שוב יושב כנגדו, ונם היהודי שלו אבד ופִנה את הספסל. בפִנים הרכבת היתה דממה וחצי־אפל שרוי. האבִרים נרדמו והיו מנחרים. באחת הפִנות שבאפלה ספר מי ושֶׁני לו פִּהק. גירה בטקצת הבל של יי"ש שלאחר ניהוק ואותו הריח הכבד של האפִרים והַטילות הצמר שלהם. אוריאל התרומם קצת והביט אל האשנב שאצלו. המרצפת היתה ריקניה ומוארה אדמדמות וחומת הווקזל הלבינה לנכח. רפרפו האותיות השחורות שבשלט שמנגד ואיזו קובלנא שוממה ומיתרה התחילה צובטת בלב: חרש מֵצל... הנה כבר חרש מֵצל... אבל השד משחת! למה הללו מאריכים בזה ככה? שיהדל, לאחרונה, אותו טלטול טורד ושינוח, לפחות. חרש מצל... אַח, יפה היה לצאת פה ולקנות כרטיס אחר ולחזור, לחזור אל כל אשר ישא הרוח... חה־חה־חה—סִילֵינציום, הוֹרַציום ידידי! נשכב נא קצת...

בקצות המרצפה הרחוקות והשרויות באפלת הלילה הגדולה היה רוחש זרחש איזה טפול שבלאוּת. מפרק לפרק שאגו אבנים ושרקו תחת הרגלים. פתאם קרא אחד נחרות קצת מאותו הקצה הרחוק — מאותו מקום, ששם הלוקומוטיב נוהם ונושם ברחישה:

— הֵיש!

ומהקצה השני פרחה מהאפלה קריאה בודדה ונתרת כראשונה הברתה:

— יש!

ושוב קולו של הלז מפקד:

— חַר־לַ־פֵּין־קו!

ומיד אחר זה נְקוש שואג של מגפים מסמרות, אנב ריצה תכופה ישבאבנים, וקול המצלה נחמז:

— אחת, שתים, שלש!

ואוריאל שכב שוב. מסביב היתה אותה הדממה שבתחלה, ובלב במסתרים—אותה הלחיצה הצובטת, הקובלת שומטת והיא בטוחה שבכדי ושלא מחכמה הוא. אבל הנה באה צפירת הקונדוקטור הרחוקה והרוסטת ובגזמטרה שמשמאלו התחיל פתאם איזה טפול שאינו ברור. קול רוח שבריבה דבר נלהבות:

אחרים פגש אוריאל, מי שהיו מכריו משכבר. הללו רמזו לו באותה התלהבות גופא וקראוהו לבוא אתם אל ביתו של שלשלת. יבוא אתם. יבוא. די לה לאותה זהירות שבשטות. יְסָמרנה ברקיקה! פוטבי—דוקא פוטבי! מה? אֶה, הרי הוא כבר מתחיל: קטנות! הכל אצלו—קטנות! בקיאים הם היטב באמתלאותיו. בקצור—היבוא? הלא יבוא?

כמו בכל שנה ושנה, הכינו באותו יום גם בשנה זו אצל שלשלת, בהשתתפותם החוגגת של כל בני הבית ומר שלשלת בראשם, "ארותת־הברים חשאית", ודוקא שמנה למדי, בשביל אנשי שלומם – כלומר, בשביל אותם המגוהצים ממכריו של אוריאל, שתמיד, כשהם נפגשים אתו ב־חוב, הרי הם מברכים אותו דומם ומצחקים לו חביבות באיזו רמיזה שבהנאה, זו גופא, שבאותם ימי הילדות הרחוקים היה אוריאל מפרש אותה בקרוב—לאמר:

— הַי! אני ואתה גלוי לנו אותו סוד, שאין אלהים בשמים...

ובאותם מוצאי יום־כפור היה שלשלת זה גופו יושב אצלם. זקנו של אוריאל, אחד מתלמידיהם המובהקים של הרבנים מליובּוויטש, שיבה גבוה ושחוח קצת, שהיה אז רב בצ., בא זה לא־כבר מבית־התפלה, ולפני הבדלה היה מתיל קצת באולם הגדול, שהיה מואר רק משני שוּרים של נרות־יום־כפור, והללו היו מאדימים קצת ומאפילים הרבה. הוא היה מתיל לו ב„קיטל" הארֻכה שלו ומנרד ושופה בהולשה בסנדליו הרכים וברצפה, והיה סופק את כפיו מפרק לפרק, וקולו הרחב והחלש קצת היה מתחשא לאחר הצום לפני אביו שבשמים וממלא את חללו של אותו בית קודר בים־באֵם אחד שברבֵקות שבנפש כמֵהה. אוריאל היה יושב בפנה אפלה שבאולם והיה מביט אל אותו סבא, וללבו החולם היה קצת חם והרבה הרבה נוגה. פתאם נגש זה וישב אצלו בהרחבת שאננים, זפנה אליו באותו הצחוק הנונה והחלש, שבאמונת הנפש, הסובלת יסורים הרבה, זרמז לו באנחה חשאית כלפי אותו סבא, ולחש לו, כמי שמגלה איזה סוד שמיר:

— אלא מה כבודו חושב? שלזה אמתית שבנפש לא ימצא אדוני אלא אצל שכאלו... שלזה שבנפש–ובריות גופא. ו־ברי־ות גופא! כי הרי זה אַבסורד גמור אפילו אם יהיו מדברים בזה... חֶמה... בני־אדם, שסביבם נדאות וחוכם נדאות... אמו מלתא זוטתא היא—מה?

כמו שהיתה. חה־חה. הידים הללו ואותו הטפול שבעוים. אבל אותה שפשם־ אפשר שזו היתה לינה? אחותו הקשנה ממנו – לינה? חה. לינקה זו – ודאי שגדלה כבר, אם שרה זו, הבכירה ממנה בהרבה, חברתה הי־א... אוריאל נזכר פתאם, שאותה שרה גופא, הנצבת אצלו פה, היתה תמיד „אויבתו בנפש", ונזכר פתאם בחשדים מרפרפים, שנשכחו כבר, ובהרהורי אגב, שהיו תמיד באים וחולפים, ואיזו משובה קלילה וחדה לקצה באה משום־מה אל לבו. חה. אפשר שהשכל מחיב באמת ידידות זו של שתי הריבות הללו? הוא שכב שוב, והתחיל מתעודד מתונות, וקרא אגב פיהוק שבקימה אטית:

– נו, וכיצד אנו חיים פה, מטרוניתא שרה, מטרוניתא חביבה שרה?

צוער, שראשו היה קצת נטוי אל האשנב הפתוח, התחיל מרים אותו מתונות, כשמרפקתו נשאר־ה לה מנחת בוז וידו השנית בברכו, והניחו, לאחרונה, בקיר שמאחריו ופתח את פיו. ושרה, שבתחלה, מיד כשהתחיל אוריאל דובר, הרחיקה בדממה אחורנית קצת, פרצה פתאם בשאגת חזה קלילה ושבה ופטפטה:

– אח! אוריאל?

דומה היה לו אפילו לאוריאל באותה אפלולית, שפניה של זו חורו קצת משום־מה; אבל זו הושיטה לו מיד בישיבה את כפה הקטנה והלבנה, שהוציאה מתחת לכתפיתה, וצחקה ברוח תמים:

– לינקה זו המטורפת! נכנסה בה רוח תזזית ולא חפצה לשוב אתי היום – חה־חה... תהא אפוא חורקת לה שם שנים!

צוער היה כבר יושב בקצה ספסלו של אוריאל ואצבעו מנקרת את מצחו והוא מתלהב מתונות במשיכת כתפים גרידא:

– לאו! כיצד אפשר הדבר – כיצד דבר זה אפשר? הרי זה מקרה שבפינומינליות, הוא אומר. שהוא לא יהא מכיר באוריאל – שהוא יהא מביט בפניו של זה ואינו מכיר בם! הלא פנים בפנים הביט בו, הה־הה... פנים בפנים, הוא אומר...

לאט לאט גלה צוער לגמרי את שניו הלבנות והיה מדבר מתונות בלינה ובשוקולדה שהבטיח לה, וספר בארפה כיצד ומשום מה החליט ללכת ללינת הלילה לצ. שרה היתה יושבת לנכח והיתה שותקת, כשהיא זרונה למחצה ולמחצה מאירה פנים לאוריאל, והיתה מתקנת מפרק לפרק את חנו שבשלה,

— אַח! אה! יש למטה! שהרי אנו מאחרים!

וכשהיתה כבר בְּפנים הרכבת — אצל אותה דלת, שמומכות ספסלו של אוריאל מחיצה לה, נשמה כבדות והוסיפה:

— ומה? הלכה לה לינקה?

וקול שלו שבגבר התחיל צוחק בהנאה והשיב מתונות:

— הַה־הַה! הלכה.

אוריאל הניח את ידו למראשותו וצחק מנחיריו. חה. שוב אותה אֲנָפָה ארכה? השד משחת!

ואותו קול שבגבר היה בינתים מונה מלים הלאה:

— ריבה שיש בה משום פינומינליות, אני אומר. נטפלה אלי באחת שוקולדה ושוקולדה—ואתה צא והלחם אתה. ההה־הה! באמת — צדקה היא: אני הבטחתי לקנות לה שוקולדה באם שאקבל את המכתב. אבל הנה יש לנו גם ספסל פנוי. אֶה־ה, שָׂרי לי מארי, הרי זה הספסל פנוי—לאו? אח, זה נרדם לו. אבל אחת היא—נשב. והנה אנו גם זוזים!

הלוקומוטיב נהם צוהלות ונהימתו נתגלגלה ונשאה פָּרא למרחקי הלילה. מיד התחילה הרכבת מתנודדת פנים ואחר־זה התנודדה אחור וכבלי ברזל התחילו מצלצלים כבדות. צואר ישב בפִּנה והניח את מרפקתו האחת בזוז הצר, היוצא מהאשנב שלידו, וידו השנית היתה מָנחת לו בברכו הארָפה. אותה ריבה הוציאה את ידיה הלבנות מתחת לכנפי כתפיתה הכהה והתחילה מטפלת בו, שחבר במקום אחד את שַלָּה הצחור והאָווירי אל תלתליה השחורים, שהיו כבצבצים ומבהיקים אצל מצחה הצח. פתאם בא מהמרצפה קול צחוק אֱוִילי. אותו המיחד לפרחי בחורים, כשהם בְּמלים לגבי איזו ריבה, וזו התנפלה פתאם אל הלל האשנב וקראה בקול מצלצל שבחזה:

— לינה! לינקה! תזכרי אפוא ותשובי בבקר. אמת?

הרכבת כבר היתה נשאת במרוצה ואֵי מזה מאחורי המרצפה צלצלה תשובה חטופה:

— יפה, שרה!

אבל אותו קול מרָסק נפל ללבו של אוריאל, והוא התרומם במשהו וגנח כבושות שלא בכונה והתחיל מסתכל ממקומו באותה ריבה. זו־שרה היא. שרה גלזר. שָׂרה זו — הרי היא יפה, כמו שהיתה, וגאה, כפי שנראה, גם־כן

בית; אבל זו הפסיקה פתאם את שירתה ושאלה אותו בקירות נמורה, אם חושב הוא לסור אל ביתם ללינת לילה, או שֶׁיִשאר אצל שלשלת–כמדמה לה, שיש לו שם מחר בבקר הוראה?

בקרוב רִפּסה וחלפה באשנב בהרת גדולה של אורה חורת ובהירה. מיד אחר זה התחילו הרכבות רוקדות בכונה יתרה ונוטות כלפי שמאל, והלוקומוטיב התחיל מַבּב אֲרֻכּות. שרה קפצה והתחילה מתקנה את כתפיתה. צואר התחיל מתרומם ומטפל בגלימתו, ומיצר ודואג משום־מה וקובל, שבתי־המרקחת ודאי שיהיו כבר סגורים. אוריאל נשאר יושב בפנתו ויונק מהפסירוסה שלו: אותה לחיצה קלה שבלב, שצבטה אותו לפני זה, התחילה שוב תוספת שומטות ומכבידה לו יותר ויותר... אבל הנה התחילה קרבה ומאירה המרצפה הרחשת מאדם. נכנס סַבָּל וסינרו. שרה הביטה אל אוריאל אגב ריהטא, כביכול, ויצאה אל הגומטרה. צואר התחיל מוריד בזהירות את הפנור וגרתיקו מהאצטבא, ואוריאל גנח וקם והתחיל מקפל את שמיכתו.

IV

אֲרֻכּות ומורדות היתה דוהרת אותה מרכבה קלה, שהיתה דומה לסוס אחד, זו שנטל לו אוריאל לאחר שירד, והיתה רצה לה יחידה ברחובות השוקטים, והיתה שואגת ומנקשת רסיסים באבני המרצפה הרחבה ומרגיזה את הכלבים שבפנים החצרות הסגורות והלבנות; והללו, שמאצל אותן החצרות, היו בתחלה נשאים נכחה ברוגזה גדולה ומקפצים בחוצפה יתרה דוקא כלפי סנטרו של אותו סוס ויורטים לו את דרכו, ונשארים, לאחרונה, מלוים אותה בנביחה אֲרֻכּה והופזים בזנבותיהם, ומשתתקים לאט לאט ותוזרים להם מתונות למקומותיהם אגב נהימה של צדיקים:

— נ־ר־ר־ר... בָּךְ! אלא מאי? שטא היית סנור — כּכְדִי אנו חיים, אטלים? נ־ר־ר...

אבל הנה הדל רגז ודממה הושלה. המרכבה נשתה מאבני המרצפה והתחילה רצה רכות במסלת החול הכבושה שבצדדים, ובקרוב נשארה נצבת אצל אותה ניגית־הכניסה הירוקה, שהיתה זה כבר מבהיקה קסואות כלפי האפלולית

וצוריאל היה שוכב למחצה בפנתו האפלה וישפתו התחתונה היתה נשוכה במשהו ומצחו מתקמט קצת לפרקים. לאחרונה, הצית בפפירוסה והפסיק את צואר בדבורו, והתחיל בתחלה בסגנונו של זה, ואחר־כך צחק ושאל את שרה:

— הרי זה דבר שבפינומינליות, חה־חה... באמת, שרה... הרי — אֵת...

צואר אפילו... הרי אתם יושבים אצלי ומדברים בי ובטוחים משום־מה, שאנחנו לא ראינו זה את זה יותר משלש שנים. אמת? אבל, אֵל מלא רחמים — אל מלא רחמים, שרה... חה. אני הנני בטוח משום־מה מִשָּׁנות, שזה — להדיא. להדיא — חי נפשי, חה־חה... לא אמת, צואר?

צואר התחיל מצחו מתקמט קדורנית והוא התחיל מסתכל אֲרֻכּות בצפרני ידיו; ושרה, שכפי שנדמה לו לאוריאל, היתה מקשיבה בתחלה לדבריו באיזו תַּהְיה חרדה שבנפש, שתקה קצת מיד כשגמר, ופתאם קפאו סניה קרות והיא סָנגה כבושות וזדונות:

— ואני הייתי יושבת ותוהה. אפשר — אבר לו שם לאוריאל בכרכי הים שלו סגנונו היפה? והיה לי כל־כך צר. אבל — לאו.

אוריאל חֻשפה לה לאותה מלה מפיה:

— לאו? ואת כל־כך שמחה — אמת, שרה?

וז שתקה שוב קצת ואחר־כך קמה ופלטה:

— חה. כטַרְטה לי, שבקרוב אהיה גם אני מאמינה, שאני חוזרת וחיה לפני שלש שנים.

ובהתרוממה, סָנגה כמו לנפשה:

— תוגה זו — אלהים אדירים!

אחר־זה התציאה את ראשה בעד האשנב והכניסה אותו שוב ומשכה בכתֵפיה מהמת יסורים שבקצר־רוח — מיצֵרה, כביכול, שאינה רואה אחרית ותכלה לטלטול דרכה הקשה. אבל פתאם זקפה את חזה קצת וקולה הרוה התחיל מתלבט בבטחה גמורה בהמולת הרכבת הדוהרת:

Гей, подола дывчинэнько

Лебеду...

—Лебеду!

צואר התחיל כבר מטֵיל בחשק גדול את ידו האֲרֻכּה באויר ומנקש בחֹפם שברגלו, ומנדנד בראשו, וצוחק בחבה שבהנאה ופתם לה את סיומו של אותו

ידה זו השלוחה, ידה הרכה והחורה, השלוחה בקדחת אל פרחי הלילכים שבפנים הגנה, הנה היא הרדה ומפרכסת ונמשכת ומחפשת ואינה משינה — לחותה הגדולה, היא אינה טשיגה את האשכלות הללו, היפים כל־כך, אלה האשכלות הנפלאים, שהיא כל־כך להוטה אחריהם — כל־כך היא אוהבת אותם — אוי, אוי, יראה נא, חי נפשה, אוריאל... אוריאל! וכי מה יפציד אם יקטפם בשבילה, אה? אדם פחות שכטותו. ולא זו — אלא שהוא יושב ומלגלג לה. או שמא אינה כדאית אפילו לזה, אה? אינה כדאית? אמת? והנה היא חלה טטופליה והאויר הרוה והשוקט סופג את יגונה הרב:

— אמת. כי מזהמה היא — זה אמת... אמת, אוריאל... אוי, כמה היא מזהמה!

ומחר תבוא שוב. ילדה חביבה זו ויגונה היפה. בנטות השמש תבוא. בנטות השמש באדמומית רכה והמצלות אשר במסגדים תבכינה גלמודות וכבושות. חריש תבוא, כשהיא טלבינה באדם הנוגה, וחרש תהא מתחככת אצל כתלי הבית ומניחה אגדת ורדים חיים בחלונו הפתוח של אוריאל והוא לא יראה. אגדת ורדים חיים, ששזרה אותם בכפות שרחיש ירוקות, כסגנונה מאז, ופארה אותם בכוכבי זכריני ודגניות פזורים. תניח בלאט ותפנם לה אצל לינקה אחותו; ובקרוב תהא יושבת אצלו ונבטת מחלונו החוצה. ראשי האילנות שבפרדם הקרוב יהיו מוארים זיהיו מזהיבים. פז יצחק בחלונות. פאתי שמים שלנכח יאדימו ויצהיבו ויחורו. השמש יכבש ויכבש את נשימתו. זו תהא הדרה ותהא נוגה ותהא נכספת למרחקים, והשמש תהא אדמה ותהא בוכה ותרא נפרדת ויורדת ויורדת. פתאם יכבו החלונות. צללים יבואו. השמש יתקרר. אפלולית תרד ותקום דממה. אז תקום כצל ותגש אליו חרש וחרש תדבר לו תחנונים:

— קחני אל ההרים, אוריאל — אל צאת החמה, אה?

אוריאל הביט אל סביבו והצית שוב בפפירוסה ונזכר משום־מה והחליט בלבבו, שהוא ימות ככלב. ככלב ימות יחידי ומוטל באיזו אשפה ורואין לא יאמרו איו. פתאם חרדת האפלולית הגדולה שקפאה מסביב ויראה חזקה נפלה באהל התיאטר, שבפנים הפרדם הקרוב. התחילו כלבים נובחים ברחובות ומחיאות־כפים מהירות נשפכו כרסיסים. מיד אחר זה הכתה מקהלת המנגנים איזו מנגינה מתחטאה ואוריאל קם ונטל את אמתחתו; אבל בטרם הספיק לגשת אל הדלת החומה, שאחד הליצנים רשם בה בנתר צלם גדול, נפתחה זו מבפנים, וזה שפתח אותה,

המחירה שברחוב, ואוריאל התחיל נושם לרווחה וסופג לתוכו את הדוגיה השאננה, שהיתה רויה טל ומדשנה מאותם הריחות שבלילה, הנפוצים וזוחלים מהגנות המלבלבות. מתונות ירד מהמרכבה ונטל את אמתחתו והניחה על הספסל שאצל אותו בית גם, זה שחמשת תריסיו כלם לבנים וכלם, מלבד האחד שבטבורו, מוגפים היטב – אותו בית יפה ושוקט, שאוריאל היה אומר לו בשכבר הימים בית־מולדת. לכאורה, היה פה הכל כמו שהיה לפנים, אפלולית ושקט ואזוב בגג שלנכח. אותה חתול מנמרה, זו שהלילה מאפירנה והיא נודדת מתונות בחודה של הגדר הארפה וסורחת את זנבה אחריה. גנת פרחים מלבלבת זו, הכובשת את נשיטתה הריחנית בתוכה, ואלו טפות הטל הגדולות, הנופלות לפרקים מאותו צנור ירוק, זה שיורד מגג הפחים הקופא, ומתחבטת אטומות ומשתתקת בחבית הריקה שמתחת. חה. השד משחת! אפשר–חדלה אחת מאלו פה ולו רק יום אחד? ואם לא חדלה – מה חסר בה? התחילה לוהצת ולוחצת תוגה קשנה ומכבידה–אותה תוגה נוהמת, הנוקרת ויש בה מארסה של חרטה. נמס פתאם ואבד מיד איזה גל שקפא כבר ודבר אחד קרוב, לכאורה, מאד, שקולו כבר נשכח, התחיל פתאם תוהא ומטיח דברים שנונים והיה צובט ואינו צובט בחזה שֶׁנִּלְאָה:

– אֶח, בכדי שרשתי מלב–באמונה, אוריאל, בכדי...

אוריאל גנח וישב אצל אמתחתו והציץ בפפירוסה. בארוה הסמוכה נחר פתאם סוס ברמה וחדל. אחר־כך התחיל שוב כוסס נרפות. ומאחוריו, בחצר המולדת, כנראה, היתה פרה רובצת והיתה נושמת כבדות ורצופות. אלו דברים שהבריות נאנחים ואומרים להם: משל כחלום. כחלום... נתרוקנה פתאם אותה טלה מתוכה והיה קשה לתפסה. כחלום... ההיה כל אותו בינתים מר וקשה רק חלום? או שזה אינו אלא חלום? חה. זר הדבר קצת ומביא במקצת גם לידי צחוק. באמת. הרי אתה רוצה – והנה אתה יושב ויונק בפפירוסה ומקשיב לצריחותיו של אותו רגלי שמאחורי הנהר והכל היה כלא־היה. הכל. ממש– אתמול היה אותו דבר. היום. הלילה. אור סופג זה לא נח אפילו מרשעי החיים. הנה הם מרחפים מכביב – מרחפים אצל הַגִּנה שנרדמה ומפרכסים בטרפים המטולָלים והדם כה חי ומתרשם. בַּת־קה, בַּת־קה זו החורה, בַּת־קה הנונה, אותה ילדה נפלאה, שהיתה כה הביבה וכה קרובה ללב. הרפה! הנה היא מטפסת ונאנקת פה אצל הגנה. מורחת וטורחת ונאנחת ונאנקת תחנונים–לשוא.

ושפתו היתה נשוכה. נושנות. נושנות שכבה הכבידו. אותו האולם הגדול והקודר ושלחנו האדם והקודר כמותו שבטבורו. זו התקרה המסיחה והנמוכה קצת, המאדימה כהות מחמת אור מנורתו הלבנה של אבא, אותה המנורה הנצבת, שיצאה ובלטה מקפת הספרים הרבים והגדולים, שהיו אצלה פתוחים וסגורים וכפופים לתוכם והקיפוה מסביב. לארכם של שני הכתלים שמנגד, שהיו שרוים בצל, היו מכהים קדורנית שני הקנפי האדמים שמכבר, ושדת בגדים רחבה מאד ונמוכה יותר מדאי היתה מצהיבה שלא במקומה משמאל לדלת. אבא נכנס ראשונה ודבר בלחש, אגב רמיזה שבאזהרה כלפי אותה דלת לבנה וסגורה שמימינו:

— אלא שתהא זהיר. שתהא זהיר. שהרי אמא ישנה.

אחר־כך ישב לאטו בכסא הרפוד, שהרפידות שבסומכותיו נתדלדלו למדי מרוב משמוש. לפניו היו פה ושם פזורים גליונות שונים, צהבים ושאינם צהבים, שהיו כתובים צפופות ובדמות קשת כפופה, ואוריאל הכיר בהם מיד את ה„כתבים", אותם שהיה בימי ילדותו יושב וכותב בפקודת אבא ימים ולילות, אלו ה„כתבים המפרכסים", לפי הרגשתו אז, המלאים רזים וסודות טמירים, המדברים ללב החרד: אתגליא, ואתכסיא, ובחינות, והארות שבנפש, וכל אותם הגימטריאות וראשי־התיבות המשנים והארכים, שאבא היה תמיד צוחק בהנאה, כשזה היה שואל אותו לפשרם אגב כתיבה, והיה פותרם לו ומבטיחו, שכשיגדל, יהיו הללו נהירים לו יותר. לא הרחק מהגליונות הללו היו מוטלים והיו מבהיקים לו באיזו חטימות שבידידות נושנה משקפיו הצלולים של אבא. זה ישב והתחיל מטפל באותם הגליונות ומסתכל בהם מפרק לפרק מצמצמות אגב הכנה לדבור. אוריאל הביט אליו לאור המנורה המאדימה וצמרמרת זרה החרידה את יצירו. אותם הקמטים החדשים, שנתנספו במצח הגדול והגאה הזה ובפנות הלסתות הללו, שהיו כאילו תפחו קצת אצל אותו חטם רחב במשהו — אלו היו נושבים באיזו רוח קרה ופסקנית, שאינה נושאה פנים לשום איש. וזו הלבנונית הנפרת, שהיתה מאפירה חדשות בפאות הארכות ומתחת לסנטר המקמט קצת— אף, זו היתה גוררת אחריה, ובטרחנות יתרה מדי, מחשבות כה זרות וכה משנות, לכאורה, שבאמת אין בהן משום חדוש כלל וכלל. אוריאל הביט סתמות אל אותו הלול המטרט, שהיה מצהיב נוגות בכירה המסידה, וחשב, כשלבו היה אטום:

לא הביט אפילו אל אותו שבא וחזר, והתחיל מתרומם לאטו בשליבות הבודדות, אשר לפרוזדור הצר, כשכפו האחת אוחזת ומחליקה בכנפו האלכסונית של הסלם ושולי הזְפִיצה שלו הארְפה מְזֻרים מתחת ומטפחים בשל־בית. אוריאל נשאר נצב בפתח. הוא הביט אל קומתו של זה, שהיתה גבוהה במקצת, ואל כתפיו, שהיו רחבות למדי, לפי אותה קומה, והיו תלויות ויורדות לו כל־שהוא, ובלבו שנלאה נדסה פתאם בחזקה והתחילה לוחצת חריפות אותה חמימות שבשלוה תמימה, שאבדה לו לנצח, חמימות שלוה ורוה זו, שנפ שו הרכה, זו שהיתה תמיד חרדה ומתלבטת כמוסות, היתה ניזונית ממנה לצמאונה הגדול ביטים שהיו, באותם ימי הילדות הרחוקים, כשהיה מוטל לפרקים בחיקו החם והבושם של זה והיה חובק בתאות־נפש שבקדחת ומחליק בחבה בישנית ומתחטאה את הזיתו השחורה והארְכה, המסיקה בטחה כה חטה ושלֵוה, אותה חוזה, המתחילה אצלו משפולי הצואר, הפתוח תמיד, וגומרת למטה מהמתנים, אצל שתי הציציות הלבנות והארְפות, התלויות ויורדות לו בברכיו. אוריאל לא זז ממקומו וקרא בחבת־פתאם רכה ותוהה במקצת:

— אבא!

הלז, שהיה כבר אצל הדלת הפתוחה והמפְתחה אשר לבית, נצב והפנה אליו פנים גדולים וסגלגלים במקצת, שפאותיהם היו ארְפות וקצת מסְלסלות וזקנם היה קלוש למדי ומדֻבלל כל־שהוא, והתחיל מסתכל בו אותה הבטה מצְמצמת שהיתה מכרכמת תמיד את פניו החורזים והוספת אותם בוחלים במקצת מחמת יסורים שבהקשבה — אותה גופא, שהיתה תמיד מַטילה אימה מגוחכה כל־כך בלבות הרבה ממכריו של אוריאל, כשהללו היו אוטרים לסור אל ביתו. אוריאל הביט אליו וצחק צחוק אלם וחור ופטפט שוב נמוכות:

— אבא!

הלז הכירו, לאחרונה, וקרא:

— אה... נו, טוב, טוב. פלא הוא! ואני אמרתי — אותה סופה שלנו היא שנאה. נו, נו — בא ותקבל שלום.

בחדר האוכלים המרוח, שאליו בא אוריאל קודם כל, היתה דממה שבאפלה, והאפלה היתה אפרורית במקצת — כנראה, מחמת אותו תרים, שלא הגיפוהו, ובאחת הפנות היתה החתול נוהמת בחלומה רכות. אוריאל הניח שם את ילקוטו ופשט את אדרתו ובא אל האולם הגדול שמאצל. ברלת נצב

— פֵּרושו של דבר הוא — ס־ס־ס... נו! אני נהנה שבאת. אני נהנה. אני נהנה באמת.

ומיד חזרה שמאלו שוב אל קצה המשקפים, שאצל רקתו המבהיקה משורגות, והוא סַיֵּם נמוכות ומהירות קצת, מבלי אשר הרים את פניו מגליונותיו:

— נו... הסירה את האבק — או שׁ... מה? תחפש שם — תמצא מסתמא גם איזה דבר שבאכילה... נו!

אחר־זה חזר אבא אל משנתו ואל אותה הנהימה שלו החרישית והתכופה. אוריאל קם והביט אל סביבו שוממות ונואשות. היו הפִּנות שלנכח ריקות וקודרות קצת והכתלים הציצו אליו זרות וקרירות. אותו הריאי השומם, שהשתחוה לו נמוכות ממזרח הבית, גם הוא לא הבטיח חדוה ללב. בתהלה נגש אוריאל סתם אל אחד החלונות שבזוית ונצב אצלו והתחיל משרטט בזהירות יתרה איזו שלשלת משָׁנה בזגוגית המבהיקה שלפניו; אבל פתאם גנח וספק ויצא אל חדר האוכלים האפל. שם היו הסטוֹרים וכלי הנחשת הממֹרטים מבהיקים מהפנה, והכסאות הגבוהים היו ריקים ומסֻדרים אצל הקירות, והקַנפי האדֻמה שמשמאל לדלת היתה פנויה ובזיֻתה האחת היתה רובצת החתול ונוהמת. אוריאל נגש אליה פתאם, משל נזכר לאחרונה באותו דבר מיצר ששכח, ודָחפה בכונה יתרה שברוגזה כבושה. זו החלכה נחבטה רכות ברצפה וקמה והתחילה מתמודדת ברשרוש יבש, ואוריאל ישב בקנפי בהרחבה וירק זנקם כבושות:

— אח, אַתְּ! אה?

בקרוב היה כבר אוריאל נושק לאמא, כשזו שוכבת במטתה ופניה הקטנים נסוכים שֵׁנה ואֹשֶׁר המחריד את הנפש. בתחלה היה זה אוחז אֶרכות את ראשה החם בכפו האחת והיה מביט אליה ונפשו שותקת קרות ומשֻנות; אבל פתאם היה, כאילו נפתרה לו בבת אחת חידתם הכמוסה של אלו הפנים שֶׁקֻמטו באכזריות כזו ושל הספיחים הגזזים והלבנים הללו, שבפדחתה הנופלת, אלו שהיו מבצבצים מתחת לכבולה, שֶׁנִּתַּק לה מחמת שכיבה, והוא חרד כל־שהוא והרים במקצת את ראשה והגיש את פניו אל אלו שלה ושאל ברוח בבדה וחפצה טובות:

— ואתם פה — הרי אתם מזקינים לכם, אה?

— אלא מאי היית את ה סבור ?

ובלחיצה קלה שבלב נטל לו כסא וקרא אגב ישיבה קריאת סתם :

— הרי כבר קרוב לשתים, אבא, ואתה...

אבל מיד נתפס ונשתתק. חה. מיד יקבל נזיפה — והוא יהא ראוי לה באמת.

— הם ! הם !

אבא, שהיה מטפל בגליונותיו וכפו האחת היתה מגששת לפניו ומחפשת את המשקפים, כנראה, הרים אליו את פניו באותו קצר־רוח שבנפש פזורה, זה שהיה מרקיד תמיד את פאותיו כל־שהוא, ומיד הקשיבו אזני אוריאל קצרות ופסקנות :

— אדם סח, נו !

אוריאל חמציא לו בשתיקה את המשקפים וזה הרכיב אותם לחטמו ופשט אגב פזור שבנפש והניח את שתי ידיו זו אצל זו לפני אוריאל :

— נו... פֵּרושו של דבר הוא... הב נא. הלא ספירוסה הבאת מסתמא ?

אבל כשהגיש אוריאל ופתח לפניו את תיק הספירוסות שלו, כבר לא הרגיש זה בכלום, ושמאלו, שהספיקה אַדָּהֲבִי וחזרה אליו, היתה כבר אוחזת בקצה המשקפים שאצל רקתו הגבוהה והמשורגה פחוֹלות, והוא היה מביט אל ה„כתב" שלפניו, אגב נהימה קלילה שבקריאה מְרֻכזת. אוריאל נטל ספירוסה ותחבה לו בימינו השלוחה. אז הרים אליו זה את ראשו אגב ריהטא וקרא בחפזה :

— אֶה ?... נו, טוב, טוב.

בקרוב פסק ממשנתו ושלח מתונות את ידו, והציא משום־מה את המנורה מקֶפת הספרים שמסביבה והגישה למו פיו, והתחיל יונק ומציץ בה את הספירוסה שלו. ומדי החזירו אותה לאחר זה למקומה, פלט מתונות ובקמיטה מהלכת שבמצח :

— ס־ס־ס... נו ! שכזה הוא הדבר. ס־ס־ס... שכזה הוא הדבר. באת — הרי אתה אורח. הרי אתה אורח. ס־ס־ס...

אחר־כך שתק קצת והביט אל אוריאל קצרות וחודרות, ופתאם ינק מהירות מהספירוסה והתחיל מכבה את אשה בְּמַלילה וקרא שוב :

תראי, סבתא. אורח יבוא אלינו הלילה. הלה יושבת וסורגת את פומקה וסיחה לה לפי תֻמה: לינקה היא, שתחיה, זו שתבוא, רבנית. חה־חה. זו מסיחה לה ככה – והיא גם היא מסכימה, לכאורה, לדבריה: כנראה, אמנם לינקה היא זו, שתחיה. אבל לבה–זה לבה: הוא מגיד לה אחרת... חה־חה. אלא מאי? שלדבר כבר היא יראה... וגם בשל אבא, שיחיה... אותו כבר ראה מסתמא? ראה? אח, אבא זה! את לבה כבר אכל, שימו יאריכו! מדי לילה בלילה הוא מאחר כל־כך לשבת וגם ביום אינו נח אלא חטופות. והיא כבר יראה להגיד לו דבר. אח, היא כבר חדדה להזכיר בפניו אפילו חצי דבר. טיד, טישהיא מוציאה איזה הגה קל מפיה, הרי זה בא באותה נזיפה פסקנית שלו:

– אדם סח, נו! לכי, לכי, זקנה...

– חה־חה...

אמא ירדה ואוריאל היה נלאה במאד והיה יושב באולם הקודר, וכוס תה היתה מבהיקה לפניו צלולות, וסמוור היה רותח בדרגש שאצל הדלת אשר לחדר האוכלים, וריבה אחת מדלדלה ומדבללה ונסוכת שנה היתה נושאת את ידיה האדמות והתלויות לה והיתה מנקשת ברגליה הנרפות והכבדות, ואמא היתה יושבת לנכח, והיתה מספרת לו שונות, והיתה צוחקת ומזרזת אותו מפרק לפרק לאיזה דבר, שהיתה, כנראה, בטוחה בו מאד, שזה יגרום לו הנאה מרפה. אבא היה כל אותה שעה מטיל בנחת ארפות, והיתה ידו האחת תחובה לו באזורו שחגר והברתה היתה מטפלת בזקנו הקלוש ותוחבת את קצהו אל פיו אגב איזו נהימה מרופה. מפרק לפרק היה נגש והיה נצב גם הוא אצל המסַפים, ויחו האחת, זו שאחזת בזקנו, היתה קופאה אצל פיו, ומבטו היה מתחיל מצטמצם ומחליק ואינו נאחז בפני אמא המספרת, והיה שואל מתשכות – משל ממרחקים:

– אה־ה?

ובטרם זו היתה פונה אליו ומתחילה משיבה לו, היה כבר חוזר שוב אל טיולו, אגב אותה קריאה מתשכה גופא, אלא שבניחותא:

– אה־ה!

אוריאל היה יושב בכסאו והיה גומא מפרק לפרק מכוסו ושולח את ידו נרפות ופותח איזה ספר מאלו הרבים שלפניו, והיה סוגרו וחוזר ופותחו ומביט בו אגב אורחא וסוגרו שוב. אמא היתה מדברת בפרה ובהלב שהיא נותנת להם,

אבל זו היו ידיה הקטנות והצפורות במשהו חרדות וטרטבטות לו בפניו ובצוארו והיו מחליקות בקדחת אוכלת בכתפיו, והיא פטפטה והיתה צוחקת מהמת אשר:

— פטור, נו! הרי גם זו דאגה! ובלבד שיחננני מי שלא נטלתי לשמו את ידי ואת אבא שיחיה באריכות ימים. אח, אוריאל בר בטני! ואני לא פללתי שתבוא... לא פללתי... לא חשבתי, שתהא צית להם לאבא ולאמא שהזקינו... אח, ילדים, ילדים! אבל היא הנה שכחה, שהילדים שלה אינם אוהבים מוסר ביותר... נו, נו — שוב לא תהא חוזרת ומדברת בזה. אחת היא לה כבר — ובלבד שבא... ובלבד שבא... אבל — אח! למה היא מטרידה אותו אבל בפטפוטי נשים אלו? מסתמא הוא רוצה לאכל? הוא עיף מסתמא? אח! תה ודאי שהוא רוצה. מיד יהיה הכל. כי אימתי יצא מקיוב? הלא מקיוב בא אליהם? אח! אח! הפטפוטים הללו!

אוריאל הרגיש פתאם, שהוא באמת חסר אונים; אבל זקנה מאשרת זו, המפרכסת ומזדרזת אצלו במטתה... אח, כצל, ידידי. כצל זה בנדודיו, זר ומנֻדח ונֶכר סביבו, אתה בא אל נוה התמימים והשלֵוים הללו. מה היה אילו קרא פתאם לזקנה זו, לאמר:

— אמא, כסבורה את — אוריאל אני? חה־חה. אוריאל כבר אבד, זקנה. חה! אוריאל יצא מפה — הרי את זוכרת? נו — ותנצב"ה. תנצב"ה, חה־חה... ואני — אני אחר. זקנה. אני רוצה לישון.

הוא ישב בקצה המטה והתחיל משקיט אותה נרפות ואמר לשדלה בדברים ונסה להשיאנה לדבר אחר; אבל כל כמה שטרח היה בכדי, וזו התחילה לובשת בחפזה את בגדיה והיתה טורדת אצלו אגב פטפוט קודח שבאשר צוחק. חה־חה. כלום מה הוא מדבר! מה הוא מדבר! מה שלא פללה ולא חשבה... זהו באמת מה שלא פללה ולא חשבה, חה־חה... הלא רואה אתה — ואותה מטורפת, שונאי ישראל, פרחה לה דוקא היום... כשהפקירות זו של אותה רבה הריהי כבר — אח! אח! רואה אתה? אבל לבה שלה, לב אם, זה נבא לה אתמול. הרי הם יושבים ומסֻבים יחד את אבא שיחיה אל הארוחה שבלילה, והנה נוטלת החתול ומתחילה פתאם רוחצת. חה־חה. היא אינה משגיחה כלל וכלל בזה, שהוא ודאי שיהא צוחק לה: דאגה היא זו לה — יצחק לו כנפשו, ובלבד... והיא אומרת לסבתא זו, שכנתם שנכנסה אצלם, הריהי אומרת: הנת

אותם הגמלים המזֻהמים שבארצות המזרח שנבלו, סַרחונה שֶפֶג של אותה הרגשת המות, זו הנוקשה והמסואבה מהמת פליה שבדורות, הזוהלת ונפוצה כלפי חמה לוהטת מקברותיהם המרֻבים של אותם הפראים הנרפים, אלו הכּוכים הלבנים והסתומים, הצומחים שם בשרב, ככמהים וכפטריות הללו אצלנו אחרי הגשם... מה חשוב?

אוריאל הביט פתאם אל סביבו וקם באיזו חרדה שביאוש. מה־זה היה לו? פתאם הכתה גלים בלבו איזו תשוקה נטרפה ומשֻנה במאד, והוא החליט לגשת מיד אל אבא, אל אבא זה גופו, המטֻיל לו פה בנחת, ולשאול אותו תחנונים – לשאול אותו תחנונים רותחים והומים:

– אבא! הלא אמת הדבר, שיש אלהים בשמים, אה? פשוט־אלהים גדולים וטובים... או אפילו שאינם טובים – אמת, אה?

אבל מיד גנח פרא ופניו חורו ובשפה נשוכה חזר וישב. ומיד אחר־זה מהר והפסיק את אמא המסיחה־הפסיק אותה באיזו קלילות קודחת שבמשובת גדולים פורצת:

– וּבְרִיל־לֵיזֶר גַלושר, אמא? מה את ברִיל־ליזר גלושר, אה? חי בודאי סבא זה גם היום והוא מספר תמיד בשבחה של אותה גדיה לבנה, זו המטליטה לו מדי שנה בשנה תאומים? חה־חה... אה, אני זוכר כל אותו דבר היטב. לאו, אמא. כיצד? לאו. כיצד היה אומר? אה!... "מה תאמרי לזה, רבנית, אה? הצרות הללו שלי אני – הריני אומר אמנם: אה! אה! המליטה לי אתמול־גדיתי הלבנה תאומים – זכר ונקבה. פטר רחם הוא לה. טילא. אבל זקנה פקחית זו שלי, שהקדחת תאכלנה שם, אל אלהי אבותינו, אותה בריה שלי, שחנוני בה האלהים, שֶכְחה, גו! שכחה ולא השגיחה מי בהם הבכור! הרי זאת המצאה מצדה של אשה, אה?" חה־חה. אני זוכר היטב... "שיכות היא... באמונה, רבנית, הריני אומר אמנם: אילולא אותה שיבה שזרקה בזקני זה... אה! אה! לְסַמרמֵת, כמו שהיא רואה אותי יהודי!" חה־חה. אני זוכר. לאו. וכמה התחבט אז אבא באותה "שאלה", אה? שני ימים רצופים, כמדֻמה? חה־חה. זוכר הוא אותה מהומה שבבית...

אמא, שהיתה מקשיבה לו וצוחקת ומקבלת נחת, נתכרכמו פתאם פניה והיא קראה בהתלהבות שבגאוה נהגית:

– שלשה! מה אתה סח? שלשה ימים רצופים...

וראשו של אוריאל היה כבד והיה הומה קצת, ומחשבות תלושות וכשיות במקצת היו זוחלות וחוזרות וזוחלות בו בלי־חמדה. אמת, אמת. הרי זה אבא, לאחרונה. אבא, הבא בסוד אלהים ואוריאל הילד חוסה בצלו ונפשו שלוה וחם לו. הנה הוא — אבא. האבא הוא זה? הה. מה פרושה של אותה מלה — אבא? אבא... ואת היא אמא. אשה קטנה ומקמטה זו, המספרת בחולשה וצוחקת נחרות קצת, הרי זאת אמא. כמה כל זה משנה! אותה אירינה סמיליובנה הארמית ואחריה מילי ואחרי זו, כמדמה לו, כל הנשים שהוא זוכר היו לפרקים תכופות שואלות אותו משום־מה באיזה חן נוגה שבלב, אם יש לו אם. הלזאת בונו? הה. והספרים הבלים הללו, אלו הנודפים באבק ובעיר שנתקלקל מרב שכיבה, הם אותם הספרים גופם, שהיה הוגה בהם ימים רבים. אפשר — דברו באחד הימים האותיות המתות והמשנות הללו לאותו לב שפרח והיה חרד לחיים? גם היום יש לבות פורחים וחרדים לחיים ולקולם וגם היום הולכים ומדפיסים ספרים באותיות המשנות הללו. יש אשר גם הוא פותח אחד מאותם הספרים וקורא בהם ואזניו תצלינה. מה שם הספר הזה, למשל, האכול אבק דורות שנתפגל? ניחא, שבראשו כתוב לאמר: דברי שלום. לקוטים ואמרים. מפז יקרים. ומזהב פרוים. קול אדני על המים. מאתי זנב הארריים הק' שלום וכולי, וכולי. וניחא, ששם כתוב — ניחא, ששם כתוב: פרירגה ופרליפומיני מאת ארטור שופינהויר. הכל ניחא.

— ובאמת. הלא גם אתה זוכר. אבא, שיחיה, אינו שותה הלב מימיו אלא בתה וגם זה רק בבקר. אני, יהי שם אדני מהלל והלואי גם להבא, איני זקוקה לו כלל. אלא מאי? נשארה לינקה, שתחיה, בלבד; אבל אותה סרה שלנו, שלא אפתח פה ל...

— הכל ניהא. אלא מה משנה? משנה אינו אלא אותו דבר, שהוא הגה והגה בספרים הללו ופתאם חדל. למה חדל? אבל כלום לא אחת היא לו — למה? ודאי היה אז נימוקו אתו; אבל זה כבר אבד. בפרוש, בפרוש. אותו נימוק, שבאחד הימים היה, כמדמה לו, חשוב במאד מאד, זה אבד; אלא שאבדתו של זה כבר אינה חשובה שכמותו. אלא מאי חשוב? הה. כמה מהשטות יש באותה שאלה. אלא מאי חשוב? נפלא—כמה שדופות המלים הללו. מה חשוב? הה. פגרי מלים — בהחלט. ראויות וכדאיות לאותם הספרים המהכמים — בד בבד. מה חשוב? הנה הוא — ריח יבש ומחניק זה של

שאינם נתפסים, ומשום דבר אחר שבתהיה, שגם הוא אינו נתפס, התחילו פניו מגחכים אורות כל־שהוא; ומדי התפשטו במתינות את בגדיו, חשב באותה הנאה, שסופה מכביד קצת מחמת שאט כבוש שבנפש:

— לינקה זו — הרי היא כבר ריבה כהלכה, כנראה...

אבל אותה מנוחה רופפת, שהתחילה מתבצרת לאט לאט בנפשו, נדפה פתאם מיד, כשראה את הסומכות הנוצצות של מכשירי הכתיבה המסורטים, והנה תחוב שם מכתב אחד סגור, שלא פתחו אותו משום־מה, ואדריסתו דפרפה והזכירה לו איזה דבר, שהיה רגיל בו. הוא השתחוה מתונות ונטל את המכתב — ומיד היו כבר ידיו הופכות בו ופותחות אותו במהירות, ושפתיו פטפטו מחמת תהיה שבקצר־רוח:

— אח, מילי זו...

המכתב היה כתוב אליו. שם היו רק דברים אחדים. פזר, אותו דוד פזר, שבכתם אופיר לא יסלא, כותב לה היום, שהוא, אוריאל, יצא את קיוב לבוא הביתה. אוריאל, ידידה אוריאל! שני ימים ולא יותר הרי היא תפצה, שיבלה אתה יחד באחד הכרכים הגדולים כל היכן שהוא רוצה. שישיב לה מיד. אם לא ישיב לה מיד או שישיב לה, חס וחלילה, בשלילה — הרי היא בקרוב אוהבה שאינה רצויה אצלו. אדם חביב, אדם יקר! שישיב לה מיד ושישיב לה דוקא: הן. והנה גם האדריסה שלה. את, אוריאל!

אוריאל הניח את המכתב בכסא שאצלו, אגב אותה משיכת כתפים שבלאות שהרגיזוה:

— ואותה רוח תזזית, שנכנסה פתאם בזו...

ואחר־כך היה שוכב במטה והיה מביט ארכות אל אור המנורה שאצלו ויונק פפירוסה אחר פפירוסה.

V

אותה מילי באה בבקר אחד של נגהות רטבים, שכבר היו הולכים זפושרים והולכים ומתנדפים, מיד אחר שפסקו אותם הגשמים הטורדים, שהתחילו בקרוב אחרי חזירתו של אוריאל הביתה, והיו ימים רבים מתדפקים רצופות בהלונות שפהו, וקמיתם היתה קשה, והיתה טורדנית, והיתה לוחצת את הלבבות

— שלשה? חה־חה־חה...

וזו הבטיחה באותה התלהבות גופה:

— שלשה ימים רצופים; אפשר לאו? הוא אומר: מהומה. ג׳ינג׳ם היה אז בבית... סדום! מלתא זוטרתא היתה זו? אותה מדוכה, שטפל בה אבא, שיחיה, ורבי משה ריש מתיבתא, לאריכות ימיו של זה, ושלישי להם היה... אה? מי היה אז השלישי שבהם? כמדמה...

אבא נגש בינתים מתונות ונצב אצלם והפסיק אותה ממשכות:

— אה־ה?

אמא כבר נפנתה אליו והתחילה שואלת בהתלהבות:

— זוכר אתה, אפשר, מי...

אבל זה כבר סר משם וקרא בניחותא:

— אה־ה!

והזר בנחת אל טיולו הקודם. בקרוב לאחר זה נגש, ונצב אצל אוריאל, ונטל ממנו פפירוסה, והציתה מתונות במנורה, וכבה אותה מיד במלילה וטלטל בחולשה:

— נא! אני ראשי חלש קצת. רצונכם — שבו לכם פה.

ופרש אל חדרו.

לאחר־זה שדל אוריאל גם את אמא, שתחזור ותשכב. זו הביאתהו בתחלה אל חדרו שמשכבר הימים, זה שבא אחריו בירושה ללינה אחותו, ופרשה גם היא. פה היתה המנורה היפה, שאמא הדליקה בטרם צאתה, משרה אורה שלוה ונוחה בטפיטים האזרים ובקבוצת הגלויות המצירות שבכתלים ובקטנוניות שבקומורה, המכסה מפת רקמה, זו שהיתה נצבת ליד הדלת משמאלה. כשסגרה אמא אחריה את הדלת, פלטה הגתית הגדולה, שהיתה תלויה בקיר שלמראשותי הסופה הרכה, הד חלש ונוהם רכות וארכות, ואוריאל נצב והתחיל מביט בהנאה קלילה שבמנוחה ממשמשת אל אותו הסדר הנוח שמסביב, ונדמה לו משום־מה, שפה גם התקרה יותר גבוהה היא משבשאר החדרים, ובצבצה בלבו פתאם איזו נטיה של חבה כלפי אחותו לינקה, שרוחה היא זאת, כנראה, המרחפת בזה. וכשישב במטה הצחורה ונחיריו התחילו פתאם זזים ושואפים בכמיה שבקרחת את אותו הריח המיחד, המצוי תמיד בחדרי הנשים, אותו הריח הקל והאנרירי, שיש בו משום בשמים שונים,

נתפס באותו חובש, ואזניו הקשיבו את קולו השלו של זה, שהיה מדבר לו וכבר היה מסַיֵם:

— ... בסֶמְצִי. באהל השני באכה הכפרה. הן.

אוריאל מהר בתחלה והסכים מאליו:

— אֶהֶא! אֶהֶא!

ופתאם נשאר תוהה ושאל:

— בסֶמְצִי? מה, אתה סח, בסֶמְצִי, דוד קוֹרֵנִי? מי?

והלז התחיל מטפל באחת החכות שלו, שהפֶּקֶק שלה התחיל מדהה את המים, ושנה בשלוה:

— אַנְטִיפ, אני אומר. אנטיפ שלי בסמצי הוא יושב. הן. באכה הכפרה — באהל השני. ממש — כלפי מִיכֵי הנקוד. חי לו אותו בחור במשכב — נו, והאלהים אתו! האלהים אתו!

אוריאל נהג את הסירה בקדחת קלילה, וזו היתה מחליקה ומתנודדת, כאותו בר־אוו, ורצה, והחפים הצפים שבמים מתחת היו חולפים וחולפים ואובדים. הנה פסקו ההרים הירוקים והפראים קצת, ורפרפו האילנות הסבוכים והכפופים, כמכשפים הללו, שבנקיקים הנחתרים, והתחילו נמשכים שדות־השלחים, המזהיבים נוגות כלפי חמה נוטה ויורדת, וחלפו גם הללו והתחילו הרי הטיט הגבהים והצהֻבים, שכתמים אדמים קודרים בטבורם ובראשם המצמית קולות דברים וצחוק מרסק ומטפחות מלבינות ואובדות ואכרות כפופות זוחלות בטרפים ומסתתרות. חלפו גם אלה ונראה הגשר תלוי ומוריק באויר, שכבר התחיל כבֶה, ודממה הולכת ובאה. אחורי אותו גשר מתחילים שָׂדות האספֶּסת והללו קודרים ומבהיקים כלפי שמש אחרונות. צפור אחת מתרוממת ומדרדרת בכנפיה ואובדת. הנה אבדו הקרנים האחרונות, ורוח קרירה נשבה, וצללים צצו והתחילו נפגשים, והדממה הָיתה. הם הָמם. רק איזו בריות שבקרוב מקום רוחשות ומצפצפות מחמת מתיקות שבשֵנה, ואֵי בזה שרים בחורים או בחורות, והשירה רחוקה, רחוקה. בקצה השדמה השטוחה שמשמאל התחילה הצפור רַגְלִי את נסירותיה החולמות, ובקצה השדמה שלנכח התחיל חברה משיב לה גם הוא חולמות:

— צָרַח, צָרַח! צָרַח, צָרַח!

הסירה היתה מתנהלת לאטה אצל האילנות הכפופים שלשפת הנחל

הפורחים, כמי שלוחצם בצפרנים קרים של ברזל, וציצי חלומותיהם הרכים והלבנים היו חרדים והתחילו מכמישים בתקופת האביב מחמת צנה נושבת שבסתו קודר. נפל נפל הדבר, שכל אותם הימים האפורים והנוגים היה אוריאל מבלה שוב שלא בבית, ואותו יום היה דוקא גם הוא אורה במקצת, והיה נלאה יותר מדי וחש קצת בגופו. הללו היו אפילו דברים שבילדות; אבל מצוים למדי אצל אוריאל בשכבר הימים: באותו בקר, שלמחרת חזירתו הראשונה הביתה, השכים אוריאל ויצא. בתחלה שוטט קצת באותה ככר רחבה ופתוחה, שמאחורי הבית והחצר, זו שתמיד היו הזירים מפשים חורקים שם בחשיבות ומשפחות אַוָּזים מהגות היו שם מטַיָּלות; אבל בצהרים נמצא כבר משוטט יחיד בסביבות ההרים התלולים והירוקים, שאצל בית־החולים הרחוק, ובנטות היום, כשאמר לשוב, לאחרונה, הביתה, הבריקה לו פתאם כלפי חמה מאדימה חלקת אותו נחל שוקט, שהיה מתפתל ונוהג את גליו אגב זמרה קלילה בצל אותם האילנות הסבוכים והכפופים ואצל השיחים הפראים והמגדלים הללו, שהיו מוריקים בנקיקים ובתלים שבמורד ההרים, והוא התחיל יורד, והיה מדלג נפתלות ומטפס שוב ושוב יורד בקפיצה, ונגש אל שפת הנחל התלולה ונתקל בקורני אינובישט, אותו חובש מלא ומבהיק, שהוא מספיק לו בשכבר הימים ספרים למקרא, ומצאו, כשהוא יושב יחידי באחד השיחים ומגלגל לו במתינות בפפירוסה וחבותו תחובות אצלו באדמה התחוחה ומושלכות ביאור החלק והמזהיר אדמות. בקרוב היה קורני איונוביטש מדבר, ודבורו היה בשלוה גמורה, ופניו היו צוחקים רחבות כלפי האורח, ואוריאל היה נצב אצלו והיה מביט ומביט אל השדמה המוריקה שלנכח, ופתאם נזכר באותה הרשת הארנים, שהיתה תמיד מאפילה באותו אופק שלימינו, זו הסבוכה והאפלה, שהיתה משחירה בראש ההר הגדול, שבשפת הנחל שאצל סמצי, אותו כפר שוקט ונהדר, שצריפיו הנמוכים והשלוים היו פזורים ושוכנים במורד — אותה הרשה גופה, שבה היה מבלה ימים ולילות רצופים, יחידי ובחברת אותו אנטיפ, בנו הבריא והסטוק של קורני זה איונוביטש, אותו בחור רוקד בקול רם ומדבר בקול רם, שהיה תמיד נושא אתו נדיפה קלילה וצלולה של נקניקים שבטברפה וריח חציר והיו לו דברים את „שונים". התחיל פתאם לבו של אוריאל חם וקורא לו, והוא נטל מאותו חובש את סירתו הקטנה והתחיל מטפל בה באיזה חשק נוגה ודומם, ורק משיצאה זו אל טבורו של הנחל,

היתה מצלצלת פה גם ביום והיתה בוראה הדים צלולים, שהיו נשאים כנרדפים וקוראים באֵד המתמר שבשֶטח המטֻשטש לבנונות. היו אז השלגים מושלים לבנים וצחים; אבל כבר היו מתחילים נהרסים, והרגל היתה נופלת ויורדת בהם, והטפלות התחילו משחירות ומשחירות, וזמורות חשופות בלטו פה והציצו שם, והצריחות היו מתרבות, והקרח, שבנחל שבמורד, היה מפרק לפרק שואג, ושלגים היו מדרדרים ומדרדרים, והזמורות הדקות והרפות של שורת הלְבנה היחידה, שהיתה נצבת כגונדה של שומרים שנדקפו בשפתה, הללו היו תלויות והיו ביבות כלפי כתמי חמה אלכסונים... חה! רפרפו פתאם כמו בחלום שני בני־אדם מגחצים ומשחירים כשתי נקודות קטנות בלְבנת אותם השלגים הגדולים. אחד היה גוץ וכרֵסני וצוחק תכופות מטבורו, וכשהיה מפריד את שולי בגדו החם ומכנים את ידו הקצרה אל כיסו, היתה נוצצת שלשלת זהב כפולה בחזהו. השני היה גבה ממנו ודק ממנו, ובגדו היה מרֻכם כלו, ופניו היו חוררים, וזקנו צהבהב ויורד, כטריז זה, וראשו חבוש קרטוז של בני האצילים, וידו רושמת ורושמת אגב טְיול באויר פנקס. הרי אלו מכבדים איש את חברו בפפירוסה והם מדברים וצוחקים ומודדים אגב־אורחא את אחד האילנות הזקופים והגאים, שאינו מרגיש, לכאורה, כלל בגַמדים הללו, המטפלים שם מתחת. אחר־זה הם יושבים באותה מרכבה רתומה, שהיתה מגוהצה שכמותם וחֻפתה להם במַלה שבצר, והאחד קורא לחברו לאכל אתו לחם. אחרי האֲרחה הם פוטרים איזו דברים קטנים בסֵדור אֵילו נירות ובחתימות אחדות שביד, ומשחקים בקלפים, ונפרדים איש מחברו, כבני אדם ישרים, בלבב שוקט.

— אֲדָיו!

— אוֹ ריווּאר, מְסְיוֹ!

— הֲרֶכֶב!

חה־חה... פאנוס, פאנוס! אלילי המגֶדל פָּרֵא פאנוס! הטרם תראה, כי אבדנו — כי אני ואתה אבדנו יחד? חֶסֶל, תֵּישי השָכול! שוב לא תהא מרקד בתקופת אֲדָר המתמרת באותה חֹרשה נפלאה, שכבה אהבת, ושוב לא תהא קורא בה כפרא מדבר באותם הלילות הלבנים, ונפשו האוכלת של אותו נודד, הרומס יחידי להנאתו בשלגים ההרוסים ומגיש את פניו בכונה לזמורות הרכות, שהללו יחבטוהו, זו לא תחרד שוב ושוב לא תלהט לאותם ההֲדים

הימנית, ובשפתו שלנכח היו שיחים סבוכים מאפילים, והיו מרפרפים באפלולית ובנגה הקודר של חלקת המים המנצנצת שמתחת, כחזיונות לילה אלמים אלו, המתלחשים בסתר. וחבצלת גדולה אחת, שהיתה יוצאה ובולטה שם מהמים ומדהה אותם קצת, היתה דומה לגלגלת מתה, שצפה וצפה ואינה זזה ממקומה, מחמת שנסתבכה מסתמא מתחת בגמא או בשרטון סתם.

בקרוב התחילו כלבים נובחים במרחק, ואוריאל הפנה פתאם את ראשו, ושאגה קלילה פרצה מחזהו, ולבו התחיל צובטו והיה כואב וכואב. אֵל מלא רחמים — אל מלא רחמים! לזה לא פָּלַל — אח, לזה לא פָּלַל כלל וכלל! חה. וגלם שכמותו — כיצד לא רפרפה אצלו אפילו מחשבה שכזו? השד משחת, הכל כלפי מקום אחד נוטה, הכל! חרשה נהדרה וגאה זו, שהיתה מושלת בכפה בשדמות הרחבות הללו, אותה חרשת קדומים איתנה, שהיתה נצבת פה וכובשת מרחוק את נשמת האדם בגבורתה זו, הנושמת ונודפת חריפות וכובשת את הבשר יחד את הנפש — זו לא נשארו לה אלא ברושים יתומים וחולנים אלו, המפנים לאט לאט מקום לאותן פארות הַלְּבָנָה הרכות, המציצות ויוצאות ומלבינות פה ושם, ושרשיו הפרותים והרחבים, הפזורים במלוא השטח הגדול הזה, הללו בולטים יתומים ונראים מרחוק כתלים תלים של קברים פזורים ונשכחים. חסל...

אוריאל הניח את ידיו ששלבו בידות המשוטים ובברכיו וראשו הורד. היתה דממה, וקרקור שאינו פוסק היה רוחש בדממה, ואת הלב צבטה תוגה קלילה שבאוש שכבר נלאה — אותה תוגה משנה וצורבת, שיש בה גם משום איזה לגלוג שבנוול. נזכרה פתאם אותה חרשה סבוכה ומסבכה, כשהיא חיה והיא משחירה בראשו של אותו הר, ונזכרו בריותיה הרוחשות והשואנות, שנאלמו ואינן, ופנותיה האפלות והכבושות, שנחשפו וחללו, ומסלותיה הנפתלות, שהיו מגדלות חצב שהתפתל ושרחש רחב ומכסות זלזלים מאוישים ומחטים יבשים של אשחקר. צצה חרשה זו גופה בתקופת טבת הלבנה והחורקת, כששכבות שלג משנות היו תלויות באוירה, כפים הללו, ואותו אויר היה מלא תמיד צריחות חודרות ושקשוק שבכנפים ודרדור שבשלגים נופלים, זברושים ירוקים היו משחירים כתמים מתחת ללבנונית הצחה, שהיתה מושלת פה בכפה. בשלהי אדר היתה החרשה שוב אחרת. בשלהי אדר היה פאנוס הגדול מדלג בחרשה וקורא בה פרא בלילות, ויש אשר קריאתו הכבירה

זמלבד זאת נכנסו אל אותם האחים ומצאו את הפנופיא כשהיא שלמה: אותו, שאותה אמא היתה קוראה לו אַקטור, חזר גם הוא בימים הללו כנדודיו שבכרכי הים, ואוריאל נשאר אתם.

אצל הללו מצא אוריאל את הכל כשורה. אותו בחור, לטשל, שחטמו כולד, זה שלא היה כל ימיו זז מהפסנתר, מָצָאו אוריאל כשהוא כותב שירים, אלא שהללו היו כתובים בסגנונו המיוחד שלו וכבר לא היו מזכירים בכלום את חלקת צוארה של אותה אחות רחל. וזה, שהיה תמיד כותב שירים, אותו אקטור, שחזר מנדודיו שבכרכי הים, היה מפה יום ולילה במַדפים, אלא שזה לא היה נפנה פתאם מנגונו, בכדי לספר בהנאה אוכלת איזו מלתא דבדיחותא. והשלישי שבהם, אותו שרגליו היו תמיד מהלכות בקיר, היה אתמול מלוה את אוריאל בחזירתו משם הביתה ובצלחתו היתה צלוחית אחת מלאה, שֶׁנְּטָלה אתו, בשביל שתהא זו משמשת לו אֲנַלֵּיזָה אצל הדוקטור שבצ. בפנים המרכבה היה אוריאל מסתתר באחת הפנות שאצל האשנב והיה ממרט בשפמו ויונק דצופות מהפצירוסה שבפיו, ואותו בחור היה יושב כנגדו, וידיו היו מְנחות בזיזו של האשנב המבהיק, והיה מביט רצופות אל אותה אפלה נוצצת, שֶׁזָּנַב הניצוצות האדמים של הלוקומוטיב הנשא ונוהם היה משתטח ומרקד בה, והיה גונה מפרק לפרק ברחישה של ארס, ומפרק לפרק היה נפנה והיה פושר ברוח בדה ונוהמת את סיומו של אותו שיר נוגה, שכתב אחיו הגדול בימות הגשמים הללו ואוריאל בא ומָצאו שגור בפי כלם. נדמה לו, כנראה, לאותו בחור, שאותם הדברים האחדים, שבסופו של אותו שיר, מספרים את הכל:

הַם! יֵשׁ קוֹל אִם יָבוֹא קַל
וְהַלֵּב כָּבָר חָת...

בבית מצא אוריאל את כרטיסה של מִילי, שהיה כתוב הטופות ללִינה. לינה המשבחת! היא סרה ולא מצאה איש ולבה מהסס. לבה מהסס, כי היא חוששת מאד — אַח, היא אינה יכולה אפילו לחשוב כדבר הזה — היא חוששת מאד, שמא הלכה היא כבר לבדה לחרש מצל. בטוכתה, לינה יקרה, תדחה נא את הדבר ליום מחר ותלכנה יחדו. מִילי.

נ. ב. שהוא נמצא בחרש מצ — הרי זה דבר שבודאי. ספרה אותה שורה משום ריבה אחת בָּפָרית שפגשתה.

המצלצלים ומתגלגלים, שגבורת אֵלים כובשים צוהלת בהם... לאו־שני בני־אדם מגוהצים, שאחד שבהם גוץ וכרסני והוא צוחק תכופות, והשני גבה וחורר וידו רושמת ורושמת באיזה פנקס, כְּבדו איש את חברו בפסיכוסה ואכלו יחדו לחם!

— חה!

בינתים היתה הסירה מחליקה כבחלום לַיָּם הקל ולאט לאט הקיפה את ההר הגבוה. בקרוב צרח בר־אוז מאצל אחד השיחים האפֵלים וכנפים שקשקו מחמת בהלה. הצריחה היתה מרה והודרת ומשפת הנחל שמשמאל התחיל כלב נובח בדומיה הגדולה. אוריאל הרים את ראשו והטה את הסירה אל שפת הנחל, ויצא, ונגש אל האֹהל השני שבתחלת הכפר, זה שדיה מוטל ונרדם לרגלי ההר. חלונותיו הקטנים של אותו אֹהל היו מאדימים פֶּחות ואוריאל מצא את אנטיפ חברו, כשהוא יושב ומטפל בילד בריא, שצחוקו היה זר ואור רחוק הבהיק מתוכו, כשם שראשו הקלוש היה זר ומבהיק מאיזה אור שאינו נתפס, ואשה אחת לבנה ובריאה היתה מטפלת בבית. הללו לא נָתנוהו לחזור באותו לילה; ובבֹקר שלאחריו כבר התחילו אותם הגשמים טורדים ובאה נַטָשָׁה, אחותו הצוהלת והוֹרודה של אותו אנטיפ, ואוריאל נשאר אצלם וישב אתם שמונת ימים רצופים. ובלילה בלילה, כשהיה הגשם מזמזם ברחוב הריקניה, והשלוליות שבה היו שואגות, והזגוגיות השחורות שבחלונות היו מבהיקות ובוכות, והזבובים היו משחירים בכתלים הכהים שהאדימו, היה אוריאל מכבה בשכיבה אותה מנורה שמימות מתושלח, שהיו מדליקים בשבילו, והיה נשאר שוכב באפֵלה והושב הפקר, שלכאורה, היה הדבר יפה כפי האפשר, אלמלי היה נושא לו את נטַשה זו לאישה והיה נשאר יושב אתה באֹהל שכמות זה ומטפל גם הוא בילד צוחק זרות ואורות, כשזו תהא מטפלת וצוחקת בבית; אלא שאגב היה תמיד מרגיש, שֶׁכָּרוֹ וכסתו שלו חסרים לו פה. אולם בלילה השמיני להיותו שם כבר לא חזרה אליו אותה מחשבה והוא היה מנמנם חטופות. ושַׁחרית, כשהציצה אליהם פתאם חמה מצחקת, ומבֵּינות למטליות האפורות, שֶׁזהמו את השמים, התחילו רומזות להם בהרות תכלת אורה, ואנטיפ היה מחפש אצלו את הֶמְיָנוֹ ואמר ללכת לחרש מֵצל הקרוב, בכדי להביא משם איזו סרה הביתה, קם גם אוריאל באיזו קדחת ונספח גם הוא אליו. לנַטשה הוֹרודה, שהתחילה רוגנת, אמר, שיחזור יחד את אחיה; אבל משבאו, התחילו שוב טורדים אותם הגשמים,

ההומות הללו התחילה מנסרת כל ההֲוָיה כֻּלה והיתה מְטשטשת ומְטשטשת ויורדת במהירות גדולה לאיזו תהום אפלה ורוחשת, וידו אחזה בכח בדופנה של המטה הסמוכה לו והוא צנח ונפל אל הכסא, שהיה נצב אצל מראשותיה.

ולא היה סֵפק בידי אוריאל, בכדי שיתחיל מרגיש שוב בכסאו, שיש תחתיו בסיס בטח כל־שהוא, וכבר היתה טילי צוחקת ומפטפטת באותו כסא שלנגדו. זו דפקה בתחלה ופתחה את הדלת לרחבה, ופתאם נצבה, ופניה הָורו ואדמו, והיא נשכה את שפתה:

— אֶח!

ולאלתר היתה כבר יושבת ומטפלת בגוים שבמכסה ראשה, זה ששולי הרכים והגדולים היו מתנדנדים, ואותה מגלת נְיָר קלילה, שהיתה תלויה בחוט של שָני ויורדת מִזרתה הימנית, היתה חובטת לה בפניה והיא דָברה:

— היא לא פְלֵלה. חשב חשבה, שֶלֵינה ... זו אינה, כנראה, חה־חה! תינוקת הביכה זו... היא היתה כל־כך מחכה לו– מנוח לא מצאה...

לאט לאט שִחררה את ראשה מאותם השולַים המצֻלים וכתפיה קלה זו, שהיתה תלויה לה בידה האחת, צנחה ונפלה לרגליה. אוריאל היה יושב ומביט קמוֹת אל אותה כְּסֵיה קטנה, שהיתה מלבינה בברכה של זו, ורפרפה לפניו כפה הצחורה והארֻכה במקצת, שהיתה חֻדה ומטפלת בחֻליצתה של חברתה. פתאם ראה את הכתפיה הפרושה, שהיתה יורדת ורובצת לרגליה של זו קְפולים קְפולים, והשתחוה אגב ישיבה באיזו מתינות שבשלוה וֶהֱרימה וקִפל אותה בזהירות יתירה והניחה למראשותי המטה שאצלו. גמר והרים את פניו ותלה אותם באֻלו של זו, והיה מביט אליהם ישר, ומביט רצופות וכאילו הוא רואה אותם ראשונה והיה שותק משֻנות; וזו חדלה מכְּסֵיתה וקמה.

— אֶח, כמה חם לה!

והתחילה מתלבטת בחדר, כאֲלה חרדה זו. פתאם נגשה אל אותה גתית והרגיזתה ונהם באויר אֲקוֹרֶד מבֻלבל והיא צחקה שלא כדרכה במקצת והתחילה ממלמלת חטופות וסגנונה שלה גבר וגבר. פו! אם יש בכל איזה דבר שנפשה סולדת בו — חה־חה — אם ישנו בכלל, הריהי אומרת, הרי אינו אלא כלי־זמר זה... כלי־זמר זה — והיא חושבת, שאינה צריכה לומר, שגם כל אלו הנשים, הקרובות לו לסִניור אוריאל, בכלל זה... חה־חה! זו אינה הלצה. יָשנה פה שרה אחת — כיצד הם קוראים לה?

— הם... לאו. יש לגמור את הדבר בבת־אחת — וסליק! נחישול זה שהטילו — גדיות שכמות אלו! חה. ולינה זו... דרדקי!

מלבד זה מצא אוריאל מכתב אחד סגור וכתוב אליו, שבתחלה היה מהפכו ומהפכו ולא הבינו, ולאחרונה, כשברק ומצא את פשר הדבר, השליכו ברוגזה בחזרה. זו היתה אותה אקושרית גבוהה וכפופה קצת, שהיתה שנים אחדות תופרת לו רצופות חֲלַצִים לאותו יֶפִים — זו היתה אותה שכתבה לו לאוריאל, לידידה היחיד באמת אוריאל, כדברים האלה: אוריאל־ידידה היחיד באמת אוריאל! אבדו, אבדו החיים ואינם; אלא שאנשים בני תרבות אינם מרבים בשאלות שבטפל. אבדו החיים — ושוב אינה אלא אבר חלוש ומדֻלדל ומיתר לגמרי, שאינו נפר אלא ברשומו שבנתר, שרשמו למראשותיה של אותה מטה, הנצבת בחדר המיחד, אשר בבית־החולים דפה — אותו בית־החולים היפה, שכבה אהב. זוכר הוא? זה הנצב לרגלי אותו הר, שבראשו היו משיאים משואות בלילות ההם, כשהנהר שמתחת היה יפה והשמים שלראשם היו רחבים והיא היתה שוטה־אח, היא היתה תינוקת שוטה. לאו. אבד, אבד הכל ולבה זה נשבר והוא שותת דם. אבל אם כלם בגדו בה — הוא לא ישכחנה. הוא־ידידה היחיד באמת. לאו. זה יבוא. זה יבוא ויצילנה. אח, צחוק הוא הדבר ולא יותר! היא, אשה אֲקושרית, שהיתה כל הימים בטוחה בחיים ומאמינה בבני־אדם, חדלה מהשיג את תכליתם של אותם החיים — והם, בני־אדם כשרים, שמיטיהם לא הגו בה, והיא בטוחה, שאפילו את שמה לא בטאו מימיהם, הם באים פתאם ופניהם מפיקים אזו חרדת קדש שבשטות ומבטיחים לה בבטחה שבזו, שהיא צריכה לחיות. אח, כחותיה יָצאוה מחמת צחוק, ב׳מונה!

כתב־ידו של אותו מכתב היה קודח ואותיותיו היו גדולות ומפֻזרות, ובסופו ישל זה, מתחת לחתימת ידה המטֻשטשה, היה רשום בכתב יותר מפֻזר ובסימני קריאה רבים ומרקדים: בֹּא!!! בֹּא!!! בֹּא והצילני!!!

בקרוב התחיל סגנונו של אותו מכתב מנקר משום־מה במוחו של אוריאל והוא חזר ונטלו. השד משחת! הרי הדבר דומה, כאילו זו אינה מדברת דברי זמר. אותה אקושרית כפופה... וצחוק משֻנה קצת הסתתר בפֻנות שפתיו והוא נזכר באותו קוֹרני אינֻוביטש, המשמש חובש בבית־החולים. אבל פתאם חש משֻנות בראשו. הוא הרגיש פתאם, שראשי לסתותיו הסטיקו ויחד את הרקות

— אבל זה אינו חשוב לי כלל וכלל — באמונה. רוצה הייתי לשאול רק— למה לא השיבות לי כלום, אה?

והיא נשארה נצבת לפניו סמוכה קצת בדופנו של הפסא, שהטתה אותו לפניה, ומחכה לתשובה.

אוריאל התחילו בתחלה פניו קובצים קדרות במשהו והוא גנח בחולשה; אבל פתאם הרים את פניו וצחק בחפזה שבניטום כלפי אלו שלזו, שהיו נטוים וסמוכים אליו, ואישוניו הבריקו קצת:

— אפשר... תתיר לו אותה מטרוניתא לקום ולשבת באותה סופה שלנכח — הוא נלאה היום כל־כך... הוא קצת חולה, חביבה.

— אוריאל!

זו חורה ושפחה ברגלה, וקוטתה התחילה מזדקפת בה באותה מדה, שאוריאל היה מתרומם בחולשה מכסאו. ידה לא הרפתה מדופנו של כסאה, שֶׁבָּפֶתוּ והיה מסתובב ברגלו האחת יחד אתה מתונות, והיתה פונה אחרי אוריאל כבחלום. ש־חדל מסגנונו זה, שהיה לה לזרא, שהיה לה בההלט לזרא. ש־חדל ממנו, אומרת היא. היא שאלה.

אוריאל היה כבר שוכב למחצה בפנה שבספֹה, וברכיו היו שלובות, ומצחו קודר ומשתרג קצת. הוא היה מביט אל הדוברת בו ופניו החורים והחולנים קצת היו שואלים ומבקשים תהנונים: מה אַתְּ רוצה ממני, תינוקת שלא בגרה? כלום אי אַתְּ רואה את מי תבואי בדברים? הוא היה מביט אל הדוברת בו קרות ובאפס־אונים ובגרונו פרפסו כמֹהות: אח, כמה הייתי מאֻשר, מילי, מילי חביבה, אילו היית נותנת לי לשכב במנחה גמורה, במנחת אותה קורה מוטלה, באותה מטה שכנגד. לא יותר, מילי — שוב לא יותר. אבל שפתיו נדו ומללו מתונות:

— אַל נא באפה, מטרוניתא — אַה, אל נא באפה. נו, נניח ששאלה; אבל...

ופתאם נקוט בפניו ומצא, שכל אותו דבר היה לו יחד את נפשו הוא למשא. השד משחת! מה גלם שכמותו רוצה להגיד לה לזו — ומה יש לו להגיד לה? המנוס היחידי, שיש לו מקומידיה יתירה ומיֻתרה זו, הרי אינו אלא לקרב בבת־אחת את קצה—והוא הריהו מיסב ומרבה אתה להג. חה. בכלל— מה אשטתו הוא? הוא נרגז והתחיל מחפש מלים ולא מצא בתחלה וקרא:

גלוֹר, כְּמַדָּמָה... לְאוֹ! אַל מִלָּא רַחֲמִים! בֶּאֱמוּנָה, שֶׁאַחוֹתָהּ הַבְּכִירָה שָׁלָה – שָׁלָה, שֶׁל מִילִי זוֹ גּוֹפָה, כּוֹנָתָה – שֶׁאוֹתָהּ רִיבָה מְזַדְקֶנֶת קְצָת, שֶׁאֵינָהּ יָפָה בְּיוֹתֵר, לֹא שֶׁנֶּאֱמַתָּה מִימֵיהָ, כְּשֶׁם שֶׁזּוֹ שׁוֹנְאָה אוֹתָהּ, הֶה־חֶה... אֶת, בְּמַחְלָה. גַּם זֶה אֱמֶת, סִינְיוֹר אוּרְיָאל. גַּם זֶה אֱמֶת, שֶׁשּׁוּב נַפְשָׁהּ סוֹלֶדֶת בְּ„זַרְזָה" הַפּוֹלָנִית, אִם סִינְיוֹר מֵפִיר בָּהּ, וּבְפוּדְנִג הָאַנְגְּלִי וּבְאוֹתוֹ צוֹאֵר אֲרִיכְתָּא וּב... הֶה־חֶה. בִּיחוּד – בְּאוֹתוֹ צוֹאֵר. אֶת, אוֹתוֹ צוֹאֵר – נוֹ, הֶה־חֶה! מְשֻׁאָתָהּ פּוֹגֵשׁ בּוֹ – הֲרִי לְאַלְתַּר: רוֹצֶה אַתָּה, יְדִידִי? טוֹל וֶהֱוֵה מִסְתַּכֵּל בְּפִּי זֶה וְסַפֵּר אֶת שְׁנֵי הַלְּבֵנוֹת וְהַבְּרִיאוּת. כָּכָה מְזַהֵר אוֹתוֹ פֶּה בְּשַׁחֲרוּרִית הַקּוֹדֶרֶת שֶׁמְּסַבִּיב. אֶת – מִילִי? אֶפְשָׁר – מִילִי? לְאוֹ. הָאֱמֶנְם – מִילִי? הַהֶה־חֶה! הֲרֵי זֶה דָּבָר שֶׁבְּפִינוֹמִינָלִיוֹת. אוֹתָהּ מַחְשֶׁבֶת בִּלְבַד, שֶׁמִּילִי תַּהֲא, לְאַחֲרוֹנָה, פּוֹגַעַת לוֹ בְּמַנְגִּינָתוֹ הַחֲדָשָׁה שֶׁכָּתַב! הֶה־חֶה... הֲרִי!

בְּמַרְאֶה, שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה כְּלַפֵּי אוּרְיָאל, רָפְרְפָה פִּתְאֹם אוֹתָהּ צְמָה שֶׁהוֹרָה זְמַבְּהִיקָה, שֶׁהִתְחַבְּטָה לְמַשֶּׁה מִמַּתְנִיָּה הָרוֹחֲשִׁים וְהָרְכִים, וּבְאֹויר נִצְנְצָה מִגְלַת הַגֶּוֶר הַחֲבוּשָׁה, שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה בְּזָרְתָּהּ רִשְׁנְכְנָסָה, וְנִפְלָה וְנָחָה בְּפִנַּת הַסּוֹפָה שֶׁלְּנֶכָח.

– הֶה־חֶה... כְּבָר הִסְפִּיק זֶה וְתָחַב לָהּ אֶת מִגְלַת הַתּוֹם הַלָּזוּ...

אַכָּל בְּקִרְבּוֹ הִתְחִילוּ פָּנִיָּה קוֹדְרִים בְּמִקְצָת וְהִיא נִצְּבָה בְּמִקּוֹמָהּ כְּלַפֵּי אוּרְיָאל, כְּשֶׁהִיא שׁוֹתֶקֶת וְיָדָהּ הָאַחַת חוֹבֶטֶת בְּכַפָּהּ שֶׁל חֲבֵרְתָּהּ בְּאוֹתָהּ פְּסִיָּה שִׁפְשׁוּפָה. פִּתְאֹם נִשְׁאֲרָה כְּסִיָּה זוֹ מְנֻחַת בְּכַפָּהּ שֶׁקָּפְאָה, וְאַחֲרֵי הַפְסָקָה קַלָּה שֶׁבְּדוֹמְיָה, שֶׁהֵבִיטָה יָשָׁר אֶל פָּנָיו, נָגְשָׁה וְשָׁאֲלָה בְּקוֹל כָּבוּשׁ קְצָת:

– הֲרִי... אֲנוּ מְסֻבִּים וְנֶהֱנִים, סִינְיוֹר?

וּכְשֶׁפָּנְשָׁה בַּחִיּוּכוֹ הַחַלָּשׁ וְהַתְּלוּשׁ שֶׁל אוּרְיָאל, שֶׁהִשְׁתַּטַּח פִּתְאֹם בְּפָנָיו הַנַּלְאִים וְהַחוֹרִים, הִתְחִילָה יָדָהּ מְשׁוֹטֶטֶת אֲצִלָּהּ כְּמִפַּת סְעָרִים וְנִתְקְלָה בְּאוֹתוֹ כִּסָּא שֶׁמִּשְׁמְאִלָהּ וְנִטְלָה אוֹתוֹ מִשּׁוּם־מָה.

– אוֹל רַייט, הֶה־חֶה – אֲנִי אוֹמֶרֶת: אוֹל רַייט, סִינְיוֹר! בְּחֶסֶד הָאֱלֹהִים, הֲרֵי אֲנוּ בְּקֵיאִים הֵיטֵב בְּהִנָּאָה זוֹ – מָה טִיבָהּ בֶּאֱמֶת.

וְשִׁפְתָּהּ חֲרֵדָה כָּל־שֶׁהוּא וְקִפְאָה וּבְשִׁפּוּלֵי מִצְחָהּ נִבְלַשׁ כְּתֶם אֹדֶם קַל, שֶׁהִתְחִיל מְחַוֵּר:

– הֵיטֵב אֲנוּ בְּקֵיאִים, סִינְיוֹר חָנֵּךְ וְחַלְכָה...

וְסִתָּם בְּקוֹל קַר וְיָשָׁר:

ראשו לאחוריו בסומכות הרכות שבפָּנה, נמשכה ידה בקרירות ונטלה את מצנפתה הרחבה והתחילה חובשת אותה לראשה ומתקנת בה את עָוֹה ושאלה בקול קר:

— גמרתָּ?

ופתאם:

— שלא יהא סִיניור חולם אפילו בחומה לזה שפטפט. היא אומרת, שאותו סיניור כשר ונוטה קצת לדברים שבהזיה לא יהא אפילו חולם בזה. חה־חה. היה לה כל אותו דבר למשא והרי היא הוזרת ושואלת: רוצה הוא, שיבלה אתה יחד...

אוריאל הפסיק אותה פתאם בהחלטה בוחלת שבלָאוּת

— אַה... לאו!

— לאו?

וקריאתה הכשילַתה לאותה ריבה — קריאתה הכשילתה בלי חנינה. זו יצאה דומה, כאילו נטלה הימנה חיותה בטרם פסקה. ומשפסקה — היתה זו מפרפרת מתה באותה דממה שבאה, וכתמי המה נלאה רבצו מדָכאים והוציאו הבל כבוש, וזבוב אחד שנלכד המה והמה נואשות, וזו, שמחָזה פלטה אותה קריאה תלושה, היתה נצבת מסֻמרה אצל האשנב ופניה אל הרחוב האלמת והמצהיבה, ובכסא השכול שבטבור החדר היתה מוטלת יתומה אותה מצנפת רחבה ואחר מנָויה הארָכים היה תלוי ויורד ממנה בגֶם. אוריאל גנח ונשלַו פתאם מחמת איזה יאוש שנלאה ונשאר טיסב בפנתו ויונק מהספירוסה שבידו ומביט סתמות אל צמתה המבהיקה של זו, שהיתה מָנחת דומם ויורדת לה אלמת מאחוריה, ואל מתנה הרכרך והכמֶה, שקפא פתאם. הם ודממה צהֶבה והכל ניחא והוא אינו אחראי — הוא אינו אחראי, אם אותו זבוב שואג והומה נואשות, ואם אותו תרנגול שברחוב השני קורא וקורא ממָשכות, ואם צמה זו רכה ורויה רוחשת קופאות וכמֶהות. הללו כבר חיים הם — חה. הללו כבר קרוים חיים - והוא נלאה, נל־ה, נלאה... לאו, הוא אינו אחראי ואפילו במשהו שבמשהו. ופתאם התחיל שוב ראשו סובב קצת מחמת חולשה, ובת־צחוק חורה ותלושה שוטטה ואבדה בפָּנות שפתיו שהכבידו. חה־חה. תיתי ליה לאותו דוקטור משֶבח ולזקנו הרוקד ומרקד מ־גליות. לֵיסֵי פִּיר, חביבי — ליסי פיר... אַח, אוריאל, אוריאל!

באותו לילה שבקיוב, באותו לילה משָנה במקצת, שבבקר שלפניו

— אתמהה, חיינו! כי כלום אותו דבר, שהיא שואלת, חשוב לה? לגבי דידה, כמדמה, חשובה שאלה אחרת לגמרי — נו, ותשובתה של זו, כמדמה, כבר נשנתה לא אחת.

זו היתה נצבת תוהה ומטפטה:

— לא אחת?

ואוריאל נרגז ביתר שאת כלפי גופו הוא. כלום זה פטפט שם שוב — שזו תלתה את אזניה באויר?

ופתאם הבריקו אישוניו שוב והוא חזר לסגנונו הקודם וו נדהמה בתהלה במקצת מחמת אותו צל פוזו, שתפסה בקולו של זה, צל של דברים שבלב, לכאורה, ולכאורה, של אלו שבהתול גם יחד:

— אח, שתגיד נא לו אותה תינוקת ברברים ברורים — מה היא רוצה ממנו? חה־חה. בסופו של דבר — הוא אינו רוצה לישא אשה, נו! כסבור הוא, שהדברים הללו ברורים למדי, חה־חה. לאו. שֶׁתְּדֻם — ואחר תדבר. אינו רוצה. מה? כלום תהא מטילה פקפוק בחשבונותיו — והללו כה ברורים? שֶׁאדרבה, תגיד נא היא — מה יכריחנו לזה? באמת. אותה... קִרבה שבנפש, כשם שהיא אומרת? אח, אותה קִרבה שבנפש! ובכלל — נפשו זו שלו אינה קרובה, כמדמה לו, אפילו לגבי דידיה גופו, חה־חה. הלאה. ובמטותא לזכור, שהוא מדבר בלי שום אבק של לגלוג. הלאה אפוא. שישא אשה לשם מנוחה, כמו שנוהגים? אבל רואה היא — יש מנוחה ויש מנוחה; ולגבי דידיה, הכל נכנם בגדר האשה — לאפוקי אותה מנוחה, שהוא רוצה בה. לאפוקי אותה מנוחה. אלא מאי? לישא אשה לשם... אשה, חה־חה? רואה היא — זוהי פרזבלימה, כמו שהיו חבריו אומרים. בלשונה של אמא — הלכתא למשיחא. אבל בינתים... נו, בינתים יש בחיים „חברה", תינוקת חביבה. „חברה" — זו גופא, שהוא והיא ורבים שכמותם ובודאי גם רבים מאלו שאינם שכמותם מרבים תמיד לספר בגנותה — ובצדק. אלא... אלא שֶׁזּוקא זו נמצאת סלחנית במדה מְרֻבּה ודוקא זו היא שנטתה להם רב חסד ל... לבני־אדם שכמותו, ריבה! רב חסד, חה־חה... נוֹטָה בִּינִי: שכמותו, הוא אומר; הֱוֵי: לאפוקי — שכמותה... פו — דַיְקִי, חה־חה!

אוריאל נלאה ונשתתק פתאם וזו היתה נצבת לנגדו חורה וגושכת את שפתה דומם. כשראתה בו, שהציית לו במתינות פסיכוסה חדשה וכבש את

ופתאם צחק בקול גדול וקשה.

— אח, רוצה היה לראות מה היה — אילו זה, למשל, איזה טוֹלְסְטוֹי גדול מָנח במקומו... חה־חה־חה!

ובבקר הדלוח שלמחרתו, כשיצא אתה להביאנה אל מרפאת המרַם, היו המדרכות המלֻחלָחות חושפות צחוק שקפא, והחומות האפורות היו רטֻבות, ואותו שפם מזֻהם היה טופח וטופח, וזו היתה הולכת אצלו בהמולת הבריות הרצות והמרכבות השואגות שמסביב, והיתה מצֵרה ודואגת לאותה ריבה חברתה, שודאי שלא היתה ישֵנה הלילה מחמת דאגה שבלב — והכל בשל השטויות הללו שלה. לאו, אמת הדבר, שהיא — סכנה לה, שיהא לה שיח ושיג את בני־אדם שלא בגרו כל צרכם. צדקה אותה ריבה — אח, צדקה. כמה צר לה — כמה צר, שגרמה לה לזו דאגה שבלב... ויפה הוא גם אותו בחור — יפה, לית מאן דפליג. וכי למה לא הכריח אותה אתמול לחזור הביתה, אה? למה? אח, אל מלא רחמים — אל מלא רחמים! כלום אתה מוצא תינוקת מתוזזת שכמוֹתה, אה? פשוט, תינוקת שלא גמלה — תינוקת מזֻהמה שלא גמלה... אבל כשהיתה כבר נצבת במרפסתה של המרכבת, שהיתה מצלצלת ונחפזת, וכפה היתה נתונה בזו שלו לשם פרידה, צחקה רצוצות במשהו וקראה:

— ושלום... ושלום... חה־חה. אח, לבה זה לבה! אבל זה היה לוחש לה מיד, שמשורר הוא, חה־חה. גו... כלום אתה מוצא, למשל... אפילו שפם שכזה אצל בני־אדם פשוטים? חה־חה... או אפילו אותה בת־צחוק שבפָנות השפתים... בטובתו, שיגיד נא לה: הרי הוא, לפחות, פֻּקח קצת יותר ממשורר, אה? חה־חה...

אוריאל השתחוה אז משום־מה ונישק לה דומם בכפה, ומיד אחר־זה זזה המרפּבה ממקומה ולבו התחיל צוהל טורדות; אבל פתאם התנפלה זו וקפצה ממקומה ונשארה נצבת סמוכה אצלו ברחוב, כשהמרכבה פרחה לה הלאה בזמזום גוזר. חה־חה. אותה שטות! כלום זקוקה היא למרכבה — והיא רוצה דוקא ללכת רגלי? אל מלא רחמים — אותו דבר הוא, כמדֻמה, כל־כך פשוט רוצה היא דוקא ללכת רגלי ושהוא ילַוֶנה. הלא הוא ילַוֶנה, חה־חה?

אבל כבר בפנתה של אותה רחוב התריסה ובחלה:

— אח, היא נלְאֲתָה ממנו. בטובתו, אפשר יחזור הביתה ויניחנה לבדה?

נסגש אתה ראשונה בבית אחד מטפריו, באותו לילה, כשהיו המתנים הללו קופאים ככה והיו רוחשים כמֶהות כלפי אור המנורה המאֻחרה שבאותו חדר אֻלם, כלום היה הוא אחראי בדבר — כלום היה? אַח, לאו. אלו דברים, שפקחים שבבני־אדם הרי הם כשושים גמורים לגבי דידם, ויפים — כפחותים. היה כל אותו בית אחוז באפלה ובדממה שבחצות הלילה, והיו האזנים, הגרויות למקצת, קולטות כל שריטה חלשה שבחדר המבשלות הקר שלנכח, ובאחד החדרים הרחוקים, שהיה ריק מאדם ורהיטיו הרבים אבדו באפלה, היתה דפיקה אֵת תכופה ומונוטונית אצה וסופרת כל נשימה ונשימה שבאותה דוטיה מאֻחרה ומפרק לפרק היתה קוקיה קוראה משם ומכריזה כבושות את הסכום. מתנה של זו היה קופא וקופא, ואותה צמה היתה תלויה ומוטלת ורוחשת אלמות, ופתאם נפנתה והחזירה אליו פנים קפואים במקצת וחורים, וכפיה ההורות והארפות כל־שהוא התחילו רצות, כרגליה הטפסניות והמהירות של אותה שמטית בקוריה, והתחילו מטפסות באותה בלוסה שחורה ובשמלתה, ופריפות התחילו מנקשות אטומות, ופתילים התחילו משתחררים ומרשרשים קצרות. אוריאל ישב נדהם ופניו נתלו נכחו, וזו נסתה אפילו ופֻהקה בוחלות ושלֻוות והתחילה מתקרבת בשלוה אל המֻטה, כששמלתה צונחת קצת; וכשהתחילה מתפשטת את בלוסתה, שאלה באותה שלוה גופא, מבלי אשר תפנה אליו:

— רצונו, יכול הוא לכבות את המנורה, אם אינו נרדם כלפי האור.

אוריאל יצא מקפאונו הקל וקם במבוכת פתאם:

— אַח, לאו. הרי הדבר תלוי ברצונה. הוא.. הוא יֵצא לאותו חדר... אבל זו היתה כבר נצבת בחלוקה האחד לבשרה, וזה היה מתפתל רכות ומקומות מבליט ומקומות היה מסתיר את יצוריה הרכים והלוהטים, והיא נחנה ואגב הרמת השמיכה הפנתה אליו אותם הפנים הקופאים וקראה באותה שלוה זרה:

— אל ישריח בכדי. לדידה, יכול הוא, שיהא שוכב לו באותה סופה. וכשהיתה כבר שוכבת במטה, פהקה שוב ארפות.

אוריאל לא יצא אל החדר השני ונשאר שוכב באותה סופה והיה שוכב ומתרגז:

— שטויות שכטות אלו!

הוא לא היה מוצא דברים בפיו, וקולו היה, כמו שנדמה לו, אויבי מאד והוא הרגיזהו. פתאם גנח ומצא ונאחז בקש:

— הלא... הלא אַתְּ היא הנצבת בזה, מילי...

הוא ראה, כיצד נשכה זו את שפתה בשניה הלבנות והקטנות ואחר הסירה את כפיה וגלתה לו פנים צוחקים ושמחים. בתחלה התחיל לבו מהסס חושדות וקול קרא בתוכו: נואל אתה, אוריאל—אה, כמה אתה נואל, בחור. כלום ראית אותו תיש, כשהוא מנגח את צלו המרדפו? ופניו החוירו קצת. אבל מיד התחילה נפשו שָׂרוח לה רוחשת לאותה ריבה הצוחקת אזרות, והוא השתחוה ונשק לה נשיקה מתונה ואלמת בתלתליה המבהיקים והריחנים. זו חרדה. שאגה קלילה התמלטה מחזֵהָ, ובקפיצה אחת משֻנה התרוממה ונצבה בקצה המטה, ומשם התנפלה בנהימה כבושה והתפתלה בבשרו ונשארה תלויה וקופאה בצוארו ושפתיה הקודחות נכבשו בכמיה אוכלת בפניו.

אוריאל נישאר נצב נואל כגלם. בכפו, אותה שהיתה מופשלה ואוחזת את הריבה במתנה החם, היתה תחובה אותה פפירוסה, שהיה מקטר בנחת לפני זה, ופניו היו משתדלים ומשתחררים, ונשימתו היתה קצת כבושה, ושפתיו היו מתחננות:

— נו, רב... רב, מילי...

אבל זו לא השגיחה בכלום. היא נשארה תלויה ומתפתלת אצלו, כמו שהיתה, ופתח הבלוסה שלה נמצא פתאם פתוח לגמרי, ובשרה היה קודח ורחישה חרישית מהלכת בו, ויצוריה היו לוהטים והיו חרדים תחת ידיו. נפזרה אותה צמה רויה ושחורה והתלתלים התלוים כָּסו את גבה והיו מדגדגים לו בידיו ובפניו, וסניה של זו, ששלבו קצת אחורנית, היו חורים והיו זזים בקדחת חולנית, כאותם הפנים, המלאים מצוקות אוכלות שבנפש, של אלו הַמֻּכִּים בסנורים מלֵדה, ושפתיה היו נדות בלחש מחמת כלות הנפש:

— מאמא! מאמא!

אותה תפלה מהורה שבלחש כבשה משום־מה פתאם את נפשו של אוריאל ולבו שנכמש חרד והתחיל צובטו וצובטו המות. אהא! זוכר אתה, אוריאל מקמט, מה זה מהרת אלהים שבנפש? אה, כלום אין אתה זוכר, אוריאל, הלומות צחים כאראלים ומשאות־נפש מהורות והרדות שבילדות שאינה? והוא קפא ונשתתק פתאם, ופניו נתלו והיו מגמאים נוגות את אלו החורים והקשובים

היא נלאתה וכחותיה אתה אינם. שלא יהא הואג — הרי כרכרה זו תביאנה למחוז חפצה.

והיא אבדה באחת הכרכרות הרטֻבות והמבהיקות שמאֶצל.

אוריאל לא הרגיש בה בזו, שכבר נטתה מחלונה והיתה בתחלה משוטטת וידה נטויה, כידה זו הגשושנית של אותה סהרורית, ומחפשת איזה דבר מסביבה. וכשמצאה, לאחרונה, את מצנפתה, נְטַלַתה והתחילה מתקנת את הנֶזֶם שבה ואגב נשארה נצבת אצל המטה והתחילה פתאם מסתכלת בשום לב, כנראה, אל התמונה הגדולה של ה„חרשה הקדושה" שבקיר. הוא הצית לו פפירוסה חדשה בזנבה של זו שנגמרה, והיה שוב מביט אליה ומביט, ופתאם נדמה לו, שזו אינה אלא נצבת ומטפלת שם במטפחתה הלבנה ובפניה — ובנפשו הרד איזה דבר שלא ברצונו, וידו התחילה מורטת בקדחת בשפמו, ומצחו לבש קדרות. אבל פתאם רגז והתריס. אל כל רוחות השאול! מה לו ולדברים אלו שבהבאי? אליבא דידיה — תהא אותה תינוקת בוכה או שתהא מרקדת — מה לו ולה? הוא — אינו אחראי. הוא אינו אחראי — הוא נלאה, הוא נלאה, הוא נלאה... וחסל!

בתחלה כבש את נשימתו והתחיל שותק באיזו בונה תחלה: הוא אינו מרגיש בכלום. הרי הוא יושב לו בפנת הספה, כשם שהיה יושב פה מתחלה— וחסל. אבל משהתחיל מכיר פתאם בקפאונה המשֻנה של זו, שהיתה משתדלת, כנראה, לכבש את קלקלתה בתוכה, חלפה איזו המיה סואנת את רקותיו ואבדה, ולבו רקד ונשאר נח, ושפתיו פלטו ברוח קרה:

— חושש אני, שאת בוכה שם, מילי — אה? הריני הושש...

ומיד חרד וקם. אח — השד משהת!

אבל אותה אנקה טרופה וחדה שבבכיה כבושה, זו שפרצה פתאם והחרידה את הדממה בכדי דַּפורו, אבדה כבר ואותה ריבה היו כתפיה שחרדו ומתנה הרכרך שוב קפואים ואלמים כמו שהיו; אלא שהיו פניה כבושות בשתי כפיה החורות והללו היו כמחֻברות אליהן, וידו של אוריאל, שהיה נצב אצלה וכפו האחת היתה מֻנחת לה בכתפה הקודחת, שוטטה נואלות ומַפסה שם לשוא, והוא פטפט וסחט תחנונים:

— נו... נו, מִילִי... לזה לא פִּללתי... באמונה, לא פללתי, מילי... הלא... הלא...

שוב אל חדרו ונכנס לתוכו, מְצאהו כשהוא ריק, ודלתו היתה פתוחה, וכתמי חמה רבצו באוירו, ובהם קפאה נדיפה קלילה ורחוקה, שהיתה מזכירה לו את תלתליה הריחנים והרכים של מילי.

ובפְנות אותו יום, כשחזר אותו בחור, שבא אתמול את אוריאל, והביא אתו רחישת אֵלה גרויה והבילות אחדות קטנות, שהיו דומות לאלו שנוטלים באפותיקה, מְצאהו לו לזה, כשהוא מוטל במטה, והתריסים שבחדרו היו מוגפים, וקפת בגדיו היתה מֻנחת בכסא שלמראשותיו. בהדרים הסמוכים היתה דממה ורחשו דמדומים נֶהים, ובלבנונית האפֵלה שבמטה היתה מפרק לפרק מהבהבת והיתה מאדימה אִשה של פפירוסה. זה נכנס בסופה שבאותה רחישה והטיל את החבילות שבידו לפֵנה אחת, ואת מצנפתו שהֻלשה מראשו לפֵנה אחרת, ואת גופו, שהיה, כנראה, מכביד וצולל, הטיל אל אותה פנה, שהאפילה בסופה, ונשתתק. חזרה הדממה והיתה אותה המיה נוגה ואינה פוסקת שבדמדומים ובחצר הלבו וחלבו פרה. אותו בחור היה שותק והיה נושם אֵרכות וכבדות, ואוריאל נָחש באותה אפלולית הומה את פניו ובדמיונו ראה את כנפי נחיריו הזזות. כשנלאה, בא בסדרנו והסב את פניו אל הקיר אגב שאֵלה צרודה במשהו:

— תלינה אצלי הלילה?

אבל זה שתק. ברחוב, כנראה, היתה חפושית אחת הומה והומה ונפלה בחבישה ונשתתקה. בחצר נקשה הפרה קשות בפרסתה ואותה ריבה מדֻבללה קראה בתלונה נִחרה:

— סְטוֹץ!

ושוב התחיל חָלב זורב וזורב. מפרק לפרק היה אותו בחור גונח כבושות והסופה שמתחתיו היתה נוהמת. נפר היה, שזה אינו מוצא לו מקום באותה פנה. חה־חה. הֶוה: תְּפָסֵהו לו לזה בהמֶשׁ! אה? אבל, לאחרונה, נשתתק גם זה ונשימתו חדלה.

וכשנדמה לו לאוריאל, שהוא כבר התחיל נרדם, קם פתאם אותו בחור מפנתו שאבד בה, והתחיל מפשפש שם בפֵנה שלנכח, ומחזהו התחילה רוקדת ומתמלטת אותה שלשלת דקה שבנקמה, שהיה רגיל בה מימים ימימה, ומיד אחריה בא בלהישה גרויה, כאילו אינו מדבר אלא לנפשו, אותו בְטוי רוסי כפול שמונה, והוא ירק בקול רם. אוריאל, שכבר שכח בסתרי סדינו המאפיל את מציאותו של זה אצלו, הוציא את ראשו ופלט שלא בכונה:

כְּמֵהוֹת של זו, ופתאם נפלו ונשארו יורדים. אח, מילי—תפלת שוא הוא זו, מילי! אותה אמא רחוקה היא, תינוקת, ואַתְּ אוהבת אדם זר, אדם שתוכו קָרח ורמה — אדם זר ומוזר לבריות ואלהים רחוקים ממנו...

אבל הנה הבריק לו גְּאוּת צוארה המגֻלה והשטוח והיה מאפיל קצת מבינות לקצות שדיה הצחים והמלאים ואיזה רטט משֻנה אחז את יצוריו. כשהיתה שפתו התחתונה נשוכה ומחוירה מתחת לשִׁנים ומצחו משורג במשהו ומתקמט קדורנית, נְטלה בשתי ידיו וסר אתה, כשהוא מתנודד במקצת מחמת שְׂבֵרות, מאצל המטה והשתחוה והניחה בזהירות יתירה באותה סופה רכה, שישב בה, והתחיל משתדל ומשחרר את ראשו מידיה הכבושות בצוארו. וכשנגש לאחר זה ונצב אצל הקומודה שליד הדלת, היו שוב פניו חוֹרים מאד, ושפתו התחתונה היתה חרֵדה במשהו, ואנדרטה אחת קטנה ויפה, שנזדמנה לו שם, השאירה בידו את כנפה הצחה האחת. אבל בקרוב גנח צרודות, והחליק בכפר את מצחו כלפי קדקדו, ושלח את ידו אל פתקת היום של הלוח שבקיר, וטָרפה, נָפְכה, והתחיל קורא בה בשום־לב פרק: „כיצד מכינים לביבות מביצים גרידא?"

בקרוב יצאה אותה תורה מאפו; אבל כשנפנה, ראה בה בזו, שהיא שוכבת חוֹרה, כמו שהניחה, ופניה קפואים ומְפִים בסנוֵרים, וצוארה הצח פתוח, כמו שהיה. בתחלה נדמה לו, שהיא היתה מביטה אליו, והוא פקפק ונגש אליה והשתחוה קצת כלפי פניה; אבל היא לא השגיחה בכלום. נָסה והתחיל דובר אליה ונְטלה בכפה החמה והמסורה — וזו נשארה קופאת. התחילו פניו דואגים במשהו חֻורות ומצֻלות, והוא שוטט שוב אל הקומודה, ונגש אל המטה, והתלבט ונתקל בפִּנה אחרת, ויצא ובא אל האולם הגדול והריק והשתטח באחד הַקַּנְפֵּי הקשים. שם היתה דממה שבשלוה נושנה, והאולם היה מכֻבד, והלבינו המפות הגדולות שבשלחנות, ואותה פרכת שבפִּנה, שתַּחרותיה היו מוזהבות, היתה אפילו נודפת קצת באיזה אימפרֶסיב מאֻבק שבקטיגוריה ובחלב של נרות והיתה מזכירה במקצת את אותם הלֵקאים החשובים שבמְבואות ההוֹסְפִּילים ושבתחנות הגדולות; אבל אוריאל היה שוכב והיה כובש קצת את רוחו לכתחלה. לאו — לאו. זו כבר אינה איזו מילי ואינה איזה אידיאל יפה שבחֵרות הרוח או איזה לֵיסי פִּיר נואל ובדומה לשטויות הללו; לאו — זו שלוה היא, חביבי. אותה שלוה יחידה ואפשרית שבנפש. מילא — בכדי תהא מפטפט הבל. שתק.

אבל בקרוב קם אוריאל אגב גניחה רצוצה והצית לו פסיטוסה. וכשחזר

מאפילה, כשאיזה ספר צנח מידו ונפל אל הרצפה. וכשהיה כובש אותו ראש היטב ומסתירו בכפר ובכתפיו, סָמֵי:

— הה! הוֹמירום אחד, למשל — זה בלבד יכנים רבבות מאתנו אל תחת כנפי השכינה. רבבות! הה־חה! אנחנו, ישראל רחמנים, אנחנו — כַּנָּתו, אלו היושבים ולוגמים קהוה רותחת, ומגלגלים בלחמנית אחת ובשניה, ומזדרזים איש אל השוק שלו, ואיש אל הקונטורה שלו, ואיש אל אשר ישאנו ה"רוח" שלו, ואגב מריחת חמאה בגלוסקה, הרי אנו מסיחים באנשים ובספרים ובשפחות שֶׁפַּתְינו ובמטרוניתות שסרחו אתנו ובשה פזורה ישראל ובדברים שבאמנות — הה־חה, אנחנו, ישראל רחמנים, חַיבים לסלוח לו את ריחה של אותה המליצה, שבא אולי אל אפֵּנו המפֻנק מאותם טירופי הרהורים, שהיה לו הכבוד לנַלותם לנו. חַי־חַי. הללו — צריכים אנחנו לזכר — דברים התלוים בשֹרש הנשמה הם. הוא אומר: בשרש הנשמה — לא יותר. יש במחילה, מבטא שכזה: שרש הנשמה. חַי־חַי... בטובתנו־זאת אחת. ותו־ותו אינני צריכים לתלות בו בוקי סריקי, אם הרהוריו אלה, שהוא נוטל אותם תחת כנפיו הסוכבות, לא יש בהם כדי להרימו מִמַּשה זו, שכבר התחילה פולטתו אַנְתָּך נאו... חַי־חַי... לאו. בטובתנו, אנחנו, ישראל רחמנים. סְפר לנו לוּרֶך אחד משום הוּרציוס, כמדֻמה, שאפילו אותו הוֹמירום גופו היה, לפרקים, להוט אחרי הַשָּׁנה — הוֹמירום; נו והוא — ולהבדיל, הוא איננו אפילו מאלו שאינם ישרים שבמגדלי חזירים. חי־חי... אַח — לאו. להַותו הגדולה — לאו. באמת־לאו. הנה... הנה נסה ופטפט בתחלה בקול ממה שמצא באפֵּלה כתוב באותו ספר שמוטל אצלו ברצפה — פטפט, כאמור, בקול ובאותה נגינת השלוה, הראויה לדבר:

הַגִּיחָה וְיָצְאָה מֵאֹפֶל הָרַבָּה וּוְרִדַּת קַרְנַיִם — זוּ אֵיאוֹם.
הַתְרוֹמֵם וַיָּקָם גַּם הוּא — זֶה אֵיוֹמְיוֹם הַיָּשָׁר בְּמַנְהִלֵי חֲזִירִים...

אבל אותו ספר יפה וכשר, שבתחלה מְצאו בהושטת יד אחת, זו הנאה — אם בקיאים אנו בדבר — מתחת אותה חרדה קודחת שבמנוסת הנפש לדבר אחר, אותו ספר כשר, הוא אומר, נשמט, לחרפתו הגדולה, מידו, משהתחיל קורא בו באותה אפלה, והוא הרהר מה שהרהר והתכנס בראשו אל תחת אותה שמיכה קלה; אבל הלא חזר מיד והשתחרר הימנה, כשהוא נוהם ונושם בכבדות, כדג גוסס זה, שיאורו פָּלָטו אל החול הצורב שבַּהֲרבה,

— מה יש?

הלה מצא בינתים את מצנפתו באפלה ונטל את הבילותיו והתחיל קרב כבדות במקצת אל הדלת.

— מה יש? — חזר ושאל באיזו נהימה שברוגזה.

ולאחר דומיה קטנה, כשכבר היתה ידו אוחזת בכפת הדלת, הפנה קצת את חצי פניו כלפי אוריאל, וקולו היה כבוש והיה חרד במקצת, שלא כדרכו:

— צורה של חזק יש, אני אומר. מה יש! זה יש — שבשומים אנו משולים. חה! שיהא אדם שלשים שנה רצופות מפקיר את... את גופו ואת לבו לכל אותם הדברים — כיצד אתם אומרים להם? ה„קטנים" וה„גדולים", וה„יפים" וש„אינם יפים", וה„טובים" וה„פחותים" וכל כיוצא בהם — חה! אני אומר: שיהא... שיהא אדם מתלהב וחדל מהתלהב ומקוה ומתיאש ושמח ובוכה... השד משחת! שיהא אפילו רק מטפס בקירות מחמת בטלה ורוחש שלשים שנה רצופות גדופים שאינם יפים בלבד — בשביל... חה! בשביל שצלוחית אחת של... מי־רגלים, לחרפת אמה ולרַוָאונה נצח נצחים, תבוא ותהא פוסקת לו בבקר אחד את גזר דינו? אח-נו! הרי הדבר דומה, כאילו אני קורא מאיזה ספר — לאו? בא, רוצה אתה להביאני אל הווקזל?

אוריאל צחק מנחיריו קשות ופהק:

— למה גמרת, אה? ואני זה רק התחלתי נרדם!

הוא פהק שוב והלה סגר אחריו את הדלת.

VI

באותו בקר התחיל אוריאל בהרהוריו, כשרוחו שלוה, לכאורה, למדי:

— חיינו! — התחיל — חיינו, צדיק היה אותו דוקטור מויטבסק בנגהות קרחתו הפקחית ובמאמריו ההוצבים אש. צדיק הוא וצדיקות כל בנות ישראל שלא בגרו וגם אלו שבגרו. יש — הרהר — דברים יפים בחיים ובשירה ובכל פנה שאתה פונה; וכדאי, בפרוש — כדאי לו לאדם, שיהיה חי ויהיה, נוספות לזה, צפוי אלי טופו השחור ואפילו אם כשביל הללו בלבד. חיינו!

ככה הרהר בשלוה, לכאורה, והכניס את ראשו אל תחת אותה שטיבה

— כלום לא פסק, אוריאל – לא־כלום; ושוטה אתה, אם יש אשר אתה חולם, שאיזה דבר יפסוק באחד הימים...

— חי־חי. בטובתו. יכתב נא הלאה. יכתב: ואותו ארג אפור התחיל. נצב כמו חי יום אחד אלם, שהיה אתמול, או שהיה שלשום, או שהיה לפני שנה, יום אחד אלם ומדכא ונופל תחת משאוי דורות. ונזכר יום אחר שכמותו, שהיה לפניו, או שהיה לאחריו, ואתו יהודי אחד צחוב, שהוביל בחבל שבקרניו שור לטבח, והלה היה מושכו אל החרולים שבצדי הדרכים. והללו נטשטשו ונתחלפו ביום אחר לגמרי, שהיה גם הוא, או שלא היה כלל, ואתו דומיה גלאה וחמה צהבה וילד אחד מדלדל וחלש, שהיה בורח מפני טי ומילל מרה והתיכת פתו המצמצמה בידו והלב היה כואב וכואב. אותו ארג אפור התחיל. ושוב התחילו במלים התחומים, ובחזה נאחזה אותה הרגשה אזרחית, שהיתה בימים מקדם מטילה חרדה נואשה בנפש, זו גופה, שברבות הימים נדושה ונתגלגלה באותה רחישה שאינה נוחה, המהלכת ואינה פוסקת ברגות, משל בא אותו רגלי צרוד, המנסר בלילות בשדמות, ואוה לו שם מקום לשבת. חי־חי. אולי הדבר קצת תמוה. אפשר, שהדב־ קצת תמוה. אבל, במטותא, חי־חי. יכתב נא ככה. וסים ימים בזה־ל: בקרוב היה כבר הכל כשורה. חי־חי. בקדקד, שהתחיל נהרם ואינו נהרם, רקד לפרקים איזה דבר מיתר במקום מוח. הנשימה התחילה צורבת קצת והיתה נפסקת לפרקים. החזה היה צר והיה כואב מפ־ק לפרק מטמטמות – ומשול, כאילו היה אחוז בחבלי חלום שאינו מגיד טובות, התחיל מכביד ומכביד שחורות...

אוריאל התחיל בהרהוריו אלה, כשרוחו היתה, לכאורה, שלוה למדי; אבל פתאם נדמה לו זרות, שנדיפתו הצחיחה של אותו גולל שסתמוהו באה אל אפו, והלב נסתם וחרד לנשימה. וכשהרגיש בקרוב בראשו, שזה התכנס שוב אל תחת אותה שמיכה מאפילה, נקוט בתחלה בפניו; אבל מיד חזר וזכל בלבו באיזו נקמה שבגרוי את אותה הרגשה נואלה שבילדות או שבמוסר של חנונים – אלא שפתאם יצאוהו כחותיו, ומחשבותיו חדלו, ונדמה לו משום־מה, שהוא מרגיש בהוש, שנפשו זקנה והיא מלאה השאת. נדמה לו פתאם, שהוא מרגיש ממש בחוש, שנפשו זו נחנקת והיא נמקה באותו שקר תפל, שאפפה מסביב וחנקה בחלודתו כל הימים, וזו התחילה מתבוססת במסתרים והיתה מתלבטת, כיונה שחושה ז, והיא פרפרה ושאגה כבושות ממצולות

ולבתותיו, כמדמה, הסמיקו בבת־אחת. חי־חי. במחילה מכבודנו – כלום הקדיח שוב את תבשילו באיזו מליצה? חי־חי, אפשר. אפשר. מאד אפשר. אבל בטובתנו. בטובתנו, ישראל סלחנים. הוא לא ירבה להגיד. הוא אומר – זה שהוא אומר: אותו מאתנו, שיהא כותב באחד הימים את ספורו של אותו בחור – חי־חי, הרי הוא רואה אותו בינינו: הוא יושב בפנה וכוסו מצטננת. שפמו כבר צומח ויש לו קצת נטיה לפילוסופיה שבשירה, חי־חי – במטותא, יכתב נא ככה, יכתב נא ממש ככה. ככה יתחיל: ברחוב היה אז בקר. ברחוב היה אז בקר רוגש מאורות ומזהיר מצלילים, ולבלב אביב צוהל ופזרה, אותו אביב גופו, שהיה מלבלב שנה בשנה בימי אותו הומירוס הגדול, שהאלים פיסוהו ובנות האלהים רבצו לרגליו, והיה מלבלב גם אחריו, בימי אותו שה האלהים, שאמר לפיס את האלים והחריד גם את בנות האלהים, והוא גופו ודאי שיהיה מלבלב ככה באותם הימים, הפראים והריקים מאל ומאדם גם יחד. חי־חי. זה – משום אותה נטיה לפילוסופיה שיש לו. זה – לכבודו, חי־חי. והלאה – הלאה יכתב נא: פטפטו זרזירים – אצל הגנה, כנראה. רדפו אחרי חסילי האביב. האזנים הלמו צריחות כבושות וקודחות: חדר האוכלים שמאצל היתה דלתו תמיד פתוחה אל החצר ובקרוב מקום היה פרדס מלבלב. אותה אפלה גופה, שהיתה בהדר, מחמת התריסים שהיו מונפים, גם זו היתה קודחת והיתה מנחשת חרדות את האורות שמסביב. אלא – חי־חי. אלא שרצי הזהב הבודדים, אלו שרביטי החסד, כביכול, שחדרו פנימה בסדקים ובכתמי הזפת השקופים שבתריסים, הללו – יכתב נא – התחילו שוב טוים אותו ארג של יום־יום; ומפים בסנורים, היו הללו מגששים והיו קרבים והיו מכבידים ומכבידים את הלב נ ו ש נ ו ת – חי־חי... הנביאים הללו, המנבאים, כביכול, לאורה ולחסד אלהים. את, אותה אורה, ישראל רחמנים – וחסד אלהים זה! בטובתו – יכתב נא הלאה. יכתב: פסוק זה שלהם גופו – של אותם הנביאים, כונתו – אותו פסוק גופו היה אפילו קצר והיה קלוש למדי וצפונות לא גלה כלל; אבל גוסחתו זו ה ש ג ו ר ה, שהנפש כבר סולדת בה, זו היתה קשה מחמת פגול. אח, זו היתה, כאירשת פניהם של צדיקים גמורים, והיתה גוזרת את הלב, והיתה מדכאה אותו, כנשיבה קודרת זו, החולפת לה ביום זהב אחד נוגה ומנבאה פתאם קופאות לסתו שיבוא:

הם נוהרים אחריו, וראשיהם הנופלים גלוים, וזמרתם החרישית נִשָּׂאת, והיא שוקקה, והיא מצמיחה אבנים והולות – חציר ירקרק ומבהיק, ופרחים מתַמרים ושחים, ואילנות שבהזיה גדולים וסבוכים ונושאים פֶּרי? חה־חה... אוריאל! באחת – אוריאל! אותו גלם־אלהים המשוטט כל ימיו לבטלה -- אוריאל!

– אַח – נו! אפשר, כדאי לקום, אַה? הוא היה אומר, שכדאי לקום – ואותו בחור מה ראה פתאם לטַפל באיזו שטויות שבסגופי הנפש, כנראה? פו, השד משחת! חה־חה... בפֶרוש – סגופים שבנפש... חה־חה– סגופים שבנפש...

ואוריאל הציל לו בתחלה ספירוסה באותה הרחבה שבעלית הנפש, הראויה אליבא דאמת, כל־כמה שהוא יכול לזכר, לאדם, הנמצא במצב כזה שלו: בבית היתה דמטה שבמנוחה גמורה ובאחד החדרים שאינם רחוקים קשקשה מטלטלת בשלוה נחרת קצת. בחדר האוכלים שמאצל רתח והפה לו, כנראה, בזמרה דקה סמוֹנר, ובתנור שבחדר המבשלות הקרוב היתה המדורה מנפצת מפרק לפרק בקול. אותו בחור שוטה – כלום אינו בבית המולדת, אַה? וכלום מנוחה זו אינה נכונה לו? חה־חה. והוא התפרקד באותה הרחבה גופה במטה, כשרגליו מורדות ושתי ידיו מתחת לראשו.

בקרוב התחילה איזו טרדה חדשה, שאינה מוצאה לה מנוחה, מהלכת ורוגשת בחדרים הסמוכים, ואוריאל נחש פתאם את לִינָה – את אחותו לינה, שפאה, כנראה. חה־חה – הצפרות ההוטיות הללו... הרדה ומלאה את לינה ונשיבתה אותה מנוחה שאננה שבבית. הנה נקשה בהמולה דלת בחדר אחד רחוק וכסא טלטל וסרט בפנה אחרת. פה רצדו רפות רגלים ושם נשארה תלויה שלשלת רויה שבנגינה קלה. אצל החצר צלצל צחוק קצר ונאלם ובחדר שמאצל התחיל תרים חורק בתלונת ברזל ואוריאל הקשיב קול רוח והרגיש את נשיבת צל הבקר שרגשה בו:

– פגול שכזה! סוגרים הם תמיד חלונות ודלתים – משל לסטים נצבים שם ומלסטמים את הבריות ברחוב! ראית? סגרו!

ובריח נפל והתחיל שואג בתלונה שאינה נכבשת.

ופתאם והנה דסיקה מהירה באותה זגוגית וקריאה חטופה:

– שרה!

ושוב ריצה מרצדת רכות ורשרוש מתרחק של שטלה מתפתלת –

אפלות. אה, חטאת, חטאת אחת תפלה ומגנה היו כל אותן השנים הרבות, שנגחו יום אחר יום וירח אחר ירח, וחטאת, חטאת תפלה ומגנה היא כל נשימה ונשימה, שאדם חי חוזר ונושם... חה־חה. השד משחת! לאו — בזה יש כבר קצת יותר מכפי מליצה, אוריאל. באמונה — קצת יותר מדאי, חה־חה. מה אתה צוהל — לאו... מה אתה...

והוא הרגיש פתאם בראשו ובלוח שבחזהו, שהללו התחילו מרטיבים קרות, והלב התחיל מתלבט שלא ברצונו, ככפיר אריות זה, המתלבט בכלוב בקצפו, ואותה רחישה שברקות פרצה גבולים והיתה לאפלה אחת רותחת וסואנת, אותה גופה, שכשהיא מנסרת ונופלת, הרי היא גורפת אתה יחד את כל ההוֶה. וכשהרגיש, לאחרונה, שרוח לו קצת, נמצא יושב בקצה המטה, כשלסתותיו מסמיקות והוא נושם ודולה אויר בכפו ובשפתיו ובחזהו הנוהם גם־יחד, ורגליו היחפות היו מתפתלות בשולי סדינו, שנשמט פתאם אל הרצפה, והיו מחפשות בקדחת את הסנדלים, כנראה... אה? חה־חה. לאו — מה אפשר לו לגלם שכמותו, אה? לאו — הרי זה נפלא, באמונה. ברבים הרי זה דורש, חה־חה! מוסר הוא מגיד! ופתאם הרי הוא נושא קינה לנפש מצֻינה — חה־חה... אה? חה־חה... תאמר, אותה מלחמת מצוה היא לו זו, אה? אותה המלחמה הגדולה לאלהים ולדברו, שבחור אחד נודד, בחור חביב אפילו למדי, אלא שהיה נוגה במקצת, נלחם בה באחד הימים יחידי כלפי אותם הרבים, שלא היו אולי חביבים יותר מדאי, אבל תחת זאת היו צוהלים והיו רצים והיו נחפזים והיו דוחפים איש את חברו באותם הרחובות השואנים שבאחד מפרקי הים הגדולים? חה־חה, בחור אחד תורֵ וגלמוד וקול אלהים קורא בלבבו — כלפי אותם הרבים, הרצים והלהוטים והמְפַכים בכנֵרים, היוצאים ידי חובתם כלפי אלהים גדולים רק בזה, שְנִטלוהו וגתנוהו בבתיהם בכלובים אשר לצפרים ובמסגרות אשר לתמונות ובארונות אשר לספרים, חה־חה, ולבר מזה — אח, לָבר מזה הרי הם בריאים, חַשֻיות הנדחות האלו, והם סמוקים, בחמאותיהם הגדולות, והם הולכים וכובשים את החיים, אותם האמללים, הרובצים בבצה והמְפַכים בסנורים, שְדֵבר אדני רחק מהם ולדבר אדני הם אינם צמאים, חה־חה. או שמא אותם האוכלוסים המרֻבים הם לו, אשר מַחֲנותיהם מכסים את פני המדבר הלוהט, אותם, אשר דברו כפטיש נפל כאש בלבותיהם וידו הכבירה אֲחזתם בציצת ראשם וטלטלה אותם אל שממות החולות הללו, והנה

דיצה זו ואותו חפוש שחפשתי .. ובאמת ... אבל , רואה את ? אני ... אני מאמינה באוריאל , שרה - לאו . את מפקפקת ... רואה את ? אני אומרת : יש בני־אדם ויש בני־אדם ... התביני לי ? כלומר - נו , וגדיה מתוזזת שכמותי יש לה כל־כך הרבה , שרה , כל־כך הרבה במה שתהא מספרת ודורשת ושואלת וחוקרת ... מבינה את ? אני אומרת : ריבות שכמותנו ... ואני פה גלמודה , שרה . כלומר - אליבא דאמת , הרי אני פה - גלמודה ... לאו . הרי את מטילה ספק בדבר ? אח , יש , שרה המשבחת שלי , שאדם מרגיש , ש ה ש מ י ם נופלים לראשו ... אבסולימאני , חה־חה ... טלי - בורד זה , כמדמני , רצית ?

אותו פטפוט נואל שבילדות לא מהר לבוא אל קצו ; אבל אוריאל רחש פתאם גרויות וקרא בקול לשד משחת שיבוא ויותר לא היה רוצה להקשיבו . חה . הגדיות הללו - אל מלא רחמים , תינוקת זו , למשל , שחלבה לא נסתפג . אבל הללו הוסיפו ופטפטו מתחת לחלונות והיו צוהלות , ואיזו צפרים טפלו במסלה שאצל והיו מהגות , יאור אל גנה והתחיל מזמר רצוצות .

בָּחוּר חָוָר וָרָם ...

חה ! שמא אינו בקי באותו דבר ? חה־חה . היטב הוא בקי באותו דבר . השד משחת , כמה הללו מפטפטות ... אבל מה לו ולזה ? כלום יש לו איזו שיכות לאותו פטפוט שבתינוקות ? חה ! הוא - בבית המולדת . לאחרונה , הרי הוא בבית המולדת החביבה . אתמול בא . ממרחקים בא - והיום קם והבקר אור והוא שר . הוא מתפרקד במטתו ששב אליה והוא שר מחמת אותה קלילות חפשיה ושובבה שבנפש השוקקה ... חה־חה !

בָּחוּר חָוָר וָרָם קָם בְּבֹכְרֵי יָם
קָם וּטְרַה־לַה־לַה־לַה ... קָם וּטְרוּ־לַה־לַה־לַה ...

חה ! היטב הוא בקי באותו דבר . הרי הוא רואה , חה־חה : הנה , הנה היא , אותה תוגה חורורה וקשובה , חולנית קשובה , תוגה רוחשת ? שבנפש טהורה ונאצלה , שכונתה צריכה שתהיה , כביכול : אמונה ושאיפה כבירה לאמונה ומסירות נפש גמורה בשביל אמונה וקדשה וטהרת־הנפש של אמונה - חה־חה ... בדברים יותר ברורים : הריני , בחור - והושענא ! חה־חה . הריני פה בְּלִי , כמו שֶׁיֵּשׁנִי , ואתה - אתה בחור , חה־חה ! אתה טול והכינה ממני ואפילו אספלנית בשביל מכה טריה ... פו !

- אח , לאו . הוא תינוק נחמד . לאו , שרה . הוא סובל כל־כך הרבה ...

דמתה. והמדורה שבתנור מנפצת ומרתו הדקה של הסמוור הרותה נוסטת.

אוריאל נשאר מוטל כבתחלה. אותו קול מפיה. שבא פתאם ואבד פתאם ורשומו נשאר בדמתה זו שהזרה, היה קול שבאשה טהור וחזק והוא הזכיר לו בהרבה את זה של אותה ריבה גופה כשהיא ילדה; אלא שזה היה הרבה יותר קשיש והרבה יותר ספוג מהלז, והיה ממש אותו קול גופו, שבא לאזניו לפני ימים מאחורי המרצפה שבחרש־מצל אל אותה מרכבה, שהיה יושב בה. ובתחלה היה אפילו שמח בה וקם והתחיל לובש; אבל בקרוב היה כבר חושב אגב איזו כמיה מצרה שבנפש באותה מסלה שטוחה ומתפתלת, שבצדה של אותה כבר פתוחה שמאחורי הבית, ובאופקה הגדול, והוא חזר והתפרקד למחצה. לאו. הפגישות הללו – לאו. אי אתה מוצא דבר יותר קשה לאדם שכמותו מהפגישות הללו. וביותר – אמת, אמת! – וביותר, כשאותה תינוקת השודה אצלו קצת. אח, ככה. אותה תינוקת השודה אצלו במקצת...

אוריאל היה מוטל ולא היה מרגיש בתריסים שבחדרו, שהללו נפתחים ונפתחים חרש ולאט לאט; ולא הרגיש בזה, אלא משנמלא החדר זהב, והטפיטים התחילו צוחקים, ואותם הקולות הכבושים, שהיו בתחלה הומים והומים בגנה, התחילו מצלצלים באזניו צלולים וצוהלים למדי. אז גנח פתאם וקם והוריד את הוילונות שאצלו והתחיל כוסס מהמת גֵּרוי שבאיזו מבוכה את זנב הפפירוסה שבידו. בתחלה בא לאזניו צחוק רוה ויוצא מהחזה של אותה שרה, כנראה, כשלינה היתה נוהמת והיתה משוררת נמוכות מחמת איזו קלות אורה שבלב, לפי הנראה. אבל מיד אחר־זה פסקה גם זו והתחילה צוהלת רָנָיות:

– חה־חה. לאו! כמה אני שמחה – כמה אני שמחה! הרי את מלגלגת... אבל כלום מבינה את, גדיה מטשטשה שלי, כמה אני שמחה? חה־חה. אותה מחשבה בלבד, שֶׁ... שאוריאל... את, לאו – הרי את גדיה, גדיתי! חה־חה... סלחי לי, שרה; אבל אני כל־כך שמחה...

ושוב צלצל אותו צחוק שבחזה של האחרת והוא בא אל אזני אוריאל יחד את פטפוטה הצוהל של איזו צפור שמאצל. וכשהציח לו פפירוסה חדשה, אגב הליכה קדורנית שבמצח, הקשיב שוב את קולה של אחותו, חה כבר היה יותר ספוג מבתחלה והיה פוזו מחמת התרגשות קלילה שבאיזו אמונת־נפש נוגה קצת:

– רואה את, שרה המשבחת שלי... הרי את תוהה ומלגלגת אפילו:

זהחליק לה בחבה נוגה וחרדה קצת במצחה ובתלתלי הזהב המקרזלים שבפרחתה, ואגב הבטה תכופה כלפי אותה אלונטית מרקמה, שהיתה תלויה לנכח, שאלה נחפזות:

— את כבר שתית תה, לינקה?

זו הביטה אליו בתחלה ארכות והיתה, כנראה, תוהה במקצת; ופתאם מלטלה במשהו את ראשה, כאדם המטריד זבוב מסביבו, וקראה ברוח תמים:

— תה יש, אם אתה רוצה לקום. אבל...

היא שתקה קצת, אגב אותה הבטה אליו, וסננה שוב:

— תה יש...

ופתאם:

— חה־חה. רואה אתה, אוריאל — אני יש לי טי"ת קבים גדושים, חה־חה...

אבל משהרגישה באותה הליכה קדורנית, שהתחילה שוב זה במצחו, קפאו דבריה שוב, ושוב הביטה אליו אותה הבטה ארכה ושותקת שבתהיה, ופניה היו זזים במקצת. פתאם נחנה אליו קצת ושאלה אותו רכות ונוגות; והיה הדבר דומה, כאילו אינה אלא ממשיכה אותה שתיקה תוהה שלה:

— לאו. אתה אומר להקניטני, אוריאל?

אוריאל נכלם קצת בתחלה. אבל פתאם נתלו פניו באלו שלה והוא התחיל מביט אליה רצופות. אפשר אותו דבר, שאילולא שהיתה זו אחותו... באמונה — ודאי... אותו דבר ודאי הוא, שאילולא שהיתה זו אחותו, היתה גם זו בו באותו דבור שואלת אותו באותו הם שבלב, אם יש לו אם. לאו. האמנם? והוא היה מביט אליה ושפתיו פלטו מתונות ושלא בבונה:

— לאו... לאו, לינקה.

הוא אמנם נתפס מיד. אבל זו כבר חזרו פניה ונשמו באותה שלוה תמימה שבאמונת הנפש והיא התחילה בסגנונה הקודם:

— אני הייתי בטוחה בזה. רואה אתה, אוריאל? הרבה יותר מדאי הייתי מחכה שתבוא...

אוריאל התחיל צוחק בקול ופלט:

— חה! שה אלהים זו!

ופתאם קרא קשות במקצת, כשהוא משתדל להשתחרר הימנה שוב:

— השד משחת — חה־חה...

קָם וְטָרַה־לַה־לַה־לַה... קָם וְטָרוּ־לַה־לַה־לַה...
קָם וְהִפְשִׁיל בְּנָאָקָה בַּבִּירָה שַׁרְוָלָיו:
מְלֵאָה חַטָּאת וְנִהְי...

מלאה חטאת ונהי... חה־חה. אותו קול נואל שבפרחח, זה שדלק אז אחרי הרכבת השואנת, כששרה גלזר הזהירה בה בזו מֵחללו של אותו אשנב, שתשוב דוקא מחר. חה־חה. אם אותו גלם שבמצנפת — אם זה, הוא אומר, אינו יושב אצל אותה ריבה בלילות של נביחת כל הכלבים ושל יללת כל החתולים, ואם אינו שותק, ואם אינו מביט כשוטה אל מצח־השיש שלה, הצח והקר, כל־כמה שאוריאל זוכר, ואם אינו חושב ביסורים אוכלים שבנפש, הנואשת מחמת מצוקות: אח, מצח־שיש זה הוא צח והוא קר — אל מלא רחמים! חה־חה... פו, מה ראה פתאם לשטויות שכמות אלו? אבל, השד משחת! כלום אותו פטפוט לא יחדל ממנו נצח? חה־חה...

קָם וְהִפְשִׁיל בְּנָאָקָה בַּבִּירָה שַׁרְוָלָיו:
מְלֵאָה חַטָּאת וְנִהְי הָאֲדָמָה הַהִיא —
קוֹנֵם, זו תְּקַבֵּל שְׁבַר...
צַר לַמְשׁוֹרֵר לִי, צַר —
צַר וְטָרַה־לַה־לַה־לַה... צַר וְטָרוּ־לַה־לַה־לַה...
זֶה יְקַדֵּם תַּבְשִׁילוֹ שֶׁקִּבֵּל וּפוֹלְיוֹ...

ובקרוב, כשהיתה אצלו שואנת ומטפלת אותה ריבה לבנה וישרה, שצמת זהב גדולה היתה תלויה והיתה מתלבטת לה מאחוריה, ובת־צחוק אורה, כנגוהות הבקר הללו, היתה מרקדת ומאירה את פניה הזוהם, היה אוריאל מוטל בתחלה, כקורה זו, והיה משתדל להביט ישר בפניה, והיה צוחק לה מפרק לפרק חורות ומשיב לה קצרות וגונח בחשאי. אבל מְשֻׁתָּקנה זו את ישיבתה אצלו במטה וגחנה אליו ושלבה באמונה את שתי ידיה בחזהו והוא הכיר בפניה הזוהם, שהללו התחילו פתאם רוחשים קצת נוגות וקצת אורות והרבה מאותה רחישה שואפת שבנפש, נטרד במשהו ומצחו החורור התחיל מתקמט קדורנית. ובטרם הספיקה זו ופתחה את פיה, מהר וגנח; וזו חרדה והרימה קצת את ידיה השלובות מחזהו ופניה נתלו מהכים ושואלים. אז הוציא זה את ידו מתחת לאותה שמיכה, שהספיק ומשכה לכתפיו, מְשֻׁזו נבנסה,

— אתי שתהיי מדברת כאחד האדם — או שתניחיני כלל!

אותו דבר היה נואל והיה מיתר לגמרי. חה. היה נואל והיה מיתר לגמרי. אפשר לו למוחו שנלקה של אותו אשלים שיהא תופס את זה? אותו דבר היה דבר שבשטות והיה נואל והיה מיתר לגמרי, משום... אמת, השר משהת! משום שאיש אינו אשם בזה, שֶׁקִּבתו של חברו נתקלקלה... או... או, תִּינַח, ה„תמצית" שבחייו... חה־חה. כך, כך: איש אינו אשם...

וכשהיה אוריאל נצב בקרוב כלפי אותו ראי והיה מקשר את הרביד שבאצטלתו, שהיתה תפוחה לו קצת מאחוריה, בְּשֶׁל אותה חגורה שהֻבקתה, היה נצב במקומו ארֻכות, וידיו היו קופאות אצל צוארו, ופניו היו תלוים באויר סתם, והוא היה שואל וחוזר ושואל את נפשו, אגב אותה תהיה גרויה ודורסת במקום אחד:

— מה אני רוצה מזו — חינו, מה אני רוצה מתינוקת זו?

ורק מְשֻׁנתקל באותה בהרת כחֻלה, שנראתה לו פתאם מבינות לשכבות הצמר הצחורות, שהיו צוחקות ונמקות בשמים כלפי חמה, השיג פתאם באותה השגה ברורה שבלב, הכובשת את הנשימה:

— זה! אותו נצח גדול וכחל...

ופתאם שב אל קשורי רבידו:

— כמה שומם הוא... חה!

VII

וכהֵם היום היתה דממה שבצהרים, וכטרפים שבגנה היו חֲפושיות חמה קופאות והיו מאדימות בירקרקת שצפדה, ובאחד הבתים שבאותה שכונה היתה מכונת תפירה מנסרת ומנסרת ושירת חַיָטים נרפה ושוממה לַנּוּחָה לפרקים. היה הם ואוריאל שוטט בחדרים והתלבט בגנה ומצא לו מחסה משמש בחדרו של אבא שיצא. שם היו הטרפים המרֻבים של פולי הבר מטפסים והיו מַטילים צל בהלונות הפתוחים, ומגַבות הספרים שבקירות שמסביב היתה נושמת, כפי שנדמה לו, איזו קרה, הנודפת באנק אפילו. הוא היה מוטל ארֻכות בפנתה של אותה סופה נושנה, שהיתה מרֻפדה סַפָּנָה ירוקה שהתחילה מקריחה, וידיו היו

— תניני ואטול לי פפירוסה.

לבו היה נוקפו קצת. מה השטויות הללו, אוריאל? לאו. כלום אי אתה רואה, שמהראוי, שתהא שותק? חיינו, כדאי היה, שתהא שותק. אבל משהצית לו את הפפירוסה, כבר היו רקותיו לוהטות:

— חה. תמיהני, לינקה — למה כל אותם הכרכורים שבשטות? את רוצה לספר — ספרי. לאו, רוצה את — הנה אהיה אני שואל ואת משיבה, חה־חה. מוטב? הגידי נא... אותו... קולי יש לו אם, חה־חה?

אותה תינוקת נזדקרה פתאם אגב ישיבה, ופניה היו נבוכים קצת והיו תוהים ותלוים באלו שלו, וידיה משמשו בקצה השמיכה שאחזו. לאחרונה, התחילה מפטפטת:

— קולי? מה אתה סח?

אוריאל צחק בקול.

— או פֶּטי. זה שהשארת בחרש מצל... מה? גם פֶּטי אינו? חה־חה...

פתאם חורה זו ואדמה וקמה בנזיפה כבושה מחמת התרגשות:

— שתוק! אני אמרתי — שתוק! אַח!

וגחנה והתחילה חובטה משום־מה ומנקה בכפה את שולי שמלתה ורגנה לנפשה:

— מנהגי כלבים אלו שלהם...

ואחר־זה היתה נצבת חורה בפֶּנה שאצל הקומודה והדלת, כששתי ידיה חרדו וטפלו בקשורי צמתה שֶׁשָּׁלבה לפניה, והיתה קובלת מרסקות לנפשה, כביכול:

— ואני הייתי תמיד בטוחה, שבאוריאל אמצא לי אח כְּדָאי... כל הימים הייתי בטוחה, שבו אמצא אדם, שאפשר יהיה לי לדבר אתו בגלוי הלב ממש...

אבל אוריאל היה כבר גרוי לגמרי והוא לא התאפק. הוא זרק לה באיזו טינא קשה, אותה המצויה אצל אדם ביותר לגבי קרובים ושארי־בשר:

— נו, חדלי, חדלי... דרדקי! אוהב אני מאד, כשמתחילים נוקבים את אזני בשפמות אלו! גלוי הלב... סְמילוי הלב...

וכסה את כתפיו שנחשפו בשמיכתו וקם פסקנות:

שאותו בחור אינו לקוי באוזניו — וחיינו, בכדי הריהו מזלזל בדברים של מטש אלו. חה. זו אינה הלצה, אדוני הנכבד. בפרוש — בפרוש איתמר: את קדקדו זה המגדה ובאותו מטה צהב שהוא רואה לפניו. חה!

אוריאל ירק רקיקה שברחישה הצדה, ופתאם הרגיש בסנטרו, שזה התחיל חרד ומרקד שלא ברצונו, והוא קרא בנהימה סהוטה לישד משחת ותפש את המטה ולחצו בשני אגרופיו יחד והללו חורו והתחילו מקומות מדידים מחמת חורה, ככפות המשפשפות הללו של אותו אזן שנשחט. אבל אותו שהיה מוטל בכרסא, לא הרגיש, כנראה, בכלום. זה נשאר לו מוטל כבתחלה והפסירוסה שבידו היתה מהבהבת והוא היה יונק ממנה באותה דבקות שטופה שבהרהורים רחוקים, כנראה, ותמרות התכלת הקודרות, שהיו יוצאות רצופות מפיו, היו זחלות והיו מתפתלות ומכתירות אפורות וכחלחלות את ראשו המסרבל והקופא. פתאם נתפס ונפנה לו כלפי זה, שהיה יושב בפנתו גרוי ושרוי ביסורים אוכלים שבנפש, ואישוניו האפורים הבריקו מחמת איזו משובה קשה שבלגלוג, זבפנות שפתיו הקודרות חרד אותו צל שאינו נתפס. הוא פתח נוגות במקצת ובמתינות מישבת:

— כלל זה נקוט, ידידי הטוב...

ואילולא אותה חולשת פתאם שבכל האברים, שתקפה לו לאוריאל והרטיבה במקצת את קדקדו מתחת לתלתליו ואת לוח לבו שנפל, לא היה מסתמא אותו בחור יוצא מחוצפתו זו בשלום. חה. ולא חוצפה היא זו? לא אחותה ההמונית של אותה גסות היא, הקהה, כמצחו הצר והקשה של אותו שור שנגח — לא זו, שלבו חלל בו בשלה? לא די לו לזה, שאינו חלי, כנראה, ואינו מרגיש במה שברור לו מלא, כמדמה, ברור ומלים רויות מדם — והרי הוא בא בפטפוטיו הנפוחים והחשובים, כביכול, כאילו איזו ריבה שלא מצאה את תקונה תלתה בו את פניה הנואלים... לאו... אבל — השד משחת! אזלת יד... אזלת יד... אל מלא רחמים — אזלת יד...

ופתאם הרגיש אוריאל בלסתוסיו, שהללו נצתו, ובמצחו ובקדקדו, שרטבו שוב, ונשימתו — הנה היא אובדת. לאו — מה ראה פתאם לשטויות שכאלו? חה־חה. כלום מה לו ולכללים שונים שבפגול של איזה בחור מקריח, אה? חה־חה. לאו. כלום מה לו, אליבא דאמת, ולאותו פטפוט שבפקחנות, אה? אדרבה. יהא זה מהגה לו כנפשו. הוא שלו. הוא — שלו. לאו. חיינו,

מהספות ומהספות באיזה מטה צהב, שֶׁגִּלְתו היתה גדולה והיתה כפופה והוא לא היה זוכר אימתי בא לידו. ואותו אוריאל אחר, מי שהיה יושב ושותק ארפות באותה בַּרְסָא, שהיתה גם היא ירוקה וגם היא היתה קרחה, כאותה ספה חברתה שבצדה שלנכח, זה היה ראשו מסֻרבל במקצת, והיה בזה משום אותה גֵּאות קשה, שאינה נתפסת, שהיתה זה מכבר מרגיזה תכופות את אוריאל משום־מה, וברכיו היו שלוחות לפניו והיו שלובות אחת בחברתה, כדרכו השלֵוה תמיד, וכתפיו הישרות, שהיו נחות בפְּנה שבאותן הסומכות הכרסניות היו נופלות במשהו ונותנות בזה מקום לאיזו הרהורים שאינם נוחים שבפקפוק, היתה השוקה לוהטת לבתש בבת־אחת: שוטה, למה כל הכרכורים הללו — למה? הרי — הכל גלוי... וכשהיתה לפרקים אותה בת־צחוק מיֻחדה שבבטחה מרקידה את הפנים החורורים הללו וחוזרת ומסתתרת בפְּנות השפתים הסגורות והמַוְרידות, כשהיא מלגלגת, כביכול: תפשני, היתה אותה טינא כבושה ואלמת, שהיתה מהלחלת בלבו של אוריאל כלפי בלורית מסתרבלת בְּכָדי זו, מתקשית פתאם כהלמיש והיתה אוכלת לב וכליות. ויותר שהיה מביט אל שרטוטי הפנים השלֵוים, כביכול, הללו, יותר היתה משום־מה נדלה בלבו ומתלבטת אותה הבטחה המשֻנה, שבת־צחוק זו היא אותה גופה, שהטילה בו אותו ארס רוחש, שאינו מניח לו כל הימים לנשֹם נשימה אחת כראוי — בפֵּרוש, אותה בת־צחוק פקחנית, כביכול, שפרקים יש לה צורה, כאילו היא מורדת בכַּנָּה באיזו אמת, שהכל מרגישים בנחיצותה, ופרקים אתה מהרהר אפילו, כאותו שוטה שבחרוזים, שזוהי אותה אמת גופה, המסתירה את פתרונה מפני הבריות ומלגלגת בשלֵוה באלו המתלבטים בו. חה. כמה זוהמא — אל מלא רחמים, כמה זוהמא שבנפש ישנה באותה בלורית נושרת, המסתרבלת נאות, כביכול — ונפלא, פשוט, נפלא להשיג, כיצד אדם חי נושם וכיצד אינו נחנק בזוהמא רצוצה שכזו. ואותה שלוה שוקטת שבפְּנות השפתים הללו... השד משחת — לאו! שוב אינו רוצה ושוב אינו יכול. חי ראשו — הוא נלאה ממנה. חה־חה. אדונו הטוב משיג את זה? הוא אומר: הוא נלאה מאותה בת־צחוק מזֹהמה, שאכלה את לבו ולא חדלה ואָכלתו כליל. לאו — שיחדל ממנה! הוא אומר: שאותו בחור שבפרסא יחדל ממנה — או... או שהוא יקום ויפלה בתכלית הפשטות את קדקדו הנושר ומסתרבל לישוא במטהו זה. חה. שמא הדבר קפץ בידו, אה? אבל, שהשד יקחהו! הרי הוא הושב,

— דוגמה? חה־חה. רוצה אתה דוקא להיות שוטה במקצת — מילא.
דוק: אני... חה־חה. אני איני מדבר... אני אומר: אני איני מדבר אפילו... נו, באירינה זו וַסיליובנה, למשל... שמא איני אסטנים, אַה? חה־חה... הרי אני אומר: זוכר אתה? זו היתה בוכה — אַח, כמה היתה זו בוכה, כשהיית נפטר הימנה. ממש — כריבה קטנה זו. זוכר אתה? או שמא התחלת גם אתה מזלזל בבכיה זו של נשים, חה־חה? לאו. באמת? אבל דוק שוב, חביבי: זלזול זה, אפילו אם נניח, שיש לו יסוד באיזו אמת, הרי אינו אלא באותה אמת, שבה אתה מזלזל הרבה והרבה יותר -- לאו? חה־חה. כיצד היית אומר? יש אמת, שאתה סולחה, למשל, ללורדים שונים שבאנגליה ולמי שהיו אוסיצירים בגרמניה וברוסיה; אבל אי אתה סולחה לחילק ולא לבילק. חה־חה. אחת היא: אם מפני שהללו היו לורדים ואופיצירים ואתה אחד מבחורי ישראל שליט"א, ואם מפני שהללו היו גם בבחינת מה שקוראים גאונים — סלת ההויה, כדאמרי אינשי, ואותם האחרים שסרחו אינם אלא אנשים גסים שבשוק. חה־חה. חילק ובילק. אני אומר: פילוסופיה זו בכלל — אותה חכה היא לדגים שכמותנו, ידידי. חה־חה. וככה אני חושב אמנם לרַשַׁם גם בספר הרפואות שלי: בחור מישראל שָׁמַת — הנאה לו והנאה לבריות; אבל רוצה אתה דוקא, שיחזור ויחיה — בּא וקנטרהו באיזו הלכה שבפילוסופיה והוא יקום לשֵׁם וְפוּחַ. אבל אני חוזר. לאו, לאו. מה? אותם התחומים אתה אומר, טָשטשו אצלנו במקצת? אבל כלפי מה — אַח, כלפי אותה גאונות אתה דובר? יפה. איני מכחיש. לאו — לאו. ודאי. את שקספיר אכלה רִמה וטולסטוי מריח טבק — ולגבי אותו נצח גדול ושומם, שאפס קצהו ראית היום וחרדת, ודאי, שחייו של איזה שופינהויר אינם שקולים יותר מאלו של אותה זקנה שכָּנתו, שהיה הובטה במקלו. ודאי. אבל... חה־חה. ידידי! שמא היית מדבר ברור? חיינו, דַבר דברים ברורים, אֶמר אפוא: גאונים? ודאי — גאונים. אבל יש מספרים, למשל, שאותו שקספיר היה בור גמור. חה־חה. מי שֶׁשָּׁר את "מַנְפְרִיד" לא היה יוצא כל ימיו מכלל תינוקת רגילה, שאינה פוסקת לבכות אלא מִשֶּׁמַלְקִים את הכסא שנתקלה בו ונפלה, וכשהיתה לו רגלו שצמקה לפוקה אצל איזו לֵידי שלא בגרה, היה מַטיל דָּפֵי באמו יולדתו ותולה את הקולר דוקא בצוארה. גאונים... ודאי — גאונים; אבל... חה־חה! כלומר, כלום איננו נמצאים למַדים מזה; אבל אני ואתה -- הם... הַיינו? מי יגיד מה

הוא שלו. בכל הכבוד, חה־חה. יהא זה כותש לו שיניים, אם אותו דבר ניהא לו. הוא? חה־חה. הוא אינו אלא יושב פה בשלוה גמורה, וטורפו המרבים של אותו פול הבר מאפילים את החלונות. וצלם לא יסלא – אה, אדונו הטוב והנכבד, צלם של אלו לא יסלא בהם נורא שכזה. בטוחא, שיהא בטוח, חה־חה. אֶה... מה היה רוצה להגיד? בטובתו, אדונו הטוב. לא היתה לו מימיו אותה הרגישה משֻנה שבדים, כשאתה מרגיש, כאילו הללו זרות לגמרי – כלום הבינו? זרות – כאחד הזרים? באשרו – חה־חה. הוא אומר: באשרו, שאינו מרגיש נחיצות יתרה בידיו אלו. חה־חה. באשרו, שיש לו דברים את בני־אדם שבתרבות – חה־חה. הוא אומר: שבתרבות... בני־אדם שבתרבות, חה־חה... בטובתו? מהו אומר? אה, שלא יהא חושש, במטותא. הוא רחוק מהיות נלהב, חה־חה. רחוק מאד. אדרבה. יהא מספר – גם הוא יהיה צוחק, אם יהיה בזה כדי צחוק. חה־חה. אם יהיה כדי צחוק, הוא אומר: מה?

– כלל גדול זה נקוט. כלומר... מאחר שכבר אנו כל־כך ברוכים אחרי אותם ה„חיים", כפי שאתה אומר... כלל גדול. מנת חלקם, אני אומר, של הללו שכמותנו – אלו הנשים ש... שכבר גמלו. הה. רואה אתה? אתה אסטנים – ואני אומר: שכבר גמלו... אֶה, בבקשה. פני שה גזוזה אלו של תינוקת שלא סרחה – לטה? חה־חה. ידידי! הרי אתה פִּקח לכשתרצה – ואני מקצר. דִּיקְסִי.

הוא הצית בגפרור והגישו אל הפפירוסה שבפיו; אבל פתאם הרחיקו קצת ממנה ושלהבתו היתה מאדימה באויר:

– נוֹשֶׂה בֵּיגֵי: „גמלו" – פֵּרושו פשוט: גמלו, חה־חה. פשוט. דבר אחר: „גמלו" – טול אותה גְּלגלת ונַפְצנה אל הקיר. חה!

והגיש שוב את הגפרור אל הפפירוסה ואוריאל התחיל שוב נטרד בתחלה. כיצד? הרי זה מדבר אתו, כאילו הוא באמת יושב ושותה בצמא את דבריו הנואלים. אבל, אדוני הטוב! כלומר... אדוני הטוב...

אלא שפתאם נתפס ונאלם שוב; אבל כבר נשאר יושב קר ואלם מחמת יסורים שביאוש:

– אֶה, הנח!

והלז היה שותק, ושותק אגב הבטה שלֵוה ותודרת כלפי אוריאל, ופתאם צחק רצוצות במקצת ופתח שוב:

שנונה. אלא שאני רוצה לגמור, אני רוצה לגמור מה שהתחלתי. זוהי אפוא — אירינה וסיליובנה. אני אמרתי: זוהי אותה אשה ארמית — אח, לאו. בבקשה. אני אומר: אותה אשה ארמית, אותה אשה בריאה, שחלקת צוארה מלאה וגלויה, והיא כבר נושמת בהם שבצהרים, והיא נשואה לאיש — נשואה לאיש, הה־הה... אירינה זו וסיליובנה, ששפתיה משרבבות כל־שהוא ושָׁנֵיהָ אֹרְכוֹת. וכלום כדאי אפוא שנדבר בָּאֲחֵרוֹת? הה־הה. לאו. אם זו קדש — הללו קדש־קדשים, ידידי. הללו קדש־קדשים — כיצד אתה אומר? הה־הה, לחיים והמונם...

ופתאם — באותה חוצפה פורצת חק:

— הה־הה־הה! בהמה אתה, ידידי הטוב — פשוט, גלם בצורת חמור שאזניו סרוחות... הה־הה־הה! אח, כמה יש בזה מהליצנות, אֶל אלהי אבותי הרחמנים! הה־הה. הרי האזנים הללו תלויות וסרוחות, כאילו נתלו באמת באותה יתד שבקיר — והרי אני בטוח, שפשתפֶּטר הימני, תִּפָּטר בדבר הלכה שנתחדשה בבית מדרשנו: נשים שגמלו... הה־הה. אח, אני נהנה. באמונה, אני נהנה. הרי אדם יוצא מלפני ובידו אמת חדשה שבחדשות והרי זה מטפל והזר ומטפל בה ואגב הוא מבלה יום ומבלה את חברו — וברכו את אדני! הה־הה — וברכו את אדני!

הוא התחיל פתאם צוחק רצוצות, והיה במַפָּלֵי אותו צחוק הריקנים מלחישת ארסו הצהב של אותו נחש בריח, שֶׁהָצוהו לשנים והוא מפרפר וגוסס, ואוריאל נדהם קצת מאותו שְׁנוי זר, שבא פתאם בפניו השלֵים והגאים תמיד של זה. הללו נשתרבבו פתאם והתחילו זזים תכופות ומביטים כלפי אוריאל אלכסונות וחֲרֵדות, והיה הדבר דומה, כאילו הללו מוכנים לבוא ולהסתער בכתפים, שהיו מתכנסות ומתַּנָּצות, מיד כשיבוא לידי זה, ואותם הדִּבּורים, שהתחילו מרקדים מחזהו רצוצות, היו נאמרים באותה השפלת הקול הפוזת והחֲרֵדה, הבאה מחמת פקפוק טורד של פחדנים גמורים — הה־הה, השד משחת! אמת, אותה נשימה היתה אפילו חסרה במקצת, ובטרפים הללו שבחלונות לא היה נִכּר אפילו רוח קל; אבל — הוי, כמה הנאה היתה גורמת לו לאוריאל קלקלתו זו הגלויה של אותו מנֻדה, אלמלא אותם הדִּבּורים המזֻהמים והמזֻעזעים, שיהיה דובר מיד באזניו — אח, הוא מרגיש. הוא מרגיש והוא בטוח, שאותם הדבורים יהיו מזֻהמים ואותה חוצפה... לאו! השד משחת, אותו בחור לא יֵצא נקי — הוא לא יצא נקי...

יגיד יום? מה? לאו? האמנם חדלת מזה? חה־חה... צר לי, צר מאד, ידידי, אם חדלת. רואה אתה – משום שאחרת, לגמרי אחרת יש, כשאדם ילד או שהוא „יוצר" או שהוא הולם חלומות סתם. לכל־הפחות, כשהוא אדם גם שבשוק. פשוט, ידידי – אותו חילק ובילק שאמרת. חה־חה. זוכר אתה? אתמול היה מוטל באותו חדר מסרק אחד יתום של נשים שנשכח ואותה דממה כבושה וצהֻבה שבצהרים נדפה נוגות בתלתלים שהיו רכים. לאו. בתחלה. אתה זוכר? לכאורה, היית שלֵו מאד והיית בטוח – ובצדק היית בטוח באותה דיבה, שזו תמצא את תקונה, כשם שאותו מסרק יתום, למשל, ימצא את תקונו שלו – ולא זו בלבד. באותם תלתלים רכים היית חושב, שהללו ימצאו להם דוקא אותה יד נלהבת, שתהא מַפָּלָה בהם בקדחת שבדֶבֶקות־הרוח ותהא מבקשת שם את ה„תמצית", החסרה לחייה הנואלים... חה־חה. חיינו, זו היתה אפילו הלצה שנונה למדי. חיינו! אבל אחת מפליאתני – ברבר אחד, ידידי, אני מטפל וחוזר ומטפל ואינני משיג: למה אפוא שוטטת כל אותו יום בכל אותם המקומות ששוטטת לבטלה ורק שלא באותו חדר – רק שלא להיות יחידי באותו חדר? חה־חה. תימה – חיינו, תימה: למה זה אדם קם פתאם ובורח ואינו מוצא לו מנוחה יום תמים מפני איזו נדיפה כל־כך רגילה ונוחה אפילו, כנדיפת איזו תלתלים, למשל, שהיו אמנם רכים? חה־חה.

אפשר, שרק נדמה אותו דבר לאוריאל; אבל אזניו הקשיבו ברור בסופה של אתה טיַרדה ארֻכה והוא נדהם מחמת רוגזה חסרת־אונים:

— פֻּקח אני, חביבי — כמו שאתה רואה בפַּנות השפתים החרדות הללו...

אבל הדברים הללו נאמרו בלחישת שפתים חורות גרידא, אותה הבאה מחמת חולשה גמורה והנַרורת. אותו בחור גלאה קצת, כנראה, והוא הטיל את כתפיו שוב אל אותה פנה שבסומכות, ופניו היו חורורים, והוא חזר באפס־אונים אל הפסיפוסה שלו. מְגֵדָה זה — אֶל מלא רחמים, אותה תורה בוחלת שבחולשה גלאה של מגֵדה זה!

אבל בקרוב חזר הלז אל דבריו:

— אפשר, שהייתי נוטה קצת יותר מדאי לצדדים; אבל איני רואה בזה משום ספנה: הצדדים הללו, רואה אתה, אולי כדאי לו לאדם, שיהא נוטה לשם אחת ביום. שם, רואה אתה, אדם מוצא, לפרקים, מה שאינו מוצא אפילו אצל פקח שכמותי. חה־חה. הלא תסלח לי. זו אינה אלא הלצה שאינה

לאחרונה, והופל בחביטה אחת קשה, שלא היתה משום־מה נחה ליד, ישר אל קדקדו הנושר והמנֻדה של זה — הה־הה... לאו. אל מלא רחמים! האמנם בקדקדו המנֻדה והנושר של זה? ואותו קדקד מנֻדה הוא... לאו—אותו קדקד... אל מלא רחמים — אזלת יד! אח, אזלת, אזלת יד... אותו קדקד מנֻדה ונושר הוא זה, שנשאר שלֵו וקשה, כחלמיש החזק, והמטה שבידו נשבר בו. אותו מנֻדה! הרי־זה מושל לו בפנתו כבתחלה ואותו צד שבזוהמא שפָלה מסתתר שוב בפָנות השפתים הללו ומלגלג, כביכול, מתמרות התכלת הדחופות שסביבו, מסתתר ומלגלג: תפשני! אבל לאו... לאו... הרי־הוא כבר חפשי! הרי ידיו כבר...

אבל פתאם לבש אוריאל הרדות. איזה דבר הבריק במוחו והוא נתר ממקומו.

— השד משחת!

הוא נשאר נצב, כשראשו מסתתר במשהו בכתפיו וידיו מספגות במטפחתו את פניו שרמבו פתאם, והיה מביט, לפרקים, זרות אל אותם הטרפים שבחלונות ואל גבות הספרים הרבים, שהשחירו בקירות, כאילו ראשונה הוא רואה אותם. פתאם הרגיש באגרופו האחד, שהוא קמוץ בחזקה והוא כואב לו, והוא פָתחה, אגב איזו תהיה קופאה. איזו גָלה גדולה וכפופה, שנשארה מאותו מטה שנשבר, שראהו, כמדמה, מושל ברפידה הירוקה שבאותה בַרְסָא ריקנית, נפלה ונשארה מוטלת לרגליו. נפלא. גָלה... איזו גָלה של מטה שנשבר...

אבל פתאם גנח ונפל שוב אל פנת הספה שהרקה תחתיו. שוב אדמו פניו ורקותיו תפחו וכאבו ושפתיו היו חרֵדות, כאומרות לבכות, ושאפו לאויר. ההיה נרדם? לאו, השד משחת, אפשר היה נרדם? ומיד נשאר מושל חלש, בתינוק זה שנולד, ודבריו נסתתמו. לאו. הוא לא היה נרדם. הוא לא היה נרדם. והתחיל החזה מכביד ומכביד חמות ואותו גרם שבהטם התחיל סולד ובגרונו נשאר תחוב גוש אחד קשה וצורב, שלא היה מניחו אפילו להשתמש בחִכּו, שֶצָחֵה צמא...

וכשנכנסה בקרוב אמא ונגשה אליו, הסביר לה אוריאל פנים, כאותם הפנים, שיהא מסביר, לבטח, לפני מותו, אם יבוא ליהו למות בפני אחרים, והיה מביט סתם אל פניה, שהיו זרים. פתאם נתפס בה בזו, שהיא היתה

והלה היה לוחש ולוחש :

— חַי־חַי. זוכר אתה אותה אקושרית גבוהה וכפופה במקצת, אַה ? דואה אתה ? זו... זו אינה אלא אקושרית גבוהה וכפופה במקצת, אַה ? וכשֶׁצַּנורותיה נסתתמו — הרי... כיצד אמרת ? הרי הדבר דומה, כאילו זו אינה מדברת דברי זמר, אַה ? חַי־חַי... או שמא אתה חושב באמת, אוריאל, שגם זו תבריא ותגלֶה למקום תורה ותבוא ללמד בבית־ספר אשר להובשות — אותה אקושרית גבוהה וכפופה במקצת, אַה ? חי־חי... אַח, אוריאל, אוריאל !

ואוריאל נשרד. הרי אותו דבר מתחיל — לאו. שיהא שותק. שזה יהא שותק. מוטב לו לזה, שיהא שותק — אתה !

אבל הלז כבר היה שלֵו, כביכול, והיה קצת נוגה אפילו, ואוריאל היה מוכרח להקשיב, אגב שאגת־יאוש אחרונה, שנאלמה במסתרי הנפש, זאותה רחישה סולדת שברקות שתָּפחו :

— ודאי. אותו נצח גדול שראית אינו אפילו כָּחל, אליבא דאמת, ומאד אפשר, שהריהו גם שומם במקצת. איני מכחיש — מאד אפשר. אבל נורא — איננו. באמונה, איננו. או שמא גם אתה זקוק דוקא ל„הכשר" בשביל אותה רָמה, אַה ? רוצה אתה אולי דוקא כתוב וחתום, למשל, שכדאי וכדאי היה לו לבנו של אחד הבַּנָּאים שבנצרת, שהיה מכתֵּת את רגליו היחפות בהרי יהודה והגליל — הֲרֵי, שאותו בשר של מוכ״ז כשר אפילו למהדרים שבמהדרים שֶׁבָּרמה, חה־חה ? אַח, חיינו, מה החשבונות הללו הנואלים, אוריאל ? ספינתו של אותו איש נטרפה בים, חה־חה ? נטרפה בים ? שול וּפְסִיק רֵישֵׁה — וַחֲסָל !

אבל פתאם הרגיש אוריאל, שרצונו שחגר אונים גבר ונחלש אפילו מיד, אבל שָׁניו התחילו חורקות — לאו. שָׁניו אלו התחילו חורקות בקול. אזניו המקשיבות !

— אַה־א !

הוא נשם אויר במלא ריאתו ואגרופיו הקמוצים נָסו והרימו את המטה וזה הזרם כהזרם נוצה. חה־חה. לאו. הוא חפשי ? ידיו אלו חפשיות ? הז־הז ! מילא — אותו בחור שקל ישקל למטרפסיה, חיינו !

ואותה גניחה פראית ואִמה, שהיתה מתלבטת כבֵּדות בנפשו ונתחבת לו בגרונו הקודח, פרצה פתאם התוצה, והמטה הורד מתחת שָׁנאה כבושה שפרצה,

הוא נתפס מיד ונשתתק; אבל צוארה הצפוד של אותה זקנה כבר נשתרבב כלפי פניו.

— הוא צוחק... אבל... כיצד? כלום היה שם? או שָׁ...

ואוריאל התחיל מגמגם:

— לאו... הוא אינו צוחק... כלומר, סִפרו. יהודי אחד היה מספר ברחוב. תהא נא שלָוה. הוא אומר: יהודי צהב אחד סִפר... שתהא שלָוה...

ושוב הסביר לה אוריאל פנים, באותם הפנים, שיהא מסביר לפני מותו, וקם ונדד אל חדרו. שם היו החלונות פתוחים, ובטרפים שבגנה היו חפושיות־חמה מאדימות, ואותה תִּבת זמרה רצוצה, שהיתה מושכת ומושכת במרחקים וקובלת תחנונים שבחולשה, זו היתה דומה באותה דממה כבושה וצהֻבה, כאילו היא מפלסת לה בכבֵדות רבה נתיב, ומבזבזת את כחותיה האחרונים בִּכְדִי, ואובדת יחידה ושלא לשֵׂם־מה באיזו בְצות טיט גדולות וצהֻבות, שסְגָרוה מאפסים.

מדברת. מה זו סחה? את לינה, כמדמה, הזפירה, ואת איזו ריבה חברתה.
הוא הקשיב:
— ואינה חוזרת.
— ואינה חוזרת?
והיתה משום־מה נרגשת ושפתיה היו חורות וידיה הצפודות חרדו וחפשו, כנראה, אותה אחיזה, שהיתה חסרה.
— אח... אה.. הרי לכם הרחיצות הללו שבנהר... אדם בשר־ודם יש לו, ברוך־השם, במה שיתגאה ... אח, ואני ככה נבהלתי בתחלה ... וכלום רבותא היא? כשזה רק אדם יוצא מפה הי ובריא ושמח אפילו... היא באה לקרא ללינקה והלכו יחדו אגב צחוק ורקודים — ופתאם... ממש — דמי נפלו, שונאי ישראל... אח... אה... מה שמה של זו? מילי, כמדמה... לאו? ואלמלא שהייתי מתחננת ממש: אל תלכנה, ילדות... ממש — מתחננת...
אוריאל נשרד בתחלה במשהו. כשתפס, לאחרונה, בקצב ספורה, שאל:
— אבל כבר משוה? והיא חיה?
ידיה של זו לא מצאו מנוח אצל חגורת סינרה.
— סחה ישכנה אחת... אותה מלפה של החיט סחה... היא חזרה משם... אלא שאיני מבינה למה־זה לינקה אינה חוזרת... איני מבינה... אני הייתי רוצה...
אוריאל צחק פתאם חורות וגנח מנחיריו ונשאר קופא. בכל־חלי הוא ותשאנו. הלי — ותשאנו. חה־חה. בתחילה, קלקול כל־שהוא שבקבה מחמת לגימא אחת יתירה שבתתר־א לילות. ובת ישראל דהאידנא — אה, האלהים אתה, את בת־ישראל דהאידנא! הוא אומר: בת־ישראל דהאידנא הריהי אצלו חשודה במקצת... חה־חה, שלא יחשא בשפתיו. במקצת היא חשודה... וזו, למשל — הוא אומר. בת־ישראל זו תבוא מסתמא מחר לקבל שכר... ודאי. ודאי, חה־חה, כשאנחנו אוהבות!
ושפתיו היו מפטפטות:
— זו תחזור מסתמא. תחזור בקרוב. היא תחזור.
ושלא מרצונו:
— וחברתה תהא שלטה, חה־חה...

אֵצֶל

לדוד פרישמאן להג יובלו

I

בשדמות הרחבות, שנשמו בדומיה הכבושה שבלילה ואפלוליתו הרוָיה, נסרה פתאם איזו צפור נסירה צרודה ומרֻגזת, שֶׁמְּלאה מרחקים הוזים, והישיש אַרְחִיפּ, שאליו ואל פרוקופ בנו הגדול נזדַּוֵּג אפרים הלילה לישם דיוג במשואות, גנח פתאם והוציא את מקטרתו הכְּבויה מפיו ורקק בקצף הצדה.

— אם לא נרדם שם — אותו בחור יפה? חו?

והתחיל זָן. משהתרומם, הביט אל סביבו אחת ופקפק, כנראה, והביט שתים וגנח שוב, אבל כבר בהחלט גמור, והתחיל רוכס את לוּלָאות חמילתו בת ימים קדומים.

— סָטַלוֹ בִּיט (בודאי), נרדם. השכל מחַיב, שנרדם. חו!

ונטל את המכשירים הרבים, שהיו מוטלים בקִפּה אחת גדולה, לא הרחק ממקום שכיבתו הקודם, השתחוה ונטלם תחת בית שֶׁחיו ואת הַלֶּקט הנשאר שָׁם בכפו השניה ובא והתחיל מפשפש ומתדחק ואבר בכנופית השיחים האפלולים והמרֻטבים, אשר ליד הנחל, על שפתו. דולז׳נובים (בודאי)! שם, בנפתולי הנחל המרֻבים, שבינות לשִׁגֵּי ההרים המאפלות, בודאי שהדגה כבר ישֵׁנה. השכל מחַיב, כי באותם המקומות ודאי שהיא כבר ישֵׁנה. ואותו בחור הרי־זה אינו נראה. דולז׳נובים, יש לסור ולראות, במה זה משפל שם כולי האי. חו? אלא... אלא שפאניטש (אדון) לא יהא חושש פה יחידי מפני המזיקים, הז־חו? שהרי צר המקום בדוגית זו. חֵי, שַׁמְתאי! לכשיַּגָּנה — הוא אומר — לכשיַּגָּנה, אז יחזור הנה ויטלנו. חו? דולז׳נובים — בשם אלהים! הוֹפּ!

וחרדה הדוגית הקטנה, שהיתה חבויה בסבכים האפלולים, היורדים כפופים ומשתקפים צפופים בשפת הנחל, והגיחה מאפלוליתה, כשהיא מלאה בלה קִפּה של משלטלים וארחיפ בתוכם, והתנודדה והחליקה לאַטה אל מורד המים, אל מאחורי אותו גשר ירוק ושזור, שכשאתה מוטל פה, תחת אחד מאלו

התלהבות זו של שתיקה, אותה התלהבות שאינה שואגת, אלא שוקקת במסתרים ומַמָּרָה פחות או יותר את הנפש, זו אינה מבצבצת מתוכם, עד שבחור אחד גבוה, בחור לבנוני ומקֻרזל, נוטל פתאם את הגִּתית שלו, ההוטיה, ומכה בידים הרֵדות במיתריה הנוגים. זהו אותו בחור גבוה ומקֻרזל, שזוֹעזת פּוֹלטַבה שלו, הנדחות והשוקטות, טלטלוהו לפני ימים אל חוצות שיקגו וגיוורק, ההומים והחצופים, ואל הפרֵריות, שאצל בלטימורה, הצהֻבות והחֲרשות, והללו יחד חזרו ופלטוהו אל נקיקי ההרים הללו, המגֻדלים פרא...

לאור נגוהות אלמות וקפואות אלו, נגוהות לבנה כחֻלה ומרֻחצה, הלוחשת ולוחשת לנפש האלמה רמזי לבנה אחרת ונגוהות אחרות; כשאדם חש ומ־גיש בכל מהותו, שכל מה שהיה בשלשים שנות נדודים רצופות או אפילו בקצת פחות מזה, כבר היה ושוב לא יהיה לזה שום תקנה, ומה שיהיה... אויה, מה שיהיה ושלא יהיה הרי גם בזה יש ויש בכדי להיות צורב מוחו של אדם, ולו גם היה זה של ברזל, ולהפכו לאיזה בית־קבול נבוב וריק, שאין אדי קיטור מזֻהמים הולכים ומתנדפים הימנו וריקניותו כבדה מכל כֹּבֶד — לאורן של נגוהות כאלו, אדם אינו רואה סכנה יתירה בדבר, אפילו אם יהא נכנס למקצת אל פרדס ה„פילוסופיה", ואפילו אם אותו אדם גופו יש לו רגלים, שיהא חושש במקצת לנפשו מפני קרבה יתירה אל אותו פרדס של אֶסור... ואלי־בא דאמת, מי אפוא — אם לא הוא ושכמותו? כלום באמת לגופו יהא חושש? ואפילו הרהר, הרהר אמנם אגב גררא, הרהר ויש לחישוש שלא הכיר תחלה במה שהרהר. בקרוב, ככה:

— הבחורים הללו... מילא. הבחורים הללו — הלא גם אני בחור בישראל. ינובו להם אפוא בשיבה טובה או שאינה טובה. אבל נשמות יפות ונוגות אלו, אילו הייתי שֻתפו של הקב"ה...

נשמות יפות ונוגות אלו — אלו בנות ישראל התֻורות. אבל מה, בקרוב, היה גורלן של אלו, אילו היה אפילו מרגלית באמת שֻתפו של הקב"ה? ודאי, היתה כונתו של אותו בחור רצויה. אלא שדוקא משום זה, כנראה, לא הביא את הרהוריו לידי סופם. אויה, קסם נפלא זה, שהיה באחד הימים לנגוהותיה האלמות של אותה לבנה כחֻלה, זה אבד. בפֶּרוש — אבד. אפילו כונה אחת רצויה שוב אי־אפשר לו לאדם, שיהא מביא אותה לידי גמר, ואפילו אם אותה כונה אינה אלא בטחשבה בלבד. די לו לנדנוד אחד שבלב,

השיחים, ורואה אותו מרחוק, הרי אתה חולם, שזה תלוי שם באויר והוא נאחז בנם.

ואפרים נשאר מוטל יחידי תחת אחד השיחים שבשפת הנחל הנמוכה, והיה מסתכל בפקקים הפזורים של החפות, שנשארו אצלו תחובות באדמה, והללו היו צפים והיו מבהיקים בחלקת המים וחרדים לזרם הקל. מנגד, מאחורי שלשלת ההרים הארכה, שאצל בית־החולים הבודד וחצרו הרחבה ובניניה הפזורים, אלו שירדו מראש ההר המושכב והיה מקפים גדר אחת ארכה ונמוכה ומנחים לחפו השני של הנחל, כמסדרים בטבלא גלויה, מאחורי ההרים האלה צפה ויצאה הלבנה, כשהיא כבר פחלה ושהורה. והקבוצות הקטנות של האילנות, שהיו פזורות בכבר הגדולה, כנגד אותם ההרים מזה, זו, כביכול, והשליכו בבת־אחת מכתפותיהן את החשכה הכבדה, שבתחלה היו בטלות ומבטלות בה; וזו צנחה לה, ככתפיה זו הצונחת מכתפו של אדם, ונשארה מוטלת, כשהיא מכנסה ומכוצה כלה, לרגל האילנות, וצמרותיהם הובלטו והיו מתמרות באד הצח והמבהיק, שהתחיל זוחל בכבדות ומתפזר שם ופה, והיו מבליטות כל בד ובד לבדו, והיו ברורות ומבוררות, כצמרות הללו של הזית, שאתה מוצא לפרקים בציורי חצרים המשבחים. היו נגוהות. ואולם אלו הנגוהות הקפואות, שהגיחו והפכו את השטח שמסביב לשש חולם, הזכירו נגוהות אחרות ולבנה אחרת. וצר היה ללבב. צר, משום שכבר היה ברור כיום, שימי הילדות הפורים חלפי בכדי ופרחי הלב בלבלובם נבלו ושוב לא ישובו לפרוח! ואלו האילנות וצמרותיהם הדוזות, אותם שבאחד הימים כה דברו לנפש השוקקה, הללו שוב אינם אומרים כלום — בהחלט, כלום. הם ונשלם, אחים רחמנים! צבת בקרה מכונת לב ומתג שלוח לבלום ובראש אשמורת רוחות פסקניות יוצאות ומקשקשות, כאותה קופסה שחורה: כי כל דרכיו משפט... וזהו משפט, ישראל רחמנים? שם, בנקיקים הרבים והנפתלים אשר בינות להרים אשר לנכח, אותם המגדלים פרא בשיחים סבוכים ובאילנות זקנים שנכפפו, שם מרוצה ומהומה וצחוק מצלצל לפרקים. כנופיא קטנה של בחורים, מהם שחרחרים ונמוכים ומהם לבנים וקצת יותר גבוהים, ושל בחורות, כנופיא של לבנות פנים ונוגות ושל חכלילות פנים וקצת פחות נוגות, יצאה לשם טיול. שם מתחרים במרוצה ושואנים, מטפסים במדרונות ונושטים בכבדות, מצחקים ב„קדשים קלים" וב„חתול וטרפו" וקופאים פתאם בהרהורים נוגים,

ואותה ריבה, אילו היתה קצת יותר בקיאה בדבר, היתה מיד מבחינה בפניו של אותו בחור, שנפלו משום־מה פתאם, ובמצחו הגבוה, שתפח ושרַג; אז תהום חשכה נפתחה לרגליו: אלהי לי, הנה הגדה המַלה... הנה! ואולם זו היתה אז שטופה ביותר בַּשְׂמָח הרוחח שבנפשה, ושפמו המגדל של זה מצא לו בינתים סַפק וזו זו כל־שהוא, והוא גופו גמגם קצת ונסה לתקן את זה בסגנונו הרגיל, אגב איזה ברק לוהט, שפלח את האישונים שנדלקו:

— הֶמְ... הֶמְ... אפשר, בַּוָנתה של אותה ריבה — אַחַר? הֵי־הֵי...

אחד המסְבים צחק בהנאה. צחקה, כמדמה, גם וֵירָה, זו האחות הבכירה. אבל אותה ריבה אטמה את שתי אזניה בהחילו והתחילה מתריסה וטופחת ברגליה:

— אַה... אַה...

ומשהרגישה, שפח דפורה נטל הימנה, ברחה אל חדרה וסגרה את דלתו מבפנים. אלא שלאחר־זה, כשבני־הבית נפזרו איש אל פִּנתו והוא נשאר מיסב יחידי באותה פַּרסא אשר בחדר האורחים, שהפרחים הגבוהים אשר בפִּנה זורפיהם הגדולים האפילוה, וקטר את הספירוסה שלו, היתה ילדה זו גופא יושבת לו על ברכיו ומושכה לו בשפמו מזה ומזה, ופתאם רפרפו שפתיה כשהן חדות במצחו הגבוה והיא גמגמה קצת בתחלה וצחקה לו:

— אבל מזֶהם אתה, אפרים־נו, חי אֱדֹנָי!

ובאותו לילה גופו, כשהיה מוטל במטה ושנתו נדדה, חזר אפרים וחשב את מחשבתו, שכבר דש בה, כי שלשים שנות חיים לגבי בן־אדם שכמותו, אליבא דאמת, דבר הוא, היוצא לגמרי מגדר הנימום — השד משחת, כמה שנונה היא מחשבה זו, ובאמת כדאי לו לאדם, שיהא חי אפילו שלשים כפול שלשים בזכותה של שכזו, אלא שבמקצת הרי כל שכאלו גודפות בכל־זאת בירוקה פשוטה, ואפילו לאחר אותה הזכות היתירה שמביאות לו לאדם לנשימתו. בבקר של אותו יום תלש הבצלת צהֻבה ויפה שבבצה; וכשאמר להריח בה, בא ריח המים הישָנים אל גרונו וחנקו — והשליכה בשאט נפש. והרבה לאחר־זה היו ידיו צהֻבות וזרות לו. וכשנוכח, לאחרונה, שהלילה יהיה לו ליל נחודים רצופים, הקדים ולבש את בגדיו ויצא, והיה משוטט בחוצות קריה הריקניים, ומצא את עצמו נצב אחורי הגשר הגדול, הגושר את דתוב הוקנל הרחב, שפנסיו המרובים והקלושים אובדים במרחקים משני צדי

לזיו אחר כל־שהוא, בשביל שיהא אדם מחליט ומסביר לנפשו באותה שלות הרוח הקפואה, המהדקת היטב את הַשִּׁנים וכופה את ההר כגיגית:

— המצנפת היא זו, רבי קרוב חכיב. מצנפת זו, שאבדה לו, כביכול, לאותו אֵיקֶס־שׁוֹטֶה, היא זו, שזוגיה התחילו מקשקשים שוב... חה!

ובינתים יפה כח הלילה. היו נגוהות והבהיקו הצמרות בטשטוש ורחשו יצורים בדשאים. בחרישה המרחקה התחיל זמיר בהליליו מכה צלולים ואצלו נבאה קוקיאה נבאים. רַגלי, שוכני בשדות, נסר מפרק לפרק ברוגזה וחברו השיב לו מממשלתו הרחוקה. הככר מתחת היתה רוחשת. בצות צלצלו מקורות מקרקרים. בדשאים נתרו יצורים קטנים ושרקו וצרצרו וקראו זה לזה. בריה אחת קטנה, מאלו היצורים המאליפים, שהיתה חבויה בדשא המבהיק מתחת, היתה חוגגת את נצחונה, כנראה, ומגלגלת למי־שהוא בהברה אשכנזית שטופה וחטופה:

— הַא, רֵיקָה, גְרוֹגֶרֶת תְּטוֹל? תְּטוֹל? תְּטוֹל?

ותשובתה היתה תמיד בצדה וגם זו שטופה וחטופה אבל באיזו כַּוָּנת מרדות, המטילה ארס:

— אֶטוֹל! נָטַל אֶטוֹל!

ואפרים, שהיה מוטל אצל החפות, הכפופות ויורדות אל המים, ופניו למטה וקצות רגליו משלשלות כלפי מרום ומגלגלות בזו אחר זו באויר, היה מקשיב ואינו מקשיב לכל אותו טפול וריהוש ונהם אל שפמו המגדל והמרגז במקצת את הקריאה שזכר:

— קוּנְץ פוּן דֶיר רוֹזֶן, מִין נאַר... חה־חה, מִין נאַר...

ואולם פתאם נשארו רגליו מוטלות במקום אחד ואת פניו הוריד והפקיר אותם לדגדוגי הדשא הרטב שמתחתיו. שבלת סרק אחת ארפה ומהדדה נדחקה ובאה אל שפתיו והוא לכדה והתחיל כוססה במחבר. נשמות יפות ונוגות אלו... זאת אומרת מלול... מלול של צללי הנפש המטשטשים... חה. אחת משמות אלו, אחת בדומה לאלו, המשוטטות באותם הנקיקים, נשמה, שגם היא יפה, ויש אשר היא גם קצת נוגה, אמרה לו לפני ימים ופניה נתכרכמו מחמת יסורים מרתתים ונאמנים אשר בנפש המתקוממת:

— אח, אל מלא רחמים! אפרים זה מאפי הוא כבר יצא! כבר היתי רוצה אחרת — אלהים גדולים, כבר אני רוצה אחרת...

בשפולי שמלתה, והיא מביטה ומסתכלת בנהת אל הנחל ושבריריו הצוחקים אשר מתחת ושותה את הנגוהות המטשטשות שבמרחקים. מהומת הקולות הכבושים אשר מתחת התרחקה, כנראה, אל אחד הנקיקים הרחוקים, משום שהאזנים קלטוה, כשאינה ברורה למדי. הנה... צלצל קול צחוק רחוק של אשה וסופו נפסק. אחד התחיל באיזה שיר, שאי־אפשר היה להבחינו, ונתרחק ביחד את הדיו, ואחד קרא וצהל, אגב ריצה, כנראה, וקולו הדהד ונאלם מיד:

— זְנָה! אֲ־אוּ!

ושוב לא קלטו האזנים כלום והיתה הדומיה שבשדות רוחשת ואוח אחד ישב אחורי בית־הקברות הרחוק, שהשרת אילנותיו הנמוכה היתה משחירה באופק הכהה אשר משמאל, והיה מלל ומלל.

בינתים קרה גם ואחד מהמצופים, שהיו נמים והבהיקו בחלקת המים השוקטה, התחיל טובל אחת ושתים, ואפרים הרגיש בזה ותפש באותה חכה והוציאה. כְּשכשו המים בקול כבוש וחזרו ונשתתקו וכלפי הלבנה הבהיק איזה דבר מפרפר, שקשקשיו נוצצו בקרוב, ואפרים הרגיש, שבידיו מפרכס דבר אחד חלק וקר, שיש בו רוח חיים, והוא לא ידע את נפשו. רטט שאינו רגיל בו אחז פתאם את יצוריו ונפשו שאגה בקרבו מחמת איזה פחד סתרים — ומשבא לאזניו שוב קל כשכוש, שצלל במים השוקטים, ראה, לתמהונו, שהוא חזר והטיל את דֵּיגו אל הנחל. יחד את זה הממו פתאם קול צחוק אדיר של אשה, קול צחוק, שלא היה משום־מה זר לאזניו, והוא לגלג לגלוג קשה והתגלגל וירד מפסגת ההר אשר מנגד, ונפשו נכוחה מארסה של אותה הנקמה המכטלת של אשה, שהיה רוחש בו, ורקותיו התחילו לוהטות. מָשָׁל, כאילו מצאוהו, כשהוא גונב תרנגלת, התחילו ראשו ורגליו מתכנסים לאט לאט, וככה נמצא מכֻנם יפה יפה אל תחת השיח הלח, בכדי שיהא צלו השחור של זה מאפיל עליו. אבל פתאם גנח מחמת חֵמה ונשא את ראשו אל רכס ההר. שם היתה נצבת אותה תמונה שראה בתחלה, אלא שהיו פניה מוסבים אל מורד ההר, אשר אל הנקיקים, וראשה וצוארה היו שלוחים קצת קדימה, שלוחים באיזה בְּטוי משֻנה, בטוי של היה אורבת לאחר שדרסה בכפה, וכפה האחת היתה תומכת, כנראה, בחזה הנטוי וצחוקה התגלגל ולגלג במרחב המצלל. פתאם השתחותה וצוארה נשתרבב קצת יותר והזדקרה למטה—ואפרים נשלו ותהה בנפשו כאחד:

השׂכִּי שלו הכְּרֻסתנית, וראה אור קלוש באותו בית נהדר, שהיה נצב בודד, וחלונותיו הלבנים שלשה, וילונות אֲוִירים מאפילים ויורדים להם, והוא נגש אל המסדרון, שפְּלָתוֹ הבולטה מקורה בפחים ירוקים, ודפק; ודינה, שיצאה, כנראה, ממטתה, פתחה לו, כשטלית קלה חבושה בחפזה לכתפיה החשופות והמתפַּוָּצות ושניה נוקשות קצת בפיה ונשימתה שואנת במקצת, והביאתהו חדריה כשהיא נוגה ושותקת. היה הדבר דומה, כאילו חפתה לו והיתה בטוחה בו שיבוא, וכשבא הרי זו מכירה לו טובה.

— חה־חה, פְּפּוּפִים... גם אלו כסופים הם, בחור חשוב. כסופים שבקְדֻשה של אותה מצנפת גופא, זכורה לטוב, חה־חה... הוֹם – כדג זה שבחרבה, הוֹם... הם!

באחת הצמרות, שבשכונה הקופאה בנגוהות, סרפסה פתאם צפור נרדמה, כנראה, ובשדות המקנה הרחבים, המתחילים אחורי החפירה המרחקה אשר בקצה הכְּפָר, קרוב לאופקה, התחיל שופר אחד של נוהג בסוסים מַעֲבֶה נָבָב מֵילוֹדיה אחת קדומה ופשטנית, מילודיה קצרה, שהיתה משתברת וחוזרת ונשנית; ואפרים חרד כל־שהוא, כאילו קֹר חודר אחזו פתאם, וכתפיו התחילו נמשכות ונמשכות אל הנחל אשר לפניו והתחיל מסתכל בבָּנָה רבה אל המים שמתחת. בראש ההר אשר מנגד היתה דולקת וגוספת מדורה אחת יתומה, שאותה כנופיא השיאה אותה, בטרם נתפזרה והלכה אל הנקיקים אשר במורד, ובבואתה היתה מאדימה ומקפצת בתחתית המים, מתחת לחשרת הצל הגדול של ההר, שהיה מתנדנד שם וחולם. ואצלה היתה מתנודדת, פרקים מתגדלת ופרקים מתקצרת, תמונה אחת בודדה, שבבואתה המרפרפת אי־אפשר היה להפיר בה יותר מזה שהיא של אדם, ואפרים נשא את ראשו והביט אל ראש ההר אשר מנגד. שם היתה באמת מטפלת אצל המדורה היתומה תמונה אחת גבוהה למדי של אשה וצלה היה גדול והיה שחור והיה מרקד אצלה. היא היתה בתחלה נצבת כפופה במקצת, טפלגא ולתתא כאילו מסתלקת בזהירות ממקום הדליקה וידה האחת ביחד את רגלה, התלויה קצת באויר, מרחיקות את שולי שמלתה מהגחלים, כנראה, וימינה שלוחה לשם־מה אל המדורה הלוחשת; אבל בקרוב נזדקפה כלה ונשארה נצבת ברכסו של ההר, במקום שהוא פוסק ויורד בזקיפה מדרונית ישר אל הנחל אשר במורד. היא נשארה נצבת, כשפִּירוסה לוחשת מפרק לפרק בפיה וידה האחת משָׁרבבת לאחורה ואוחזת, מחמת הרגל מוכני, כנראה,

ואצטליותיהם היו אדֻמות והתאנחו קרשים של חלונות שהיו אטומים והנה הם נפתחים. לפני שלש שנים היה הדבר. לפני שלש שנים היה הלב קצת יותר נואל; וכשלבו של אדם נואל קצת יותר מדאי, הרי־הוא מוצא הנאה אחרת אפילו בקשואים חיים שהוא אוכל. זהו מהמפורסמות. ומטעם זה גופא היתה גם קומתו של אפרים אז יותר זקופה. אצל שלש הריבות, שישבו יחד באותו רחוב אשר אהב בלילות, זה רחוב הבשורה הטובה של מרים, היה הצחוק מרֻבּה ואותה האורה הדובבת מבפנים, זו שאינה שולטת ביצרה ופולחת את הצחוק בקרניה האלמות והרוחשות, זו היתה מרֻבּה פי שנים; וכשיצאה האחת אתו אל הפרוזדור השרוי באפלולית, ללַוותו, מהרה השניה והציצה גם היא אחריה בגנֵבה, והשלישית נזכרה פתאם ורדפה אחריו להשיגו, בכדי לשאול אותו במשובה נבוכה וצוהלת כאחד:

— אֶה... מה הייתי רוצה להגיד לו? אני הייתי רוצה... הה־הה־הה!...

והוא יצא משם, כשספירוסה תחובה לו לבטלה בפיו וידיו נתונות בצלחות אדרתו המרֻכסה וביצוריו הלוהטים מהלכת אותה רחישה רויה ומַפרה, שהאזנים הקשובות מוצאות תמיד בגנים ובפרדסים בטרם פתח הסטדר שכבר גמל. אצל וִיטֶרִינָה אחת גדולה ומבהיקה, שגלגל אחד היה זו בה במתינות והיה מציג לראוה ספירים והספירים היו נוצצים ומנצנצים כלפי אור היום וכלפי שופרות החשמל החזורים, אשר היו דולקים שם גם ביום וגם בלילה, ראה פתאם והבדיל מבין כנופית האנשים, שהיתה נצבת שם וסוקרת, את זִינָה אַדֶלֶר, זו שהיתה בבקר של אותו יום יושבת אצלו ושותקת ואחר־זה מְצאה אצל שלש הריבות כשהיא יושבת ושותקת, ואחר־זה קמה והיתה מטפלת קצת אצל הכּוֹנָנית וספריה וקצת אצל הראי ומכשיריו, ופתאם הכירו בה שאיננה בחדר, ואיש לא ראה אותה בצאתה. ריבה זו היתה גבוהה למדי ולא יותר מדי ופניה היו סגלגלים וחזרזרים תמיד ואישוניה היו תמיד מֻרחבים ותמיד דולקים והקרומים החלבוניים שלהם היו גדולים ולבנוניתם היתה קצת כהה ומלאה זהר, וכשהיתה מביטה אל פני אדם, כסבור היה זה משום־מה, שהוא ידידה משכבר הימים, והיה מתחיל מסתכל בה יפה יפה ומוצא שאולי אפשר להטיל טפק בדבר. כשראה אותה אפרים לראשונה בבית אחד ממכיריו באותם ימות הסתו המזורזים, הסביר לה פנים ושאלה בידידות:

כלום נשארת בחיים? הה־הה־הה...

והיה באותה שאלה צלצול כל־שהוא משנה למדי, אותו צלצול שאינו נתפס אלא לאזני יחידי־סגולה, ולהללו הרי־זה מסגל לגלות קצה איזה אופק חדש, שלא פללת לו לגמרי, בפרושה הנפתל קצת של המלה: אשה. ככה, למשל, יש אשר תדבר אשה באזני בחירה, רצתה נפשה בו ביום אתמול; ככה יש אשר תדבר באזני אלופה הכשר, שנשאה לו כדת משה וישראל.

– כלום נשארת בחיים? הה־הה־הה...

ולבו של אפרים נִבָּא לו בתחתית ההר בחור אחד לא־גבוה, אפשר בחור צהבהב, שכתפיו צרות ויש לו משקפים בחטמו, ואולי גם שפמו מגֻזז במקצת, והוא נושא אתו את אדרתה של זו ואת סוככה של זו ואת מצנפתה הגדולה של זו והוא מטפס ונופל וחוזר ומטפס ונופל שוב ובא, לאחרונה, אל ראש ההר, כשהוא מכֻנס אל תוכו, כגֶזם זה בשעה שאתה נוטלו ביד, והוא נושם בכבדות וידו הפנויה מנפנפת ומנקה במטפחתו הלבנה את ברכיו, שכָּסו אבק, ואת פניו, שאדמו ורטבו, הוא נושא אל זו באיזה חַי־חֵי שבמסירות נפש ומקבל נחת. אלא שמיד שכח את זה. שכח אפרים את הבחור המדֻמה שלו, כשם ששכח את חרדת נפשו שבתחלה. בלב פרכס איזה דבר, פרכס ברכות ולאט והוא לא הרגיש בו, והכל כאילו אבד פתאם, וכתמי אורה אלכסונים ונוחים, כתמי זהב חדש ושהור, היו מצחקים והיו מרקדים בשלטים הגדולים ובחלונות המבהיקים של קְרִישְׁצַ׳טִיק הצוהל שבקיוב, ובככר הגדולה, שאצל ה„אכסניא הלאֻמית". היו פושרים שלגים ומקומות היו משחירים ונמסים וצוחקים כלפי חמה, ואצל הקוֹסָק שבזוית היתה כנופית סטודנטים מבני האזרחים נחפזה וצוחקת, ומרכבות הטרַם היו רצות ונחפזות ונושאות בשורה חדשה מקצה המחנה אל קצה המחנה והומות באיזו חדוה כבושה, ובני־אדם היו נחפזים והיו הולכים קומיות ופני הנשים שנפגשו היו כאילו זה רק נמלו והיו צוחקים צחוק לוהט, ושם, באופק הקרוב אשר במורד, במקום שאֵד קל ורוחש מתמר ונמס כלפי חמה צוחקת, היה הדַּיפר הרחב שוכב תָּפוח והיה נאנק ונאנק, ובני־אדם מרֻבּים טָלַו בחֻפּו וחָפּו לאיזה דבר, ובני־אדם שאינם מרֻבּים טָפלו במטמורות הרבות ובסירות הפוכות ובזפת מתמרת ודברו בקול רם וצחקו ושרו בנהימה; ובששח צלצל קרדֹם ומַישׂוֹר היה שואג, ואצל האהלים הפזורים, אשר מאחורי הנהר הרחב, רפרפו אכרים גלויי תְּסְפֹּרֶת קצתה

תצא לה אהבה זו שלא בזול... שלא בזול... הרי היא סותמת את דבריה, משום... משום שיש דברים, שהרבור אינו יפה להם. יש דברים, שֶׁ... בקצור – יש. והיתה צוחקת הרבה בדבורה. ורק אז התחיל אפרים מרגיש בצחוקה של זו, שאינו לגמרי בריא, כמו שהיה סבור בתחלה. ובדמדומי אותה שבת־קדש גוססת, כשפגשה פתאם באחד הרחובות המרֻחקים שבקריה, פגשה, כשאדרתה הקלה והקצרה אינה מְכַסה וידיה מְכֻנסות בצלחותיה הצרות, ושלג היה יורד פתים פתים גדולות ורטֻבות ורשתו האפורה היתה פרושה ברחוב הריחב והמזֻהם והאפילה את פליטת האורה, שהיתה כהה גם בלאור־הכי, והפנסים, שהיה אז השומר מדליק במַשואתו בחפזה, היה אדמדמים ואורם היה חרד ורטב, והרגלים לשו זוהמא שחורה ושואגת, וההֲמֻלה אשר ברחוב, המֻלת אנשים ונשים שכורים ורכבים זורקים רפש באופניהם, היתה טרדנית והיתה דומה לאיזו בהלה מציקה אשר בחלום הלילה – בדמדומי אותה שבת־קדש כשפגשה שם ונלוה אליה והיא החזיקה בו וספרה לו הרבה וספרה אגב גם על־אדות איזה דוד מֵילַנכולי שיש לה מצד האם, שהוא שותק תמיד ואינו מוציא הגה מפיו ואשתקד מצאוהו חבוי באפלוליות שבתקרת הבית, כשהוא מטפל שם באיזה חבל ומשחילו בוֹ שמצא שם, אז היה קול צחוקה כה זך ולבו התחיל מהסס בו והיה מוכרח לסור אתה אל אחת הרַיסטוֹרַציות המחניקות שבאותו חלק העיר, רק בכדי להשיג שם בשבילה לגימת מים כל־שהיא. והיה ההדר הגדול מלא המֻלת שכורים וריח מַחזרקה ויללת אשה אחת פרוצה שרבצה ברפש ופניה זבו דם, והיא מצדה היתה צוחקת צחוק נלאה והיתה מבטיחה אותו וחוזרת ומבטיחה שהיא צמֵאה מאה ושהיא מרגישה את עצמה בסביבה שכזו יפה מאד; אותו שֵׁכר, שהגישו להם, הרי הוא מזֻהם למדי – אבל הרגש היא מרגישה את מצב נפשה פה יפה מאד; מפני זה שבמהותה הריהי אוהבת – היא אוהבת דוקא מקומות שכמו אלו... דוקא... וראיה לדבר... ראיה יש לה לדבריה... לאו. מה היתה רוצה להגיד? אח, היא היתה רוצה להגיד לו את זה. ראיה יש בידה לדבר, שכשהיתה יושבת במהלקה החמישית או הששית שבגימנַסיה...

ומאותו טיול ואילך לא היה שוב אפרים נפגש עמה, אלא אחת ושתים בבית התיאטר; וגם אז לא היה מוצא סֵפק בידו משום־מה אלא לדבר אתה דברים אחדים ומרפרפים. באותו בקר באה אליו שוב; אבל כבר היתה

— היוצא לנו ? כיצד אפוא אחינו בני־ישראל חיים ב... פופובָה הזֶה, למשל ?

וזו הבישה בו בתחלה ופניה לא היו זזים אפילו ; ואחר־זה החזירה לו בסגנונו שלו גופא :

— לדאבוני, איני יכולה לספר לו מפופובה הזה ולא־כלום ; אם מוצא ארוני איזו אינטריסה בבני סוּרַז׳ ובבנותיה — הריני מוכנה ומזֻמנה...

ופתאם התחילה צוחקת בקול, וצחוקה היה, כפי שנדמה לו אז, טהור לטדי ובריא למדי, והוסיפה:

— אדוני, לכאורה, לא דקדק קצת בלשונו. היה לו לשאול : כיצד יהודים חיים בצֶ׳רְנִיגוֹב ובאיפרכיא שלה... חה־חה !

ותפסה אגב־אורחא בדמות דיוקנה, שנשתקפה לה מהראי הגדול אשר לנכחה, וחזרה והבישה לו ישר אל פניו וגחכה. בינתים ירד לילה והיא הלכה אתו לראות בתיאטר. ומשום שכשגמרו בתיאטר היה כבר קצת מאֻחר, לא חפצה לחזור הביתה ולדפוק, ויצאו והיו מטַיְלים שניהם ברחובות שנתרוקנו הרבה, בספגת תְּלו של וַלַדִימִיר, ולרגלם רבצה השפֵלה וְנָהֳרָה השחור, המקֻשטים במחרזות פנסיהם המרֻבים, והיא דברה לו הרבה וצחקה הרבה ולא פרשה ממנו אלא כשהאיר היום והתחילו פותחים את המחסנים.

ולא היו ימים וזו מצאה לה דירה ביחד את צִילִי, ריבה קטנונית ומזורזת מבנות בּוּבְרוֹיסק השחרחרות, שבתחלה היתה בוכיה הרבה בלילות ובוכיה בקול ובימים היתה נודדת ברחובות וחוזרת הביתה וכותבת מכתבים ארֻכים ושורפתם ותוזרת וכותבת אחרים תחתיהם ; ובקרב הימים, לאחר שפרה אחת ושתים ביחד את חברתה החדשה אל דירתו של אפרים, התחילה מספרת לה לזו בלילות אגב צחוק משֻנה קצת, כיצד אותו אפרים מנשק לה, כשהיא סרה אליו יחידה, לפרקים, וכיצד הוא מנשא אותה בכפיו ומטלטל אותה ומטַיל אתה בחדר, כאֵם זו, המטלטלת ומשתיקה את תינוקה. וזו לא היתה בוכיה ; אבל ביום התחילה היא נודדת תכופות ברחובות. וכשהיתה פוגשת את אפרים, היתה מספרת אתו באותה ריבה, שקֻנתה הקטנונה, וספרה לו, שזו נפש מצֻינה יש לה, וספרה, שהיא, כנראה, סובלת יסורים הרבה, וספרה, שהיא מתחילה אוהבת אותה... היא מרגישה, מיום ליום הריהי יותר ויותר מרגישה, שהיא מתחילה אוהבת אותה. ולא זו בלבד, אלא שהיא חוששת, שכפי הנראה,

מיד את מקלה ואת תרמילה ובחדוה גדולה ולוהטת שבלב היתה חוזרת לה אל אותה איפרכיה רחוקה שלה המתחדשת, אל אותם השדות הרחבים והכַּסתנים, הנאנקים בהנאה כבדה של איזו חיה גדולה ומתרככים ונפתחים ביסורים של אהבה סמויה תחת שלגיהם הרבים, שהתחילו מפשירים, נפתחים וסופגים אל תוכם את לשַדם המפרה והגברתָני ובלילות הם מתמרים ומתמרים בנהימה חרישית של אותה חיה כבדה, מחמת הנאה תאוֹתנית שמתמלאה. אֶח, מה הם ובמה נחשבו ימות האביב פה — במטותא, מה הם ובמה נחשבו פה, בקריה הומיה זו, שכֻּלה הומית וכלה אבנים וכֻלה נחשת וברזל וכרכרות ושלָטים ורשתות של חוטי החשמל וחם מחניק ומהומה שאינה פוסקת? צאי נא ובקשי פה, במדבר האבנים הדוממות הזה, את נאקות הכֻּלאי הפראות, הנשאות יום ולילה בחרשות שבמולדת, אלו היקצות ותופחות ומשחירות מיום ליום; או תפשי נא את קרקורם הגוזר והמנשא את הלבב של אוזי הבר ההוזרים ממרחקים, זה הפולח שם את השמח המטשטש והרוחש חדשות ונצורות. אדרבה, צאי, צאי נא ומצאי פה בבקר מחוגות מחוגות של כנפים פרושות, שכובבו בלילה בשלגים הרכים המתרככים, ונחשי נא בחדוה צוהלת שבלב: הידד, תרנגולי הבר הם שחזרו — תרנגולי הבר כבר חזרו; אני ראיתי מחוגות — חי נפשי! מחוגות ראיתי בשלגים שבשדות! חה־חה. במטותא, צאי ובקשי פה את שלילות הזהב, הרצות והמזמרות, שברחובות המזהירים, ואת פרחי התרנגולים, הקוראים ונתקלים מחמת חסר רגילות, שבחצרות המגודרות, ואת הפרות הקופאות, המתחממות אצל הכתלים, ואת ריח הזבל החמים, הכובש את הנשימה ומגרה אותה; בקשי פה אפילו איזה כֶּריסטופור שוטה, או לֶיסטוֹהכּוזר כמו שקוראות לו מסתמא שם ה„מֶישצַ׳נקות" הלוכשות „שֶׁבּוֹת" גדולות ומגפים מסמרים, זה הטפש של הקהלה, שראשו כבר גלוי, כי מצנפתו אבדה לו, ומכנסי־הבד שלו מופשלים לו אל השוקים ורגליו היחפות והאדמות כבר מזהמות ומחפשות דוקא אחרי איזו שלולית של מים, בכדי להתיצב בתוכה בהנאה, הוא צוהל כסיח זה מתחז לקראת כל אחד ואחד ומקלל את התינוקות ההומים, המתגרים בו, ומבקש „צֶיהאַרקי" מאת כל „פאניטש", שהוא פוגש, ומכריז בחדוה שוטפת ובקול ברמה:

— הו, הו, בני־אדם טובים! האביב יָבוא; יָבוא האביב!...

— חה־חה. הרי־היא צוחקת? אבל, באמונה — לחנם! הוא... הוא לא

ישבת ושותקת, ולו היה קצת לא נ׳הא מחמת זה: אדם בא ויושב לכתחלה לשם שתיקה. בצהרים, כשפגשה שוב אצל שלש הריבות והיא היתה גם שם יושבת ושותקת, היה גם הוא מחמת זה קצת קודר בתחלה, אלא שבמהרה נמחה אותו רשם מלבו בשל הצחוק המרבה והחי שהיה מצלצל מסביב. ומשום זה, כשראה אותה בחזירתו משם אצל הוויטרינה, והוא היה במדרכה האחרת אשר לנכח, אמר לו ללכת הלאה; אבל זו היתה נצבת והיתה מפרק לפרק נפנית לצדדים, והיתה נפנית באיזו קדחת גלויה, ומסתכלת בפני ההולכים גם פה וגם שם, כאדם המחכה למי־שהוא, ומשהכירה בו, לאחרונה, במדרכה אשר לנכח, נפנתה פתאם באותה קדחת גופא והתחילה מפלסת בינות למרכבות הטרם הרצות והכרכרות הנחפזות ויצאה בשלום ונתגונה ישר אליו — והוא נצב והתחיל מסתכל בה. פניה היו חורורים והיו קודחים במקצת וחלבונותיה הגדולים היו מלאים אותו זהר; וכשהרימה אותם אליו והביטה בו, נדמה לו שוב שהוא ידידה משכבר הימים, והוא הסביר לה פנים יפות:

— נמצא שהיא נודדת כל היום, זינה?

וכשנטל את כפה, היתה זו מגדלה למדי והיתה רכה והיתה נוחה והיתה מוטלת מפיסה וחבוקה יפה בזו שלו. הוא חבבה:

— אביב, חה־חה. הרי־זה פרושו של — אביב!

וכשראה בפניה השתקנים כי פרח בהם פתאם איזה אדם שבגלוי לב פתאמי וחזרו וחורו מיד שוב, לא פסק מדבורו:

— חה־חה. פוליסיה החביבה התחילה הומה במסתרים! גם פנטילי המסרבל, זה השומר בלילה אשר בעיר המולדת הנדהה, היה מרמז לי תמיד בקצרה, לאחר פיהוק גדול ומצלצל במלא הרחובות ההוזים: דבר שבאביב הוא, פאניטש — צ׳טו אי הובוריש (מה לדבר)! כלום יש בזה במה לטפל? אבל אצל הדניפר היתה? לאו? הוי, לזה לא פלל! לחנם, לחנם אינה הולכת אל הדניפר — באטונה! מובטח הוא בה, שאילו היתה רואה אותו כרסתני שחור בתפיחתו הנאנקת מחמת יקיצה ואילו היתה מקשיבה לקולות הקרדמות הרהוקים, המצלצלים בשטח הרוחש ולוחש שאצלו, ושם, בקצה האופק הרחוק והמטשטש במקצת, אולי היתה נראית לה תמרת אד לבנה ומקרזלת, זכר למרכבת קיטור הומיה, שנשאה ונגוזה שם למרחקים כמוסים — לאו, מובטח הוא בה, ששוב לא היתה שוהה פה אפילו יום אחד יותר. מובטח לו, שהיתה נוטלת

נזיפה רוחשת כלפי „למדנותו" שצפה לו פתאם, נתרה אותה ריבה פתאם אחורנית ושאגה קלילה ומתסקה פרצה מחזה:

— אי!

והוא חרד ותפסה בידה; אבל זו חבקה אותו בצחוק והלכו הלאה והיא דברה שוב:

— חה־חה... כסבורה היתה שהוא אומר לאכול אותה חיים — ככה היה מביט אליה. וכלום יש תמיה אם נפחדה? מה? כלום לא היה לה מקום לחשוש? חה־חה... אבל הרי היא מבטיחה אותו, כי דבר זה אינו כדאי. באמונה! חה־חה, בכלל, כדאית הנה, כסבורה היא, לתכלית אחרת יותר נאה. לאו. חה־חה... אם... אם באמת פטפוטה הוא שגרם לזה, הרי היא מבקשת את סליחתו — הרי היא מבקשת וחוזרת ומבקשת את סליחתו. אבל בכלל — אל נא ישים יותר מדי לב לדבריה. היא אומרת: בכלל. אצלה דבר זה רגיל הוא. רואה הוא — חולשה קטנה. יש, למשל, שהיא מתחילה פתאם מפטפטת בַּנַי שְׁפַרַח... כלומר — יש אפילו שבפטפוט בלבד לא סגי לה... ומהראוי, שהוא יהא זוכר את זה. לאו. במטותא, שיהא זוכר. כמדמה לה אפילו, שהיא כבר ספרה לו בדומה לזה — או לאו? כנראה, דבר התלוי במשפחה הוא לגבה... רואה הוא — אם זקנה יש לאביה, למשל... זקנה מופלגה... חרשית וצונפת תמיד שבים מקשט ברדידים וציצים אדמונים... וכשזו שרויה בבחינת קפידה, הרי... הרי אינה דוברת כלום מימיה, אלא מביטה כלפי התקרה ומתחילה שרה אל חטמה... חה־חה, מביטה בהרגשת ישרה כלפי התקרה ושרה בנהימה טירופי איזו וַלָסָה מימים קדומים... חה־חה־חה! לאו. כסבורה היא, שהיא לא דברה באזניו שום דבר זר... כלום דִּבְּרה, אפרים? כל־כמה שהיא זוכרת, לא היתה אלא קצת תוהה... חה־חה... תוהה היתה במקצת ולא יותר... ובאמת, צר לה, חה־חה־חה... צר לה מאד, שנפל בחלקה אותו ה„גישטירנטר הימטילי", מאחר שֶ... חה־חה — מאחר שבחור נאה שכמותו בא ומגיל ככה את הגדרתו, חה־חה־חה...

אפרים היה מקשיב ומקשיב לדבריה הרצוצים ונפשו היתה תוהה וכלום לא נתחוור לה מאותו פטפוט נפתל; אבל משים שתקנה אחרת לא מצא לדבר, חזר אל סגנונו הקודם — אמת, בקצת קושי בדבר בתחלה:

— אבל... אבל כלום אמרתי, זינה?

היה דובר כדברים האלה באזני... איזה ריבה מבוברויסק, למשל... בַּגָּנתו... בוברויסק, רואה היא... בוברויסק הרי זו כבר שיכת יותר אל ה... אל ה„מוֹרַליישים גיזיטץ", נגיד, מאשר אל ה„גישטירנטיר היממיל", הה־חה... מה־שאין־כן פּוּפּוֹבָה הוֹרָה, זאת אומרת: סוֹרֵז הַנְּדָחה...

ופה התחילה פתאם אותה ריבה צוחקת בקול גדול וצחוקה צלצל בצלצול טהור וחזק, אלא שהיה נוטה קצת לאיזו צדדים אפלולים במקצת יותר מדאי.

— היא צוחקת? הה־חה. לאו. היא אינה צוחקת. הה־חה־חה. את דבריו היתה שותה בצמא. הה־חה. היא שָׁתָתַם בצמא. היא הקשיבה לדבריו ונפשה רחפה שם, נפשה נִתְּקה את מסגרותיה והתפרצה ורחפה שם — בשדות המולדת הלבנים וההביבים, במקום שאוזי הבר צורחים ופרחי התרנגולים קוראים וּפַטְרוֹזקים וַהֲרישקות מתקינים את כלי מהרישתם ומַגָּרפים ומנקים את קִנֵּי־רוביהם ואבא חותם בשטרות של חוב ונוהם אל שפמו המאפיר: מה יהיו בסופו של דבר — ובסופו של דבר מה יהיה... הה־חה־חה... אלא שמה שהתחילה צוחקת קודם לכן, לא התחילה צוחקת, אלא, הה־חה־חה... לא התחילה צוחקת, אלא משום שאמר: ריבה מבוברויסק... הה־חה־חה... והרי היא אינה אלא תוהה — הרי היא תוהה, הה־חה: נשיקה זו, למשל... אותה נשיקה, שאדם... נניח אפילו, שאדם שכּוֹתו מנשק לה לאיזו... ריבה מבוברויסק, הה־חה... כלום... כלום זו אינה נכנסת בגדרו של ה... כיצד אמר מר? בגדרו של ה„גישטירנטין היממיל"? הה־חה־חה...

ואפרים נצב פתאם. אותו הצחוק של זו, שהתחיל יותר ויותר נוטה כלפי איזו זוית משֻנות במקצת, פָּכח אותו משכרונו הרוחת ונפשו לָטשה והתחילה שולחת קרנים ומגששת באפלה. כסופה זו נשאה פתאם במוחו שיחתה של אותה ריבה גופא, ששחה לו באחד הימים, בדבר אותו דוד מֵילַנכוֹלי שיש לה מצד האם, ומיד לגלג לו ולתלמודו בתורת הפַּתוֹלוגיה שבכרסו, ונזכר משום־מה בספור אחד, ספור שנשמר במסתרי נפשו כאיזו אגדה קדומה, שאינה ברורה למדי, ספור שהיו מספרים בלחש ביטי ילדותו בבית רבו, בדבר ריבה אחת פְּרִית, ריבה בריאה ונפש מצינה, בת משפחה אחת הגונה, שמצאוה בלקר אחד כשהיא משוטטת בפרשת דרכים אשר אחורי הכפר כביום הוָּלְדה והיא צוהלת ומחֻיכת ומרמזת לקראת כל גבר וגבר שהיתה פוגשת אותו... ואולם מדי הגותו בבת־אחת בדוד זה ובאותה ריבה ונפשו כובשת אותה

זה היה לפני שלש שנים ויותר. בקרוב יָצא גם הוא את קיוב ושוב לא חזר לשם ועם אותה ריבה לא נפגש שוב. בהיותו בשלהי ימות־החמה של אותה שנה בנאות השדה אשר בסביבות אודיסה, ספר לו בחור אחד שהוּר, שהיה לבוש טוזורקה שחורה ואצטליה לבנה וחגורה במתניו מתחתה, שזינה שוכבת בבית־מלון והיא חולה; ובימות הסתו המאֻחרים שאחריהם, כשנפגש בלילה אחד רַטֹב עם אותה צילי, כשזו היתה מטפלת בצרורות ובקופסות של נֵר גדולות באחד מבתי הנתיבות אשר על פרשת הדרכים הצפוניות, ספרה לו זו, שזינה חזרה ויושבת בקיוב, ושהיא חָורה במאד מאד, ושהיא יוצאה גזוזה — היא גזזה את מחלפות ראשה השחורות; היא היתה חולה מסַכנה וגזזה את מחלפות ראשה. ראש רותח יש לה — לריבה זו. לא אמת? ראש רותח!

והיא הביטה אליו קצת, ותהי כמפקפקת באיזה דבר, ופתאם הורידה את ראשה, ותהי כמתַכֶּנֶת לגמוא מהכוס שלפניה, וגמרה בהשפלת הקול שבתוגה כבושה:

— ראש רותח ולב פותה...

והביטה אליו שוב בגנֵבה. מה היתה כוונתה?

ושוב לא קלטה אזנו כלום. מהיום ההוא והלאה לא קלטה כלום בדבר זינה ואת אשר אתה. כמדֶמה לו, שמאז והלאה לא זכר אותה אפילו. לאפוקי, אפשר, בליל נדודים אחד ובמשנהו. ככה יש, למשל, אשר אדם בנדודיו יזכור פתאם דָלֶת לבנָה אחת רכה ולבנבנה ויפה־פיה, שפגשה ולא השגיח בה בצדי הדרכים הרחוקות והחשופות, השטוחות כלפי אור צהרים שותק, שיד האלהים טלטלה אותו לשם בשחר ילדותו — יזכור ויחזור וישכחנה מיד שוב. זינה... היתה זינה אחת. חה! רבות רבות בשנים חמה מטפטפת ויוצאה במזרח ומאדימה כדם ונופלת לים הגדול ובכל יום ויום בני־אדם מתרגשים ובני־אדם נפגשים ובני־אדם נפטרים וחלומות נארגים וחלומות ישא רוח, וזינה — מי זה יהא זוכר את זינה? האם לא אגדה נושנה ואינה־ברורה היא אשר זכר פתאם משחר ילדותו? בארצות ובמדינות, אשר רגלו לא דרכה שם, ובדורות ותקופות, אשר אבות אבותיו לא זכרו אותם, היה היתה ריבה אחת...

ולטה זה זכר אותה פתאם? למה זכרה? הדב הזה! הדב הזה! בתקופת השלגים הקרה הרי אותו דב מתכנס למאורתו ומתקפל יפה יפה ונוטל את כפו הגדולה אל פיו ויונקה ויונקה. תקופת השלגים קרה היא והתרשות האפלות

וזו ירתה בו פתאם זיקים, כאילו רק להתחלה שכזו שתבוא מצדו קוּתה, ופניה להטו והיא פרצה שוב באותו צחוק:

— אמור: צ'לי, חה־חה... כלום לא אחת היא? חה־חה־חה...

ונשימתה התחילה להיות נפסקת וחוזרת ורותחת:

— אח, כמה יש בזה מהמעַנין, אֶל אלהי אבותיה! חה־חה־חה, היא זוכרת, כי כשהיתה תלמידה וושבת במהלקה פלונית, היתה לה חברה אחת...

ורק אז התחיל אפרים מנחש דבר־מה בלבו והתחיל להיות מוציא מפיה מלים והתחיל גם להיות צוחק בקול. הוא לא הוציא אותה משום־מה מידי שגיונה והתחיל מספר ושואל אותה לאותה ריבה שכנתה וזו ספרה וצחקה ושוב לא פרשה ממנו ובלתה אתו כל אותו לילה בביתו והיתה מספרת הרבה וצוחקת הרבה ומפרק לפרק היתה נגשת וממלאה לו כוס מים מהבקבוק ולוגמת ממנו כל־שהוא, כשֶׁשְּׁפות שפות נשפכות לה מפיה והלאה, וחוזרת לדבורה. בהיות הבקר לא הפצה לחזור יחידה הביתה; וכשבאו יחדו ולא מצאו את חברתה בבית, כי גם היא לא לנה שם, היתה זו שוב צוחקת והיתה מצֵרה משום־מה בלבה והבטיחה אותו, שתסור אליו היום אתה יחד, ואפרים פרש ממנה ולא חזר הביתה כל אותו יום. ולמחרתו, כשהיה עוד שוכב במטה, הביאו לו מהפוסטה כרטיס מצֵיר אחד והוא קרא בו לאמר:

„קיוב. בית הנתיבות.

„אני הייתי צוחקת שלשום, כשהיינו מהלכים יחדו בקרֶישצַ'טיק. היה „לי לצחוק יותר, אפרים... והרי אני צוחקת גם היום. אח, אוזי הבר „הלזו, הצורחים כבר בשטח המטֶשטש שבמולדת, ואותו לִיסְטָחֶבור „שוטה (אצלנו — קְרִפּוחה בּוֹסוֹי), שכפי שאתה מבטיח, הרי מכנסיו „כבר מופשלים לו והוא צוהל בקולו הצלול, כסֵיח זה שאֶרותו „נפתחה לו! לאו. איני יכולה יותר. יחתם לו אבא ששרות של חוב „ויהא נוהם לו אל שפמו כרצונו — הרגשה אחת יסודית נתת בלבי, „הרגשה אולי משֶנה במקצת, כאילו איזה דבר חשוב, שלא תהא לו „שוב תקנה, יאבד לי, אם אשאר פה להבא. שלום אפוא, אפרים. „אלא — בקשה אחת נמרצה: אפשר תְטַלטל באחד הימים לאותה זוית „שלנו? אל נא תשכחני אז. אֵם יש לי שם, ידידי, שדוגמתה לא „תמצא בימות החול, ולביות היא אופה — פאר אֵיקסֶילַאנס, חיינו!

זגה".

בקול נואש ונרפה וילֵלה וחזרה וילֵלה יחידה ורופפת באותם השדות הנרחבים והאלמים – הוי, מה־זה היה ללבו של אפרים, מה היה פתאם ללבב נואל זה, שחזר שוב והתחיל צובט, והיה צובט בהם כלפי הנגהות האלמות הללו, כבשנים קדמוניות שנגחו. ממש, כבשנים קדמוניות, שהוא היה ילד ונפשו הלוהטת היתה גומאה חלומות והיא קוראה בחיל לגאֵלה ולאפסי מרחקים ולכנפים נשאות וללבב הולם ולנשימה שוקקה וכבושה בחזה. בוכה ומבכה הלב במסתרים וצובט וצובט ואינו פוסק, והשפתים הסולדות – הללו מצאו ופוטרות איזה חרס קלוש ונואל:

– בארצות ובמדינות, אשר רגלי לא דרכה שם, ובדורות ובתקופות, שאבות אבותי לא זכרו אותם, היה היתה ריבה... היה היתה ריבה...

ושם, בזוית אחת חבויה ואפלולה שבמסתרי הנפש, אותה הנפש, שדמיה כאילו התחילו שותתים והיא מתבוססת בם, שם יתוש אחד כוסס וכוסס ומטיל זוהמא רַיַת ארס סולד:

– חִי־חי... כלבים מזקינים לכמה? חי־חי־חי... שוטה, שוטה– אפרים שוטה...

אבל הנה טרפרפת במוצאי אותו הנקיק הצר ויוצאה אותה תמונה גופא, אשר ראה אותה בתחלה, כשהיא נצבת בראש ההר אשר מנגד. יוצאה היא באיזו זהירות מרפרפת וידה אוחזת בקפולי שמלתה מאחריה ורגליה מפקפקות ומגששות ומפלסות בַּפַּפות הנגובות, שהוא מוצאה פזורות פה ושם במקום הטופה אשר אצל הנחל. זו לבושה שמלה אפרורה אחת שלֵמה ואת מחלפות ראשה, הקשורות לה זֵר שחור לקדקדה, לא כסתה, והשמלה תפורה קְרִי שאינה גדולה וחלקת צואר גאיונית וקצת נוגה בשתיקתה מציצה ומלבינה מתוכה כשהיא כהה כלפי הנגהות שבלילה. אחריה יוצא ברחוק מקום קצת ומפלס לו נתיב גם הוא, בחור אחד שאינו גבוה. זה לבוש שחורים וקצרים ומשקפים נוצצים לו כלפי הלבנה בחטמו, ובידיו הוא נושא חבילה גדולה של שמלות אשה ומקלו השחור תלוי ומתחבט מתחת לאותה חבילה ברגליו. הנה הספיקה אותה ריבה וקרבה אל הסירה הריקניה, שהיתה נצבת בשפתו של הנחל וחכתה, כשמשוטיה צלובים לה זה בזה באלכסונה, וקפצה אל תוכה. הכישו פתאם דפני הסירה בחלקת המים וחזרו והכישו שוב ושוב ומשוט במשוט דפק בקול – משוט במשוט דפק בקול בתוך הדומיה הגדולה אשר ללילה... הבהלום

מְלָשות כבר וכורות הדבש לא היו, כנראה. אלא חלום שנתבדה — והרי־זה מתכנס יפה יפה לתוכו ונוטל את כפו הגדולה למו פיו והוא יונקה ויונקה...

באגמים ובבצות הגדולות שבקרוב מקום היתה צפור אחת קובלת וקוננת בקול נואש, ומהנקיקים, אשר מאחורי ההרים, היתה הולכת ומזמזמת שירה של גתית הומיה, שירה חרישית ונוגה, הולכת ומזמזמת ומתקרבת. ואפרים — ראשו היה טוטל בכפיו הפזורות, שהיו מחבקות ותומכות אותו, ופניו אל חלקת המים, הקפואה בנֶגהה וזורמת לאטה, ושפתיו פוטרות ופוטרות בלחש:

— בארצות ובמדינות, אשר רגלי לא דרכה שם, ובדורות ותקופות, שאבות אבותי לא זכרו אותם, היה היתה ריבה...

נפלא הדבר. מה היה ללבו פתאם — מה־זה היה ללבו זה, שהתחיל צובט וצובט בחם כלפי הנגוהות הקפואות שבלבנה, כבשנים קדמוניות? אותה מדורה, שהיתה בתחלה דולקת בפסגת ההר, שוב לא היתה אלא מקטרת וקיטורה האפור היה מתמר וסביבה קדר קצת. בראש ההר כבר לא היה איש; אבל בנקיר הצר, אותו המתפתל באפלה השחורה אשר בינות להרים אשר מנגד, ומשתלשל ויורד אל הנחל אשר לרגליהם, היו קולות הימים ומדברים. הקולות היו כבושים, אבל היו יותר ויותר קרבים. ובקרוב כבר קלטה אזנו של אפרים קול אחד בטוח ובוהל במקצת של אשה ושֵני לו קול כבוש מחמת לר מהסס אשר לגבר, קול שהיה אפ־ים משום־מה בטוח בו, שאותו המרבר, הרי־הוא מדבר וממשמש תכופות בשפמו הָוֶה: נְפִתַּל אותו אדם ומחשבים שבנפש אפפוהו. זה, כנראה, פִּרושה של אותה מתינות שבבַּוָּנה תחלה, שהיתה רותחת באותו קול. כשהיו המדברים כבר בתחתיתו, כנראה, של אותו השביל הצר, חרד אותו קול גופא באיזו שאֵלה שאינה בטוחה, כפי הנראה, ואפרים הקשיב ברור את קולה של אותה... לאו. ודאי, אזנו היא שהיתה משטה בו. לאו. כלום היה זה באמת קולה של זינה? של אותה זינה? היא קראה לו להלז, ודבריה היו משולים, כאילו הולכים הם ומסתננים בכבושות:

— דוד, אני אמרתי...

קולה היה קר, כברזל, והלה גנח ונשתתק; ובאפלולית שבשיחים הקרובים דרדרה צפור אחת, שראתה חלום שחור, ושוב חזרה אותה השתיקה הקפואה וההומיה בטסתרים וקרנו הנוגה של אותו סוסָר שבטרחקים חזרה והתחילה בוכה

בלפי שפולי השמים אשר לנכח, ובנחל התחילו מתמרות מטליות קלות של אֵד
ענודדות כשהן פזורות, חדר פתאם אל אותו הזמזום הצלול קול אחד כבוש
וקורא, ויהי כמלחש באזני אפרים, שזה הדובר סחטו בלחישה כבושה מרחוק
מקום:

— פאַניטש! הוי, פאניטש, הנרדמת?

ואפרים נזדרז וקם:

— האתה הוא זה, אַרחים?

והלז חזר וסחט בלחישה ובאיזו שלוה בטוחה:

— דולז'נו בֶּיט, פאַניטש, התבוא אתי?

ומנפתולי הנחל, אשר בינות להרים המאפילים שמשמאל, הגיחה חרש
סירת דוגה אחת קטנה ואבוקה שאינה גדולה היתה מאדימה ומקפצת לה אצל
חטמה.

II

אותה ריבה חדשה, שנכנסה בבקר אצל וֵירה, נכנסה וילקוטה בידה
וצבת־צחוקה המשֻנה, אותה בת־צחוק פראית במקצת, הצוהלת ואומרת גלוי:
יש ויש, חביבי, גבולות אחרים לגמרי, זו היתה מאירה מתחת לַאֲפֵרה האוירית
ווֵירה לבשה פתאם אורה חדשה ופגשתה בקריאה מֻחדדה של שמחה צוהלת
וכנשיקות רַוָיות של חבה ורוחמה הקטנה הלכה שבי אחריה, מיד כשהציצה
בה. היה לה לאותה קטנה פתאם, כאילו בא אליה אחד, אשר דבריו שקולים
הרבה, והסביר לה פנים יפות ואמר: צדקתְּ, רוחמה, צדקת — והנה גם תראי
ותֵּוכחי... ולא היה הרבה, ואותה ריבה היתה כבר מושלת לה בהס־כה קלילה
בשפולי אותה כרסא־נדנדה אשר בפנה, שאפרים אוהב תמיד להיות חבוי שם,
והיתה מריחה מפרק לפרק בבֵּילַדונה הלבנבנה כשֵׁיש, שהיתה צפה בכוס של
מים בקרוב מקום, ונחיריה היו זזים לריחה המרחק והנאצל, והיתה מגחכת
ממחבואה בידידות חמימה ומדברת כפקחית וצוחקת בהפסקות פתאומיות ומוציאה
ספירוסה אחר ספירוסה מילקוטה הגדול, שלא היתה פורשת ממנו, וסונה
בדפירה מפרק לפרק גם אל רוחמה, כמו שהיתה סונה אל חברתה, הדומה

הקשיבה נפשו את זה באחד הימים? — אפרַים אפרַים, הבחלום הלילה ראית את זה באחד הימים הרחוקים, שגזו ואינם, ואם אתה, אתה הוא זה, שהיית נכנס בקפיצה אחת אל סירות בודדות, שחכו בשפת נחלים שוקטים, ומים היו נותנים את קולם בקול כבוש ומשוש אל משוט קרא בדומיה אשר ללילה?

— חֵי־חַי... כלבים מזקינים לכמה? חֵי־חַי־חַי... שוטה, שוטה — אפרים שוטה...

והנה ישבה אותה ריבה בירכתים ונטלה דומם את הַגֵּה אחורנית ואותו בחור שלה ישב כנגדה והסירה זזה והתחילה מַצֶנת ומַצֶנת את חטמה המְשֻרבב ימינה. הנה הפכה את חטמה המְשֻרבב והנה כוננה אותו ישר והנה היא מפליגה חרש, וחרש היא מחליקה ומחליקה, וכנפיה הפרושות מבהיקות ומשפשפות ספירים אלמים וחזרות ושובלות, וחלקת הנחל, שנשארה אחריה, נטרפה והָרְדה אחותה ורסיסים התחילו מרדפים ומרקדים בה וכבר היא הוכת שוב וחוזרת לשלותה הקפואה, ואותה סירה מרחיקה ומרחיקה ומקטינה ואובדת — הנה כוננה זו שוב את חטמה ימינה והנה גנחו שם המשוטים במסגרותיהם וגנחו בקול כבוש ונאלמו, והנה רפרפה שוב אצל ההרים במורדותם, והנה אבדה, אבדה לגמרי, בשני הרכסים הבולטות והיתה כלא־היתה ונשאר אחריה נחל נרדם ושרוי באורה קפואה ושותקת, כבתחלה; ורק זרמתו הקלילה והצוהלת של פלג־אלהים זה, השואג ואינו פוסק, מתחת לאחד ההרים הקרובים ומיטיו מקלחים אל הנחל אשר לידו, רק זו היתה קולחת ופטפטה בצהלה אגדה יפה ונוגה במקצת, שהביאה אתה מחגויה המְסֻתָרים, פטפטה בדבר סירה אחת בודדה וזרושת כנפים, שחלפה פה זה לא־כבר ונגוזה, ופטפטה בדבר ריבה אחת גאיונית ודוממה, שהיתה יושבת באותה סירה בירכתים וידיה החשופות אוחזות בהֶגה אחורנית ושמלתה היתה אפרורה והיתה תפורה קְרִי שאינה גדולה וחלקת צואר גאיונה וקצת נוגה בשתיקתה היתה מציצה ומחוירה מתוכה בכהות ושותקת כלפי הנגהות האפלולות אשר ללילה...

ולא רחוק מאותו מקום קשקש וקשקש זוג אחד בודד וּמְיַלְנְכּוֹלי של איזה סוס, שכפתוהו והניחוהו לנפשו ללינת לילה, ואותו צפור שבבְּצה היתה מנמנמת וקובלת וקולות הלילה היו מרֻבים והומים יחד, ויש אשר פתאם היה נדמה, כי רק קולו של כלב אחד הוא, הנובח ואינו פוסק בקולו המצלצל באיזה ישוב אשר במרחקים... ורק הרבה לאחר־זה, משכבר התחילה הלבנה נוטה ונוטה

חמימה, אשר לנפש שאינה מסתירה כלום וכלום, והתחילה גם היא גוחכת כלפי זו באור ולבה שמהסס התחיל חזר יותר ויותר לשַלְוָתו. ואותו ריבה הביטה בחיוכה הגלוי והטוב גם אל פניה הקשובים של וֵירה, שבכל הַתְּהִיה שבהם כבר הם נכונים לוַתּוֹר, וקראה אגב אותה מנוחה חרישית ורַוְיָה אשר בהגות לב הומיה:

— יפה פה אצלכם... אלהים, כמה יפה! ואת, כמדֻמני, היית קובלת תמיד ומתאוננת, כשהיית צריכה לחזור הביתה?... באמונה, וֵירה, לחנם... באמונה! ואותו פסנתר אשר שם — הרי את היא המנגנת בו?

ואגב קימה אל רוחטה:

— וגם את, לבטח... לאו?

אבל הלה נהכה לה, כשהיא מבֵישה קצת מחמת גִלוי פתאמי וטהור שבלב:

— לפרקים... אם זו שְמָה נגינה...

והורידה את ראשה.

אותה ריבה, שבינתים היתה כבר נצבת אצל הפסנתר ופתחה אותו, הניחה פתאם את כפה האחת, כשהיא מוטלת אצל היתֵדות המלבינות, ואת ראשה ואת חצי קומתה הפנתה כלפי אותה קטנה בסימני התֻּמה שבנפש:

— אבל... הרי את דוברת, יקירה, כאילו...

ואולם האחות הבכירה, זו וֵירה, שֶקָמה בינתים גם היא מפנתה שבספה הוינאית הקרובה והיתה נצבת ומטפלת בתסרֹקת אשר בראשה, שֶדְּבֻלַּתָה כלפי הרֹאי הגדול אשר בינות לפרחים, זו הפסיקה אותה פתאם בארס קליל, שֶפְּכָה והכה גלים מחזה:

— אנחנו, מבינה את, — אחרות אנו... אמו מלתא זוטרתא היא — אנחנו? חה־חה... זו למדה ולמדה — שתי שנים רצופות ועוד יותר למדה; ובלקר צח אחד נמלכה והתחילה מרקדת פתאם מחמת התלהבות מנגינתה של איזו דינה ברבש — אח, את זו לא תכירי את: רופאה אחת, בת אמידים, שגמרה לא־כבר את למודיה בפטרבורג, וישנה פה אצלנו והיא מנגנת — נו, וחדלה...

והיא נפנתה מהראי כלפי חברתה. כשידיה נשתַּירו משֻרבבות ומשפלות בנוים אשר בראשה, שנטה קצת קדימה:

לה בכל דבר; ואותה קטנה כבר היתה מספרת אתה, כאדם המספר את חברו הקרוב לו משכבר הימים, ונפשה היתה צוהלת בה ופניה הטהורים לבשו אורה. הלא נפלא — אח, נפלא הדבר, כמה זו יכולה... לשבת וכמה היא יכולה לדבר וכמה היא יכולה להביט בפני מי שהיא משיחה בו... לאו, חה־חה... הרי־זו מסירה כלאחר־יד את אֶפְרָה של הפסיכוסה שבידה אל אותה מאפרה קטנה, שרוחמה הציגה אותה לכתחלה בשביל אפרים באותו טרסקל שבפנה, אשר מאחוריה של זו, אחורי אותו פיקום גבוה וכפותיו המצלות: אֶל מלא רחמים, כיצד זו שולחת את ידה ומשרבבתה... חה־חה, שולחת באיזו מנוחה של תפנוקים, הבאה בכחה של איזו הגות־לב טמירה ורוחשת, שולחתה לאטה ושותקת, כשצללים קלילים וגאיונים במקצת זזים ומהלכים במצחה הטהור; והרי־היא משרבבת אותה ומחזירתה שוב ומרימה פתאם שוב את פניה הסגלגלים ומגחכת גיחוך משֻנה וחוזרת שוב אל דבורה הקולח... לאו — זו ריבה היא! הרי־זו היא — ריבה! חה־חה... צר מאד, שאפרים אינו פה — כמה צר! לְוַאי והיה אותו מזֻהם רואה, כיצד אחת משלנו יכולה להיות יפה, וכיצד היא יכולה להיות חביבה ולהיות... להיות... לאו. אפרים זה — בריה משֻנה הוא באמת... אפשר — נוטר הוא בלבו טינא אליה מבאותו יום? שיהא באמת שומר לה טינא? לאו. יבוא גא זה — והוא כבר ישקל למטרפסיה... אדם פחות שכמותו! יותר מְשֻבח שלמה לא יהא אדם בנראה ולא יהא בנמצא — כאילו במים אדירים צלל... אפשר — גם היום לא יבוא? אלהים אדירים... לאו. יהי־נא זה מראה רק סימני חוצפה שכזו...

אבל פתאם חרדה ונקטה בנפשה, כאדם אשר קלונו נתגלה ברבים. אותה ריבה שבברסא, שפה משכה אליה את לבה והיא כבר הוקירה אותה במאד ואל מוצא שפתיה בסתרי נפשה שמרה, זו התחילה פתאם צוחקת בקול גדול ופניה היו מכֻנות כלפי אלו שלה וצחוקה היה רָוֶה למדי ורגשה בו איזו בטחה שאננה ודורסת במקצת, שיסודה באיזה רכוש טמיר אשר לנפש הבוגרת ושטופה בבגרותה, ולרוחמה היתה פתאם הרגשה, כאילו זו חטפתה בידה, ושאגה קלילה פרצה מחזה ופניה הלהוטים נבוכו במקצת ובקשו פתרונים באלו הלבנבנים אשר לאחותה הבכירה והיו, לתמהונה, גם הללו מביטים והיו תוהים במקצת. וכשחזרה רוחמה והביטה בפניה של זו הצוחקת, היתה כבר זו מביטה ישר אליה והיתה נוחכת לה בידידות כה קרובה וכה

רמז מאחורי אותם השדות הירוקים והפרדסים המרֻבים, שהשתטחו מאזורי הרחובות ואברו במרחקים. ישבה וישבה — ופתאם אֲחָזָה רֻתֵּת קליל והיא נפנתה והביטה אל סביבה, הביטה, כמו שמביט אדם שבא פתאם מרחוק, וקמה והגיחה ממהבואה ונגשה אל רוחמה המרֻגזה, שכשראתה אותה נגשת, נשאה אליה פנים מתפַּיְסוֹת, וישבה אצלה וגחכה לה גיחוך טוב וקצת נוגה והחליקה לה בכפה ובראשה:

— הרי את נגרשת, רוחמ׳קה?

ותו הביטה אליה, כאדם המביט בפני ידידו לאחר וְדוי גמור שבלב, שהתודה לפניו, וצוחק לשטותו שלו, וקראה אמונה:

— אה, אלו אינם אלא דברים של שטות... באמונה, דברים של שטות ולא יותר...

בינתים הלכה וֵירה הלך והתלהב קצת במנגינתה. התחילו הקולות יוצאים מתחת ידה מסֻגננים פחות והיו הומים המיה רַיָּה והשטה שמסביב התחיל נמלא ונמלא אותה הֶמְיָה נגינתית, הזולפת וכובשת את הלב הנוֹהֶה והופכת אותו פתאם לנוח בה־בטרה שהנגינה המצויה, זו שאינה יוצאה מהכלל, מסֻגלה לזה; והאוֹרֶחה, אשר נתפשה פתאם בנפשה, שאותה נגינה הולכת וכובשת אותה, הניחה את ידה על סומכות כסאה של רוחמה והרכינה במקצת את ראשה כלפי זה ולחשה:

— יפה... כמה יפה... הרי־זו מנגנת את ה„סצינות שבחרֹשה", כמדֻמה?

יפה... ידידה רוחמה, אוהבת אני את הללו!

הלה הרימה אליה שוב את פניה והם להטו מחמת אמונה שבנפש:

— אמת כי זו שירת פלאים? שירת פלאים! אלא... שֶׁבַּמֶּה נחשבה זו?

והיא רמזה בידה כלפי הפסנתר והוסיפה בקובלנא:

— כלום נגינה היא זו?!...

ופתאם שוב בהתלהבות:

— ואַת, כנראה, אוהבת מאד את המוסיקה — אמת?

ואז החליקה לה זו שוב בראשה והתחילה צוחקת לה שנית באותה ידידות רבה. והיה בזה אז משום רחישת הרוח הנבֵאה, הדופקת בפתחים סגורים ומבקשת את בטויה.

— הה־הה... טה שאני יכולה להגיד בפה מלא, שאני א ו ה ב ת, הרי

– אֶת תהיי צוחקת... אבל מני אז לא נגשה אפילו אל הפסנתר – אפילו נגש לא נגשה ... חה־חה...

וכבר התחילה נפנית שוב אל הראי, בכדי לכלות את מלאכתה, אלא שמיר החזירה פניה והתלהבה פתאם:

– לאו... ו כ י צ ד היתה זו מנגנת! אילו שאלת את סי צואר – כמה היתה זו מנגנת בפני צואר ובלֵוית צואר אפילו... אילו שאלת את פיו של זה...

ואותה קטנה חורו פניה פתאם והיתה כוססת את שפתיה ומטפלת בקוצתה, ששרבבה לפָנים, והתחילה קמה ממקומה וחזרה וישבה שוב. וכשהתחילה אחר־זה האוֵרחה נוגשת בה, שתפרט לה מ ה שהוא – רק מה־שהוא; נו, בשבילה... אֶח, לאו... כלום היא אינה מבינה הרגשת־נפש כזו? הרי־היא מבינה את הדבר יפה, יפה; אלא שהיא מפצירה בה: נו, תַּתר נא בשבילה... רק בשבילה... אז קפצה זו ממקומה, כמי שהכישוֹ נחש, ופניה נתכרכמו והיא התחילה מנענעת בידיה מחטת פזור־נפש גמור שבאיזה יאוש רותח והיתה מתחננת אל זו:

– לאו! לאו! אֶח, לאו! נו... נו, במטותא, שלא תהיה מבקשת אותה – אֶח, הרי היא מתחננת לפניה: אל נא תפצר בה... היא... היא אינה ר ו צ ה להשיב את פניה ריקם... היא... היא אינה יכולה – אֶח, אל אלהים אדירים!

ופתאם התחילו הללו צוחקות בקול והתחילה גם היא צוחקת צחוק נבוך במקצת וחזרה וישבה. אבל כשנגשה מיד אחר־זה וֵירה וישבה אל הפסנתר והתחילה פורטת מאותה הנגינה אשר מצאה פתוחה לפניה, הביטה האוֵרחה ממקומה אל אותה קטנה ותפשה באישוניה הנדלקים, שֶׁיֵּרתה כלפי אחותה, זיק אחד, שהיה משֶׁנה במקצת, זיק לוהט וצהבהב, שהגיח מאיזה מחבוא אפל, כנמר שוחר זה, המגיח ממאורתו, ומיד נגזז. תפשה – והלכה דומם ובאה אל תחת הוילאות של האשנב, אשר מאחורי אותם הפרחים הגבוהים והטרֻפים בכסות רחבות, וישבה לה על אדנו ונטלה את ברכה האחת בידיה והתחילה מסתכלת בצמרות האילנות המישרות, שלבלבו והיו פוזזות לארכו של אותו רחוב שוקט ונהדר, והחליקה על־פני כְּפת השמים הגדולה והטהורה, שהיתה הסוכה כגינית גדולה זו שהפכוה, והיא סוגרת את הבתים הלבנים והשלֻיים זנגנותיהם היפות, ומבטה נתלה ונשאר דבוק באותו אופק מטֻשטש ורחוק, אשר

הרבה בנות ישראל מנגנות... אבל כשהיא מנגנת את הלו... הריני אומרת, רוחמ׳קה: אפילו כשהיא מנגנת את הללו – הקשיבי, הקשיבי נא... חה־חה... לאו! מצירת לי אני בדמיוני: אדם, שחננו אלהים בנשמה פוריה, וחזר אלהים וחננו שוב – ואותה נשמה פוריה יש לה גם בטויה שלה... יש: בטוח ההוגה, ביד הכותבת, במכחול המשרטט – הרבה שלוחים למקום... לאו! כמה היתה ריבה זו גופא, רוחמ׳קה, ריבה זו, שאת רואה אותה יושבת פה, כמה, הריני אומרת, היתה זו טורחת וטורחת בהנאה יתירה, טורחת ואינה פוסקת, משנפישה היתה סופגת לתוכה את הקולות הללו ההומים פה המיה רויה והמיתם כובשת את הלב, כחלום בטוח שבילדות, ופותחתו, כרוח אלהים מהורה, המרחפת בהרים הגבהים... אח, שמא תנידי שפה, רוחמ׳קה: אשׁי־לי מפאר שבאיטליה, תהלות ותשבחות, ארמנות רוזנים, אוצרות קרח... חה! כדבורה, דידתי, כדבורה טרחנית זו, ששרחתה בלבד היא היוצאה לה בשכרה – כדבורה פשוטה, הטורחת ונותנת את דבשה ואובדת... אובדת...

והיא הרגישה פתאם, שפתה האחת, שהיתה בתחלה מוטלת במלה על ברכה, מנחת בזו הקטנה והקודחת של אותה ילדה היושבת בסמוך לה, וזו לוחצת אותה בחם שבלב ונשמתה הוטיה והומיה. בינתים הספיקה גם וירה וגמרה את מנגינתה וקמה מאצל הפסנתר. והאוחה נטלה בכפה הפנויה את זו של הקטנה והחזירה לה לחיצה חמה וחזקה והתחילה צוחקת בקול:

— חה־חה... היה היה אחד, שהיה תמיד מבטיחני, שביום אני אחרת ואחרת הריני – בלילה. חה־חה, הוא היה אומר, שכשהוא זוכרני, אינו זוכרני אלא כזו שאני בלילה. אבל לא זוהי התמצית שבדברי; תמציתו של דבר אינה אלא בזה, שאני מצדי הייתי מסכימה לו, לפרקים. סי־אי בי־אן קומפראני – במסתרים שבנפש, חה־חה... ואם, כמו שלבי לוחשני, החלפתי היום במקצת אותה שיטה מקבלת – הרי את היא זו, את, לילית קטנה, שגרמת לזה, חה־חה...

וטפחה לה לאותה ילדה בפניה אחת ושתים בכסיה אפרורה זו, שהוציאה מכפה של וירה שנגשה אליה, והשליכה את הכסיה אל אותה ספה, שהיתה שם בקרוב מקום, וחזרה שוב אל פטפוטה הקולח ואל צחוקה החם. ושוב היתה רוחמה יושבה והיתה גומאה בצמא את דבריה המישבים ונפשה היתה בה צוהלת וסניה חיו והסיקו זהר שבנפש.

אלו... קוֹנְפִּישׁוֹת של דִּינְגִ׳, ידידתי... שׁוֹקוֹלָדָה גָּלָה פִּיטֶר, לכשתרצי... נו, ומחמת אותה הדרת פנים, אשר אדם מבני תרבות מחֵיב שיהא נושא בחֵבו כלפי יֶרֶשת אבות קדמוניה, אולי גם – צִימֵּ״ס, אותו צִימֵּ״ס, שמתקינים בלילי שבתות ממינים שונים של לפת פתותה... חה־חה, אולי – כל טה שׁאַת אוהבת, רוחמ׳קה... אמת, קצת הולשה יש לי גם לגבי אמא שלי – אֵם יש לי, ידידה טובה, והיא אשה מְצִינָה... זו מקוה לגדולות ממני! ... באמונה, אשה מְצִינה... חה־חה, לכשתהיי אצלנו – אַת תהיי אצלנו, במטותא, איני רוצה ברבוי דברים... לכשתהיי אצלנו, תאכלי את חריצי הגבינה, שהיא מתקינה, ותודי לי גם אַת... רואה אַת, אַבא – את זה כבר איני אוהבת ביותר... בכלל – האבות, כנראה, כבר אֶמה בפני עצמה הם... מה אַת סבורה – לאו? חה־חה... אבל מוסיקה... חה־חה, כבר איני מדברת בזו, שזו אינה שוקוֹלָדה ושהיא אינה מקוה לגדולות מבנותיה – אפילו אצל אבא אפשר, לפחות, לגנוֹב ספּירוסות, כשאינו בבית. חה־חה... לאו. זו אולי הלצה שאינה שנונה היא; אבל, באמונה – אני איני מלגלגת, רוחמ׳קה...

אבל בינתים התחילה מַישרת את הספּירוסה, שהוציאה זה כבר מילקושה, והיתה מגלגלת ומטפלת בה, ונתנה אותה אל פיה ואמרה להצית בה אש, ורוחמה הקטנה נשתַּיְרו סניה מגחכות בטשטוש כל־שהוא והיו נשואות כלפי אותה ריבה דוברת זרות, כביכול, ולא זרות והיא קצת מְבִישת וקצת תוהה ונפשה שומרת מוצא שפתיה של זו. וכשזו הציתה, לאחרונה, אש באותה ספּירוסה, ראתה רוחמה, לתמהונה, שפניה הסגלגלים הָזְרוּ מְשֻׁהִיו והיא כוססת וכוססת את שפתיה הסגורות ובמצחה הָחֹור מהלכים אותם הצללים הקלילים, שראתה בתחלה. אבל פתאם הביטה בה זו ונזכרה, כנראה, וחזרה שוב לדבּוּרה ולסגנונה הקודם:

– אלא מאי?

ואולם מיד נשתתקה שוב והביטה ישר בפני אותה קטנה היושבת בסמוך לה והיתה כמביטה ממנה והלאה; אבל מיד התחילה גוחכת לה בחֵבוב וחזרה ודברה:

– אלא מאי? יש דברים... דַּיינו... טלי, למשל, את ה״סְצִינות״ הללו גופא... אני איני אפילו בקיאה ביותר בדברים שבמוסיקה; למה לי לשקר? אבל – הללו... הרי לפנינו, למשל, וֵירה... זו... חה־חה, אַנְטֶר נאוּ, ידידתי – כלום אפשר להגיד בה אפילו, שאינה מהמְצִינות? בכלל – הרי זו מנגנת...

כרסא ריקניה אשר בפנה ונפשה שאנה אל אפרים, שאיננו, ופתאם ראתה את הפסנתר, שנשאר פתוח לנכח, וקפצה וישבה על הכסא אשר אצלו וידיה פָּנוּ כלפי המדרגים הטלבינים. בנפשה היו נְשאים ונגוזים בסופה הומיה אֲקורדים סזורים של מנגינות שונות ופַרָזָה נואקת אחת שהתה קצת יותר והיא הכתה ביתדות אחת ושתים בשאיפה כבירה שבנפש — וגנחה מחמת יֵאוש גמור, וצנחה אל האשנב הקרוב, והוציאה את ראשה החוצה, וראתה את הרחוב הרהב והריקני, והספיקה והכירה מרחוק בסוככה הפרוש והמבהיק כלפי חמה של אותה דנה ובציצת אַפָּרה האוירירי, שהיתה מנפנפת ומתפתלת לה מאחוריה. הללו רפרפו ויחד את וֵירה, שהיתה לבושה כלה רבים, אבדו בזוית הרחוב הרחוק, והיא נשארה קפואה והיתה מביטה ישר בפניו של אותו סטודנט חכלילי ומקשט בלבנים, שצמח פתאם במדרכה אשר לנכח והיה נחפז לדרכו במאד והסיר לה את מצנפתו מראשו באיזו חֵמה הבאה מחמת מסירות נפש גמורה, כאדם המתמרמר ואומר: אה, השד יקחנה — את מצנפת זו לגמרי! והיא לא החזירה לו שלום, אלא שלא בכונה תחלה ומשכבר הרחיק. ורק משהחזירה לו וקולה המשֻנה חדר אל אזנה, הקיצה גם אותה חֲרָדָה שבנפשה והיא התחילה שוב מתלבטת בבית, כשכתפיה חרדות מפרק לפרק, ונתקלה בכתפיה אחת קלה, שהיתה כֻּנחת שלא במקומה, והשליכה אותה לכתפיה והוציאה איזה שַל גדול ואורירי והליטה בו את ראשה ואת פניה גם יחד והלכה ונצבה ליד הדלת החיצונית והתחילה משום־מה מושכת לידה בטפול מֻרבה וקוֹוֵח כְּסיה אחת לבנה, שמצאה כרוכה יתומה באותו שַל. אבל בקרוב נשתרבב פתאם צוארה והיא הכירה בהלוכו של אפרים, הכירה ולא הספיקה להָפָּנות וזה היה כבר מצלצל ובא מהפרוזדור, והיא חורה ונשרדה, וכצפור חֲרֵדה זו, התחילה תרה לה מקום מסביב ומצאה לה מפלט באחת הזויות, ופתאם באה חרשה אל לבה והיא נדחקה ובאה אל זוית אחרת וישבה שם חבויה בדוסנה של ספה אחת אשר היתה נצבת שם, ומִכְסיתה לא פסקה והיתה מושכת ומושכת אותה לידה באותו טְפול קודח שבתחלה.

ובקרוב התחילו נַחֲשֵי תכלת רצים והיו מתפתלים ומתפשטים בכתפי החמה הגדולים, שֶׁצחקו באותו חדר, והיו הולכים ומצַיְרים בהללו פיגורות שונות ומשֻנות בנוסח אותם הויולאות המרֻקמים, שירדו והאפילו את החלונות, ואותם הפרחים עבכדים אשר אצלם, שהיו גבוהים ומרסיהם היו רחבים וְצַלָם מרֻבה.

וכשנטלה אתה האורחה את וירה ונפטרה ללכת ולהצה את ידה של אותה קטנה בחם גדול שבלב והאירה את נפשה שוב באותה בת־צחוק משנה, שהיתה מפיצה קרני איזה זהר מתחת לאפרה, אותה בת־צחוק פראית במקצת, המקרקרת קירות ואומרת: יש ויש, רבותי, גבולות אחרים לגמרי, ויצאה אגב אותו צחוק חם שבפטפוט קולה, זו נשארה יחידה באותה דממה טרקלינית כבושה, שהשתררה פתאם מסביב, היתה בתחלה נצבת במקומה, כמסמרת, ומביטה ישר כלפי אותה דלת לבנה ורתוקת הנימוס השתקני, שנסגרה אחרי הללו, ופניה היו שלוחים והיו קשובים בקפאונם ונפשה היתה סגורה ומסגרת, והיה הדבר דומה, כאילו נצבת היא זו ושומרת לה פתרונים מאותה דלת שתקנית. אלא שבסופו של דבר, כשבא אותו תקתוק ישר ומרסק, שהיה קלוט בתחלה בדממה, ונתבדל פתאם מאותה דממה וחדר אל נפשה האלמת, התחילה יוצאה ויוצאה מקפאונה ופניה היו חוזרים אליה לאט לאט כשהיו, והיו מתגונים כלפי החדרים אשר בפנים, ושפתיה היו זזות וזזות בכדי, כאלו של אדם המשתדל להוציא הגה משנתו הקשה — ופתאם חזרה שוב והביטה כלפי הדלת ושפתיה מלטו בנחת, כקוראות מטה שכתוב שם, וההברה היתה ברורה ומדקדקה:

— זינה אדליר ...

ככה היה אתה גם באחד הימים, שאינם רחוקים יותר מדאי, כשהגירמנית שבבית־הגימנסיה בארה במחלקה שלה את דיני פלוס קואם פירפיקטום והיא לא היתה תופסה אותם ימים רבים. ובבקר אחד, כשהיתה כבר לבושה וספריה היו תחת בית־שחיה ובפיה גמרה את הסופגנית הגוססת שבידה ומשננת בנהימה חטופה את פרקה של היום שבגימנסיה, נצבה גם אז פתאם כלפי הדלת ופניה היו שלוחים גם אז וקשובים בקפאונם — ופתאם התחילה יוצאה ויוצאה מקפאונה זה ופניה היו חוזרים אליה לאט לאט, ולאחרונה פלטו שפתיה בניחותא וכקוראה הברות הברות ברורות ממה שכתוב נכחה בדלת:

— פלוס קואם פירפיקטום ...

ופתאם מצאה, כי חם לה ביותר, ונחיריה, שזזו, התחילו נושפים בקושי; ומשהרגישה בתנוכי אזניה, שגם הם רותחים, התחיל לבה מתחבט בחזה כלפי גרונה ממש ולה נדמה, כי צר לה המקום בבית. בתחלה לא הבינה אותה ילדה מאומה את אשר אתה והיא נפלה במצוקותיה אל אותה

ואז נדמה לו שצווארונו צר לו ביותר. בתחלה שִׁרְבֵּב את צווארו לפנים כאדם שצווארונו צר לו באמת; אבל משהרגיש כי קדקדו רטב פתאם, קם ונערך לצאת. וכשפתח את הדלת החוצה, היה ראשו מכֻנס קצת אל כתפיו המונפחות, כזה של אדם שנבו פשוט לקבל מכה.

וכנפגש בחזירתו משם עם אותו בחור לבנוני ומקֻרזל, זה שֶׁגְּדות הפסיול הנוגות היניקוהו והפֶּרֶיריות הצהֻבות שבאמריקה פלָטוהו, צחקו אורות את אורות זנוצצו ראשי הזהב המרֻבים של בתי המסגד שבכבר וקרנים נהרו מדשאיה הירוקים וגחכו מסלות־החול הצהֻבות, שהשתטחו בינות לדשאים, כאלונטיות הללו, השמוחות ומתיבשות אצל הברֵכות, ואותו בחור היה נצב והיה אוחזו לאפרים בַּדֵּש שבבגדו והיה מדבר אליו הרבה בסגנונו שלו, שהיה משֻנה במקצת, משום שהיה מתֻבל אצלו תמיד במלים ואפילו במבטאים שלמים הרבה שבאנגליה, ודִבּר, כנראה, בהתלהבות מרֻבּה אשר בנפש ופניו היו אורים מחמת איזו הודיה כבושה אשר בלב. ולאפרים היה אותו דבר תמוה אפילו במקצת; אבל הוא היה נצב כלפי זה והיה מביט אליו ישר אל פניו הלבנונים, שאדם חכלילי היה מצחק בהם, והיה מביט, והדבר היה דומה באילו הוא מביט ורואה שם במפלש ומבטו, שקפא, חודר מתוכם וחוצה ומשוטט בצמרות הגזחות והרחבות אשר בפרדס שמאחריו, והוא נשא ומחליק הלאה, אל אותו אופק מהור שבאפסים, זה הגדול, הגדול באמת, המוטל לו שם במלואו וחובק הרים בשלֹה ואורג את הרהוריו הכמוסים... אלא שפתאם נתפס והרגיש בידו, שהיא מחליקה לו ומחליקה לאותו בחור בכתפו, ובשפתיו חש, שֶׁזּוֹת הנה והנה מהגות שלא בכונה בסגנונו הבלול של זה גופו:

— יפה, יפה... וַיְרִי וֶיל, סֵיר...

ויחד את זה תפשה אזנו בשאלה אחת ישאינה בטוחה, אשר אותו בחור גמגם ושאל בנימום מרֻבּה ביותר:

— אבל... אֵיקְסְקְיוּז מִי, סיר, אני... אני הפצתי לשאול — וַיְרִיהַיפְּ...

אולי הוא מתכוון לאפשר — ט י ד?

והכיר בידו האחת של זה, שהיא אוחזת מגלת נְיָר גדולה וחבושה, והתחיל בתחלה צוחק לו שוב באותה ידידות גוסא אשר בהקסה וסססמ גם הוא:

— סיד? כלופר... סיד?

ואפרים היה יושב במקומו שבאותה כרסא, החבויה בפִּנה, וראשו היה מוטל אחורי מרפיו המצֻלים של אותו פיקום גדול, ורוחמה היתה יושבת בקצה הספסנתר הפתוח אשר לנגדו, כשקצות רגליה הקטנות מציצות מתחת לשמלתה בכסא הגבוה אשר אצלה, והיא גופא לבושה את כתפיתה השחורה. ושַׂלָה זה חפות לראשה וידיה, התמוכות בב־כיה, מצחקות בציציותיו המרֻבות, והיתה מפטפטת באזניו במה שפטפטה ובמה שמימיה לא פטפטה, ודברה בבני־אדם ממכריה ובמי שאינם מטכריה, וספרה על כרכים, שמימיה לא ראתה אותם, ועל חיים שבאותם הכרכים, שהכל נוהגים לדבר בהם, כשהם נוטלים את ידיהם מחמת חסידות, והיתה מתלהבת, כדרכה ושלא כדרכה כלל וכלל, והתחילה פתאם מלגלגת לאיזו מַגִּידוֹת שנונות ומפרכסות, מרגידיות שבנפש היפה, בביכול, שבני־אדם מ„יחידי סגֻלה" תולים להם לכתחלה בחשמותיהם הבוגרים — לשֵׁם נוֹי, חה־חה... גלגולם הרוחני של אותם האורֲדינים המכֻבדים והמֻיַדלוֹת המקשקשות, שאנשי־הצבא שיצאו בדימום מקשטים בהם את חזיהם ומבליטים אותם לרַאֲוָה; והזכירה לא אחת את „בנות ישראל הללו", ה„בורחות" למקום תורה ולומדות שם לצחוק אותו צחוק של שרירות־לב קלילה, מפזזת, הבאה מחמת פקחנות יתירה, ולקטר ספירוסות כשהן מעמידות פנים, האומרים: מלתא זוטרתא זו — כלום כדאית היא שנטפל בה ביותר, מה? ולדבר בהקסה בדברים שבמוסיקה ובדברים שבכספרות ובדברים שביסי בכלל — ולאחרונה נמרה בתם דוחש כבושות:

— שָׁרי לי מרי, חה־חה; אבל כמה איני סובלת את הללו!

והתחילה פתאם צוחקת, וצחקה שלא כדרכה תמיד, והיה בצחוקה איזה דבר חדש ומשֻנה לטדי — היה בו ממה שיש באותה קריאה שאינה מלֻמדה, השכיחה אצל פרחי תרנגולים, שלא למדו עוד לקרא כהלכה; ולבו של אפרים התחיל תוהה והומה בכבדות וקצה שפמו זו כל־שהוא, ומדי קלמו מָלוא לוגמו מהספירוסה שביתו, סלם את התמרות המאסירות באנחת רוח אחת כבושה וארֻכה, והגה:

— לאו... זו כבר אינה ילדה; לאו — זו לאו...

ופתאם:

— ובבקר אחר בהיר אשכים — והקרחה הנה צמחה לי בראשי! הנה — צמחה!

השחורות מכסיפות ומתלבנות באיזה ביהוק שחור — כנראה, מחמת החם האכזרי, ואולי מחמת כְּסופים מְדֻכאים של לב חם, ההומה אל העֵגֶם השלֵו אשר במולדת הרחוקה, אם לא אל הנשים המקשטות והגאיונות הללו, החולפות שם, במדרכה הקרובה, והרחוקות הרבה יותר מאותה מולדת אפילו... חה־חה, חכורני, כשפרשה בבקר אחד ספינתי לים הגדול, ואנכי נצבתי במכסה האניה ונשקפתי אל קישורה הגדול של אותה סדום שבאירופה ואל ארבותיה המטֻשטשות, נגש ונצב אצלי גם כושי אחד שחור, שהיה חבר באותה ספינה גופא אל החולות הצהֻבים שלו אשר באפריקה הרחוקה. הוא היה לבוש שחורים ומגוהצים וסניו היו שחורים ומגוהצים ורק צווארונו ושניו וחֻפות ידיו היו צחים מחלב וישרשרה של זהב היתה תלויה לו בחזהו ושפופרת של צופים היתה חגורה לו במתניו והיא היתה חדשה — חדשה ומבהיקה. אה? לאו. אם איני שוגה, היה זה מטפל גם באיזה דבר שבבחינת גֻּוֵיד, חה־חה. כמדֻמה לי, שגם גויד היה לו לזה. הוא נצב אצלי והיה פוטר בתכיפות:

— חֵילְמְפזלל? לילייטפולל! אִיטְיִן דילייטפולל!

ופתאם צחק לי בשניו הלבנות — הוציא את ה„פַּיִים" מהזוית הסרוחה של פיו וצחק לי בשניו הלבנות:

— גוד בַּיי, חִי־חִי... גוד בּיי, סְוִיט הארט!

ונאנח באמונה כבושה שבנפש:

— טֶוֵינטי יִירְז (כ' שנה)!

— חה־חה. ואנכי מצדי הצצתי בידיו השחורות, שהיה נוצץ מהן זהב רב חיופו, והיתי מהרהר: טֶוֵינטי יִירז... כמה כְּרִיים של קהוה מחונה הספיק זה וכְּבר שם באותה תקופה של טֶוֵינטי יירז וכמה היו לסתות שחורות אלו מבהיקות בחם היום באותו ביהוק... טוינטי יִירז! חה־חה, גם אני שהיתי שם חצי השנה... ואדוני כמה? שנתים? אבל... כלפי מה היתי דובר את זה? אח, חה־חה... כאמור, זח אינו אלא דבר של ששות; אבל... תמיד, כשאני רואה אותו, הריני זוכר משום־מה את הללו... אגב: ניגרים אלו גופם השיאוני גם קודם לזה לדבר אחר, ואני... בקצור, ידידי. אתה תסלח לי, ואני לא אשקר, אם אמר, שֶׁ... חה־חה, הריני מתודה בפניו, שאני לא הבחנתי כלום ממה שֶׁדִּבר באזני קודם לזה. מילא. הלא אני סולח לו את הולשתו לגבי אותו ה„ניים" וה„פירהיפס" וכיוצא באלו, והוא אמנם חַיב לסלוח

אבל פתאם הרגו פניו הרדת הפֶּרה והתחיל צונח מהם אותו מַסָּוֶה קליל של הרהורים חולמים, שהאפיל עליהם בתהלה, והוא קרא בהחלטה:

— לאו, איני יכול מיד. אני... בכלל, איני יכול היום!

ומרי פזלו אגב חשד חושש אל מגלת העיר הגדולה, הושים לו את כפו. זה נָטלה; אבל השהה אותה קצת ולא הרפה ממנה:

— אבל אנו הולכים יחדו, כמדֻמה. מר — להתם?

אפרים הביט לצדדים במבוכה של רגזה קלילה ונתקל בשלט הגדול של בית הקהוה, אשר התנוסס בקצה הככר השני, המרֻחק קצת. בַּוִיטרינה הגדולה, במרומי המגדל הצחור והמקֻשט של סֶפֶר, שהיה מֻצג שם לראוה, היה כתוב באותיות גדולות ושחורות: היום — גְּלִידָה.

— אני... חם לי מאד... יש את נפשי לסור בתהלה אל בית הקהוה...

והלה התלהב פתאם:

— אח, זוהי אידיאה... אבל, חי נפשי, זהו — נַיס, בלשונם של אחינו בני ישראל, כשהם מתחילים „מצהיבים" שָם... לגלגל במנה יפה של גלידה קרירה בחם שכזה — זה יהיה וֵירי נִיס... הַלוֹ! אפורה גא גם אני!

ובלכתם התחיל פתאם אפרים צוחק ודבר:

— אפשר, שהדבר קצת תמוה. אמנם, אפשר. אלא שבכלל — הרי־זה דבר של שטות. חה־חה, הוא פתח את פיו ותוהא? אבל, באמונה, לא כדאי. כלל וכלל לא כדאי. חה־חה, כלום... הריני אומר: כלום פֶּלל, למשל, מימיו, כי יש אשר יביט האחד אל פניו הלבנונים האלה ויראה בקומתו זו, הזקופה, האירופית במלא מובנה, ויזכר פתאם... חה־חה, יזכר פתאם לא פחות ולא יותר מ... מֻשְׁפָּשְׁנִים אנשים כושים — פשוט, נִיגְרִים, חה־חה? בשָׁנים אנשים כושים — ובאיש אחד כושי שלישי? חה־חה... כאמור, זה אינו אלא דבר של שטות פתם; אבל כשהייתי מצטמק ולא יפה לי תקופת חמה אחת רצופה ביחד את רבואות בני־אדם שכמותי, לכאורה, בבירה אחת מפֻחמה אשר בכרכי הים, הייתי בכל יום ויום רואה בזוהמת השרב האיֻמה, שאחרי הצהרים, בשנים ניגרים גזוזים, כשהיו נצבים זה כלפי זה בוִיטרינה גדולה, שבויתו של חנוב אחד הומה מאדם ובהמה וקיטור, נצבים בלבושו של אדם הקדמוני זכרי גדול של קהוה מחונה, שהיו כוברים, כנראה, מפסיק ביניהם, והם חושפים מפרק לפרק שָׁנים לבנות ורתוקות מחמת יסורים ולסתותיהם

פה בשלוה גמורה ואינה קוראה, לפחות, כתרנגול, מחמת בלבול החושים, הביט בדברו אל האוֹחה וראה את פניה, שהיו משום־מה קרים, כאילו לכתחלה, ופקפק והושים לה את ידו והושיטה גם לאותו בחור אשר אצלה. וכשישב, היה לוקח מפרק לפרק חלק בשיחתה של וֵירה, שהיה אותו בחור לבנוני משוחח אתה, והיה הוגה בריבה זו, היושבת לידו, שהספיקה ובגרה במדה מרֻבה שכזו והיתה פתאם לרחוקה מאד, לכאורה, והיה תוהה במקצת ובמקצת היה לבו הומה לפנים הללו, שהיו באחד היטים כה קרובים אליו ונתרחקו ממנו מרחק רב שכזה, והיה משקיט את נפשו מפרק לפרק, אגב איזו כלמה מסתרה שבנפש, באותה רמיזה פקחנית:

– ביסודו של דבר... נו – הרי זה ברור למדי, חה־חה...

והוא בקש לו מנה של גלידה באיזו הרחבה שבנפש, שהתחילה פתאם חוגגת את חגה בלב. אבל אותו קול שלו גופא, איזה קול גנדרני במקצת, שהיה דומה, כמו שנדמה לו, לקול של תרנגול אשמאי, בסקרו בגדל־לבב את קהל הנשים שלו אשר בחצר, אותו קול גופא הוא, שהטיל בו מיד ארס חד והוא נתפס פתאם בנפשו, שזו כבר טורדת, כפי שנראה, יותר מדי בשל בירורו של אותו דבר. אם כה ואם ככה, הנה זו, חושש הוא, כבר טורדת יותר מדי. באמת, מגדישה היא אפילו את הסאה במקצת. הֲמִיה זו הרֵיָה, שהתחילה פתאם רוחשת ומחלחלת מתחת לחזהו... לאו. הוא היה אומר אפילו, שיש בזה גם איזו... הכנה – איזו הכנה "למלחמה", כביכול, לאו? רבי אפרים! חה־חה... הישיש המכֻבד – רבי אפרים! הרי אתה יושב ומביט וסוקר באותה ריבה בכונה תחלה – במטותא, מה פְּרושה של הבטה נואלה זו, אה? אח, אילו היתה אותה ריבה פקחית קצת יותר... ואולי – אולי היא באמת פקחית באותה מדה?... לאו. זה לא יפה... חה־חה, אבל מה המחד, מכֻבדי? וכי למה זה לא יפה? צדקו, כנראה, דברי האומר... כיצד הוא אומר? אֵיל אִי אַ דֵּי שוֹ, קִי סֵי פוֹנִי וכולי. צדקו, חה־חה. ואולי – זו אינה ראֶיה. לאו, באמת זו אינה ראיה. כלל גדול הוא תמיד: מוטב שיראוני חוטא, משיראוני שוטה. לא אמת, רבי אפרים? ואולם – רואה אתה? תיתי לה לזו, שאינה פקחית. הנה נמלכה אותה מטרוניתא והתחילה סוקרת בנו, כמי שֶׁשְּׂכרוהו בשביל זה... או שמא – שמא אלו דברים

לי גם את חולשתי אני, הקלילה, שיש לגבי... דברים שבפה פתוח וכוי שפרח... חה־חה!

הלז היה צוחק לו כשהוא נבוך ונבָּתו האחת היתה מוגבָּהה אצלו במקצת: תמציתם של דברים – תמציתם מָהי? אבל משגמר אפרים, התחיל אותו אדם חכילי מצחק שוב בפניו הלבנונים והוא התחיל במבוכה קלילה, שהשתדל לכבשה, מחדש. מילא – טָיְיֵ! טָיְיֵ! אולל רייט! אם לשלום – גם הוא לשלום! אלא שבכלל – כלום מה הוא רוצה ממנו? הוא היה רוצה, שיקרא את ספורו זה ויאמר לו... כלומר, יאמר – ב„פוֹרְוַירטס׳ כבר הדפים ספורים אחדים ואחד מהם אפילו גדול; אלא שהללו אינם חשובים בכלל. ככה, לפחות, הוא סובר. זאת ראשית. הַינו, לא שאינם חשובים; אבל... יֵם. והשנית – היו הללו כתובים מתחלתם רוסית ותרגמו אותם יודית. מה שאין כן זה – זה כתוב לכתחלה יודית. כלומר, ושום שספרו לו על מַר, שהוא...

ואולם בינתים נגשו אל דלת הזכוכית, אשר לבית הקהוה, והוא פתחה ונתן לאפרים לבוא ראשונה, ומשבא גם הוא אחריו, שוב לא חזר אל דבורו, משום שהגברת וַיאַלֶצֶבָה, שהיתה יושבת חבויה במסתרי אותו שופר מבהיק אשר בפנה, היתה צורחת שם שלא לשם הלצה כלל וכלל, וגם משום שבחדר המיָחד, שהיה פתוח לנכח הדלת, ראה פתאם מסֶבים את וֵירה רַשַל, זו הלבנבנת הרכה, שראשי תיבותיה, ו. ר., רשומים בראשם של הרבה משיריו הקצרים, השמורים אתו במחברת אחת כרֵסנית, אשר באַרגוז, ואת אותה ריבה חדשה, שבפעם הראשונה ראה אותה זה לא־כבר, כשנלוה באחד הימים אל כנוכיה אחת גדולה לשם שיול בהרים, ואחר־זה חזר וראה אותה בהלום הלילה, ואתה אותו בחור חדש שבמשקפים, זה גופו, שזו ברחה אז יחד אתו בסירה ואיש לא ראם – הוא ומקלו השחור ומצנפת תֶבנו הלבנה, התלויה לו בראשו של אותו מקל, וגיכוחו, המשֶנה במקצת, גיחוכו זה, הבטוח, כביכול, באיזה דבר, שבאמת אינו בטוח כלל וכלל. הללו היו יושבים, כשהם מנפנפים, לפרקים, כלפי פניהם במטפחות ופיותיהם מנשפים בכפות הקטנות אשר בידיהם, המלאות גלידה קרירה, ואותה וֵירה היה קצה אֶפֶרָה, המשֶרבב כל־שהוא כלפי מרום, נופל מפרק לפרק והיא חוזרת ומתקנה אותו בזֶרֶתָה היטנית באותה רֶגזה קלילה של לאות, ואותו בחור לבנוני ראה את זה ובטל לגבה לגמרי. ואפרים, שאפם את אזניו סיד כשנכנם והיה צוחק לוֵירה ומשתאה לה, כיצד היא יושבה

זאל תחת הספה ואל אחורי הרֵאי אשר בקיר וכשהיא נותנת צו לשפחה שבחדר השני — אז היה לבו של אותו בחור מתהיל חובט לו דוקא אל גרונו, ובמקום דברים בלשונם של בני אדם, היה מתחיל נֶהם מתוך חזהו, כחיה זו שהחרידוה מרֵבצה... א פֶּרזאָן, חיה זו, שאמרתי, גברת, היתה רכה בשנים מאד, תינוקת גמורה, שלא גמלה אפילו כל־צרכה, ונזרתה היתה חשובה להסליא ושמלתה היתה חובקת את בשרה לבקרים ואחר הצהרים באיזו הרחבה, הנושמת בנחת של איתנים, וכתפה היתה חלקה והיתה מלאה במקצת ושוקֶטה, שוקֶטה — כשתסיסה כל־שהיא מהלכת בה... וכששפתיה הורדיות, שלא הספיקו, כנראה, לספג יסה את חלֵב האֵם, היו מסתפגות באיזה כאב חד זרוחש בחריפות כאלו של אותו בחור גופו, מדי הִפגשם במקרה ושלא במקרה בחדר אחד רחוק ושוקט, היה זה שוכח לגמרי, שיום אחד יבוא מר והוא יהא מוטל לרגליה של זו חלל ומתבוסס בדמו השותת והיא לא תהא פונה אליו אפילו ואפילו צחֹק לא תהא צוחקת לו בקרבה; כי מטֶפחה מדור דורות זלהוטה בטבעה אחרי חתיכת הנַשָה שלה, שתהא פורסת אז בשָניה הרתוקות והלבנות, כמו שפורס הפרא בשניו חתיכה מבשר חי, תהא שטה ממנו וחולפת לה הלאה, כשהיא שוקֶטה, וכשהיא קצת נרפה וכשאינה חושדה אפילו שהיא זקוקה לאיזו סניגוריא שהיא... יֵם, נוֹטָה בֵּינַי, מִילַידי: אישה של זו, אותו דוקטור חֵור וגלאה במקצת, אשר זקנו ואישוניו היו תמיד שחורים ומבהיקים, היה מחליק לה תמיד לזו בראשה החם והרֵיחני והיה קורא לה באהבה רבה זבשלוה של אמונה: שֵׁתי התמימה! שֵׁתי התמימה! ויוצא לנו מזה? יוצא לנו מזה — לא כלום. ואם תמצא לומר — יוצא, שממקצת שבמקצת, שבכל אותם הכרכורים המרֻבים, יש גם לנו השגה כל־שהיא... ונטיה קלה קלילה בלפי צד, גברת: המבינים יבינו ממילא, שכרכורים אלה, שאמרנו, אינם אצלנו אלא, כמה דאמרי אינשי, גרירא דלישנא בלבד. כרכורים אנו רגילים לקרוא במקרים כאלה לדברים של הכרה ברורה. מה שאין כן פה, גברת. שהרי פה יש מקום רק לאותה תסיסה אורגָנית, שאנו מוצאים בכל הגופים האורגָניים, ושאנו רגילים לקרוא לה גם אצלם הכרה. באחת — זו איגה, כאמור, אלא נטיה קלה כלפי צד. הֶוֵה אפוא: השגה כל־שהיא ישנה לנו... חה־חה, הרי זו למשל. הנה זו היא ישיבה, השד משחת! רואה אתה? ראשית לכל — הרי אנחנו קרים. קרים אנחנו, ככסור זה שבנהרות, ואינו

הם, שסקחים שבבני־אדם שומטים בהם את הרגל? אח, כמה הרחיק ללכת, אפרים מכְּבד! הנה כבר הולכים ונטפלים גם אליו אותם הרהורי לילה, שזקני תלמידי־חכמים, השרוים בלא אשה, לוקים בהם תמיד... מילא! במטותא, מטרוניתא חביבה. אנחנו — הוי, אנחנו בודאי מבינים דבר אנו! ואמנם ראה ראינו את הפנים הללו גופם, בטרם נמלכו והתחילו סוקרים בנו ככה... ראה ראינו אותם רק לפני אחד מששים שבדק, בטרם לבשו מסוה קשה זה... אלא... המ... מכל־מקום — קצת תמוה הדבר. לאו. קצת הדבר תמוה, רבי אפרים מכְּבד — לא לפי מהותו של אחד מאתנו הוא, שהא צוהל פתאם, כסיח להוט זה, שלא בגר כל־צרכו... פי, לא יאה הדבר — באמת, לא יאה. אלא מאי? המ... רואה אתה — דבר אחר יש בזה, שאולי כדאי היה, שיהיו מטפלים בו קצת. דבר אחר אחר — יש. למשל, הנשים הללו... חה־חה, הַנֵי נַשֵּׁי... החיות היפות הללו, חיות הבית הנחוצות, המגדלות בבית תבשילה של האנושות, הפטומות מדור דורות ובכות הבשר, הנרפות, כחתולים המגדלים הללו הבאים מארצות סיביריה, כשהם רובצים כלפי חמה בצהרים ולוקקים בחלומם את בשרם להנאתם, והדרסניות ופתלתליות כחתולים הללו גופם, כשבבשר נרפה ומטפח זה מתחיל פתאם תוסס דם הפרא היסודי, שדורות שלמים של חיי הַיְשוב לא נצחוהו, והוא שוחר לבָּשר ומתאוה תגר... באמת, דבר זה אולי כדאי היה, שיהיו מטפלים בו במקצת. חה. בחור אחד יש, המשוטט גם היום לבַטָּלה תחת כִּפת שמיו הברוכה של הקדוש־ברוך־הוא, והוא זוכר חיה אחת שכזו — חה־חה, הוא זוכר, להותו, יותר מדאי חיה אחת שכזו, שדרכה היה להיות משום־מה כוספת תדיר באניצי נַפָּה. זו היתה לה תקופה שכזו בחייה. כנראה, היתה אז חוששת בשָׁנה והתרשלה לַבַּפאותה אצל הדנטיסט. חה־חה. וכשיש שהיתה נגשת אגב ריהטא אל אותה שִׂדה קטנה, שהיתה תלויה בקיר, ופותחתה לשם נמילת איזה דבר, כדרכה מימיה, לא היתה מוצאה אותו, ונזכרת אגב־אורחא והוספת משם בינתים את חבישת הַנַּפָּה הגדולה ותוחבתה אל פיה כמו שהיא ופורסת ממנה בשָׁניה הלבנות חתיכה הראויה להתכבד, כשם שפורס הפרא בשָׁניו חתיכת בשר חי, ואז מתחילה אובדת ואובדת שם — והכל אגב־אורחא וכלאחר־יד וכשהיא טרודה לגמרי במלאכה אחרת: כשהיא משליכה את החבישה בחזרה אל הַשִּׂדה וסוגרתה וכשהיא שטה משם והלאה ואינה פוסקה מפנות ימינה ומַחֲפש שמאלה

והיתה צוחקת מפרק לפרק, כשהיא מביטה בתמימות גדולה ומרחקה אל המסבים אשר אצלה, ובאותה תמימות גופא „גם" אל אפרים „בכלל". וירה היתה פונה מפרק לפרק אל אפרים, כנראה, באיזו שאלה טפלה של צחוק צוהל, כביכול, והוא היה טשיב לה, כמדמה, כהלכה — לאו? (היא מקטרת פפירוסות — אותה ריבה שבזה. — ככה חשב אפרים בלבו וחזר וחשב. ופתאם זכר את דבריה של אותה קטנה, שדִּברה באזניו לפני זה ב„בנות־ישראל הללו, הבורחות למקום תורה ולומדות שָם לקטר פפירוסות". אהא! — חשב. — קטנה זו! או שמא — שמא גם בזה רק אותה הַוָיָה היולית היא, שהיתה דוברת מפיה, חה־חה? אבל — פו!) והבחור הלבונוני היה אותו אדם חכלילי מצחק לו בפניו, והוא היה מדבר וחוזר ומדבר בשבחה של איזו „פרייהייט" במובנה היותר כולל־פשוט: במובנה האישי, פֵּירסוֹנֵיל בלשונם, ובזה הלאָמי — נַישוֹנַיל גם יחד. וספר באיזו „חוגים ספרותיים" אשר באמריקה ובמה ש„מרננים" בהם אחרי איזו תלישא גדולה ואחרי איזו תלישא קטנה (שמות סופרים היו הללו, כנראה) — שמא אינם זוכרים ספור אחד גדול: קרבנות האהבה? מסתמא — לאו. שהרי אינם קוראים יודית. אותו „אזלא גֶרש" גופו הוא שכָּתבו. מאליהם יבינו, שמהמזדיגיות ו„בכלל" אנו מוצאים שם רק במדה מצמצמה מאד; אבל קרא יִקרא אותו ספור — ממש, כמו שאומרים, „שפאַנינד", טהרילינג, כמה שנאמר: א וַירי טהרילינג נוֹבל ... יָם. זוהי אמת הבקרת היסודית, המצויה תמיד בידו של רידקטור אחד מהמשפחים שבניויורק. אגב־אורחא: אותו רידקטור גופו, למשל, ספר לו ...

ואפרים הרגיש פתאם, שיפה לו סה במאד. חה־חה, אלא מה היית אתה סבור? ככה בני־אדם חיים — ואתה צא ולמד מהם. ככה בני־אדם נכנסים למקום אחד וככה מוצא לו האדם החכלילי מקום ופורח בלחי וככה הם קושרים כתרים לכל ה„קרוב" ללבבם — והחיים הנה הם באים ממילא והכל אתי שפיר. הכל אתי „פּפתר ופרח". הללו אדמומיתם פורחת להם בשל ילדה לבנבנה, והללו מוצאים הנאה בכבד־ראש מיָשב; הללו מחפשים ומוצאים להם איזה רידקטור שבניויורק, והללו סתם יפה להם — הצד השוה שבהם שפלם מרכינים ראש ומקבלים את חסד האלהים הגדול, חה־חה. אמנם יש שלפרקים מחשבה אחת טורדנית באה ומקלקלת במקצת את השורה. אדם — לא אֵל; ויש אשר בשל לגימה יתירה שלא בזמנה בשָרו של אדם בא לידי התרסה; ואולם

מרגישים כלל במציאותו של מי־שהוא מסביב לנו. אלא מאי? שמא יבוא מי שיבוא ויאמר לנו בדברים ברורים ומבוררים: במחילה, הרי זה יושב פה אפרים מרגלית — אפרים... נו... אותו אפרים מרגלית? אבל אותו שֵם ככה זר לנו... אפרים? אפרים מרגלית? אבל — באמונה, כלום איני זוכרת. בהחלט — לא־כלום. אפרים מרגלית? אני — שום נפקא מינה אמנם אין בזה; אבל אני — זינה; זינה אדליר אני מסוּרַ׳ שבצ׳רניגוב ואולי מקיוב ואולי מאודיסה — וגם נפקא־מינה זו אינה השובה ביותר. ויש לי מכרים רבים — ואולי לא מכרים ממש; אבל את רכושי שלי יש בכחי לנצר לבדי — באותה קיוב ובאותה אודיסה ובכל־מקום שאתה רוצה ואפילו בשוַיצריה המהֻלָּלה. ומה אמר? אפשר מאד, שבאחד הימים פגשתי בחור אחד, ששמו אפרים מרגלית... אפרים מרגלית? אבל — לאו. בהחלט. כלום איני זוכרת. לא־כלום... חה־חה, השד משחת! נפתולים מפֻלפלים כאלה מצדה של איזו... הֲוָה היולית תוססת — הרי אלו באמת מפליאים מאד. אלא... אלא שחוששני, רחימאי, שגם אתה משטש, אם לא חית־בית נהוצה, לפחות, בחינת תרוד הסירים שנפסל אצל המבשלת הגדולה של אותה אנושות מהֻללה, ירום הודה, ופילוסופיה מפֻלפלת שכזו מצדו של איזה תרוד הסירים, ששוב אינו משטש לכלום, הרי־זו מפליאה, כמדֻמה, הרבה יותר... השד משחת! במה, אמרת לפני זה, כדאי לטפל, בחור השוב? בנשים הללו — הני נשי, כמו שאמרת, או בזה ש„איזו" זינה אדליר שכחה, או שהיא מראה פנים, כ א י ל ו שכחה את כבודו „הרמתה"?

ופתאם הרגיש בכַפו הקטנה, שֶׁשִׁלחה אל הצלחת של גלידה אשר לפניו, שזו חזרה אל פיו כשהיא ריקניה. הרגישה בזה גם וֵירה, משום שדוקא אז פנתה אליו בדִבורה, והתחילה צוחקת בקול והספיקו גם הנוחרים ושמו לזה לב והיו גוחכים לה בנימוס, ואפרים התחיל תוהה ומכסה את טבוכתו הפנימית:

— תמוה, תמוה. קצת הדבר תמוה, בנאמנות...

והתחילו הכל צוחקים בקול, והיה הדבר דומה, לכאורה, כאילו נתקרבו פתאם הלבבות במקצת, ולאחר־זה חזרו שוב אל פסיפסם הקודם. וכשהיה אפרים מסתכל אל אשר מסביב, היתה אותה זינה יושבת ומקטרת בהרחבה פפירוסה (היא מקטרת פפירוסות? — חשב אפרים אגב־אורחא והשתדל לזכור איזה דבר. — זהו חדוש, שנתחדש אצל זו!) והיתה מקשיבה בנחת לדבריו של אותו בחור במשקפים, שהיה יושב ולוחש לה בכִבדרֹאש מִשב אל אזנה,

מבשרו, כפשט הנחש את שפופרתו שנתקשתה, וטפס וישב בראש זמורה גבוהה ומדגדגת של אחד האילנות הגבוהים והטם את גבו כלפי חמה צורבת והסקיר את בשרו הצמא והרוחש, שיהא זה סופג וסופג לתוכו את קרניה הדוקרות והחריפות, סופג באיזה טמטום קפוא של הנאה גסה ומגשמה, כסוסה זו, הקופאה פתאם בצהרים בשדה. יש שיושב אתה באותה זמורה וחובק את קורת הברוש הרֵיחנית ומקשיב רב קשב לכל דקירה ודקירה להטת ומשתחרר מכל הרגשה וצל הרגשה אחרת — ופתאם אתה מרגיש, שרוצה אתה לבכות. לא לקבל או להתחטא לפני מי־שהוא — לבכות, לצרוח כשור פר. יש כדור אחד קשה וחזק, כצור הזה, והוא מוטל בחזה טימים ימימה והחיים אינם נוחים והנשימה כה כבדה... הוי, את מי אתה יראּ? והרי אתה מכרכם פנים, כתינוק קוֹלני זה, והשפתים הללו מתרחבות פתאם ואתה קורא מלב דוי והומה: הֵי־אֵי! הקול יוצא פרא וכאילו סחבות מוזנבות תלויות לו מפלו והוא מהַדר בטלוא החרשה ואינו מוצא לו מקום ואתה מרים ראש כלפי חמה ומתחיל שורק מהשפתים מה שאתה שורק: פּוֹר־פּוֹ, כלומר: איני בוש ואיני נכלם — וכי מה קרה לי? ובכל־זאת אתה יורד בקרוב ממרומי אותה זמורה. יורד... חה, ומי בא בסודו של אותו בית בודד ומסגר, שבטבורה של אותה חרשה, זכר לנוה־דשא שלו שנחרב? אותו בית חרב ופרחדורותיו ההרוסים והחרולים והקטשונים, שאפפום מסביב, וחלונותיו האטומים ומאטמים, שרק גוד־אחית אחת יש להם, שדרכה אפשר לבקיאים בדבר לחדור אל תוכו פנימה? את הדיוטא השניה של אותו בית כדאי לסַיֵר מפרק לפרק. רגליו של אפרים מקשקשות שם תכופות, כשקרשי הרצפה החרדים שתתהתו נאנחים ונאנקים והוא מטַיל ומריח ונחיריו זזים מחטת אותו ריח הריקניות שנתישנה, ההולכת ורוקבת, וריח המחשבות הזרות, הניזונות הימנה. הוא מחטט ומחטט במקלו ברסידות הקש והגבבא, שנצברו שם בזוית אחת ושמשו, כנראה, משכב באחד הלילות — למי? והוגה הוא בזנבות הספירוזות הכבויות, המתגוללות פה ושם, ובחלוקי הקונפיטות הזולות, שנזרהמו באשפה, וקורא וחוזר וקורא את השרטוטים הנפתלים והמעֻמרים, שהוא כבר בקי בהם היטב, אלו הרשומים והחרותים באדני החלונות הצהֻבים. וַיְרָקה — שלהבת, תפח רוחה! ככה כתוב שם באחד המקומות, ומתחת — באותיות גדולות ובשבושים מפליאים ובסימני קריאה מרֻבים יש הסכמה קצרה: „תפח רוחה!!!" וכתֹבת אחת יש שם, החקוקה יפה באולר, כתֹבת

דברים שבמחשבה יתירה יש להם תמיד גבולים, שגבלו ראשונים: "גדולים כל־כך הרבה פללו בשבילנו מסלות... גו, ובשרו של אדם — ודאי. ככה בני־אדם חיים — וככה יפה להם. חה, תיתי לו לאותו בחור לבנוני ומקרזל — באמת ובתמים, תיתי לו לאותו בחור לבנוני ומקרזל. כי אנה היה בא ואנה היה בא, אלמלא שפגשהו אותו בחור לבנוני ומקרזל? ... חה־חה, השדה. השדה... ואפ־ים אבד פתאם את פתיל מחשבתו ואותו זמזום של פטפוט קולח שאצלו כאילו רחק הימנו. השדה... והוא קם פתאם, כאילו פָּלָטו מקומו, וטיל בחדר אחת ושתים ונתקל בכסאו והזר וישב. אילו היתה שם דמטה, היתה החוגה מצלצלת במרום. יפה אדם חושב את מחשבותיו אצל הגבנונים הירוקים והשותקים הללו, כשהחוגה הרחוקה מצלצלת במרום. הכל מסביב שותק שתיקה גדולה, כזו שבבתי־המקדש האפלולים, וכפת השמים הרחוקה מאהילה כשהיא מלאה הרהורים והאדמה הרחבה שמתחת שטוחה כשהיא מפיסה והמחשבה מפכה חיה ורוָיה ויש בה מהחריפות ויש בה מהתסיסה הקוצפת ויש בה מהדשנונית המתוקה והחזקה — זו שאתה מוצא אצל המשפחים שביינות המשמרים, כשאתה לוגם מהם באותה הנאה מתונה וברפוי הנפש המתפנקת לגימות קטנות ורוָיות והודרות באותה חריפות חיה אל כל טפת דם ביחוד, ממש כמחשבות הללו החיות והמלאות רגש תוסס, שהנפש סופגת לתוכה אצל הגבנונים השותקים הללו, סופגת כל מחשבה ומחשבה במיחד ובהנאה סופגנית—אותה ואת דשנוניתה החזקה ואת חריפותה המגרה ואת תסיסתה הרוָיה... אילו היתה שם דמטה, היתה החוגה הרחוקה מצלצלת במרום. ואולם שם ודאי רחישה ושריקה וחם להט של צהרים... רחישה ושריקה וחם להט של צהרים... חה־חה, יפה כח השדה, אשר ברכו אדני! יפה להיות משוטט יחידי בקמה הרחנית והמשפרת וסוסק את ראשיהם של שִׁבֳּלי־האריות שבגבולים בחבימה אחת שבמקל וזורק אבנים קטנות בצפרים המנתרות ואובדות בים השבלים המצחק וקופא, לאחרונה, ומסתכל ברמשים המנצנצים, שאוכלוסיהם המרבים רוחשים ונחמזים בנבלת הפגר הלבנה כסיד, החושפת את שניה ומוטלת בשפלה, לרגלי ההר הירוק. משם אדם יוצא ובא אל ההרשה הסמוכה ומתחבא בשרשח הגבוה שבגבנונים ושורק בשפתיו מילודיות מכל הבא אל פיו ומתהיל פתאם צורח, צורח כפרא במדבר, כשהרהור אחד בא מהרהוריו שֶׁבַּיְשׁוּב ומתהיל מטרידו. אשרי מי שֶׁנָּסה וירד אל חביוני ההרשה, הנפתלים וההמיטים באפלוליתם הקשובה, ופשט את בגדיו

ואולם במרם הספיק לנטור את דבריו, כבר היתה גם זו, שנטרדה לכתחלה במקצת, מסתכלת בו אחרת והלבונותיה הגדולים גדלו, כביכול, וגדלו והיא התחילה גוחנת ומצדדת כלפי וֵירה:

— מר... גלית, כמדמה...

ופתאם חזרה ופנתה ישר אליו:

— אפרים מרגלית — לאו?

ואפרים התחיל צוחק בקול:

— חה־חה, אם איני שונה...

היא הושיטה לו את ידה והיתה כמתפללה, ופתאם התחילה נוחכת וגחכה ניחוך זר במקצת:

— הרי... הוא גופו מפקפק בזה, לפי שנראה?

ושוב היתה אותה יד ממשית למדי ורכה למדי מוטלת בזו שלו, כמו שהיתה מוטלת בה לא אחת בימים מקדם, והיתה, כמו שנדמה לו בתחלה, חבויה בה ממש באותה מדה מסֵיסה וחבוקה יפה יפה; אלא שזו לא השהתה אותה הרבה שם והתחילה אותה הרגשה מְשַׁשְׁשת שוב ומְשַׁשְׁשוֹשה גורם מציצה הומיה בחזה.

— ואני... לא הכרתיו. בהחלט — לא הכרתיו.

— חה־חה. מפני שֶׁשִּׁנִּיתי?

אפרים כבר דק ומצא, שצר לו במקצת על אותה יד טובה ונוחה שאברה לו שוב, והיה משתדל ללבש צחוק. אבל זו היתה שוהה בדבֵרה, ובמצחה היו מהלכים בנחת אותם הצללים הקלילים שלה, והיתה כשוקלה ומזרה בדבר:

— מפני שֶׁשִּׁנה? אפשר... אפשר מאד... ואולם יתר קרוב אל האמת — מפני שֶׁ... כלומר, מפני שלא פִּלַּלתי לפגש אותו פה...

והוא היה כבר צוחק לה בשלוה ולא חדל מהביט בפניה:

— אבל לבי שלי לוחש לי, זנה, שלא משום זה ולא משום זה...

חה־חה... אח, לבי שלי לוחש לי דבר אחר לגמרי, חה־חה...

היא נבוכה קצת והתחילה, כדרכה מאז, צוחקת בקול רם:

— אלא משום־מה?

— חה־חה... אלא... אלא משום שפגשה אותי ביום, זנה... ביום ולא בלילה, חה־חה...

כמוסה ואלמת, לכאורה, ומלאה הגה, שהגיוני הלב יש שהם ניזונים היטנה בחריפות למדי: „י"ב ביוני שנת תרס"ח. הב'בי שלי!" אח, מי היא זו ואיזו היא, שלבו מנחש את לבה החרד? אולרו של מי שטש לה מפסלת? הבכתה אז או שחקה אז? ההיה אז הוא נצב ליטינה ומנשק לה רכות בהישופי צוארה או רק תמונתו הרחוקה רחפה לנגדה? ומה היה בסופה – מה היה בסופה של זו, שנשמתה, דומה, נשארה פה והיא מתלבטת יתומה בחרבה שומטה זו? ואולם יש אשר תתקפנו פתאם לאות גמורה, והוא יושב לו בטבורה של אותה חרבה רוקבת ונוטל... פו – לאו! יוצא אדם יחידי השדה ושם הבדידות מציצה לו מכל זוית והכאב החד, הבא למרסקים, גדול פי שלשה והרי־זה קורס, קורס ממש תחת כבד המשא... חה־חה, תיתי לו לאותו בחור לבנוני ומקרזל, זה, שאיזה רידקטור שבניויורק ספר לו מה שספר – תיתי לו ויספר נא שוב... הוי, כי אני לשלום – הלא אני לשלום, בני־אדם רחמנים, ובלבד... אח, אל תשלחוני לנפשי, כי שמות בנפשי... ופה – כמה יפה... חה־חה, כמה פה יפה...

– רצונכם ונשתה כוס שכר, רבותי? שכר יש פה קר והוא יפה מאד... באמונה!

והוא קשקש בזוג שאצלו והסיר את מצנפתו מראשו והצית לו פפירוסה בהרחבה שבלב. מה? – אצלו היתה נצבת בתולה אחת גבוהה ומגדלה וגחכה לו. – אח – אמת, שכר בקש, שכר קר. אלא שלא יהיו משהים הרבה; הלא לא יהיו משהים הרבה? ויה, הלא היא תשתה כוס שכר – לאו? והאורחה? חזקה, שגם היא לא תסרב? נו, ו„החברים", חה־חה! בכל הכבוד? ויפה! ויפה מאד!

ואולם בינתים קם אותו בחור שבמשקפים ויצא לשם־מה אל הפוסט. וכשאפרים פנה אל ויה בשאלה, שחציה רמיזה מרפרפת, ושאל מי הוא זה, הוא באה במבוכה קלילה ולחייה פרחו פתאם והיא נשאה את פניה אל חברתה, כנואשת, ראה והנה פניה השלוים של זו חוגגים את נצחונם בבת־צחוק מסתרה: מזל טוב, ידידי החשוב. לא אחת – מוטב היה, אילו של א היית שואל את זאת בפני? אבל אז הניח אפרים פתאם את ידיו לפניו והתחיל מביט אליה ישר ובאיזו שלוה משנה ופניו צחקו לה בגלוי:

– מילא... תספר נא אפוא, מה שלומה, זינה – זה?

בחור שבמשקפים, שהיה מֻכָּר בקצה השני והיה להוט בשיחה שבמפרוֹת את הבחור המִקרזל, שכבר נָחר קצת:

— יגיד נא לי, בטובתו... ניצד הוא הדבר — כלום... לְפֵרושו של... זה — שוב אינו שואל כלל? חה־חה...

ואפרים הביט אליה, ולאחר שתיקה קצרה, פלט בנחת, כמפקפק בדבר:

— שוב... איני זקוק לזה, כמדֻמה... לאו?

ומקרה שוב וצחק בהחלטה:

— חה־חה. כמדֻמה, ששוב איני זקוק לזה, זינה...

והיא מצדה התחילה צוחקת בקול גדול והֵתיקה בלי אמר את כסאה והלכה וישבה לה אצל אותו בחור אשר לנכח, שהתחיל צוחק לקראתה באיזו התחטאות של חולשה ומסַפֵּג את מצחו המבהיק במטפחת לבנה, וגחנה אליו קצת והתחילה מתַנה אתו באיזו הסְפָרת־פנים מיֻחדה של ידידות רבה.

III

ובימים ההם ורוחמה הקטנה התחילה שוהה בהנאה מרֻבה אצל דינה ברבש — התחילה שוהה בתכיפות ובאותה הנאה סוֹפָנִית של איזו תאוֹתנות מיֻחדה. ביתה היפה והמסֻגר תמיד של זו, היוצא מאותו רחוב פּוֹפָרני, כטריז זה, כלפי השדות המנֻטרים והרחבים שבשפת הנחל המגֻשר, המבדילו משאר המחנה, היה לנפשה ההומיה של אותה קטנה לסמל השלוה שבֵּיפי הנוֹח; ובצהרים, כשהיתה הדממה הגדולה שלאחר יאוש מתגברה בשטח האלם, והיא היתה משום־מה מתחילה מרגישה בנפשה זו, המתבוססת, שלא ידו של החֹם בלבד היא, שהשילה בה אותה זוהמא תוססת, היתה אזנה אז תופשת פתאם מתוך החלום המטֻשטש את צלצלי הקורנסים הבריאים והצלולים, הפורצים מתוך סִפות הַנַפחים הַשַחות, העומדות מאחורי אותו הגשר המרחק, ונפשה מתחילה ניזונית מאותו בית בודד ופרדסו המסֻיג, היוצאים זנב באותה פנה זרה, וצמאה ושוקקה לאותה הֲוָיה שלֵוה וכמוסה במקצת, שבה נושם תמיד בית זה ונושמת תמיד אותה בריה בודדה אשר בתוכו. ואוהבת היתה

היא נדהמה, כביכול, במקצת בתחלה; ואולם צחוקה נשאר קפוא בפניה, ושאלתה:

— כלומר?

ופתאם זכרה נשכחות:

— אה, ואני הנה שכחתי לגמרי, שֶׁמַר לישיתו אזיל, חה־חה־חה...

אלא שפתאם נפסק צחוקה זה ונפסק נפסק בבת־אחת ופניה היו כאילו הם תוהים ושואלים: כלום אני צחקתי — כלום אפשר הדבר, שאני צחקתי? ומיד נפגמה והתחילה מפטפטת לה, אגב אותה שלוה קפואה ורה שבתחלה, ומפטפטה את וֵירה ואת איש־שיחה המקרזל ופנשה בחבה של ידידות גלויה את אותו בחור שבמשקפים, כשזה נכנס והביא אתו שפופרות רבות של נייר ממלאות.

ואולם חכמים אמרו: האשה מְשֻׁצחקה — חַכה לה, שתחזור ותצחק. אותה חבילה קטנה שוב לא נתפרדה כל אותו יום וכל הלילה שלאחריו. ובדמדומים של שחרית, כשהיו פאתי מזרח מחוירות ומַוְרידות והללו חזרו יחדו משוט בסירה שבנהר והיו יושבים בצותא חדא בחדרו של אפרים אל התֵה, כבר היתה זינה זו יושבת אגלו והיתה צוחקת הרבה ומפטפטת הרבה, וכבר פטפטה לו בדבר דודה אחת, שיש לה מצד האֵם או מצד האב, שיש אשר פתאם היא קמה בחצות הלילה ותופשה לו לאישה זה השוכב אצלה, פחר מפרסם באותה סביבה, שכבר השיאה אתו יחדו בנים ובנות, תופשה לו בכתפיו ומתחילה מטלטלת אותו בכל כחה ונטפלת אליו בשאלת פחדים זו שביאוש:

— אבל מי אתה? אני איני מבינה — מי אתה? הלא תגידה לי — מי אתה? חה־חה־חה...

וכבר חזרה וסחה שוב באמא שלה, הטובה מאד, ובחריצי החלב הנפלאים, שהיא מתקינה והם טובים אולי הרבה יותר ממנה, וספרה באבא, שהתחיל משום־מה גוזז את שפמו המאפיר ודרכו בימים האחרונים לשאול את כל אחד ואחד ממכריה שלה במיוחד:

— יפה, יפה, הכל יפה. אבל שמא תאמר לי אתה, ידידי: מה היא חושבת, שיהא בסופה? במטותא — בסופה מה היא חושבת שיהיה? חה־חה...

ולאחרונה הציתה פפירוסה ונחנה כלפי אפרים, כשידה האחת מוטלת וחובקה את הסומכות של כסאו, ושאלה אותו ברמיזה של צחוק כלפי אותו

נוגה", אם היא תמימה ברוחה וחולמת חלומות. הללו יושבים במקומות שהם ושבים ואורגים בחשאי ובלי קולי־קולות את אותה האמת הפשוטה והאיתנה, המְנחת יסוד בחיים והמבקשת לשוא בכל הדרכים השואנות, ואת היפי הגדול והמוחלט, הממלא וסובב את כל הֲוָיָה ושכָּל הֲוָיה שמסביב גם היא ניזונית הימנה. יש — והלב הטהור מנחש אותם בכל מקום... בכל מקום... הט... ולבה החרד נוקפה: איזהו לב טהור ואיזהו — שאיננו טהור? הט... ודאי הוא, שלא לבה הנפתל של איזו תינוקת מְוֻהמה שכמותה... ולב טהור זה בכלל— מה פֵּרושו? ... אה, ויהא שלבה זה נפתל הוא — ויהא שהוא נפתל; ואולם פה באותה הרגשה היא דנה, באותה הרגשה קוסמת, שאינה נותנת מנוח. הנה אנחנו פה תמיד פוטרים ואומרים: דברים שבילדות תמימה ודברים שבילדות תמימה — ונכנסים ברוח מיֻשבה ובלבב שָׁלֵו אל הדר־המטוח שלנו ואל הבלי הטואליטה שלנו ושוכחים לגמרי כי לא כל הלבבות שוים. והרי לא כל הלבבות שוים. והלא יש לבות אחרים — יש לבות יותר ישרים ולפיכך יש שאפילו איזה אלבום קל, למשל, הבא במקרה אל היד, יהא לנו שקול כנגד כל אותם התריסים המחֻכמים, שאנו מוּדיגים בהם בחיי יום־יום שלנו מבית־נכותה הפתוח של הגברת פקחנות המהֻללה... דבר אחד קל שאינו חשוב לכאורה כלל — והאמת הנה היא צפה... הנה היא בוטה... חלומות שבילדות!

והולשת פתאם יורדה ותוחבה צפרנים בנשמתה. חולשה זו של אותה ודאות כובשת רוח: קצוצות הכנפים. הבל הפרכוסים. זיל ותשמש זבל לשדות ואל תחכם הרבה! ואז היא ראה גם את דינה, את דינה זו הקרובה, הפושטת יד ומבטיחה, והנה גם היא זרה, כשם שזרו לה כל אותם פרצופי הפנים המרֻבים, שאת שאונם החי והיוצר היא מנחשת מרחוק זרה היא, משום שהיא רחוקה ומשום שהיא גבוהה ממנה ומשום שידה לא תשיגנה — לשוא... נצח לא תשיגנה — נצח... ואז היא קופצת פתאם ממקומה וכתפיה הרכות חֻרדות וגרונה מתחיל צורב וצורב והיא מתחבטת בכל פנה, כצפור זו שנלכדה בפח, ולאחרונה, היא נלאית ונופלת אל הפנה האפלולה שבספה ומתַּעֶצת מתוך שתיקה, אפסו הכחות. היא הצדיקה את דינה... ואלם לאט לאט זיא מתחילה שוב סולדת. רוחה שבה אליה ונשימותיה מתחילות יוצאות כשהן סוגנות והיא כבר מטַלית שוב וטשפשפת מפרק לפרק את כפיה: שוב היא הוגה בגוֹנה דינה שלה, באותה דינה נוחה וצוחקת מתוך טוב־לב ודומיתה הרוחשת כה חמימה

רוחמה לסור לשם דוקא, כשזו אינה בבית ותיאודורובנה הזקנה פותחת לה
ומכניסה אותה בחבה גלויה אל ה„משפָּנות", כשהיא גופא מסתלקת ופורשת
לה אל מקום מנוחתה שבדירה אשר בפָּנים החצר המְגֻרה. אז היתה מַטילת
להנאתה באותם החדרים השלֵוים והגאוֻתנים במקצת, שנדיפתם היתה תמיד נדיפה
נוחה ורחוקה במקצת ותמיד היתה מחרידה ביסוד הנפש איזו חלומות שאינם
ברורים של יפי רומז, חלומות שחלמו אותם אחרים ורחוקים, חלמו בטשטוש
או שלא בטשטוש ביום אחד רחוק ושלֵו, כשהכל מסביב מרֻפד בדשא חי
ומבהיק ברצי זהב נלאים... לא אַת היא זו שחלמה אותם? ואם אַת היא זו
שחלמה אותם? אַה! והיתה נגשת ומחטטת במגֵלות המרָפות של תוי הנגינה,
הפזורות והקבורות יחד בכסויו של הפסנתר המבהיק, שהיה בביתה של אותה
דיבה פתוח תמיד, ומכניסה מפרק לפרק את ראשה באיזו זהירות כמוסה,
שלא היתה מובנת לה, אל בינות לַיְלאות הכבדות והאדמומיות, שהיו נופלות
ויורדות כלפי אותו פסנתר ומשמשות פתח לאותו חדר מֵרוח ומביאות אור אל
הקיטון המצֻחצח של זה, השרוי תמיד בחצי אפלה כמוס ונושא בחֻבו איזה
סוד אלם, סוד הרוחש בכל זוית אפלולה, שהיה תמיד מפחיד את רוזמ:
במקצת והיה מבריחה משם ומושכה לשם גם־יחד. מה היתה זו מוצאה שם?
באיזו הנאה רַבת ארס רוחש, שהיתה זורקת בתוך הנפש איזו מרה נוגה, היתה
מהזיקה ומהפכה באותו אלבום כרֶסתני, זה שהיתה מוצאה תמיד בטרסקל ההבוי
שבאחת הזוית המרָפות בצללים, כשהוא כסוי שם במפה אֲרִירית קטנה, והית:
מציצה ואוכלת, פשוט, כמתוך קדחת, אגב הבטה גרידא, את כל שרטוט
ושרטוט מפרצופי הפנים הללו, המרָבים והשונים, שהיו מציצים אליה משם,
כשם שמציצים בני־אדם הבאים פתאם מרחוק, כשם שהיו מציצות איזו בריות
חדשות, מאֻלו המתָקנות ביותר, אילו היו הללו נתקלות ויורדות פתאם: לינו מאיזו
ספֵירות אחרות. חלומות שבילדות — אותם החלומות הנושנים שבילדות זה דרכם
בָּכל. הה־חה. לא זוהי אותה קריאה של התפנקות שובבה, שֶׁוירה זו מחבבה
אותה ביותר, מיום שחזרה מאותם הברכים הפקחים שלה? ואפרים זה — גם הוא
בסגנונה: תינוקת נוגה וחולמת חלומות! ואולם תוהה היא ותוהה. וכי למה זה
דוקא חלומות שבילדות — בטובתכם המרָבה? ולא גדולה היא תבל זו ורחבה?
ובכל דור ודור, כסבורה היא, יש בני־אדם מתָקנים והגונים באמת, יש בני־אדם
דוקא בדמותם ובצלמם של אלה, הנארגים וחיים בחלומותיה של כל תינוקת

כה טובה וכה קרובה ללבב, וכתפיה הן מתחלות מקדות ושניה הן הוטפות והדקות יפה יפה את מטפחתה הקלילה אשר על כתפיה של זו ומסננות טפרק לפרק אל אותה אפלה רוחשת גניחה כבושה וחנוקה – גניחה של פ־א, שֶׁנִּטְלָה ממנו לשונו... וזו לא דִּבְּרה לה דבר. זו לא נחמה אותה ולא שדלתה בדברים ולא הוציאה הגה מפיה: זו היתה מחליקה לה בכתפה הקידחת ומחליקה לה בראשה הרותח, שהתלתלים השחורים והפזורים הין פולטים ניצוצות באפלולית, ואותה יד חמימה ושלֵוה היתה חדֵדה וחדֵדה...

וצורה אחת היתה מוצאה באותו אלבום, צורה גדולה, שׁישומיה הין בולטים למדי והיא מהלכת חלומות אהרים, ואצל זו היתה תמיד שוהה קצת יותר. זו היתה חזות פניו של אפרים משכבר הימים – הין בהם שרידי קולות רוגשים ומביעים חלומות שבלבבו מימים רחוקים, מימים שואנים ומלאים, כנראה, רגש רב. הין אז הפנים אמיצים וגלויים וחתימת השפם זה רק התחילה מבצבצת בנוצה רכה והין הלחיים ממלאות במקצת, כאֵלו של זה שבגרותו הולכת ופורחת, וזוג „מאורות" גדולים ופקוחים הין מביטים בַּטוחות מתחת למצח החזק, ומביטים למרחקים, והבלורית הַמַּמָּרָה היתה מקמרה, ואותו הלגלוג שאנו נתפש, זה, שהסתתר בפנות השפתים הרָוִיות, היה מלא אזר והיה בטוח והיה במקצת שבמקצת – נוגה... שרידי קולות רוגשים ומביעים חלומות הלבב מימים רחוקים, מימים שואנים ומלאים, כנראה, רגש רב.

והלומות מרחפים והרהורים מתלחשים וגימים רחוקים וכבושים הומים והומים – וכתאם את מרימה ראש כמשתאה ומגיחה מאותה זוית מסתרה, מגיחה ברוח כבדה ובתהיה מוצצת שבלב:

– חה! לב שוטה ורגש זה – למה התהיל זה בוכה במסתרים ואת מי הוא מבכה שם בכאב חם ונוקב שכזה?

ובאחד הלילות ההם זכרה פתאם בדממה בלילה את הצורה הזאת ואת אשר לבה פתוח לה תמיד, וכבשה את פניה בכר ואת שמיכתה הבשה לראשה ובכתה הרבה בכי ושוב אגב אותה תהיה משֻנה שבלב. ולמחרת היום ההוא באה בצהרים וטפלה הרבה באותו אלבום כרֵסתני וסגרתו וחזרה ופתחה אותו, ולאחרונה, הוציאה בידים חדֵדות אותה תמונה ממסגרתה וקראה בצדה השני מגלה זו, שהיתה רשומה שם באותיות קטנות ומחוקות במקצת ומסֻזרות שלא בסדר:

ומבטיחה כה הרבה... הלא ילדה היא. אליבא דאמת — הלא היא רק ילדה רכה, אפרוח הלש, שנוצתו לא פרחה לו, ואותם החיים הרוחשים לה הם ולפניה הם והיא הנה תבוא ותכבשם וידה זו תהא יוצרת בם, ידה זו, החזקה והנטויה — הוי, ידה זו נטויה... כמה היא נטויה!...

— אה, דינה, דינה טובה זו, למה היא ככה מפגרת?

וכשהיתה מקשיבה, לאחרונה, את קול הצלצול המרסק, אותו הצלצול הבטוח והנלאה במקצת, ואת טפיחות סנדליה של אותה תיאודורובנה בפרוזדור, היה לבה מתחיל מרקד בה בחדוה והיא היתה מגיחה מפִּנתה בפנים של אמונת־הנפש והולכת מבִּישה קצת לקראת אותה דינה טובה ושלֵוה, שהיתה נכנסת בבת־צחוק טובה ונוגה קצת, שאינה נזקקת לשום דברים, והיתה חובקת את ידידתה הקטנה והחדשה באיזה חֵם גלוי של נפש ומחליקה לה בראשה ובכתפה ומַישבת אותה בפנה הרכה שבסוֹפה אשר בזוית ויושבת גם היא אצלה וזולפת וזולפת מתוכה, מאותה שלוה נוגה קצת וחמה שבנפשה, וזו פותחת לה את לבה והיא מתחילה מספרת ומספרת... במה? פלג אלהים — נשמת אדם יפה. היא היתה מספרת ברגש ומספרת בדברים ובגמגומי דברים... ויותר שהיתה מספרת, יותר היתה אותה קטנה שוכחת, שברחובות הללו ובאותם הבתים, שהשאירה אחריה, השאירה אחריה איזו הָוָיה אחרת ובני־אדם אחרים וגם מהשבות אחרות, ודוקא הוָיה שכזו ובני־אדם שכאלו ומחשבות מסוג זה שיש להם במרה מִרבה איזו שַיכות, פחות או יותר קרובה, גם אל נפשה היא. ולא היתה מרגישה בוילאות האֲוִירות של ההלונות, כשהללו מאפירות ומאפירות, ובצללים האפרורים שבפנות ושמתחת לרהיטים, כשהם מגיחים ומגיחים ומגששים ומחפשים צל את חברו, ובחֲמיה הלהוטה של החמילים שברחוב, כשהיתה זו הדרת להחלונות הפתוחים ונוקבת את הדומיה הרוחשת בשטח, אותה דומיה שבדמדומים, היורדים ויורדים והומים. והיתה מרגישה באפלה השחורה, כשכבר ירדה כָּלה, ופני חברתה הטובה היו לוטים בה והיו מְטשטשים ואובדים ואזנה היתה מפרק לפרק קולטת טירופי שירה אחת רחוקה, שכבשה ולא כבשה את המרחק, ואז היתה באה תוגה כמוסה וחריפה, תוגה של איזו יראה שאינה מובנה לה, והיתה מתחילה לוחצת ולוחצת את לבה עד לכדי כאב חד וצורב, וחזה היה גדֵל ונשמתה היתה נכבשת וסולדת ונפסקת, ויש שהיה אז ראשה נופל פתאם אל חיקה השלו והחמים של זו, שיש לה אחיזה איתנה, זו שהיא

כתובים בדיו ואותיותיהם יותר ברורות. כנראה, היו הללו כבר כתובים בשובו אל ביתו מה„חולות הצהֻבים“:

„שאט שבנפש! שאט שבנפש! ואולם אֶת תסלחי למשוגתי, דינה. רומא השזופה היא, כנראה, ששמה גם את הדברים האלה בפיו של אחד מגולי יהודה החֻורים — ואני רוצה, שתמונה זו תשאר למשמרת... ואחתם בנשיקה, שרק רְחוק מקומה יהא כפרתה...“

— ואחתם בנשיקה...

ולבה של אותה קטנה התחיל מתחבט אל גרונה ונשימתה היתה נפסקת. וכשתפשה את עצמה בקרוב, שהיא מַטילת בלי פחד בחדרים והתמונה בידה, באה פתאם חרדה אל לבה ומהיה והתחילה מחזירתה בידים חרדות אל המקום אשר משם לָקחה. ואולם אז רק אז הרגישה פתאם בפסת הניר המקֻפלה, שהיתה מוטלת אצלה והלבינה בקצה המרבד, ונזכרה, שזו היתה מסֻתרה בתחלה מתחת לתמונה ונפלה מהאלפום, בהוציאה את התמונה ממנו, ונשארה מוטלת בתחלה בברכיה, וכשקמה, לא הרגישה בה, כנראה, והיא צנחה אל הרצפה. פסת נְיר זו היתה צהֻבה מלֵב ימים, וריח אבק היה נודף הימנה כל־שהוא ואיזו ציורים שאינם ברורים היו מתרשמים מהפְּנים שבה בצדה החלק. וכשזו נסתה לגולל אותה, היו קְפוליה הדבוקים נפרדים ברשרוש קל. רוחמה לא חשבה מחשבות הרבה וגוללה אותה והתחילה קוראה מתוכה, אבל קראה בקושי רב, כי היו האותיות כתובות ביד אשה, כנראה, והיו נפתלות ונחפזות ופזורות. ורשום היה שם איזה דבר, הדומה בצורתו לשיר, ומתחתיו ומצדדיו היו שם מצֻירים ראשי סוסים הרבה וראשי כבשים והיה גם ראש של ריבה, שתלתליה היו פזורים וידיה יורדות מֵישרים והיא תלויה בצוארה באיזה נָו, כנראה, שהיה תלוי ויורד מתוך האויר. רוחמה אמצה את כל כחה וצרפה מלה למלה, ולאחרונה, יצא לה אותו השיר, שהיה אחר־כך שמור בזכרונה ימים רבים. שם הושר ככה:

וְהָיָה כִּי יָשׁוּב מְגִדּוֹ וְיָבוֹא אֶל אַרְצִי.
אֲנִי אֶהְיֶה שְׁלֻוָה.
וְכִי יִפְקֹד בֵּית אִמִּי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְּפָנָיו —
שׁוּב אֶרְאֶה בְּפָנָיו.
אֲנִי אֶהְיֶה שְׁלֻוָה.

„בחול הצהב שאצל יַמה של רומא. נימא אחת נוגה ורַת ארס נמשכת מטרחקים וחודרת מבעד לשממה הגדולה. אח, נפשי לי נְחשה: היום אהיה מתבוסס בדמי – בשממה הגדולה הַלֵּזו יהיה לבי מתבוסס בדמו. דינה חביבה! את זו מצאתי היום בילקוטי – אוד מְצל בנֵם מחרְפֵּני הגדול. קחי אותה ותהא לנו לזֵכר למה שהיה – או שלא היה. הלא יש אשר גם אני חולם, דינה. זוכרת אַת? נשפים גשומים ואדים רטְבים וביְרה אפורה ואורות מטְשטשים בשלוליות ובני־אדם דחופים ומְכים בנזלה מזֶהמה, ואנו ואַת חם לנו, אני ואַת צהלה תלבשנו וצחוק כל היום – חמימה היתה ומְלֵאתי חדוה טהורה אותה מדורה צחה, שהדלקנו לנו בלבותינו. אח, דינה! היש אשר תשוב זו ותתלקח באחד הימים? אותם הומירים המרְבים והשואנים, שאֲספוני לפני ימים באותה לאַנצ׳יאנו המשְבחה, שנתרחקה כבר גם היא ממני, פטפטנים פשוטים היו – ואני גם התפלל לא התפללתי לזה. אנב: האלהים אתם ואת הֲמיתם – ומחר אני בורח לגמרי מרומא זו השוּפה, שלא חדשה לי דבר, מלבד אולי זה, שזמירי הלילה הללו יפים לא לבד לחלוטות של אהבה כלפי אור הירח הכחל. סחה לי אותה פונדקית שלי, כי פה מכינים מבשרם גם פשטידות יפות למאד, המביאות תמיד את הג׳ינג׳לים הרוסים, ואפילו את אלה, שאינם מְכים בפזדגרה, לידי אותו מצב־רוח מיחד של רכרוכית שבלב, המצהיבה את ד׳ם׳ים, השטופים באכילה, וכשהראש הקֵרח מצדד בלי אמר לצדדים, מוציאות התהומות שבלב הגמם אנחות מרות ושואנות, להיות לזֵכר לימי הילדות הרחוקה והחביבה, שהלפו ואינם. ולהיות לראיה, פטמה אותה דוֵנה חיה־לאה. גם אותי באותו יום בפשטידא שכזו... כיצד אַתְּ סבורה, דינה – לא זוהי, המפטפטת גם היום מפי? אח, נפשי כבר נְחשה לי: היום אהיה מתבוסס בדמי. נימא אחת נוגה ורת ארס קוסם נמשכת אלי ממרחקים וחודרת מבעד לשממה הגדולה – ובשממה הגדולה הַלֵּזו יהיה לבי מתבוסס בדמו. דינה, דינה, בכי, אם תחפצי; ואולם אלי תרבי בבֶּכי...״

ובצדה של אותה מגלה מצאה רשומים את הדברים האלה, כשהם כבר

הראי ותקנה את מחלפות ראשה ובשלוה ושלא בחפזה יצאה אל הפרוזדור וחזרה הביתה. אלא שבשהדביקתה תיאודורובנה ושאלתה בשלשה היא הוזרת ואת סני ה„בֶּרישנה" לא ראתה, לא הקשיבה לדבריה ולא השיבה לה כלום... וכשחזרה זבאה הביתה, היתה משוטטת בחדרים המרפים ודמיונה כחולמת, וכשהיו מתחילים משיחים בה, היתה מציצה בפני הדובר אתה, כמציצה מאפני מרחקים, וכשהיתה אומרת ליטול את המנורה, היתה באה ונוטלת את הכוס ואת האלונטית ואת הבגד ואת הקסת, ובלבד שלא את המנורה. וככה היה מחרית היום ההוא וככה מחרתים וככה ביום השלישי והלאה. ואבא, יהודי שאינו גבוה, שזקנו וראשו גזוזים והם מאפירים פה ושם, והוא מדבר תמיד ב„סְטְוֶקוֹת" וב„קְרוֹקְנֶה" ובאיזו מספרים משנים של תשברת ובפרנסה ויורק בהתלהבות אגב דִּבורו, אבא זה התחיל מתאנח בלילות אל חיק אשתו, כשזו היתה כבר מוטלת במטה והוא פושט את בגדיו וממשמש בפנקסים קטנים ובנְיָרות, והיה קובל:

— כבר אני רואה... בקרוב תתחיל מסתמא הסדרה מ„בראשית"—כבר אני רואה... שוב קורסים ושוב קוֹב ושוב נְיָרות ורקודים ו„חתונות" — כבר אני רואה... כבר אני, ברוך־השם, בקן בדבר!

והיה מתגלגל אל המטה ומתכנס יפה יפה אל תחת השמיכה ונאנח שוב וגומר קצרות:

— נא... מילא!

ואותה וֵירה מצדה שלה התחילה מביטה במקצת שלא כתמול־שלשום אל אפרים, וכשהיתה דוברת בו, לא היתה מביטה אל פניו, וכשהיתה מביטה אל פניו, היה מבטה אלכסוני ותנוכי אזניה, הורדיים והצחים, היו מאדימים. אלא שלא היו ימים ואפרים שאלה בתהיה קלילה:

— תמוה לי הדבר במקצת, וֵירה. הרי־היא דוברת בי בימים האחרונים... חה־חה, ככה, זכורני, היתה אמא, זכורה לטוב, מדברת בפידקה נגר, גנב אחד גדול, שהיה מפרסם בשכונה שלנו, כשנאבדה לה בלילות תרנגלת מהלול שבחצרה...

וזו הביטה אליו בהחלה באיזו הכרת־תודה מאירה והתחילה צוחקת בגלוי לבב:

— אמת, אפרים. באמונה, יש בזה טן האמת. אבל...

ואולם פתאם אדמו פניה ודבורה נפסק.

וְכִי יַבִּיט אֵלַי –
גַּם כִּי יַבִּיט אֵלַי וְאֶל מִסְתְּרֵי נַפְשִׁי, כְּשֶׁהֵבִיט,
בְּרַחֲמָיו הָרְחוֹקִים וּבְתוּגַת הַנֶּפֶשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁל גֶּבֶר –
כְּגַבְּיוֹ הַמּוֹבֵשׁ אֶת מַדָּיו, אֲנִי אֶלְבַּשׁ שַׂלְוָה אֲפֵלָה.
וְכִי יוֹשֵׁט לִי יָדוֹ לְשָׁלוֹם –
אֶקַּבֵּל גַּם יָדוֹ לְשָׁלוֹם:
אֲקַבֵּל בְּרוּחַ שׁוֹנָקָה אֶת יָדוֹ הַגְּדוֹלָה,
אֶת יָדוֹ הַחַמָּה, הַחוֹבָקָה וְדוֹחָה בַּטּוּחוֹת,
וְזֵכֶר לֹא יִהְיֶה לְאוֹתוֹ הָרֶטֶשׁ הַנּוֹאָל שֶׁבְּכַפִּי שֶׁלִּי;
אֲנִי אֶהְיֶה שָׁלֵוָה...

וְאוּלָם

אִם יִגְרֹם מַוָּלִי וְהוּא יִפְקֹד אֶת נָוִי וְגַם יִשְׁכַּב בַּלַּיְלָה
אִתִּי וּבְצֵל קֹרָה אַחַת – בַּיִת אִמִּי,
אָז אָקוּם בְּדֻמָּמָה בַּלַּיְלָה וַאֲנַשֵּׁשׁ בַּלָּאט וּבְהוֹנוֹת רַגְלַיִם יָחֵפוֹת
וְאֶמְצָא מִשְׁכָּבוֹ בְּאֹפֶל –
צָנִי אָ מְ צָ א מִשְׁכָּבוֹ בְּאֹפֶל!
וְהָיָה בְּהִוּתוֹ סָרוּחַ לְפָנַי, וְאָחוּז בְּתוֹךְ תַּרְדֵּמָה
וְיָצוּדִי חֲרָדִים מֵחֲרָדוֹת הַמְּנוּחָה כִּי עָבְרָה,
לֹא יָכִיר וְלֹא יָחוּשׁ וְנַפְשׁוֹ לֹא תַּחֲלוֹם קִרְבָתִי
אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶשַּׁק לוֹ בְּחָזֵהוּ –
אֶסְיָרָה בְּלָאט קְצֵה הַשִּׂמִיכָה וְאֶשַּׁק לוֹ בְּחָזֵהוּ...
וְתֵכֶף זֶה הַנְּשִׁיקָה נְשִׁיקַת הָאִישׁ הֲרוֹצַחַ אֶת נַפְשׁ:
אֶת דָּמוֹ אֶסְבָּאָה בְּנִשִּׁיקָה הַלָּזוּ!
וְיֶהֱא זֶה הַדָּם לִי, לְהַשְׁקִיט בּוֹ צְמָאִי,
וּלְרַפְּאוֹת יֶהֱא לִי, לְהַשְׁקִיט בָּהּ תַּאֲוַת נֶפֶשׁ נַלְמוּדָה וְחוֹלָה.
מְיֻלֶּלֶה, כְּוֹאֲבָה בְּחֹרָה, בְּיִסּוּרִים לְאַהֲבָה
וְחוֹבְקָה אֲבָנִים דּוֹמְמוֹת,
נֶפֶשׁ חֲרֵדָה וְנִשְׂרֶפֶת בְּלַהֲבָה נְשִׁיקָה שֶׁבְּאַהֲבָה
וְנָשַׁק לֹא נָשְׁקָה – – –
לְמִיּוֹם גִּיחָה לְצִמְא וְלַחֲלוֹת לְאוֹר שֶׁמֶשׁ –
וְאֶל אַחֲרֵי בְּלוֹתָהּ...

ופה מתחת היתה מצירת אותה ריבה ותלתליה הפזורים, שהיתה תלויה בצואריה ובאותו יום שבאויר, והיתה רשומה גם אדריסה של אחד ששמו גֶּרַסִּים. ככה היה כתוב בפֶּרוש בסופה: לשאול את גרסים. ואותה קשנה קפלה שלא בחשוה את הנער ותחבתו אל מקומו שמתחת לתמונה ושלא בחשוה נצבה אצל

האחד, זה שלנגד, היו שרוי באפלולית קודרת, וחצי השני, הגדול מחברו, היה שטוח והיה מרֻפד באור לילה קריר והיה שקוע בהרהורים במקצת, ובצמרות אילנותיו המסֻרבלות היו הטרפים המרֻבים ברורים ובולטים אחד אחד, כרשומים בזכוכית של ניגָטיבוס, והֲפוכים שבהם היו מכֻוָנים, כקשקשים הללו, כלפי הנגוהות. ובאפלולית המשהירה, שאצל פרוזדור אחד מקֻשט, אשר היה יוצא זיו מאותו בית גדול ומשוח בששר אשר לנכח, היתה מתחמקת ומהלכת אצל הכתלים, כמו בחלום בלילות, תמונה אחת בודדה, תמונה של אשה, שהיתה לוטה, כנראה, בכתֻפיה ארֻכה למדי ולראשה היתה חפותה מטפחת לבנה. אפרים הביט והביט ופתאם התחיל לבו שלו נעשה חם והתחיל הומה באמונה רבה שבנפש ובכסופים כבושים וקורא מתהומות לדינה שלו, לאותה דינה דוממה, המסורה לו בלב ונפש, המשוטטת גלמודה בלילות אצל חלונותיו הקפואים ואזנה הרדה לכל אֻושת רוח קלילה, המחפה ברֻטט שביצורים ונסוגה אחור, כשנפשה החולמת קולטת איזה רשרוש בחלומה הסמוי, וחוזרת שוב ושטה יחידה, ולאחר שהדממה חוזרת לכשהיתה, ומתחבאה ומתחככה אצל הכתלים במקום האפלולית, כשנפשה הפורצת חודרת, לאחרונה, פנימה ומוצאה לה נתיב פֻּלאי אל זו הרחוקה והשלאננה שלו, והוא נבהל ומוציא את ראשו, כמֻכֵּה־יֵרח זה, אליה— ושותקת אחר־זה. שותקת היא מתוך תוגה ופה אינה פתוה, כשהיא רואה אותו אחת ביובל, ואינה מגידה לו דבר, כשֻיש אשר שנתו נודדת ממנו והוא משוטט בלילה בחוצות הריקנים ורואה אור בחדריה וסר אליה בשביל לראות פני אדם חי ולהקשיב את קול אדם חי — והיא מוסרת לו את נפשה השואנת ואת גופה הרותח גם־יחד, מוסרת באותה שתיקה של אמונה גדולה ובאותה תוגה של מסירות־נפש גמורה שבאֻשה...

— דינה... דינה!

הקרא? הוא קרא. אלא שקולו היה כבוש ושפתיו חרדו. ההקשיבה?

— רי...

ואולם מה היה לה — לזו אשר שם? למרות הכתפיה הרחבה ואותה אפלולית שאפפתה, נפר היה ביצוריה, ביצד הללו מתמתחים פתאם, כנתונים באמבטי פושר. נתמתחו — ואז נדחקה אל הכתל אשר אצלה, כאומרת להתדחק לתוכו, וקפאה כֻלה. נמלכה — ואותה מטפחת לבנה שעל ראשה התחילה זזה זזה לאֻטה, ויד ממשמשת לא היתה נעֲרה בה, והנה אבדה. כנראה, פֻּנסה

ואסרים התחיל שוב צוחק:

— אבל? רצונה לומר: אבל תינגלת אבדה לי? הלא? הה־חה...

וקצה שפמו זז במשהו והוא התהיל מחטט במקלו באדמה אשר מתחת:

— רואה היא... נוגה הוא הדבר, וֵירה. בלי ספק, יש בזה מהתוגה. אבל...

ופתאם הרים לה את פניו:

— הה־חה, הרי גם אני פוסק ב„אבל", וֵירה...

ובאותו לילה גופא, כשנדמה לו פתאם, שֶׁצָּרו לוהט מתחת לראשו, והוא התרומם בקפיצה אחת, כשלשונו צורבה ומושטה, ופתח בדחיפה חזקה אחת את החלון הסמוך אליו הפונה החוצה, התחילו פתאם שניו חורקות וחזהו נוהם נהמת דב והוא חָקה את דבריו אלו גופם והיה סוחט אותם מתוכו באיזה ארס רוחש:

— יש בזה מהתוגה, וֵירה! יש בזה מהתוגה, וֵירה! קובלנא גנדרנית זו של סנטימנטליות אשר למשפחת התרנגולים ההזלנדים המגֻדלים... בהמה!

ואולם אַדהכי הכיר בפירה הלבנה אשר לנכח. תריסי החלונות שבחדר לא היו מוגפים וזו היתה אפוא הרבה יותר לבנה מאשר ביום, מפני שהלבנה במלואה היתה נצבת אז ממש כלפי החלונות, וצל אחד מגֻדל, שהגיח פתאם מהאפלולית אשר בזוית והשתטח לאלכסונה של הרצפה, טפס פתאם והשחיר בלבנוניתה של אותה כירה והמק מיד ואבד בפנה האפלולה אשר לנכח, ואפרים יָשב בתחלה לנפשו בלחישה של נהימה, כאדם המוציא את ההגדרה הראויה לאיזה מושג:

— מוסר כליות... הה־חה, הרי אלו — מוסר כליות, במחילה מכבודו הרם, יפה!

וכבר התחיל מפקפק אפילו, ובשלוה הראויה לדבר, שמא לא היתה זו אלא אותה לגימה יתירה, שגלגל לפני הַשֵּׁנה במה שֶׁזִּמנה לו המטרוניתא שלו, כדרכה. בשר ודם הרי תמיד אינו אלא בשר ודם — ולא כל־שכן, כשהימים כבר אינם ימי הילדות ורגלים יש לחישב, ש„הקוריוזים השונים שבפסיכולוגיה" כבר מָצים המה בפוּדגרה... וכי מה אכל לפני שכבו? אלא שאז נזכר פתאם באותו צל, שנגוז ונחפז, והוציא את ראשו החוצה. אותו רחוב טָרֻוח היה יָשָׁן והיה מרֻבץ במקצת מחמת לחלוחית צוננת שבלילה, והציץ

נואר, שלטר בר־רב־אַשי שכמותו וַדאי וַדאי, שאינו כדאי, הה־הה. מה החלום הזה, אפרים — אה? הוא אינו רוצה לספר אותו באזנה? א י נ ו רוצה — בהחלט? בהחלט? מילא — ידה שלה קצרה; אבל צר, הה־הה. אח, כמה לה צר! והיא... היא הלא נפשה בה כה לוהטת מחמת סקרנות — היא הלא יש לה תמיד תשוקה גדולה, להיות באה בסוד הלומותיהם של בני־אדם, ודוקא בסודם של אותם החלומות שבני־אדם קוראים להם חלומות של שטות — לאו, ודוקא בסודם של אלו החלומות של שטות אשר לבני־אדם מגדלים, הה־הה — בַּנתה: אלו ששפמם כבר מגדל ו... וקדקדם כבר נושר — לאו? הה־הה. כמדמה לה, שהוא היה חושש מאד לזה — הלא הוא היה חושש לזה, אפרים? אה?

וקולה נפל קצת ואותה "אה?" שבאחרונה כבר יצאה ריקנית מתכנה טיך אחריה נשתתקה ודמיונה היה כאילו באו פתאם הרהורים אחרים לגמרי וטלטלוה מזה והלאה ונשאוה אל נפשה שלה פנימה והיא שכחה פתאם מה שדברה ולא זכרה אם דברה — ופתאם חרדה כל הויתה, חרדה, כאילו מחמת איזה קר פנימי, שבא והחריד את כל יצוריה ונגוז. מה ראתה פתאם אותה קטנה במצפוני נפשה? וכשהרגיש בזה אפרים והביט אליה בתהיה קלילה, נחכה לו גיחוך רפה, נחכה דומם ובאיזו חולשה של ודוי אשר בלב, ומפניה היתה שוב מציצה אותה ההורה הקלילה והנוגה במקצת שבאמונת הנפש התמימה, השותקה ונושאה את גורלה שאינו חוזר...

IV

יום אחד של חמה מטפטפת היה אפרים מוטל באותה כרסא נושנה ומרוחה שליד שלחנו ורגליו היו שלוחות ומנחות לו בכפא הקרוב שבצד, מתחת לראי התלוי, שהיה יוצא כפוי מהקיר. לפניו היתה שטוחה אותה מגלה גדולה, שבאחד הימים ראה אותה בידו של בחור זה הלבנוני והמקריל. זו היתה פזורה לפניו דפים דפים גדולים, שהיו משרטטים ומלאים צפופות בקוים ובנקודות מרובים, ואת האחד מהם היה מחזיק בידו וגבר בתשומת־לב של תהיה קלילה את קריאתו של אותו ספור. שם היו הדברים נוגים במקצת ומוצצים את הלב. רבצה בכבדות

אל תחת אותה כתפיה שחורה. ופתאם נתגוצה כלה ונסתחפה בבת־אחת מטקומה וברהה ורשרוש שמלתה הכה גלים בדממה ואבדה. ואפרים, שהיה מסתכל בה במבט קפוא ורקותיו התחילו קופאות מחמת כאב, חזר והתנפל פתאם אל מטתו, שכבר הספיקה להתקרר קצת, וגנח:

— רוחמה... אבל הרי זו — רוחמה... אך מלא רחמים!

הוא אמנם ישב מיד שוב ושכח ובחק בשתי ידיו את ברכיו והביט לפניו במבט סתמי ונזכר פתאם ולגלג:

— לאו, אפרים. ברגש! ברגש!

ובקול ובפרישות כפים מחמת יאוש מגֻחָם התלהב:

— רוחמה! אהה, אל מלא רחמים, הרי זו — רוחמה!

ואולם כשחזר והתנפל מיד לאחר־זה אל הכר, נשאר מוטל, כקורה זו, ונרדם שנת בני־דרוסאי. ורק לפני קומו ראה פתאם לפניו קוריוז אחד שבפסיכולוגיה, כי שפמו היה מסֻלסל וידיו היו אֻרפות וצילינדר גבוה היה שמוט לו אל פדחתו והיה לבוש בפֻרַק שזנבו בולט וצואתו היה גבוה ורגליו היו מגֻדלות נוצות, כראוי לנצר ממשפחת התרנגולים הבאים מהולנדיה. והלז נגש אליו בהדר וקרא בנימוס רב:

— יש לי הכבוד, הגברת מרת שגיאה. אני־שמי: קוריוז שבפסיכולוגיה. לא אמת, שאותה המנוחה הגדולה היתה הולמת את שנינו? אמת, דבר של תוגה הוא, גברת כבודה; אבל־קו קו רי־קו־או...

וקריאה זו, שקרא הגבר שבחצר, העירתו.

וביום ההוא גופו, כשיצא לפני הצהרים ונפגש עם אותה רוחמה ברחוב והלכו יחדו הלאה והוא היה דובר בה ומסתכל בפניה ברציפות, היתה זו בתחלה מקמצת בדברים, מחמת איזו רגזה שאינה ברורה, וכשהיתה דוברת אליו, היתה דוברת ומתריסה כלפי פניו במשתו, ופתאם הסמיקו פניה בשל איזו אש זרה וחדשה, שהתלקחה בהם, והיא התחילה מפטפטת וצוחקת למרסקים בקול רם והיתה מסתכלת בפניו בחוצפה קלילה והתחילה מבטיחה אותו וחזרה והבטיחה, שכל אלו הכרכורים הנואלים, שהיא מרגישה בהם היום מצדו, בכדי הם — בהחלט, בכדי, חה־חה, והיא מצדה הרי היא בטוחה בו ותהיה בטוחה להבא, שאיזה חלום זר הפחידהו הלילה. פניו אלו הם, המגידים לה את זאת, והדברים, אשר אינני מוצאם היום בפיו, חה־חה. חלום אחד, של שטות גדולה מאד, חלים

שבספור, אדם ששדהו נסתחף בהחלט ותקנה שוב לא היתה לו, היה מוטל במטתו, כשהוא מכנס כלו באותה שמיכה קודחה ואלמה, כבלהת פחדים זו שבחלים בלילה, ונפשו הרצוצה, זו הנפש המתחילה מנחשת כבר את סופה הקשה, היתה שותקת ומשתקת, כדג אלם זה, שפלטהו יאורו אל החרבה. אלא שחוה שלו, חוה נצחית וקשה כצור זו, שתמיד היא בנמצא ותמיד היא טובה ותמיד היא מלאה וממלאה אהבה גדולה ופוריה ואמונה רוחשת שבנפש, זו היתה יושבת למראשותיו והחליקה לו בתלתליו השחורים, שרטבו קצת מחמת חם, וחלמה לו את חלום הרצילים והשומים היפה:

— הבאים ויהיה יותר נוח להם לבני־אדם לחיות את חייהם פה — חיי האדמות... יהיה הרבה יותר נזח... הנה דור יולד, דוד — וכל צל קלוש וחור מדברי ימי התמרורים האלה ימצא לו את תקונו... מובטחני. — כל צל קלוש וחור... אה, אראנה ולא רחוק, אשורנה, דוד, ולא דורות בינינו — וכזה הייתי רוצה לחיות אז את חיי גם אני אתם... אלהים! יום אחד יהיו דמדומים חיישים וחגולים יהימו בחוצות. ילדים בריאים יצחקו ברחוק מקום וחבצלות רחוקות יתנו ריח ונקנה מופלגה לנכדה החולם תלחש את דברי האגדה הנפלאה, זו אגדת הקדומים הנפלאה, המספרת את שירת אותם מבני האדם, הקדושים והנשגבים, שיום אחד באו והשקו בדמי לבבם הגדול את נחלת הדורות המאשרים וזבלו בחלבם ובבשרם את כרם אדני היפה... אלהים!

והיא הוסיפה — לאחר שתיקה אחת קטנה וקובלת נואשות במסתרים, הוסיפה:

— ואנחנו פה... אנחנו פה נגוח, דוד — אנחנו פה נגוח... נגוח...

זו היתה חתימתו של אותו ספור ואלו היה דבריו האחרונים; אלא שמהחת לכל הכתוב השחירה כתבת קטנה אחת, שבתחלה כאילו לא תפסה אפרים במוחו, מהי ולמה היא באה, ובה היה רשום בזהירות יתירה ובאותיות גדולות ומדיקות: ש. פ. קלמר. אפרים נתקל בה באותה כתבת, כשתהיה קלילה זו שבלב, שהיתה הולכת וכובשת אותו אגב קריאה, כבר התחילה נמסה ומתנדפת מתוכו ואת מקומה היה תופס איזה ארס רוחש, שיש בו משום אותו גרוי שבמפה נפש פתאומי, והוא צחק מנחירו צחוק קשה — ומדי הרימו את פניו בהנאה מצחקת כלפי חמה בטפטופה, שנטרפה בלה, כביצה זו, אל חלונו אשר לנכח, הטיל את ראשו אחורנית ונשתתק והפקיר את חייתו לקרנים

אותה חשכה שחורה ואלמת שבלילות־הסתו האפלים. ברחוב הריקני חבטו האילנות החשופים בזמורותיהם ושאגו שאגה יבשה, והזגוגיות שבחלונות, שהבהיקו שחורות והיו צובאות בחשכה הרחוקה את אור המנורה הנוגה שבחדר, הללו היו לפרקים חדות מפחה של הרוח הפסקנית וצלצלו רסיסים רסיסים. לא היה מי שהרגיש בזמנו, אימתי היה ספק בדבר — אבל איזה פשפש שבגג כבר הספיק ונטרד ממקומו ושוב לא מצא לו האמלל מנוח, ואחד זר, אחד זר שחור ואים, בא וישב לו באיזה לול שבהסתר אצל הארובה שבגג, ואפשר באותה ארבה גופה, ולל מפרק לפרק פרא — היה לבו מלא הוות והוא כרסם בשניו הרקובות את ארכובות רגליו הארוכות והצפודות ולל מפרק לפרק פרא. ובשל זה היה הלב המצר מצר הרבה יותר ונמצא פתאם פתוח לרווחה לקבל אל תוכו מחשבות ארס שונות שבתוגה הנואשת והשנים היו מפרק לפרק גלהצות כדי חריקה. כחיה זו שבשדות — ככה ספר שם להלאה: — כחיה זו שבשדות, המתכנסה בתחלת ימות הגשמים אל מאורתה הצרה והאפלה ומתחילה ניונית מזה, שהיא מוצצת את כפיה במו פיה, ככה נתכנסו גלמודים שבבני־אדם וכל אלה, שאלהים לא חננם, אל מטותיהם האלמות והתחילו מוצצים את נפשם מתוכה -- התכנסו בראשיהם וברגליהם אל תחת השמיכה הקודחה והדומטה והתחילו ניונים מזה, שהיו מוצצים את נפשם הסתומה מתוכה. היו צצים, ולא חפצו להפחד, חדרים מרוחים ורפים, חדרים נוחים, שיש בהם די אור ויש בהם די חם ויש בהם די פטפוט קולח שבשלוה; היו נזכרים ואינם נטרדים ילדים חורים וחרדים, ילדים קרובים, לכאורה, אל הנפש, שחם להם בלילות הסתו הגדולים ויפה להם ולבם החרד כה בטוח אצל אבא המגדל ואצל הזהו וזקנו הרחבים, המפיקים על סביבם אותה חמימות נפלאה ובטוחה שבשלות הנפיש של באים בסוד אלהים גדולים:

— אבא ... אבא ... יש אלהים בשמים ואתה כל־כך טוב — כל־כך טוב אתה... אבא!

ואולם באמת לא היה כבר אותו אבא בחיים, ואפילו אם היה — היה זה כה רחוק וכה זר ולא היה כלל וכלל חם אצלו, ומציאותו של אלהים שבשמים גם זו היתה כבר מוטלת בספק גדול, ואם אפילו לא היתה מוטלת בספק, לא היה זה, אלא משום שכבר אחת היתה לו לאדם, אם אותו ישיש מופלג ישנו שם באותו מרחק אפור ורחוק ואם אינו שם — ואותו דוד או חיים

— חֲרוּר?

האינטרים שבדבר פה משום־מה מחזהו של אפרים זה כבר — גם בטרם הספיק לגמור את דבריו ואולי גם מתחלת בריתו; אלא שֶׁפְּנֵי־הַ של זו, שבמקצת לא היה כרגיל, ואותו הצלצול האופי, שבו היתה אמורה המלה חֲרוּר, מלאו אצלו את הֶחָרְבה. הוא נשא אליה פנים והכה, וזו לא מָהרה וישבה והציתה לה פסיכוסה ואחר דברה:

— הנה אמר לפני־זה: בנות־ישראל שלנו, אולי הצדק אתו; ואולם לגבי דידי — אחת היא... חה־חה, לגבי דידי — הנה כבר באתי לידי החלטה ברורה בדבר: בת־ישראל שבימינו חיבת קודם כל להנשא לאיש — ולאחר־כך אפשר לה, שתהא מטפלת גם בכותבי ספורים ובהולכי בטל סתם... זוהי אמת, שכבר אינני מהרהרת אחריה.

פניה של הדוברת היו רגילים — במקצת, אפילו יותר מדי רגילים; ואולם חסרים היו דבריה אלה את אותו הצחוק הרגיל שלה של הליצנות המבריקה, ולבו של אפרים התחיל מנחש מה בבהלה ונחש בדבורה זה מה שהיה באחד הימים בשתיקתה של זו גופא, שהיתה באה ושותקת אצלו באותם הימים, כשהיה נפגש אתה בקיוב. הוא „אזר חיל" והתחיל צוחק וישב נכחה:

— חה־חה־חה. ואולם רואה היא... אספקלריא זו של כבר רחבה היא בדבר זה בהרבה מזו שלה. הוא, כשֶׁדִּבֵּר, לא דִּבֵּר אלא ברוח תמים, בלי שום צל של הלצה, רואה היא, וְ... ולא דִּבֵּר, אלא... נו, ויהא שֶׁרַק כלפי אותו קו שבאפי, שהוא מוצא תמיד בדברים כאלו. משום ש... הנה רואה היא, ידידה טובה... נאמר, למשל, ככה... בני־אדם צפוים אלי כליה גמורה, בני־אדם צפוים אלי אותה כליה דלוחה וגדולה, ידידה טובה, שאינה מודה בשום מציאות אחרת זולתה, ואלה, היותר טהורים שבהם, לבם מנחש להם במסתרים את אסונם הגדול. אלא — רואה היא... אלא שיש אתנו ובתוכנו דברים, שבמהותם היסודית אמנם אינם ולא־כלום לגבי אותה מפלצת דלוחה, ואולם בכלל הרי אנו רואים בהם, שאינם מהמצוים ביותר — שלא, למשל, כל הרוצה בא ונושלם, וכדומה. ואנו, הצמאים, ואפילו להצלה פורתא, רוצים לראות בדברים כאלה חלק אחד מאותו היש המבהיל ומנחשים לנו בהם איזה מפלט ומגששים לנו בהם איזו אחיזה — ומשום־זה אנו רואים, כיצד בני־אדם ממהרים תמיד ונתלים אשכלות אשכלות, כדבורים הללו הנוסטות. בקרוב

הללו המתוזזות, שחגגו את חגיגת־הזהב והיו שבורות האהבה הפורצת והפורחת, והללו, מיד כשהרגישו בדבר, אֲפפוהו כדבורים וחדרו אל תוכו והדבקו כבשרו וקפאו בדמו, כזבובי המות הללו, הדבקים אל בשרו של אדם וקופאים בדמו כמתים, קופאים מחמת מציצה להוטה, השוכחת את כל, ופניו נשתתקו וחורו מאד, כאֵלו של אדם הנולד סומא מרחם. ככה ישב זמן רב, ישב ולא זז אפילו זז כל־שהוא, ובמצב נפש זה של תיר ולא תיר היתה אותה מהשבה מרָסקה, שהתחיל בה בתחלה, טורדת ומורדת את מוחו ולא קפאה כליל:

— כְּבוש, זהו אותו כְּבוש... חה־חה... הרי אדם, שיום אחמול היה מצוי למדי, אחד חלֵכה, שגורלו משגיח אליו מאחרי כתפו, בא היום ושָם פתאם חחים באפו של אותו נצח אֶלם וגדול בכבודו, חה־חה – הנה זה בא, כפי שנמצא, וגוטל את אוכפו ומרכיבו בלי שום התחכמות יתירה על גַבה של אותה סוסה סומית ונוראה, הַנְּשאת וכובשת רוח כל בשר ומכַלה אותו מדור דורות... כְּבוש – זהו מה שהם אומרים: כְּבוש... י ש נ ה אחיזה! ואותו בחור, ההותם פתאם בזהירות גדולה: ש. פ. קלמר – לא בכדי הרי־זה חותם בזהירות גדולה: ש. פ. קלמר, חה־חה... כְּבוש – זהו כְּבוש... אחיזה י ש נ ה.

וכשנכנסה אצלו זינה וראתהו מוטל ומטֻפל בכתבים המרֻבים אשר לפניו, נצבה בתחלה והיתה כמפקפקת במקצת; אבל הוא הרגיש פתאם בה ובנדיפת בשמיה, שחלפה באפו, וקם לקראתה וצחק לה, מדי רמזו לה בכפו כלפי הדפים המפֻזרים:

— כְּבוש... רציתי לומר... הלא זה דברי תמיד, זינה. חסר להם לבני־אדם חוש הַנִּחוש — חוש זה חסר להם לבני־אדם לגמרי, והוא אסונם. ביחוד, לבנות ישראל שלנו, חה־חה... סובב סובב אצלנו בחור אחד ימים וירחים, בחור אחד לבנוני ומקֻרזל על־פי היצוניותו, מוצא הנאה, לכאורה, באור פני הריבות שלנו, מכרסם את אזנינו, לכאורה, בדברים של שטות ובדברים שהם סתם מיתרים, והנה — רואה היא נמצא, שאנחנו לא יכלנו לבוֹ את סָלְתוֹ...

זו, שהורידה את הוילאה מהמת הזהר, שהיה אמנם כבר נלאה במקצת, והיתה בתחלה כפופה קצת, כלאחר־יד, כלפי אותם הדפים המרֻמזים, התחילה מזדקפת באיזו לַאוּת ופנוק, וכשנסוגה משם, פלטה, אגב הליצת כַּתָּה, מהפסיקתו:

— אה... כלפי... אותו חַרְרור אתה דובר?

שנה. אה, כיצד אמר מר? אותה כליה דלוחה וגדולה, חה־חה—והיא ההחילה פתאם צוחקת צחוק קשה ובקול רם: — והתהום כה אימה, וקנים של קש להצלה יש כה הרבה, חה־חה־חה... נו? והלאה — כיצד הלאה? ואולם... יסלח נא לה בטובו, אבל... אבל הנה מה שרצתה להגיד לו ובגלוי הלב גמור: ברקיקה אחת הרי־היא רוצה לפטור את כל אותה דיסא של פילוסופיה מטגנה, שטרח ורקק פה בשבילה! יש לו השגה בדבר? חה־חה... הנה — היא... למשל, היא, כל־כמה שהיא זוכרת, לא היתה בכל ימי היה יראה אלא דבר אחד, אם לדבר באמת ובתמים, ודבר זה, כל־כמה שיש לה השגה ממהותו, רחוק הוא מאד מהיות, כלשונו זהב, "אותה כליה דלוחה וגדולה", חה־חה, יש, נגיד, שיום אחד בהיר היא פוגשת איש. הֵמָּ... פוגשת היא איש והיא... ולה, נאמר, יפה בקרבתו של אותו איש. אֱמוֹר לזה מה שתאמר: אמור — קרבת נפש, או אֱמוֹר — קרבת בשר, או אמור — קרבה סתם, קרבה זו של קרנות מזבח, כמו שהיה הוא רגיל לומר באחד הימים— היא אינה מדקת בזה ואינה חשה לזה כלל וכלל. נו — ואותו איש... אותו איש — אם משום שהוא יותר מדאי גא, כמו שרגילות לחשב בזה תינוקות דחר יומא, ואם משום שדוקא מדת הגאוה לקויה אצלו יותר מדאי, כמו שרגילה לחשב בזה היא, או, נגיד, שסבה אחרת היא הגורמת בדבר ואותו איש אינו קרוב אליה, כמו שהיא היתה רוצה — זהו הדבר היחיד והמיחד, שיש לאל ידו תמיד לגרום לה את היסורים היותר נוראים, אלו, אם יש לו מושג בדבר, שכל פילוסופיה שהיא אינה משמשת להם תמיד, אלא... אלא חבילה של זרדים חדשה, שבני־אדם באים ומוסיפים לאש האוכלת, אם ירשה לה בטובו הגדול, שתשתמש גם היא בלשונם של פיטני הדור, חה־חה... ואולם... אה, האלהים אתכם — אתם גבורי הדור, כביכול!

והיא קמה והתחילה משום־מה מותחת את כסיתה הארֻכה על כפה. פתאם הפנתה אליו את ראשה כלפי צד ואגב פריפת אותה כסיה, התחילה צוחקת צחוק משֻנה קצת:

— חה־חה, היא שאלה לפני־זה, מה רצתה להגיד לו, אבל מה יש לה להגיד ל... לבחורים טקריחי קרחה, כמדֻמה, כמותו? חה־חה... אולי רק את זה: מְשֻאָתָם יושבים ונאה דורשים באיזו כליה ובדברים אחרים שבהבאי — לא יפה היה, אילו הלכתם ולמדתם קצת... נאוה פשוטה מ...

תקופת השלגים המרה ותרדמתה, בכל מי שהם חושדים בו, שהצליח ותהב את צפרניו לשם אחיזה באותו נצח נורא, השואג תמיד לטרפו...

וכשהביט אגב־אורחא אל פניה של זו וחזר וראה את הזיו הקשה במקצת, שהיה רופס בהלבונותיה הגדולים, הרגיש, שלא כדאי לו להפסיק, והתהיל אפילו איזה ארס של גֵּרוי רוחש בו, אלא שהוא הֶמָטו מיד בחֻבו וחזר אל דבריו:

— לאו. והוא לא אמר לפני־זה: בנות־ישראל, אלא משום... משום שרואה היא... אנו, הגברים, יש בנו, לרֹב, מדה אחרת... במקום שאנו רואים, שכחותינו כאפס, הרי אנו... נו, הרי אנו מקרבים בבת־אחת את קְצו של דבר, אם יש בנו כדי זה; או, כשכחותינו דלים וריקים לגמרי — רואה היא? הרי אני תופס את הבֶּאור היותר צַיְני שבדבר, חה־חה — הרי אנו נוטלים את כל אותו יאוש אלם וקוסס וטטילים אותו ביחד את הראש הלוהט וביחד את צל צלה של המחשבה האחרונה שבו אל... אל חיקה האפל והחוגג של האשה... מה־שאין־כן — זו, זו, רואה היא, ידים לה טפסניות, והתהום כה אֵימה, והנפש כה חרֵדה, וקנים שדופים של קש להצלה ישנם כל־כך ה־בה, חה־חה, והיא... אבל מה אַתְּ רוצה להגיד, זינה — הלא אַת רוצה להגיד לי דבר. לאו?

ושאלה זו, שנשאלה כה פתאם, פרצה משפתותיו, בטרם נרקמה כראוי גם בנפשו הוא; אלא שהוא הרגיש פתאם, שלבו הולך ומת־זקן ושבפטפוטי דברים שוב לא יוכל לה, ואותה רגזה גרויה, שהיה לפני זה כובשה בחֻבו, בצבצה והתפרצה מאליה בצורת אותה שאלת־פתאם.

וזו אמנם נדהמה קצת בתחלה ונסתה אפילו לקום ממקומה באיזו חרדה שבנפש:

— אני?

ואולם מיד חזרה ונשארה יושבת באותה שלוה שבתחלה ודברה בתחלה באותו נוסח שלפני זה ופניה היו שוב יותר מדי רגילים ושוב היו דבריה חסרים בתחלה את אותו הצחוק הרגיל שלה של הליצנות המבריקה:

— כמה צר לה, שהפסיק פתאם, לאו — יגד־נא לה, מה ראה בה, שהפסיק פתאם, אה? והיא — הלא דברים כאלו כה קרובים תמיד אל לבה... כה לוקחים תמיד את לבה... אידי דאתי להכא, הלא יש שבלילות אינה

זמסְפֵּל יותר מדאי לגבי הזהו זה, שבח־מה כחו, לגבי אותו חזה נלאה, הריק והמְיָנָק, המתחיל מצטמק בכאב גופָני מציק, מחמת אותה ריקניות נובלת שבתוכו, והוא צנח ונפל בחזרה, כקורת־בית־הבד זו, וראשו נפל לו אחורנית ובפניו, שחָורו פתאם, התחילה מתלבטת בת־צחוק חלשה של לגלוג, כביכול, ישל אותו לגלוג סתום וחתום: רוצה אתה — הרי־זה לגלוג פשוט וגם, שהאחד מלגלג כלפי חברו; אלא — אסטניס אתה? הרי יש בזה גם מלגלוג כלפי פָנים... יהא כלפי פנים... ככה הקשיב גם לאותה שאלה אחרונה שנשאלה זלצחוקה הרם שבסופה. אמנם הללו החרידו אותו במקצת מרבצו. הוא השב:

— אֶהֶא!

והתחיל מחטט:

— ואם אמת היא זו? אם אמת היא זו — יהא לו צר. יהא לו צר, חה־חה... הנה התחילה כבר אותה מציצה שבלב, חה־חה...

וסטפט בינתים, מדי הביטו אליה:

— כיצד? היא שואלת, אם תוכל לקוות? הֶוֶה, שאותו... זה שבמישקפים, אינו נורא? נמצא, שגם זה אינו... בבחינת תיש? חה־חה...

זו קפאו ידיה במחלפותיה והיתה מביטה אליו וסוקרה אותו בפנים טלאים איזו אֶרֶשת רחשת. פתאם נחכה ושאלה:

— שים יד ללב, אפרים. לא הפצת להגיד אחרת?

הוא נטרד במשהו וסקרה וחזר לדבר:

— אחרת? אפשר... מה היה רוצה להגיד אחרת? אח, אמת — כלפי זה, שאמרה לפנֵי־זה: תַיש... הוא היה רוצה — ואולם שוב אותה דיסא מטָגנת, חה־חה... הוא היה רוצה להגיד, שכל מה שֶדִּבר לא דִבר, אלא א פְּרִיזְמִי, בלשונם של אותם הפילוסופים המטָגנים. חה־חה, א פוסטֶרִיוֹרִי, ודאי וודאי, שֶגִּלת הכֹּתרת של כל מה שיש ומָרום פסגת האידיאל של כל מי שנברא בצלם מחֻיב להיות והרי־זה באמת — אותו תיש; ואולם... אולם... אם אפילו יהא צר לו — כלומר...

אלא שפתאם הפסיק. גם זינה, שכבר היתה נצבת אצל כסאו, כשהיא נוהנת קצת ומביטה ישר אל פניו ואינה מקשיבה לדבריו, חרדה פתאם זבחישה של רגזה פורצת נפנתה כלפי הרחוב. מהחלונות, שהיו פתוחים מאחורי הוילאות, באה לאזנם המלת קולות רוגשים במקצת; ומשום שהקולות

מַתַּיש, במחילה? קצת גאוה אילימינטרית — תישית, אם ירשני לומר, חה־חה...
ומשנשתתקה, השליכה את אדרתה, שהיתה תלויה לה בידה בתחלה, ונגשה והתחילה מתקינה כלפי הראי את קשורי מחלפותיה, שפזרה בבת־אחת. פתאם פהקה פיהוק כל־שהוא של פְּנוק וסננה לנפשה איזה הגה שאינו ברור והתחילה צוחקת בקול כלפי בבואתה שבראי והפנתה כלפי אפרים רק את פניה, כשידיה היו משלשלות לה ומטפלות במחלפותיה הפזורות והריחניות ושאלה:
— שמא יגיד לה את זאת, לפחות, אפרים, חה־חה. היש אשר תוכל לקוות, שבאחד הימים מצא תמצא לה את מי־שהוא, אשר ימצא לו מסלות ללבבה המתוזז, אה?
וצחקה שוב בקול ופרשה לה אל שֶלה.
בתחלה, משזו רק התחילה דוברת ורוגזת, היה אפרים יושב ופניו נשואות אליה והיה מביט אחריה וצמא לפשר דבר. ואולם בקרוב לאחר־זה, משהתחיל מרגיש באותה אש מסתרה, שהיתה פרקים מבצבצת מתחת לאותו זיו קשה וקריר, שהיה שומר את אישוניה של זו, לבשו פתאם פניו שאר־רוח ותפחו במקצת גידי מצחו הגבוה והצתה אש מתרוצצת באישוניו ובאבריו התחילה מהלכת אותה רתיחה חריפה ותוססת, המרתתה את קולו של אדם, כשהוא פוצה פה לדבר, והנוסכת בחזה ההומה רוח כבדה, כשהוא יושב ושותק—כשהמחשבה, המסֻימה פחות או יותר, מתנדפת ומתנדפת ובמקומה נשאים אֲדֵי צמר קלילים ונוחים והראש סובב שפור מקרבתה המנשמת של איזו תהום אפלה וחוגגת, הרומזת ומבטיחה לו א ח ר ת, והנפש הכבֵדה כבר חרדה לאותה הנאת המנוחה שבמוזד, שהיא מוצאה בחריפות ההרגשה, השלוחה לנפשה. וכשזו שלשלה את ידיה אל מחלפותיה, בהיותה נצבה כלפי הראי, ראה בה, שהיא לבושה שוב אותה שמלה אפורה ושלֵמה, התפורה קֶרי לא־גדולה, וראה את חלקת הצואר הזו, שהלבינה מתוכה בלבן כהה ובאיזו אֲרֶשת פנימית, והרגיש את החמימות החיה האצורה בְּמתנה זה הרך, הקרוב, אותה החמימות הרוגשת והזרה קצת, שיש בה מזו של החתול האפור, זו, המשמשת, כנראה, פתח לְהַוָיה לגמרי אחרת, והוא כבר כבש איזו צוחה פראית בתוכו וכבר התחיל מתרומם אליה מכסאו, התחיל מתרומם באותה משיכה שאינה מסֻימה וחזקה, כמַּהֲיָרֵחַ זה, בטרם תתקפנו הרוח; אלא שפתאם פגה אותה הרגשה מלבו — פתאם הרגיש, שכל אותו סֶבל גדול, עָשָׁנו בבשרו הרוחש, הריהו כבר

אפרים הכיר בהם מיד את קולותיהם של אותו בחור לבנוני ומקרזל, זה שהיה צוחק ונושם בהנאה, ושל אותו שבמשקפים, זה שהיה נושא מדברותיו, וחזר וישב.

— תורה... תורה...— הקשיב את קולה של זינה, שהיתה לוחשת מאחוריו. — אח, כמה תודה וכמה חכמה — אלהים אלהי אבותי!

ופתאם נמצאה צוחקת בקול רם — כשנפנה אליה, נמצאה זו מטפלת שוב במלפפותיה שלא התקינה, אבל באיזו פוזות נפרת שבדבר, וקומתה הרוחשת היתה גוחנת קצת ומתפתלת, כילק זוחל זה, אגב ידים משלשלות, שטפלו וטפלו בצמה ההולכת וגדלה, והיא צחקה בקול רם:

— חה־חה־חה. הרי־הוא זוכר? — והיא נשלה את הגוים, שהיתה אוחזת בשפתיה, והתחילה תוחבה אותם בקונות שכבר סדרו: "טיאו טיאו, טיאו טיאו, טיאו טינקם, חה־חה, טוטו טוטו, טוטו טוטו, טוטו טינקם — כנה צללו כל רחבי הר אולימפוס", חה־חה־חה. יתבשר נא אדוני, הנה ה"זמירים" הללו — לשמו ולישם כבודו הם באים!

ופתאם, כאילו חגרה אונים חדשים, התחילה משתפכת קול גדול ושוקק:

— חה־חה־חה־חה...

ושוב לא הפסיקה, אלא משנכנסו אותם השנים אגב אותה שיחה שוקקה, שאינה פוסקת, ואפילו משנכנסו, לא פסקה ופגשתם אצל הדלת ופנתה תחלה אל אפרים, שהיה בתחלה מביט ומנחש: מה זו רוצה? — ואחר אל־הם:

— הנה נראה... מיד אפוא נראה... חה־חה־חה... אנחנו פה היינו יושבים ודנים. חה־חה־חה... אדוני זה מוצאני... מתאני בבחינת יוצאת מהכלל... חה־חה־חה... הוא מבטיחני, שמדת החם שלי מתגברה בלילות יותר מדאי, חה־חה־חה...

ופתאם תפסה לו לאותו לבנוני בדש שבבגדו. צחוקה לא היה לה והיא פנתה אליו בפנים נשואים ומלאים אמונה:

— לאו, רואה הוא. משהחרידוני פתאם קולותיכם הנוראים מהרחוב, תפסני פתאם בדפק שבידי וקרא בבטחה רבה שכזו: אה, הרי־זה כבר ישב ממה שיש באותו שבלילה! תמה אני... חה־חה!

ופתאם, כמו שחדלה בתחלה, התחילה שוב צוחקת. אותו בחור לבנוני

היו קולות שאינם מוזרים והיו רוגשים שלא כרגיל, היה בהמְלתם, שצמחה פתאם, מה שהחריד שלא כרגיל את אותה הדממה הרפויה, שהספינו לה האזנים באותו רחוב שוקט תמיד. כשהרים אפרים את קצה הוילאה המורדה, ראה ראשית לַכל את הכלב הצהבהב והמְדֻבלל, המנמנם תמיד להנאתו אצל האכסדרה שמנגד, כשהרים את סנטרו והוא נוהם וחורק שִנים, ואחר־זה ראה יהודי אחד לבוש סורטוק שחור, סוחר אחד אמיד מהסוחרים שבסביבה, שהיה אפרים מכירו, אב לשני סטודנטים מגוהצים ולקורסיסטה אחת מנגנת ושוגה ב„סוֹנַטות" וב„אוּבירטיוּרות", שהיה רבידו מָנח לו שלא במקומו ומצחנו היה לו צנוח כלפי שכמו ובלוריתו הקלושה והאפורה כבר היתה לו מְסֻבכה והיה נצב, כאובד, ואוחז בידו האחת קֶוֶרט ירוק יחיד ומְיֻחד, שקנהו, כנראה, בדרכו לכתחלה, וידו השניה היתה תלויה ויורדה לו ונפר היה בה, שאיזו טרדת פתאם באה ובטלה אותה מְמֻלוי איזו „סונקציה" חשובה ביותר. הוא הביט והביט אל סביבו קמוֹת, כשֶיה זו, בטרם רוח תזזית תתקפנה, ופתאם יָרק באיזו רחישה של שאר־רוח ושב לדרכו — שב, כשראשו ורֻבו נטוים קצת קדימה ומקנת כספו הירוקה נְשֻאת לפניו בזהירות מֻרבּה ובאותה כונה חשובה שבדבר וידו השנית חזרה והתחילה טורדת בהכרת כל החשיבות שבדבר וחוצה לו נתיב באויר. אפרים התחיל צוחק פתאם בקול רם; ואולם לא היה סָפֵק בידו לבאר את דברי צחוקו זה לזנה, שנפנתה והיתה מביטה אליו תוהה, ואותם הקולות, שהטילו את הנחשול בדממה זו, כבר קרבו אליהם, בכדי שכבר היה אפשר להכיר בהם, שבסך־הכל אינם אלא שנים במספר, אלא שהיו מֻרגשים במדה מֻרבּה יותר מדאי. ומשום־זה היו הֻדיהם השוקקים הומים והיו מקשקשים בחללו השוקט של הרחוב, כאילו היתה זו כנופיה שלמה רוגשת, שהלכה והתקרבה. הם כבר הבחינו, שהאחד שבהם היה סתם צוחק ונושם באותה הנאה שוקקה של ספוק־נפש גמור והשני דַבּר באיזו סיריוזיות חשובה של התלהבות, שיש בה גם משהו של קַנטור בטוח:

— נו, לאו. זה אולי אפשר, שיהא משמש פרדוכס. אני אומר... הלצה פרדופּסלית יפה אולי. ואולם מחשבה זו שלי סיריוזית היא. אני אומר... ככה, למשל, נמצאנו משיגים גם זה, שהיה כל הימים שגור בפיו של טורגינ׳ב: כח ה ה מ צ א ה. אני אומר... שמא שָם מימיו לב לזה כראוי? כי הנה ביסודו של דבר... אני אומר...

זהיה סונה כלפי חברו שבמשקפים וכלפי זינה זפניו היו תמהים והיה שואל את נפשו בשפה רפה:

— אפשר — הללו לא היו סה? דבר זה תמוה במקצת...

הללו — אֵלו יַרה החַוַרורת ורוחמה הקטנה אחותה. ואלו דברים היו בנו, זה שבמשקפים, שכל מה שהיה גלוי מדברי ימי חיו לפני מכירין החדשים, היה רק זה, שֶׁשְׁמו פֶּלאי, אלא שזינה קוראה לו דוד, ושבימים הטובים שאינם רחוקים היה משמש תוָרני ב"כת" והיה, כנראה, גם מְפַרסם לשכזה, קרא את ספורו של אותו בחור לבנוני וזה הביאו לידי התלהבות גדולה מאד, משום שמצא בו את ה"פרובלימות" היותר מְסֻבכות של חיי ישראל דהאידנא, כשהללו משתקפות בו אגב איזו "פַרַזמה" מיֻחדה במינה — אותו ה"אֶיווינג נֵיֶם לִיד", כשהוא מוּשָׁר פה בלְוית מנגינה לגמרי חדשה. כי, במהותו של דבר, הרי־הוא, אותו בחור שבמשקפים, חושב דוקא יצירות שכמות אלו לאבני הפנה ביסודה של כל ספרות, הרוצה להיות חיה — בחינת אותם ה"פְּלֶסטים" האיתנים, שימי האפֵלה הללו יוצרים לנו בסתר, ושישמשו לנו לתקופת הימים חמר לאותם הפלטרים הנשגבים, שתבנה לנו לתלפיות ההיסטוריה שלנו, הרוצה לחדש את ימינו והמתחילה כבר לחדש את ימינו, וראיה מצינו לדבר אצל סטרינדברג ושלו את גאוני הרוח, שיצרה לנו האנושות, ושלו את שפחתו ההמונית של האפותיקר — והדברים רבים והדברים סבוכים והדברים יכולים שיהיו משמשים חמר למחשבות ולהרהורים ולהיסות השקפות ולבדק השקפות, ואותו בחור לבנוני — שפתיו בימים האחרונים, לרב, הדוקות ונשימתו כבושה ותלתלין מְקֻרזלים, ויש שאתה יושב כנגדו וקורא מפניו הלבנונים והטובים:

— ישראל רהמנים, האמנם כה גדולה חשאתי לאלהים ולאנשים?

ואולם דברים שכמות אלו אדם כובש תמיד בתהומות שבלבבו. לכל היותר — אינו מרבה לטפל בהם בפומבי. ואשר לזאת פניו של זה בימים האחרונים אורים ואדמומית אוכלת פורחה לו תמיד בלחיו והזהו מתרומם לפרקים תכופים וצחוקו מצלצל והדו שוקק ופיו מדבר, מדבר — ויש שהוא משתמש באיזו מלים ובטוים, שאינו רגיל בהם, אגב הבלטת איזו זכות יתירה. ואותו בחור שבמשקפים, שכפי שנתפרסם בימים האחרונים, הרי־הוא הוא אותו, ההותם דוד זינה"ס, שה"חצוצרה" המְפַרסמה שבעיר ו. יוצאה לאור בהשתתפותו

היה מנקש בקצה הפפירוסה שהוציא ובמכסה נרתיקה שבידו והיה חודר ומביט ישר אל פניה של זו וצחק לה, כביכול, איזה צחוק של הבנה בטוחה, הבנה, שאפשר ליחסה לדבר זה וגם לדבר אחר, אם ישנו, ופטר:

— נו, הרי־זה דבר שבמציאות... זהו דבר, שישנו במציאות... זהו...

וזה שבמשקפים, אדמו ראשי לסתותיו, וכשהתפרק את הזגוגיות והתחיל מצחצחן במטפחתו הלבנה, הביט אליה אותה הבטה צמאה וקוראה מחביוני הנפש -- ודומה היה, כאילו גם אותו כתם אדם ומזמז, שקנה שביתה בחשטו בכח המשקפים, קרא גם הוא בלי אמר ובכאב שותת:

— רחמים! רחמים! אני ככה נדכיתי מכל זה...

והיה משתדל וצוחק גם הוא.

בינתים יצא אפרים מתהיתו ונהושיו במשיכת כתפים גרידא וקם לקראת הבאים והיה מושיט להם את ידו. וכשזו הזכירה לו אגב אותו צלצול של צחוק שאינו פוסק, שבכל־זאת לא ברר לה, לפחות, מי היה הגורם בדבר זה — הלא מי־שהוא היה הגורם בדבר? — התחיל פתאם צוחק קשות קצת:

— חה־חה... וכי שוב לאיזה ברור יותר הם זקוקים? לבחר בשניים מכנופיה, שאנשיה אינם אלא שלשה — דבר זה, כמדמה, כה פשוט וקל... ביהוד, כשאדם מוצא בנפשו גם שיכות כל־שהיא לדבר...

אז חרד צחוקה של זו במקצת; ואולם מיד שב לתקונו והתחילה מתקינה לו פתאם לאותו בחור כלאחר־יד, כביכול, אבל בטפול שוהה למדי שבדבר, את הדביד שבצוארו, ואגב־אורחא שאלה את אפרים בקצור ובלא צחוק:

— הוה, שלו גופו הדבר ברור לגמרי?

ישבו וישב גם אפרים, ואגב ישיבה, הביט אליה נלאה במקצת ומלמל:

— לכשיהא רצוני הטוב בדבר?

ופנה מיד אל אותו שבמשקפים אגב צחוק קל זה של חבה:

— כניסה שאינה רגילה זו, שנכנסתם אלי, יש לה איזה פרוש בצדה, או שכניסה סתם היא זו?

אותו לבנוני. ששכח ולא חדל מנקש בקצה הפפירוסה שלו, שכבר נזדהמה ונתרככה מהמת זה, ובנרתיקה, היה זה כבר מביט לפרקים מסביבו

לתורת־המשפטים מַאלַאלַאי, שנגש ופנה אליו ישר מתחלת ביאתו, ונכנס אתו באיזו שיחה נלהבה. ה„מרצה" היה יושב ודורש בטבורה של כנופיא אחת קטנה, שנקהלה אצלו באחת הפנות. מינה נשארה יושבת על הכסא שכנגד, אשר לימינו של אפרים, בחינת צד שכנגד כלפי אותו לבנוני מעֻדד ומְחַק וטרוד בשיחה, והיתה גוחנת ומביטה לו לאפרים בפניו והיתה צוחקת ולחשה לו:

– „הֲרֵנִי – אוֹ אֶל דְּבָרִי פְּנֵה", חה־חה. לאו. זו – אשמתי היא, כפי שאני מבינה; אבל גם אני איני אשֵמה, אפרים. אני לא לזה פללתי. לא פללתי ל„קהל". אח, ה„מחצצרים" הללו – מימיהם אי־אפשר להם בלא „זנב"! וכשאמרתי: סירה – חשבתי: מי יוכל להיות אתנו בסירה? אמרתי: יהיו... חה־חה... הבכלל חשבתי בדבר? אפרים, הלא אני אמרתי – אני אחת אמרתי: אַהֲנה מזיו, חה־חה... אתחמם באזרו... הלא... הלא אני אוהבת אותו... הלא שלש שנים רצופות ויותר אני שואפת את צלו, כמו... תינוקת מזֻהמה ופתיה זו... שנתי נדדה ממני, נדדה, ומנוחה זרה לנפשי זה כבר, ואם בימים האחרונים האלה, אם בימים המרים והמרירים האלה, אפרים, קמתי שוב ונִשְׁאתי ממרחקים רבים, כסופה זו – הלא רק אליו נשאתי... הלא הוא... אפרים, הלא הוא אחד, יחיד ומיֻחד מכל אלה, אשר ראיתי ואשר פגשתי בימי נדודי הרבים... חה־חה... הנה הוא מביט אלי... ואולם למה הוא מביט אלי ככה, חה־חה... אני – אשה חלשה ורפת־כח ומדת הרחמנות המזֻהמה, להותי, כה גדולה בלבי ואני איני יכולה – באמונה, איני יכולה להביט בפנים מְחֻדים שכמות אלו ולבי בי לא ירגז – אח, אל נא יביט בי ככה, אפרים, חה־חה...

הספירוסה ומכשיריה קפאו בידיו של אפרים והוא היה מביט ישר אל פניה. הללו היו להם שוב רגילים ובמקצת יותר מדאי, אלא שמלבְּנוניתם השוקטה היתה מציצה איזו חוררה מיֻחדה, שלא היתה רגילה אצלה ביותר. מלבד זה נח קמט אחד אפלולי בשפולי מצחה הצחור והגֵא, בשפוליו שאצל החֹטם, והיה אותו צל קודר שזרה, כעֵל זה שבנהרות המתקמטים, גם באישוניה המֻרחבים, שהיו דולקים בסופה, שואגים וקוראים לו מחביונות שבנפש, המתבוססת בשתיקתה – והוא התחיל פתאם צוחק. הוא חֻור פתאם והתחיל צוחק בקול גדול – והיה זה אותו צחוק קצר וקשה, שאדם אינו גומרו, אלא אם שהא חזהו מתחיל כואב וכואב, כאילו נפל מהגג ונשבר בקִרבו.

היותר קרובה, זה כבר ישב וכתב מגלה שלמה לרגלי אותו ספור, וזה שמה, אשר קרא לה: „הכחות המתפרצים שבחברה ושאלת היחיד", ומזמן כתב לה בראשה, המכריזה לאמר: דֶי אוֹמְנִיבּוּם — דוּבִּיטַאנְדוּם. מגלה זו תהא מחר או מחרתים נשלחת אל הרידקציה של ה„חצוצרה", בשביל שתהא כבר מסֻדרת ומוכנה לדפוס בה באותה תקופה, שתהא חלה בה יציאת הספור לאור—אגב: זה כבר נסדר ויצא בקרוב בהוצאתה המיֻחדה של אותה „חצוצרה" גופא—ובינתים הוא רוצה להקריאה באזני בני החבורה החביבה, שמצא בפנה נדחת זו. לאמתו של דבר, לא היה זה רוצה, אלא להקריאה באזניה של אותה זינה לחוד, אלא שזו היא כבר, שהמציאה את ההקראה שבצבור. לתכלית זו נדברו ביניהם להכנס בצהרים אל אפרים. משם יֵצאו כלם אל הנהר וההקראה תהא אם בסירה גופא או בחרשה הסמוכה, שמאחורי ההרים. ועֵירה, שהתחילה בימים האחרונים מוצאה תמיד מה לשאול ובמה לפנות לאותו „חרור", היתה צריכה להקדים ולהכנס אל אפרים, בכדי לגלות לו את דבר החלטתם זו בטרם בואם. והדבר אפוא תמוה במקצת. הנה הם כבר הספיקו לראות את מי שהיו רוצים וכבר גם באו — וזו אינה נראית אפילו.

— דבר זה תמוה במקצת... זהו קצת תמוה...

בינתים התחילו באים איזו בחורים, שגם זינה, כנראה, לא פללה להם, כפי שהגידו הצללים, שהתחילו מהלכים בפנה. באו כאלה, שאפרים לא היה מכיר אותם אלא מרחוק, ובאו כאלה, שלא היה מכיר אותם מימיו כלל, אלא שהיו, כנראה, שיכים לאותה כנופיא, שהיו ה„מחבר" וה„מקריא" נמנים בה. באו בחורים צנומים, שחבשו לראשיהם „קרטוזים" צרים, והושיטו יד לאפרים באיזה כח פניטי גדול, ובחורים אחרים, שיצאו ידי חובתם בהרכנת־ראש גרידא, והיו מציגים את מקלותיהם המנקשים בפנות. פה ושם הציתו פפירוסות. בחדר התחיל נקוש רגלים מהלכות. סרטו בכסאות, התחיל כיח והתחיל ליח ופיות דברו דברים כבושים ויש ששכחו ודברו דברים לא־כבושים.

אפרים היה יושב במקומו והיתה בישיבתו מישיבת האדם הזר, ושלא בכונה תחלה שלח את ידו והגיש אליו את קֻפסת הקטרת ומכשיריה, שהיתה נמצאת בקרבתו, והתחיל מגלגל לו פפירוסות. ה„מחבר", שהיה יושב על הכסא שכנגד משמאלו, מתחת לאותו ראי, הכפוי ויוצא מהקיר, נפנה לשאלתו של בחור אחד, שחבש קרטוז של תלמיד האוניברסיטה לראשו, הוא הסטודנט

מצדם גם איזה בטוי של הבנה יתירה ומחשבה חיה — ולבו של אפרים חם פתאם ונואל פתאם, וכאדם הנתקל, ששולח את ידו בקדחת אגב נפילה ואוחז בשטה הריק ומחפש לו שם איזו אחיזה, ככה נמשכה פתאם כל העיתו הרצוצה אל זה וחבט לו בכתפו בבַּוונה תחלה, בכדי שיהא ממשמש בה ומרגיש את חֻמה הבריא, וצחק לו:

— ע־ה! ומה אפוא יש חדש, טאלאלאי — אדוני טאלאלאי?

וכשראה בו, שהוא יושב וסוקר בשים־לב מרֻבּה בזינה, שהיתה אז נצבת לא־הרחק ושוחחה את אותו בחור שבמשקפים באיזו הרגשה יתירה, צחק לו בצל קליל שבאותה ליצנות זולה:

— הדברים שָׂם נפתלים, כנראה, במקצת־לאו? חה־חה...

הלז הביט אליו. הפנים היו מלאים רשמי הסתכלות חיה והיו באמת נבונים למדי והיו גם מוכנים — השוד והשבר, אמנם הרחקתם, הרחקתם נדוד, קדֻשת הילדות הטהורה ושליה הפוזרים שבלב! — הם היו מוכנים גם להתפרצות כבירה של אמונה צלולה שבנפש. הוא הביט — ופתאם התחיל צוחק וצחוקו היה צלול ובריא ומלא כח צוהל:

— ע־ה? לאו, חה־חה־חה. אבל...

והוא השתחוה אליו אגב קִרבה ושלב והניח את שתי ידיו לפניו. נכר היה בו, שהוא „מסדר" במוחו איזה דבר שבמחשבה.

— אבל רואה הוא, אדוני? אני... כלומר — לפרקים, איני אלא יוריסט. הרי־זה דבר שבמציאות — אצלנו. האדם אינו אז אדם אצלנו, אלא, רואה הוא — נגיד, מגלת אשם סתומה ותתומה, הזקוקה לסניגוריה וצריכה אפוא לִמוד וחקירה יתירה, חה־חה־חה. דבר זה, רואה הוא, יש בו משום אינטרים למדי; אלא, שכנראה, לא הכל זוכים — או שצריכה רגילות מיֻחדה לדבר. לאלהים פתרונים! וככה, רואה הוא, הנה גם אני, למשל, לא זכיתי מימי— כלומר... הייתי רוצה, שאדוני יבינני בדיוק... לא זכיתי...

— לבוא לידי גופה של אותה סניגוריה, חה־חה?

— חה־חה־חה... חי ראשי, אדוני!

— חה־חה... וגם פה?

הלז התלהב בלהישה כבושה קצת:

— גם פה... יחשב נא בדבר! וגדולה מזו—יש שמטש צנים פחים תוקפים

וו חרדה כל־שהוא והתחילה צוחקת גם היא בקול רם וטהרה וגטרה בחטיפה רוחשת במקצת, מדי התרוממה ממקומה, כשהיא גוחנת אליו:

— אלא... אלא שיש תקנה לדבר... חה־חה, אל נא יפול בו רוחו... יש תקנה לדבר... אני... חה־חה־חה...

ואולם אפרים כבר היה יושב גלאה וחזהו היה כואב וכואב, כאילו נפל מהגג ונשבר בקרבו. הוא כבר היה יושב גלאה וחָשב משום־מה באותו יאוש סולד שבלב, הרותח ורותח ונוקב ברתיחתו זו במַפָּלש:

— אבדו החיים, השירה נושנה והיא טפֵלה ונואלה — אפילו יסוריה הרבים נושנים והם טפֵלים ונואלים; אבל החיים — החיים אבדו... חסל! חלוטות שלא מחכמה וריצת רגלים לדברים שבשטות ובכי נואל וחרוק־שִׁנים שבילדות ולילות לא־שֵׁנה שבבדידות מגוחכה ושריקת שפתים אגב חֲדָוַת תָּעִים שבנפש ושירה מתוזזה שבטמטום־המוח ולילות נואלים ושפלים ונפלאים ללא־שֵׁנה שלא בבדידות — כל אלו השטָיות המרֻבות, המפֻלות, הנואלות, הקלושות, הרחוקות, בלי שום ספק, מהיות תמצית החיים ה„נשאים", סלת ההויה ושמנה, הללו כה רחוקים הם... אבדו החיים!

ופתאם באיזו חרדה שחורה שבנפש:

— זהו?!

ורק לאחר שתפש בשתי ידיו בסומכות של הכסא, שישב עליו, והרגיש, שכפות ידיו כואבות לו מאד, הצליח לכבוש בלבבו את אותו הרֶשֶׁט המשֻׁנה של פֻּרפּוס, שבא וטלטל את בשרו, מחמת אותה הרגשת המות המוכרת השחורה, שצצה וצמחה פתאם בכל הֲוָיתו יותר מכדי הרגשה וכבשה את נשימתו בפשיטות, והשתיק את זו השאגה הרותחת, שצפה פתאם ממסתרים אפלים והפתה אל הזהו הכואב — והלז התהיל כואב יותר. אז הרים את פניו והללו נפגשו עם אלו של מאלאלאי, שהיה כבר יושב בטקומה הקודם של זינה וקטר בספירוסה. הללו היו לא־כבר מגֻלחים, הם ושפטם יחד — בנפשו של זה היתה לו חולשה קטנה גם לגבי דברים שבתיאטר, ומשום שהיה כבר יושב בגלוי הבלורית השחורה והמזהירה, נדמו לו לאפרים הפנים הללו כה טהורים ונדמו לו לבנים ורכים, כפני הילד הטהור, הפורֵח וגדֵל מיום ליום, והצללים הקלילים, שהיו מהלכים בהם ומאפילים אותם קצת, מדי שומו את הספירוסה אל סיו ויונק אותה יניקה ארֻכה, אגב איזה הרהור שנתקל, כנראה, הללו הוסיפו להם

שם. מי שֶׁתָּפַס לו מקום, ישב. וזה, שלא הספיק, נשאר נצב במקומו. באחת הפנות נפל מקל בנקישה והשתיקוהו. נמצאו כאלה שנמלכו והתקינו את גרונם בכִּיח מרסק ונפלה שתיקה כבושה.

— הכחות המתפרצים בחיי החברה ושאלת היחיד. לרגלי ספור אחד של סופר חדש. דִּי אוֹמניפוֹם – דוּבּיטאַנדום. דֵּיקאַרט. קָחָמָ!

קולו של זה היה קצת כבוש והיה שוקק במסתרים וכבר היה נראה בו, שלא יהא דומה כלל לאותו שהיה אפרים רגיל בו אצל אותו בחור. וכשהפנה אפרים את ראשו כלפי צדו של זה, כאילו באיזו כונה חדשה, פגש את פניה של זינה, שישבה לא־הרחק, כשהללו מכוּנים אליו והיו כצוחקים לו:

— אַהא?... ואולם גם אתה, כנראה, תינוק אתה...

— מצינו אצל קַרליל, שכתב בספרו: „סַרטוֹר רֵיסַר...“

ואולם אז דפקו בדלת וזו נפתחה ובפתח נשארה נצבת ותוהה קצת אורחה חדשה שאינה צפויה. היא נשארה נצבת, כשידיה שומות בצלחת אדרתה האפורה והמֻרחבה, שהיתה יורדה לסנדליה המציצים, וראשה היה חפות בחפוזה, כנראה, בשל צחור, שקצותיו היו משׂרבבות אל אחורי כתפיה, ופניה השלֵוים והנאצלים היו תוהים קצת והיו כמחפשים מסביב לה. המַרצה הפסיק פתאם והכל נפנו אליה. היא התחילה מפטפטת:

— סלחו נא לי, רבותי; אבל...

ואולם פתאם קפצה רוחטה הקטנה ממקומה וקראה בחֵבה גלהבה:

— דינה!

והתנפלה אליה. הרגיש אפרים בדבר וקם לקראתה ואותה יֵרה הגיחה בבת־צחוק של ידידות מפנתה שאצל ה„מחבר“. זינה לא הפנתה את פניה מאלו של האורחה ונצטדדה וגחנה קצת כלפי שכנה ושאלה אותו דבר בלחישה.

זו אמרה שלום והצטחקה:

— הרי זו אצלכם – בחינת לֵיקציה. לאו?

האחיות סַבוה בינתים בשחוק של הבה; ואולם היא נתפסה מיד והתחילה אצה. היא פנתה כלפי המסִבּים וחקרה את זינה, שהיתה מצדה שלה גם היא סוקרת אותה ומקשיבה ללחישתו של אותו בחור שכֵּנה:

— במחילה, רבותי... אני – מיד...

את נפשו של אדם מחמת חֵמה סתומה! יהא אדוני דק בדבר. הרי אתה יושב ומחטט ומנקר וחושב מחשבות ומניח הנחות ומוצא המצאות — ופתאם אתה רואה וחרד ממש: במקומה של אותה סנגוריה, שהנחת ביסודו של דבר, מוטלת לפניו פתוחה ומפֻתחה אותה מגלת אשם גוסה והיא נפוחה ומטֻבלה כדֵי... כדי אותם הפחדים ממש שבדברי אגדה! וככה, רואה הוא, גם פה. חה־חה־חה, המקום היחידי, שמצאתיו כשר וישר להתחיל ממנו בהתרתו של אותו קשר גרדי, היה... הרי אדוני אינו זקוק לבֵאור? — והוא רמז לו כלפי אותו בחור שבמשקפים. — חה־חה־חה! אבל הרי־הוא רואה, אדוני? לאחרונה נמצא, שזה אינו יכול לשמש לי, אלא בחינת קוֹרְפּוּס דֶיליקְטי, בלשוננו שלנו, חה־חה־חה... בחינת קורפוס דיליקטי, שהוא נשפל בתור חלק חשוב לאותה מגלת־אשם מסֻבכה, המסֻמנה בשֵם... זינה, כמדֻמה? חה־חה־חה...

והוא הטיל את שכמו אחורנית קצת, ואגב אותו צחוק בריא שבהנאה, שלב את כפות ידיו זו בזו באויר והשתחוה והסתירן בינות לברכיו—ובמצב של גחינה מכֻנסה אל־תוכה זו, פלט לאפים בלחישה מלאה רמז רב:

— אבל זוהי כבר ריבה, כנראה! חה־חה־חה...

ואפרים צחק לו אותו צחוק קל וקריר קצת של נימוס וחזר ונפל אל דופנה של הכרסא שלו. כשנפנה לשמאלו, ראה, שכבר הספיקו ובאו גם „הללו". רוחו של ה„מחבר" כבר, כנראה, שקטה ואת מקומו הקודם של אותו טאלאלאי לקחה וֵירה והיתה יושבת אצלו וסחה ומקשיבה ומצחקת ומסתכלת כשהיא תמהה אל ה„קהל" הרוחש שמסביב. בלבנונית הצחה שבלחייה פרחו פתאם פרחי וֶרד סמוקים וחיים. רוחמה הקטנה היה שַלֶּהָ האַווירי הלוי לה בכתפה והיא שלבה אותו אל מתחת לשמאלה ונגשה אל זינה ודִברה אתה ופניה היו משום־מה סוֹרֵרות. ובקרוב נתגדל מאותה רחישה מזמזמת שמסביב קולו הבודד של המרצה, שנמצא פתאם נצב אצל אפרים. הוא התחטא:

— כש„הללו" מסֻבירות... דִברה ודִברה ולא הבינותי, פשוט, מה שֶּדִברה, חֻם־חֻם־חֻם... הרי טיול בסירה והרי הקראה והכל בחדא מהתא ואמרתי אפוא, שיקראו ל„חברים" פה...

וזינה כבר היתה צוחקת ומחליקה לה לרוחמה הקטנה מתחת לסנטרה.

בקרוב נמצא המרצה יושב אצל טרסקל אחד, שֶּשָּנו את מקומו. בבת־אחת חדל הזמזום. הנאספים התחילו מזדרזים ומתגַּנים ולקחו מקום באשר הם

את שתי ידיו והתחילה נושקת לו חליפות ודומם. וכשהיתה מפרק לפרק מביטה אליו מתחת למצחה, ההוגה כאב מזקק, היו אישוניה החומים מרחבים והיו יושבים במלאת לחה והיו מלאים אותו זהר חם ומוסו מאשר נגה ולוהט ומסור לגורל קודר.

ואפרים היה יושב אצלה בקצה הטטה שלידה וראשו נמצא פתאם כבד ונמצא פתאם מיתר לו לגמרי ובלבו חלחלה הרגשה אחת משנה למדי, שלבשה אצלו צורה בדמות תשוקה שבלב שלא־במקומה זו: רוצה היה משום־מה, אילו היה הדבר אפשר, שיבוא מי־שהוא ובפניה של זו ינקש לו נקוש כל־שהוא בנפשו זו מחוצה לה, כשם שמנקשים לה לקדרה של חרש, כשקונים אותה בשוק. כדי היה לו, שזו היתה אז ממציאה לאזנים אותו קול אטום ומרסק מתחלת ברייתו, כמיחם פקוק זה, לאחר שהרתיחו מימיו. ככה נמצאה זו פתאם מלאה ומלאה וככה נמצאה סתומה וחתומה. במה? ואולם בדברים שכמות אלו יפה לו לאדם, שיהא פחות מחטט. ביחוד, למי שהדברים במהותם אינם הרישים לו ביותר וכנפי אותה ריאה שבחזהו דורשות בכל־זאת אויר לנשימה, אלא שאילו היה בא מי־שהוא ונקש לו אותה נקישה מרסקה בנפשו, היתה גם זו אולי מבינה דבר — גם זו, המתלבטת במצוקות נפשה, כזבוב זה, שנלכד בצלוחית השקופה, ומטיחה ראש וחזה כלפי חומת הזכוכית הקשה. הוא ישב והביט אל מחלפותיה השחורות והמרובות של זו, שכבר התפרצו ונתפזרו לה לגמרי והיו מפיצות חם ריחני ורחישה שביסורים פנימים והבהיקו כלפי קרני חמה נלאות אלו, שכבר נחשו, כנראה, את תור הפרידה המהירה והיו משום־זה נוגות והיו שותקות ונשקו את כל אשר פגשו בנשיקות ארכות וחמימות ודובקות ביסורים כבושים. ופתאם חשב סתם, חשב, כמו שאדם חושב מחמת בטלה וכמו שכבר חשב גם לא אחת, אגב איזו דמות חולפת של השנת־סתאם חודרת שבדבר:

— זוהי, כנראה, תמציתה של אותה אהבה, שהם מדברים בה...

וחזר ונזכר בקרני חמה אחרות ורחוקות וגם־כן נלאות. בדמי הצהרים הנוגים ההם קרא תרנגול קריאה נואשה בחצר אחת רחוקה מחצרות השכונה, המגדלת צמרות אילנות צפופים, שאצל הנהר החבוי שבשפלה שבמולדת, והיתה קריאה זו נמשכת וקובלת, כקול השופר המיבב, ונגמרה שם, במקום שהתחילה תהום הנשיה הפתוחה, וחפתה החרידה מהתם איזו זכרונות שאינם ברורים

ולאפרים באיזו קדחת כבושה, שהתחילה פורצת ומבצבצת משלוֹת פניה הנאצלה:

— אפרים, במטותא — לשנים, שלשה דברים... אפשר—הלא אפשר?

והפסיקה וצחקה שוב בידידות מְהַבְּבָה לַיָּרֵה ולרוחמה, אבל כבר מיחוק, ולא חכתה לאפרים ופנתה כלפי הדלת. זה יצא אחריה; אלא שמאצל הדלת פנה כלפי המרצה ופלט:

— בבקשה... יכול הוא, שלא יחכה... אל נא יחכה!

וכשנכנס אחריה אל החדר השני, שהכניסתו לשם, הוא חדר המשכב שלו, כבר צנח לה לזו אותו שֶׁל מראשה וקְוֻצותיה השחורות והריחניות היו מְתֻרות במקצת ונדמו משום־זה מרֻבּות וריחניות ביותר, והיא נפנתה אליו והניחה את כפות ידיה החמות והרוחשות על כתפיו. הללו היו חַדּות במקצת ופניה הפכו והיו פתאם חְוָרים־מְסֻמָקים והיו פתאם גלוים ורוחשים והיו שואפים ונוהרים אליו ונפשה רחשה ולחשה בדבריה המְרֻסָקים:

— סלח נא לי, אפרים; אבל... איני יכולה יותר... אח, איני יכולה יותר, אפרים יחידי!

וראשה הרותח נפל אל שכמו.

אפרים היה נדהם במקצת, משום שלא היה רגיל זה מכבר לראותה בכאלה, והוא נשלה בְּמַתְנה הרותח והחַדּ:

— אבל, דינה...

ואולם היא מָהרה והניחה את כפה הקטנה והכובשה יסורים רוחשים למו שפתו.

— אח, אל תדבר, אל תדבר... הכל ברור לי — כל מה שתגיד, ואיני דורשת כלום; אבל...

היא הרימה את ראשה משכמו ושאפה אויר. ברכיה היו כושלות ופניה היו נלאים מאד מאד, והיא צנחה אל הכסא, שאצל המטה למראשותיה, וקלטה את נשימתה הסואנה בגרונה.

— אבל כחותי יצאוני, אפרים — ואחיש מפלט לי... מפלט נואל, תאמר; אבל יותר לא יכלתי... אותה אימה שחורה, שירדה ותקפתני פתאם... אח, אילו ראית ללבי, אפרים...

טפה אחת גדולה וזכה היתה חַדּה ומנצנצת בתְּחוֹרת לחיה והיא נשלה

כברח הגנב. ספורים וספורים. ומשום שהללו כבר לא היו פה והחצר היתה ריקניה וקריאתו של התרנגול חרדה מהרחקים והיתה בה נואשה והחדרים הגדולים והמכֻבדים שבבית היו דלתותיהם פתוחות לרווחה והדממה היתה רבוצה בהם והגמרא נשארה פתוחה באולם הגדול בסוגית „פי פרשה" החמורה ואבא טרגן במקצת מהכה לו אצלה, שיפנם, ומשום שֶׁשִּׁילי, אותה ריבה חיה תמיד ואדמונית תמיד וצוהלה תמיד, היתה יושבת בבקר מכֻנסה באותה פִּנה שבקרונם הרתום של אבא ואמא והיתה תורה קצת ושפתיה היו מתנפחות והיתה רוגזת, כשפנו אליה ושאלוה דבר — משום כל־אלה ביחד היתה השממה שבלב גדולה מאד וחונקה מאד ואותו קלוח חם, שהיה קולח בחזה מתחת לכפו מאז הבקר, היה זורם רק באותו מקום אחד ונקב ונקב, כאילו תחבו והיו משלשלים לשם במתינות אכזריה מַקֵּדַח דק שבדק. ורק כשאותו קלוח התרומם, לאחרונה, בבת־אחת וצבט לו פתאם בחטמו אצל שרשו, נפתח פתאם פיו והוא הטיח את ראשו כלפי אותה גדר דחויה, אשר לַגַּבָּה, המלבלבת בכדי, שבפִּנתה של אותה חצר, והתחיל בוכה, אגב כאב גדול ומציק שמתחת לחזה, ובא בבכיה זו לידי איזו הנאה גרויה ונוקמת, שהיתה הולכת וגדלה בו יותר ויותר, ולא חדל, אלא משפטפט אחת ושתים בקול שאינו יפה — בקול שאינו שֶׁלו, שנתרחב פתאם, כזה של השור המגדל:

— טִילי... טִילי...

וכשחדל, הביט אל הריקניות השוממה שמסביבו ונהם באותו גרוי, שהיה בהנאת הבכיה הקודמת:

— כשור־הבר זה... מגֻשם!

וכשגדל והיה, לפרקים, נזכר בזה, היה גם אז חושב משום־מה, אגב הרגשת אותה דמות קלת־כנפים שבהשגת־פתאם חודרת שבדבר:

— הרי זוהי, כנראה, תמציתה של אותה אהבה, שהם מדברים בָּה...

ואולם תמיד היתה במקרים שכמות אלו אותה דמות, פחות או יותר מסֻימה, נמוגה אצלו ופורחה לה מיד באויר ונפשו בו היתה נשארת, כאילו רֵמוה ושלא מחכמה יתירה, ומאמר אחד משֻנה קצת, שהיה בשכבר הימים שגור בפיו של אבא קודר ונשאר חרות גם בזכרונו שלו, היה אז מתחיל קובל וקובל בתוכה באיזה ארם תוסס:

ורחוקים, שנדמו משום־מה חשובים במאד ונדמו נוגים במאד ונדמו קרובים ללבב התוהה במאד. אניצי החציר המָזר ושָׁרֵי השחת הרמוסה, שהוריקו והצהיבו בפָזור במלא החצר שנתרוקנה, היו חֲסֵרים בהחלט את התכלית שבהֲוָיתם, אותה תכלית, שזה לא־כבר היתה כה מְסִימה וכה צוהלה וכה טובנה מאליה ובלתי חוששת לשום כפירה והטלת ספק. אבד שִׁבְרם ובטל סְבוּים — ורחוקים משמחה, כשם שהיתה הויתם רחוקה מתַקנה, סְפרו, ספרו בכאב אלם וצובט, ספרו ספורים נוגים ללבב, וזה היה מפרפר במסתרים ושתת דם חי, כצוארה הפתוח של אותה צפור חמה, שזה שחטוה, והקשיב. שם היו ספורים נוגים וקובלים בדבר איזו קרונות פְּרָה ריחנים ומשוחים לשֵם נוי בששר, שהיו נצבים פה זה לא־כבר ומוטותיהם מְגָמרים, ובדבר איזו סוסים בריאים ומגוהצים וחלקים, שהיו פה כוססים את המספוא שלהם בחשק גדול והיו מנחרים בלילות ומטפחים מפרק לפרק בפרסותיהם המסָמרות, ובדבר איזו טחֲתנים בני כפר, לוקחי אחותו ולבושים שחורים, שהיו, לפרקים, יוצאים, כשפניהם המגָדלים מצהיבים מאד, והיו מטפלים לשֵם־מה באחת הפנות שבחצר וחוזרים משם, כשידם נתקלת ומתקינה איזה דבר מתחת לכנפי הסורטוק שלהם השחור, ונפנים בדרכם אל אותם הסוסים ומתקינים להם את שקי המספוא, התלוים להם בחשמם, ומטפלים להם בחֲבה מְרֻבּה במקומות היותר חלקים והיותר מבהיקים שבהם, כשהם פוזמים מתחת לשפם את פזמונות המוסיקה הסואנה שבפָנים הבית. נדמו אז הדברים כה נוגים — ואחד היה בהם, שנדמה נוגה ביותר. ספור אחד היה שם, שנדמה נוגה ביותר, ספור בדבר ריבה אחת חיה ואדמונית וצוהלה, שהביאו ולקחו אתם בחזרה אותם המחֲתנים המגָדלים, ריבה, ששמה היה טָלִי, ושהיתה בכירה ממנו שלא בהרבה, והיתה לו תמיד הנאה מרֻבּה שכזו, כשהיה מתגנב חרש ולש בסתר את מחלפותיה הארֻכות, התורסות וההמימות, והיה כה אוהב להביט אל פניה, הפורחות והיורות זיקים חיים, ולראותה, כשהיא צוחקת לו באותה ידידות רבה וחמה־חמימה — היה שם ספור כה נוגה בדבר ריבה צחקנית ורוקדנית זו, שבמהומת הפרידה שבבקר היתה משום־מה טרודה ביותר והיתה גם גרויה במקצת, וכשמצאה אותו, אגב ריצה בהולה, בחדרה האפלולי של אמא, היו פניה כה משֻנים והיא חֲטפתו בשתי ידיה ונשקה לו נשיקה רותחת במצחו וחזרה ונשקה לו בשפתו ואבדה אצלו את מטפחתה הרטֻבה והריחנית, שֻמָּהר וגנזה בחדוה חַרֵדה שבלֵב, וברחה משם,

— אבל מה זו אומרת למצות ממנו? מה היא פה מחטטת ומנקרת בשפתיה הדורסניות? ולמה לכדה לה פתאם את ידיו — את, למה לכדה לה זו פתאם את ידיו? השד משחת! ואתה פה שב — שב, במחילה, כצפור יונית שוטה זו, והוה סוקר בפנים ארכים את תקרת הבית — הוה סוקר, משום שזו מוצאה לה הנאה בזה, שלכדה לה את הידים הללו הנואלות! לאו — מה זו רוצה ממנו? מה זו מגששת בנפשה הפוחה? מה זו מחטטת? מה זו מנקרת? מה זו אומרת למצות ממנו? תרפה — את, תרפה נא! — הוא כבר אמר להוציא את ידיו שזו מכפותיה; אלא שפתאם חרד חרדה כל־שהיא וכבש את התרגזותו ומבטו דבק באיזו כונה טובה אל אותו קדקד חם וקופא ביסורים והוא התחיל חוזר וחוזר לנפשו:

— אבל הרי זו דינה... זוהי דינה... דינה... דינה...

ואולם שום דבר לא מצא בה.

ותחת זה חדלה זו, לאחרונה, מידו והרימה אליו במקצת את פניה המרגשים. הללו נמצאו פתאם סגלגלים ונדמו מלאים במקצת והזכירו פני ילדה תמימה ושוב לא היו דומים כלל וכלל לאותם הפנים, שהיתה זו מראה בפני הבריות, והיא חשפה לו שנים לבנות ונמשכות אליו בשאיפה צמאה שבנפש וצחקה לו באיזה ודוי רותח ונוגה מאד:

— לאו! אתה, אפרים, מפתי האנושה לנצח — ולנצח אתה תמצית חיי הנואלים... אח, אנה אחיש מפלט לי — אנה אחיש לי מפלט, אפרים?...

ונפלה אל חיקו והתחילו כתפיה חרדות; אלא שאותו גרוי משנה, שהתחיל תוסס בלבו של אפרים, לא הספיק להרתיח אצלו, וזו התרוממה פתאם וקמה והתחילה מתקינה את מחלפותיה והתחטאה לפניו, אגב אותו צחוק חלש ולח במקצת:

— אח, מה זה היה לי — שמא תגיד לי אתה, אפרים, מה היה לי היום?

ולאחר שהיתה כבר נצבת לבושה כלפי אותו ראי מטלטל ומתקינה ומדקדקת בשואלישה וכבר היה שלהּ הצחור שוב חפות בראשה והיתה כבר דומה בהרבה לזו, שהיו הבריות רואים אותה, היתה דוברת למרסקים ובצל של התחטאות קלילה, שיש בה משום בושה מתלבטה שבנפש, ודברה, שיש לו לסלוח לה, שמהראוי הוא שיסלח לה חולשתה הנואלה זו, שכשיצאה

— גמרא מפרשת היא, בני — גמרא מפרשת שָׁנִינוּ: סָם פַּארשַׁיבּוּ הזלובזי נֵי לֵיז וָ דוּח... נִי לִיז וָ דוּח!

אבל הנה באו שתי שפתים רותחות ורויות ונתמצו פתאם באותה דבקות יונקת של בְּלוֹת־הנפש אל כפות ידיו והזכירו לו את הַשְׁבי הנחמד, שהללו נתונות בו. הוא השפיל והביט אל הקדקד השחור והסולד, שנפל לפני־זה אל ברכיו והיה קופא אצל ידיו הכבדות, אגב אותה נשיקה מוצצת, שנאלמה מחמת נאקה פורצת שבנפש, ונפשו הסתומה זה. קדקד רותח זה היה אלם והיה מבהיק כשהוא נוגה ומסור בְּיָאוש שותק אל גורלו והיתה בזה איזו תוגה נוקבת וחודרת למסתרים — תוגה זו — המשתפה פתאם את יסוריהם של בני־אדם ונושאה את בשרה בשׂניה. נזכרה פתאם אֵם שׁפולה. זו מתבוססת ביסוריה האלמים וכפות ידיה החורות רוחשות ומלאות שאגה קודחת שבנפש והיא מגפפה ומנשקה את גופת בנה יחידה, המושלת לפניה כבדה וקרה. נזכרה — ומיד נגוזה. ונשארה אותה תוגה שותקת וכָּבדה פתאם הנפש וכבדו גם הכתפים ונדמה כה קשה ולא כדאי לחיות הלאה. אז הושל השכם אחורנית ואותו קדקד מיתר נפל מאליו אל השטיח המרקם שבקיר, נפל, כאדם זה שנתיאש פתאם מכחותיו והוא ממהר ונופל לרצונו, בטרם יתגבר משאו הכבד ויפילנו תחתיו שלא לרצונו. ככה... אח, להיות באמת מושל ככה — להיות מושל, כקורת בית הבד זו, קפוא לגבי כל מחשבה וסתום וחתום לגבי כל הרגשה וקהה ומטֻמטם לגבי קבלת איזה רשם שהוא... להיות מושל מת!

ואולם מיד נתרגז משום־מה וחזר והיישיר את קומתו בבת־אחת:

— מושל מת... מושל מת... תאמר — כלפי איזו ריבה הרי זה מתגנדר, שוטה זה שבחרוזים!

וכשהביט אז וראה אצל ברכיו שוב את אותו הקדקד, כשזה תופס ביסוריו ואינו זז, כבר נדמה לו הדבר תמוה במקצת. היה פתאם כאילו לא היה תופס כלל במהותו של דבר. מה יש — מה יש פה? ריבה זו מתפלשת ומתפתלת אצלו — לשם־מה? הנה קדקדה רותח כשהוא שותק משנה — מה זאת ומה שם יש לאותה רחישה קודחת, הפורצת ושואגת אליו משתיקה קופאה זו? מצוקות — הללו, מצוקות ויסורים שבנפש הם? מצוקות... יסורים שבנפש... דבר זר הוא — כמה זר הוא...

ופתאם — אגב אותו גרוי שבקדחת:

— ואני אומרת: סָ קאקוי איטו סטאטי, סקאזיטי פּוֹאלוסטא? אני איני רוצה — וחסל! אי־ני רו־צה והכל תם!

ואפרים נמצא פתאם מהרהר באיזו שלוה משֻנה, כאדם המהרהר מחמת בטלה בדברים שבמקרה, והרהר משום־מה באותה פלמונית פשפטנית גופא, כשהיא ריבה רכה ופורחת כתמר בחצרות צ׳יריקוב שלה המנֻדחה — באה בסוד אנשים משכילים ומקשיבה בחרדת־הקדש לדבריהם הנשגבים ומתחיל „קירפיצ׳ניקוב״ נושר מחיקה והיא מתחילה „נלחמת״ ביום את אבותיה ה„מכים בסנוֵרים״ ומתיאה בלילות את ראשה הלוהט מהאשנב הפתוח שבחדרה ומציצה אל שלות הרחוב הנרדם ונושאת את נפשה אל הכוכבים ה־חוקים, שבשמים האפלולים, ואל ליב בוריסוביטש מורה ומדריכה, המדבר רוסית רַוָה וכופר במציאות האלהים. הֵמָּ... אפשר אמנם — ודאי אפשר, ש„נשמה יפה ונוגה״ זו היתה קצת מלֵאת בשר יותר מדאי; במקצת שבמקצת היתה אז זו אולי קצת מלאה יותר מדי בשביל אותה „נשמה יפה ונוגה״ — מילא! הבלים! תנאי קשה ביותר אולי רק לגבי פרחי הפוסטה המהֻטטים והתאותנים שבימים ההם; ואולם בנפש — בנפש! בנפש פנימה שם פרחה האהבה ואותה אהבה נִתְקה מוסֵרות. אז יש אשר היה אותו כוכב חולם ורחוק שבשמים חביב וקרוב ללבב מכל אותה תורת־חיים מסֻרבלה ומיֻסדה היטב, שאת רשתה הפרושה אורגים וארגו מדור־דורות דודים פקחים ודודות רחמניות וסתם יהודים חכמים וגבונים ומנֻסים, וחיים אחרים — חיים חדשים ויפים ונשאים נחשו החלומות המשגשגים. שמא תאמר: כפות היה, פשוט, האדם אל החיים — כפות אל החיים במובנם היסודי? חֵרות לא היתה פה? הוי, במה נחשבו אלו — החיים הנפלאים הללו, הנותנים לאדם ישר את היכלת הנחמדה לפטם את בשרו ולהביא לידי אותה שמנונית רכה וחמימה וצורתנית, במה נחשבו אז כשנכנסה רוח תזזית בלבו של ליוביצ׳קה והוא חדל ולא כתב לה כל אותו חצי שנה? כלום לא היתה זו אז מתנפלה אל הנהר, אילולא נושא המכתבים שפגשה אצל הגשר ממש ומסר לידה אותו מכתב? מַנַיה וּבְיה: משחזר ליוביצ׳קה והתחיל כותב, חזרו גם אותם החיים ונתמלאו, החיים הנפלאים הללו, הנותנים לאדם יְשַׁר־רוח את היכלת הנחמדה לפטם את בשרו בטוב ולהביאו לידי אותה שמנונית רכה וחמימה וצורתנית, והרי אני כבר, בחסד אלהים, אֵם כדאית לבנים — בוריה! בוריצ׳קה! משתוקק אתה שוב לשבטים של אתמול? שובה,

מביתה לפני־זה, לא היתה חושדת אפילו, שהיא הולכת אליו, שמצב נפש משֻנה שכזה, שהיא שרויה בו היום, אינה זוכרת זה מכבר — ופתאם נפנתה אליו מכלפי הראי, כשהיא כבר מוכנה ומזֻמנה לצאת, וצחקה לו, כשם שצחקה לפני־זה לוֵירה ולרוחמה, מרי הושיטה לו את כפה לשם פרידה:

— הלא... המות במהותו היסודית הוא כל־כך זר לי... אפרים! הלא אני כה בריאה...

וצלצלו הדברים נוגים ככה וככה כבושים וצנחו להם אל הדטמה שמסביב, מבלי שהחרידוה אפילו במשהו, ולא הדשו, לבאורה, כלום; ואולם משהדרו ונפלו אל תהום הנפש באפלוליתה, קמה שם פתאם איזו טרדה קודחת והתחילו החזה והרקות הומים וצמחה פתאם נחיצות שואפת שבנפש להביט — להביט ולראות שוב את אותם הפנים הנוגים והגלוים, הכובשים ואינם כובשים את יגונם הרוחש וצוחקים, כשם שצחקו לפני־זה לוֵירה ולרוחמה. להטה הנפש בצמאונה והוא הרים שוב את ראשו והללו לא היו אצלו. איש לא היה מסביב וגסם אותו צלצול נוגה ושוטטה נדיפת שמנים רחוקים, שהיתה מהולה במקצת בריח מֵי קולוניה שבשֻלחנו, שֶׁשִּׁפשפה בהם זו את פניה בטרם הלכה, ורחישה תוססת זו שבשטח הַמַּתה והמתה וסַפרה נושנות. גם זה הבל — גם זה הבל. ובי מה דברים אתה מצא להגיד לה? והוא פנה כלפי האשנב והניח את ידיו ואת חזהו על אדנו. באחת הזנוגיות היה זבוב שוטה הומה ומתחבט ורוצה החוצה והוא הכה במסגרת ופתחה לרֶוחה. שתק הרחוב ובמדֻכה הרחוקה אשר כנגד ראה במי־שהוא, שהיתה כרֵסו בולטת, שֻגְלה פתאם את קרחתו המבהיקה והשתחוה בניטוס מרֻבה, ומיד נגלתה במדֻכה שאצל חלונו זו, שרק זה עתה יצאה ממנו, והרכינה לו להלז באותו צחוק קל ומנֻמס שלה, אגב הפשלת הקצה האחד של השל הצחור לאחוריה, ותחת פֶּתח האכסדרה אשר לבית היתה המטרוניתא שלו, אשה משכילה מצֻיריקוב, שֶׁנִּשאה לאישה שלא בהסכמת הוריה האמידים, יושבת, כנראה, על הספסל הירוק שאצל הדלת ומפטפטת את שכנתה מהבית אשר לנכח, שישבה מסתמא בצדה השני של אותה דלת, והיה בקולה הרחב והגברתני ממה שיש בקולו של כלב החצר המסֻרבל והמפֻטם, שכבר נחר קצת, המכיר בחובת לבבו הגדולה ובאמונתו לה ומתגאה בה.

הפחות, יש דברים בנו... לכל־הפחות! חבלי מות — חבלי אהבה... כי נוגה, נוגת נפש, כמות, אהבה...

ופתאם קרס, כמי שפקו ברכיו, וישב וקפא בקצה המטה. היתה אדרתו לבושה לו רק לשמאלו וימינו נשארה קופאה ותלויה בפתח שרולה ופניו היו חוָרים והיו כמקשיבים והיו מכֻנָּנים כלפי איזו בהרת כתומה, שרפרפה ורפרפה ושרדה אותו במקצת. זו היתה אותה בהרת כתומה, שהטילה המה יורדה בהרשת הארנים המשוחים, אשר בתמונה שעל הקיר אשר לנכח, והיה שם גם דבר אחד זולתה — ושניהם יחד טרדוהו, כאילו ממרחקים, ולא נתנו לו לצפר את הוסי איזו הרהורים חשובים ביותר, כפי שנדמה לו, שהיו נפקים ונתקים ממנו באיזו משובה, כזו שאתה מוצא בקרני השמש הפזיזות. יסורים! יסורים! פתאם נאנקה נפשו בתוכו ופניו חזרו לראות נכחה. הוא לחש:

— רוחמה...

ז נמצאה נצבת לא־רחוק מהפתח ופניה היו חוָרים ונוגים והיו מכֻנָּנים בבלי־בטחה כלפי אלו שלו וידיה טפלו וטפלו בציציות שלה, שהיה משלב לה כקדם מכתפה אל תחת שחיה, והיתה קפואה וכנודדת בלי הטלה, כצל חרישי זה, הנודד בלילות. כנראה, התנגבה ונכנסה אליו זה מכבר. וכשהקשיבה, לאחרונה, את לחישתו הנאנקה, נאנקה גם היא ופרצה אליו וישבה מחמת רגילות על ברכיו, וחבקתו בידה האחת בצווארו והתחננה אליו:

— אפרים, יגיד נא לי מה אתו. לשם־מה התחיל לובש את אדרתו ופסק? הרי פניו מלאים דאגה רבה שכזו — מה... אפרים, מה אמרה לו זו, אה?

ומיד קפצה וכבשה את פניה בכפות ידיה וקבלה כלפי נפשה:

— אח, כמה נואלה אני... אלהים, כמה אני נואלה!

ואפרים, שלא זז בתחלה והיה יושב ומביט תוהה ותמה, קם פתאם והתחיל שוב צוחק אותו צחוק קצר ומרסק — צחוק קשה כצור זה, שאדם אינו גומרו, אלא משמתחיל חזהו כואב וכואב, כאילו נפל מהגג ושברו. ולאחר שגמר, היו פניו חוָרים מאד והוא נשם בכבדות ובחולשה נכרה והחליק לה לזו בראשה, כשמחצית אדרתו הפנויה צנחה ונפלה לו לרגליו, ושאלה באותה רכרוכית חטימה:

אני אומרת, שובה! אל תָּהינה! — הֶמְ... אורגות בהכרת האחריות, הראויה לאותו דבר, את ארג הדורות המרוּמָם; נפנות — וושבות לנו בידים שלובות ומפטפטות בשלוה שבנפש, ואדרבה — יבוא נא מי־שהוא ויגיד לנו דבר. יבוא נא מי־שהוא ויגיד לנו, למשל — למשל, יגיד נא לנו, שחיי בני־האדם בכלל דבר הוא, שאינו יפה ביותר, או... או... גניח אפילו, שיגיד, למשל, שאולי כדאי היה להם לבני־אדם, שיחיו, לפחות, אחרת, שיהיו מתקנים את חייהם במקום שאפשר ונותנים להם, לפחות, צורה אחרת ויותר הגונה — — —

— פֶּס! סָ קאַקוֹ אֵישׁ סטאַט, סקאַזיטי פּוֹזאַלְסְמא? אני איני רוצה — וחסל! אי־ני רו־צה והכל תם!

ככה נמצא אפרים פתאם מהרהר שלא לשם מה ושלא משום מה, אלא כאדם המהרהר מחמת בטלה בדברים שבאו לידו במקרה, ופתאם נטרד. נמצא, שאותה שלוה משֻנה, שהיתה שוכנת בקרבו אגב הרהוריו שלפני־זה, לא היתה מתחלתה אלא אותה טרדה גופא, כשהיא קפואה. הוא נטרד בתחלת, כאדם הנטרד בחלום שאינו ברור, ומיד נתפס, שנפשו היא, הבוכיה במסתרים, וחזתה הכואב הומה והומה לזו — לאותה שהלכה. הוא כבש את פניו ומצא בדֵּש שבבגדו נימה ארֻכּה ומכֻנסה, שנשרה פה ממלפוּתיה המזורות, וכשכָּרכה מסביב לפניו, חלם שוב את נדיפת שמניה הרחוקים, המזיזים בכאב שבילדות את הלב, וקלטה אזנו שוב אותו צלצול דברים ותוגתו הכבושה ומתפרצה והתחילו פתאם רקותיו הומות והוא קם, כאדם הקם שלא מרצונו ושלא בהכרתו. הוא רוצה להביט אל פניה — הוא רוצה להביט שוב אל פניה. השד משחת, זוחי הֲמִית־נפש... זוהי המית־נפש!... סו! ואולם... פה תלויה, כמדֻמה, אדרתו. אֲה, אותה תוגה — אותה תוגה! כי לא יראנה האדם — וחי כמו שחי. הנה האדרת. יפה. חה. שם נאמר: ויהי כאשר אספו אותו חבלי מות — ויתפלל בחזקה. כאשר אספו אותו חבלי מות... וכאשר אספו אותה חבלי אהבה?... אמנם! אמנם! אתה מוצא ביגונה הקודר והכבוש של אהבה זו ממה שיש באותו אֶבל שוקק שבנפש שלפני יציאתה... השד משחת! השד משחת! אפשר — יש דברים בגו? שהרי אותה תוגה שוקקה — לאו. הפלפולים הללו של ששות — את אלו אפשר לדחות. הוא מחֻיב לראותה. הוא... אֲה, ישרוֹל מזֶהם זה — השד משחת! הוא יראנה. הוא... אֲה? לאו — לכל־

באפס אונים. היה חם – ובחולשת דמדומים, כהיה רבוצה זו, שאכלה והותירה, פרפר הלילה השחור.

— נמצא, שוב אפרים? — שאל אפרים את נפשו, אגב איזו הרגשה שומעה, שהכבידה פתאם מתחת לחזהו.

ובהתרוממו לאטו, קורס וגונח אגב רוח רפויה, כבר הטיל ארס:

— כנראה, חי־חי. קוגיטו — אֵירְגוֹ סום, חי־חי. קוגיטו... הנה... כבר חַי וקים, חַי־חַי׳ חדש... פְּגוּל!

אלא שפתאם הרגיש באיזו לאות משנה, שזו התפרצה מפרקי אבריו הנלאים והתהילה משתפכת וכובשת את כל יצוריו, והוא חזר והתנפל ונשאר מוטל, כשהוא נרדם תרדמת גבורים, בפשוט ידים ורגלים. אפס לא היה בידו, בכדי שירגיש בדבר, ושנתו חלפה פתאם והוא חזר והרים את ראשו; אבל אז כבר היתה חמה טהורה מצחקת כלפי שמים בהירים ומחדשים מגנות הפחים המרֻבים, שהיו נחתים פזורים וצפופים בשפֵלה הרחוקה, שמאחורי שלשלת ההרים הנפתלה שלפניו, ונוצצו גְלות הזהב של מסגדות כחלים ומגדלים כרסתנים, שהתנוססו פה ושם מביניהם, וארמת הלבנים הגבוהה, שהזדקרה יחידה מחצר אחת בודדה ורחבה, אשר היתה מרחקה מקצה המחנה וגדורה באבנים, כבר היתה פולחת ופולטת את זנבה השחור. מתחת – כנראה, מהחצרות ההרוסים של בני הרכבים שבקצה המחנה מזה, צהל סום ברמה והאזנים תפשו קולות בני־אדם אטומים והמֻלת רסיסים רחוקה. פתאם נשאה מרחוק והתחילה צוהלת צפירת רכבת נחפזה, צפירה רחוקה, הכובשת דרכים באמונה, והרחק־הרחק, ליד אותם האהלים הרחוקים והאדמים, שהיו פזורים בחולות השטוחים, הסוגרים את המחנה בקצה שמנגד, נפלטה כלפי מרום תמרה אחת גוצה וצהורה־צחורה, כצמר הצח, והתהילה זוהלת ומתפשטת שם קדימה וקדימה, כשזנבה הצחור שמאחריה היה גדל וגדל והיה מתדבלל בקצהו ונמוג בגוונהות הצוחקות. כנראה, היה כבר היום מנסר בשפֵלה. ואולם אותה ככר סנויה ורחוקה, שהתהילה מיד אחרי אותם האהלים הרחוקים והאדמים שבחולות, זו היתה שטוחה לה שם בשלוה של בקר והיתה מלבינה לה שבילים שבילים צרים ונפתלים ונטושים מאדם, וכפי שנראה היה מהנגוהות המרֻבות והשונות, שצחקו שם מתחת, היתה נוצצת מטללים שבלילה, וחומת הצמרות הגדולה, שבגבולה אשר אצל האופק הרחוק, זו היתה שם מקטרת

— וכלום.. שם כבר נגמרה הקריאה, רוחמ'קה?
ואולם זו כבר היתה גרויה והתריסה — פנתה דומם כלפי האשנב והתחילה משרטטת בצפרנה בזגוגית.

V

צפור אחת מאֶחרה, השוכנת בבצות הקרובות שמתחת, זכרה פתאם את תור אביבה הרחוק והתחילה צוחקת צחוק מזֶהם, שהיה צורם את הדממה שבלילה, כצריחת גדי פרא אובד, הנופח את נפשו בהרים הרחוקים—ואפרים חרד פתאם מקפאונו ובנשימה כבושה ורותחת מהר ונטל את פי האקדח המטֻלא מרקתו, שכבר חדלה ולא היתה מרגישה בקרירותו, ובכוננו אותו ביד אמיצה למטה, כלפי התהום השחורה, שהיה יושב לשפתה, התחיל מהדק בחפזה קדחתנית את הכלבלב והֶדק והֶדק והוציא לבטלה בזה אחר זה את כל ששת הכדורים, שהיו בו, ותוגה גדולה שבאיזו הרטה מאֶחרה באה ולפתה את לבבו:

— אה, פזיזות שלא־במקומה זו — למה היתה לו?

והתנפל במלא קומתו וכבש את פניו בדשא הקריר, שכסה את רכס ההר, אשר לשפתה של אותה פחת שחורה, ובשתי ידיו, שפשט, חטט וחטט באדמה הקשה שמסביב, כאילו אמר לחבק אותה. הברה אחת פראית ומרֻסקה פרצה פתאם מגרונו — ומחמת הכאב הצורב, שגרמה לו זו בהזדו, נדמה לו, שלא קול אדם חי הוא זה, שנפלט משם, אלא איזה צור קשה ומחֻדד הוא, שנזרק משם אגב כֵּיח, והוא הרים פתאם את פניו והביט נכחו באותה שלוה רגילה שלו. כמקדם, היה הלילה מסביב שחור ודמטה גדולה היתה רבוצה בשחרוריתו וחנשימה היתה כבדה. היה חם לוהט במסתרים. מרחקים — כנראה, מהחֹרשות הרחוקות, השיכות אל הדוכס, שארמונו נטוש בכפר שבמישור, נמשכה ובאה מתחלת הלילה נדיפה חריפה וריחנית, כזו של זרדים חרוכים, ושוב לא חלפה כליל. ורחוק, בקצה השמים שמנגד, היו מפרק לפרק זהרורים חרישים מתנשאים בכבדות והחזרים ונופלים

הומות וסולדות. הרגיש פתאם בנשימתו הקודחת — והיתה לו נשימתו לזרא ודמץ זרם אל ראשו בדמות סופה שחורה, המנקדת נקדות אש, והוא קרא פתאם פרא ונתלש ממקומו למטה, כצור הרים זה שבאה הסופה והפכתו, ומאבני המקום שבשביל הצר דרדרו אחריו והרימו אבק קל.

בשפלה המדשאה שמתחת חיתה רוחו קצת. שם היה הצל מרפה וכתמי החמה בודדים ורוח בקר קרירה נשבה ושפחה לו בפניו הסולדים והוא נשם בחזקה. מסביב היתה דממה של שלוה. באחד השיחים הקרובים טפלה איזו צפור בצהלה ופתאם דרדרה בבדים ופרחה לה והתחילה מטפלת בשיח אחר, ובנגוהות הזהב שמתחת השמים הבהירים רחצה לה חוגה רחוקה והמטירה משם את שירת הבקר שלה. שוב נשם אפרים בחזקה ונזח — כה נוח היה לו פתאם לשוטט ברוח רפויה בנקיות הצרות, אלו האפלולות והנפתלות והמרפדות דשא, שבצדי אותה שפלה שלוה, ולכוסס את הבד הירוק והלח, שנמצא פתאם תלוש בידו. נוח — כמו שנוח לדלית לבנה זו, שנגלתה פתאם יחידה בנקרה אחת מרפדה ושלוה, להיות מרשרשת בטרפיה המרפים והקלים והזזים נצח, כמו שנוח לה לצפור דרור זו, המסתתרת בבדיה, לפטפט בצהלה ולנתר מבד אל בד — או לאותה רוח שובבה, הנושבת ומסלסלת בדשאים שמסביב. היתה הויה אחת נוחה... חה. כלום יש פה גבול, אשר יגביל את החיים מאותה „יציאה" מהחיים? השר משחת! אותה אנדרלמוסיא שבמוחות... יציאה מהחיים! יציאה מהחיים אמנם ישנה והיא אחת — חו סודה היא של אותה „גרוגרת" מבישה שבכיסו. ואולם זו, ששנו חכמים, חה־חה... „יציאה" זו בכל גלוייה, שתקנו חכמים בשביל „הכשרת" החיים, כביכול, זו כבר — דברי ימי האנושות היא, חה־חה. זו כבר אינה אויר לנשימה; אבל זו כבר — תורה היא. שהרי יציאה גמורה מהחיים, זו, שאולי יש בצלה גאלה לנפש, איזוהי? הוה אומר: זו, שהיא חדלה מחי האדם. לא חיים — אלא הויה. כחית השדה וכצפור השמים, לפחות. אבל יציאה מהחיים, כשכל שמות־התאר שאינם נהוצים של „נזר הבריאה" במקומם מנחים, כשהדגת שבנפש היא אחד היסודות היותר מצקים שבדמו, למרות תורות המוסר המגולות, המתקלסות בו כמו באחד השפלים, כשרצונו החפשי אינו סובל שום צווי מוחלט או שאינו־מוחלט, למרות מה שתמיד הוא נמצא רתום לצבים ולקרונות של כל מי שהוא חזק או חלש ממנו, כשנשרונו להיות שוקל וטורה בדברים שלפניו ולפרקים, למרות מה

כשלוה שבקדש כלפי חמה בגאונה ואדה המטשטש היה עוריי והיה כהלכל. שם התחילה אמת חדשה. וכשהרים אפרים את ידו האחת, שהיתה קמוצה והיתה כואבת לו משום־מה במקצת, וראה פתאם את האקדח הדומם, כישזו אוחזת בו, כנראה, מאתמול יפה־יפה, צחק בלבו ביגון. אקדח זה נדמה לו פתאם כדבר שפרחה נשמתו הימנו, ונדמה לו משום־מה, שהוא גם קל כנוצה, והוא לגלג:

— אה! ואתה, גרוגרת שכזו, אמרת: לאו — אה? הה־הה.

וכמי שלבו התחיל נוקפו במסתרים, הכניסו בזהירות של חבה אל כיסו שאצל חזהו והיה כמתחטא:

— מילא... זוהי — אמת בבחינה אחרת. הה־הה. אלא שבמקצת לא יפה הדבר, שֶׁמְּדֻרכה של כל אמת, שתהא פולטת את האדם אל חברתה, והלה מדלג לו, ככדור נפוח זה, שבידי הילדים המשחקים, ונמסר מיד אל יד. אה, השד משחת! לאחר דברים שבפילוסופיה כזו אותה מטרוניתא משכילה מצייריקוב נוהגת תמיד להתאנח מחמת כלות הנפש ולשלם אחר־כך במיטב הקוטליטות המטֻגנות שבבית־החבשיל שלה... צר!

וכשהיה אוחז בשיחי הפטל השחור, שצמחו מקומות מקומות בשפולי ההר מזה, ויורד בזהירות בַּשביל הצר והמתפתל, המוביל אל השפֵלה המדֻשאה והמטֻענת, המסתתרת מתחת בינות להרים, שָׂם משום־מה אל לבו, שהוא בורר לו אגב הליכתו מהגרגרים הבשלים והחמיצים וזורקם אל פיו בהנאה מרֻבּה. בתחלה צחק ברוח שלוה, כביכול, מנחיריו. חה! הנה האילוזיה במלואה. השיח, אשר בשדה, האכילהו לחם וגלי הפלג, ההומה לרגלי ההרים הגבוהים, השקיטו את צמאונו. חה־הה. ממש — כמו שמצינו כתוב בספרים הרבים ושָׁנוי באגדות הנושנות. אטו מלתא זוטרתא היא — יוצא אדם יחידי ומשוטט שמונת ימים רצופים בשדות ובהרים הרחוקים. מַפַּת־בנ בתי־המרזח שבכפרים הוא אוכל ובסתר החרשות האפלות יבלה את לילותיו. באחת — אדם יוצר אגדה, הה־הה. מה שאמרו חכמים — אדם, שפורש מהחיים, וְכלי וְכלי. לפחות, צורה שכזו יש לו לדבר, חביבי. ואולם מיד תקפה אותו שוב אותה הרגשה שומטה ופסקנית, שהכבידה לו אתמול מתחת לחזהו, הרגשה של זוהמא זו, שהתקוממה בימים האחרונים בכל אותה התהום שבמהותה כלפי כל זיז וזיז שבנפשו ושבמוחו, משום שכבר היתה בקיאה בהם היטב וכבר יצאו לה מאפה, ורקותיו התחילו

זנלחצת אל לבב הרי זו אמללה — אטללה וחלשה שכמותו! ירדה תוגה ללב וכבשה ברפות את הנשימה ונכנפה הנפש טקרבת הפחד הפסקני. במה מתחילים? אנה מחישים טפלט?

אותה כרכרת־טרוץ, הרתומה לסוס אחד, שהיתה זה כבר משחירה ודוהרת בתחלת המסלה, כשהיא סובבת ופונה מאחורי ההרים בתחלתם, קרבה בינתים יותר, וזה, שהיה יושב בה רכוב, התחיל מסתכל ומסתכל מרחוק באפרים והיה כמטה את הסוס כלפי צד זה. נמצא, שזה היה נחום ברבש, שני בשני של אותה דינה ברבש, חברו של אפרים משכבר הימים, שהתחיל מהרחק ממנו בימי שבתם יחד את דינה בפטרבורג, שנחום זה היה שם מבקר את האוניברסיטה, ואפרים לא היה אז חש להתרחקות זו, משום שזה היתה לו מקדמת דנא חולשה קטנה לגבי דינה ואפרים חשד בו אז, שהוא מנחש את יחוסיו הוא אליה, ומשום־זה הוא מתרחק ממנו. דברים והד דברים רחוקים ונפלאים קצת. הרבה מים אזלו מני אז. כשיצא אפרים מפטרבורג לנוד למדינת הים, השאיר את זה שם, ואולם כשחזר בבקר אחד מטלטוליו ושם את משכנו לימות החמה בפנה נדחת זו, ספרו לו, שלאחר שמת אביה של דינה, שהיה שתפם של נחום ואחיו הגדול, נטש זה את בית מדרשו, זה כשתי שנים ויותר, ומלא את מקום דודו. אפרים היה אפילו רואה אותו מפרק לפרק, ואולם הם כבר היו כל־כך רחוקים ואיש מהם לא היה מרגיש שום נחיצות בדבר לשאול אפילו את חברו לשלום. פתאם הרי זה בא ומשה את סוסו בכונה תחלה כלפי אפרים — ואפרים הרים אליו ישר את פניו התוהים. זה היה משום־מה חור מאד ופניו, המגלחים תמיד, שבקויהם הבולטים והנאצלים קצת היה משהו מפניה של דינה, נמצאו כה מקמטים מאז ראותו אותם, ואפרים הרגיש פתאם אליו איזו חמימות משנה שבלב. נולדה פתאם תשוקה חמה־חמימה לחבק בחם את האדם הזה ולבקש ממנו סליחה וללחצו אל לבו היטב־היטב ולבכות אתו יחד לגורל שניהם. הוא היה נלאה במאד וחמה היתה לוהטת בגבורתה ואותה תוגה סולדת והוטה לא הרפתה ממנו.

הסוס השחור והמפנק נצב והלז נמצא יושב והביט אל אפרים והיד משום־מה כאשם:

— אפרים?... אבל כמה אתה חור... הם!

קולו היה כבוש והיה כצרוד והיה חרד במקצת בפנימיותו. נכר היה,

שהוא תמיד מגשש באפלה, אפילו לחדור פחות או יותר אל מהותם אינו פוסק ממנו — ובכלל, בכלל: יציאה זו מהחיים, כשהמחשבה בכלה חיה— אותה מחשבה, שאפילו בשעה שהיא כבר מקורית ממקור המקוריות, אינה במהותה אלא שַׁבְּלונה, שבלונה קצוצת כנפים, הכובשת את הנשימה בזוהמתה— במטותא, טה זו, אם לא שה"י פה"י, הפחד מפני אותה גרוגרת מבישה, הכפירה הרגילה וההמונית בסכנה הצפויה, באחת — דברי ימי האנושות? באים אצל אדם, שחֲלשות אחזה אותו מפני אותם ה"חיים", ואומרים לו: גאֻלה אתה רוצה? יפה. הֲוה, בני, שכוב כפות, כשור פר זה, שהרביצוהו לשחיטה, ואל תנהם — או, לכשתרצה, נהם, משום שלנו אחת היא, ובלבד שתהא מקבל באהבה רבה את כל אלה הדברים, שהנפש כבר סולדת בהם מחמת מוקצה, ותשוג, לאחרונה, אתה, החוטא, את אלה שבמהותם אינם אלא — חסד אלהים גדולים. ממש! כי — הוי, בינו שנות דור ודור וחֲרדו! היה לנו משה והיה לנו בוּדה והיה לנו סוקרטס והיו לנו נביאים והיה לנו... והיתה לנו חתולה אפורה, שרדפה אחרי זנבה, הה־חה... השד משחת!

בינתים הוביל‌והו רגליו מנקרה לנקרה ובקרוב יצא את שלשלת ההרים הנפתלה ונשאר נצב ליד המסלה הרחבה והכבושה, שההרים היו לה מזה והמישור הפורה והגדול, שקמתו, האובדת באופק אצל הכנפים הפזורות של אותה טחנה רחוקה, כבר הלבינה ומקומות מקומות היתה גם קצורה ושכבה, מזה. הרחק־הרחק מאחוריו נשאר אותו צבור הבתים והגגות, שנראו לו לפני זה מראש ההר, ומפה לא היה נראה באותה פנה אלא קילונה הגבוה והאלכסוני של אותה באר, אשר אצל בית־הקברות הגדור, שליד מסלה זו, ומאותה המֶלת רסיסים רחוקה לא נשאר כלום. פה היתה דממה גדולה והמה להטה בגבורתה ואצל גלגלי הסוסים שבמסלה נתרו זרזירים והרחק־הרחק, בשדות הקציר האובדים, נראו ראשי הקוצרים והקוצרות, ויש שמגל הבהיק משם כלפי חמה, וירדה פתאם תוגה ללב, אותה תוגה, הקוסמת את לבו של אדם ביום סגריר אפל, כשהגשם דופק ודופק בחלונות והלב הקודר הומה והוא מנחש, שלא הבדידות בלבד היא קשב אסונו הנורא, שאפילו אם היתה ביום קודר זה יושבת אצלו ילדתו היפה והקודחת, השואפת את צלו, והיתה נלחצת ונלחצת אל לבו, כיונת אֵלם זו, לא היו גם שניהם נמלטים מסופם הנורא, אשר ימחה את אהבתם ואת רשפי לבם מתחת השמים. אח, אותה ילדה יפה ולוהטת

והיה קר והיה שותק כמה וכמה שנים רצופות — ופתאם התחיל דובר וכה נוגה דברו. נחום — נחום המוב שלו. כנראה, לא מוב טובה היה זה שותק, כששתק. והציצה לנגדו פתאם מפרקתו הגוצה והאדמומה של זה, שהיתה שופה משמש וקמטים דקים ומשונים נחו בה, ולבו חרד. נדמה לו פתאם, שהוא מצא איזה סוד כמום. היתה באותה אדמומית מקמטה ומגשמה קצת איזו קשיות של צור — ונראה היה, שזו קברה הרבה והרבה יסורים נוראים שבנפש, שמצאו אולי את תקונם באיזו נניחה חנוקה אנב שתיקה בוודה שבלילה ללא־שנה ולא שוחחו אפילו לאבנים שבקירות. ואותו גל חם, שהתרומם בלבו של אפרים אליו מיד כשראהו, קרב שוב אל תחת החזה והיה נהנה בנפשו מזה, שנלוה אליו. פתאם פסמס הלז ונפר היה, שהדברים נאמרו שם בנשימה אחת ובחשש שבמסתרים, שמא לא יגמרם — כבדה היתה, כנראה, אותה תוגה שבלב, שדכאתהו:

— וכי... וכי אימתי חזרת?

אפרים לא החזיר לו בתחלה, משום שאותה שאלה לא היתה בתחלה מובנה לו כל־צרכה; והלז התחיל מבארה לו, והיה הדבר דומה, כאילו מרסק הוא שם חתיכות חתיכות שותתות משל שיחה אחת שלמה, שהיתה סואנת בקרבו, ומוציא החוצה:

— משום שאמרו לי... אמרו, שהלכת לקיוב לפני ימים... אתמול בשהייתי שם...

— אה! אצלי — אתה היית אצלי?

אפרים נזכר והדבר היה כבר ניחא לו. לפני השפת הקודמת, בטרם נטש את ביתו, אמר שם, שהוא יוצא לימים אחדים לקיוב. ואולם אפשר — שזה היה אצלו? ופתאם התחיל לבו נוקפו — למה שאלו כדבר הזה? הנה זה שותק... גסות המונית זו שבנפש!

והלז שתק ושתק ופתאם סחט:

— סרתי.

ואפרים הרגיש, שצר לו המקום פה. אלמלא היתה הכרכרה רצה ככה, היה יורד ומטייל לו קצת פה יחידי. כנראה, יש דברים בגו. ודאי, יש דברים בגו. והוא התחיל מסתכל באיזו שקידה צמאה שבלב במפרקתו האדמומה והשתקנית של חבירו. לשוא. אבל שאל לא ישאל. לאו. הוא לא ישאל.

שהוא נלאה במאד מאד וקשה לו הדבור מחמת איזה קשי שאינו נמוג שבחזה.

ופתאם — כמי שגבר אונים:

— שב נא, אחי, ובוא אתי יחד אל הקונטורה.

ולאחר שהרים אליו ישר את פניו, שהסמיקו בלסתותיהם, — בקול שחרב שוב:

— הרי אני... כל־כך קשה לי עכשו להיות יחידי!

איזו תוגה גדולה וקודרת שבנפש בצפצה מכל הברה שלו ונשבה מכל הֲוָיתו ובכבֵדות גדולה דבר מה שדבר ובאותה כבֵדות נופה גם שתק. אפרים התחיל תוהה. הוא הצית דומם פפירוסה והושיט את האחת גם לחברו.

— קצת תמוה הדבר, נחום. וכי מאימתי היית למפנק שכזה?

והלז — תחלה קדר מצחו מחמת יסורים אלמים, כנראה, שהחרידום; ואולם מיד הביט אליו דומם והיה משום־מה באותה הבטה כל־כך הרבה תוכחה אלמת של נפש דואבת, עד שאפרים בא במבוכה גלויה ופטפט ולא הרגיש בכמה שפטפט:

— סלח לי, נחום הטוב. אני... הנני ונלכה!

וישב רכוב בכרכרה מאחוריו של זה וכבר היה בו לבו מהסס לדבר שֶׁדִּבר ואיזו הרגשה שומטה התחילה קוססת אותו מתחת לחזה; אבל זה היה מפנה לו מקום באיזו התרגשות כבושה וחמימה ונפנה אליו באותה נשיכת תוגה רויה וגלאה שבקולו הכבוש:

— אח, יפה. כמה יפה, אפרים. גם אתה, כנראה, זקוק למנוחה — ותנוח אצלי.

ובהביטו אליו בחמימות ובאיזו רכרוכית מִנְצחה:

— לא חולה אתה, אפרים? כל־כך אתה חַוֵר... חֶמֶ... הלאה!

ונחפז הסוס לזוז והתחילה הכרכרה הקלה שוב דוהרת במסלה הכבושה. הלז היה יושב וראשו היה כבוש, כאילו באפס־אונים, בחזהו, ואפרים היה יושב ומרקד מאחוריו והיה קצת מביש מדברי חברו החמימים ומדאגתו הנוגה, שדאג לו באותה רכרוכית משֻנה שבלב. הוא היה יונק ויונק באיזו מתינות קופאה מהפפירוסה שלו ולבו שנלאה והסס היה תוהה ותוהה לפשר דבר. הדוש משֻנה זה, שהוא רואה פתאם אצל פלוני, מה טיבו? היה אדם גֵּא

היה חסר כלום לו לא היה. ומה שיש... ומה שיהיה — אם יהיה... יפה היה אולי לבכות קצת; אבל בכה לא תבכה.

אבל הנה נטתה הכרכרה בבת־אחת ימינה ונכנסה בצל של שתי שורות אילנות גבוהים ואפלולים והתחילה דוהרת במסלה ישרה ורכה. ריח הארנים היה גם פה חזק; אבל כבר לא היה מחֻמם והרוח חיתה קצת. ממסתרי החרישה התחילו באות נגיחות שורקות ומְמֻשכות — בבית המַרְשוּת הרחוק, הבנוי ליד הקונטורה, היו מנסרים קורות, ובתחלת המסלה האפלולית והריקנית נראתה שֵׂרה של סוסים רתומים לקרונות, שהובילו קרשים אֲרֻכים אל התחנה, כנראה, ואכרים לבושים לבנים מתנהלים אצלם ודופקים בהם מפרק לפרק. פתאם התחיל כלב נבח במרחק — ודומה היה, שחבריו הרבים נובחים לו תשובה מקצות החרישה האחרות. ואפרים חזר והביט פתאם מסביבו ונשם לרוָחה. התחילה פתאם גוברת בחזהו איזו תשוקה גדולה לשחרור והוא קרא בהתרגשות כבושה:

— נחום הטוב! הבה נשם נא לרוָחה — אה? הלא כבדות ארורה זו... השד טשחת! לחיות אינה נותנת...

הלז לא השיב לו כלום. ואולם לבו שלו הכביד ככה וככה גברה בו תאות השחרור הכפיתה והחוגרת אונים במסתרים — והוא לא הרגיש בשתיקתו של פלוני. לא הרגיש גם בזה, שהלז כבש שם יותר את ראשו. הוא הניח לו את שתי כפות ידיו על כתפיו ודברי כבושין פרצו מפיו:

— זוכר אתה — כשהיינו ילדים? אלהים! אותם החלומות הנואלים, שֶׁשִּׁפחו בנו החרשות הללו... נחום הטוב, הנה כבר איננו ילדים. ושוב אנחנו יחדו פה. זקנים? לאו. ואולם — הלואי שהיינו זקנים. ומה כל החרדה? החלומות נתבדו... אח, אבל כלום אלה חסרים לנו? אויר... קצת אויר לנשימה, נחום הטוב... היכלת לחיות בלי שום יפוי־כח מיָחד לזה — או מה? תמיד... תמיד... השד טשחת! כבֻדות נצחית זו שבלב...

ואולם פתאם נשתתק. נמצאו פתאם המושכות, שהיה זה אוחז, נגררות בחולות שאצל הכרכרה, והכתפים, שהיו תחת כפות ידיו, חַרדות, וראשו המורד של חברו היה כבוש בשתי כפיו והוא היה בוכה בקול חנוק ומרסק וחלש, באדם זה הבוכה בשנתו הקשה.

אפרים בא במבוכה. הוא התחיל מזיז להלז בכתפיו ופטפט:

— נחום... אבל, נחום!

הוא רואה, כמה קשה לו לזה הדבור בכלל. מלבד זה הרגיש משום־מה גם איזו יראה מסתרה מפני אותו פשר קרוב. לסניזה היה לו כל־כך נוח לשבת, כמו שהיה יושב, אצל זה... והוא היה ירא. המ... רזי לי! רזי לי! איזו סבה היתה יכולה להמריצהו פתאם לזה, שיהא לכתחלה סר אפילו אל משכנו? נחום? נחום שלו, המשנה קצת כל הימים?... והוא מלמל:

— חזרתי... אתמול בלילה חזרתי. אני... אני לא הייתי בקיוב.

בינתים באו אל גשר הקורות הכרסתני, שהיה טוטל בקצה המסלה שבמישור וגושר את לשונו של הנחל הרחוק, שמימיו היו במקום זה כקפואים, משום שהיו מסתרים תמיד באפי נחל גבוהים ומסבכים מצד שדות השלחים מזה ובצללים המרבים של הצפצפות האפלולות והבוקיצות הכפופות והמגדלות פרא, שהיו גוחנות אליהם ממורד ההר המדשא והגבוה אשר מנגד. בראשו של אותו הר כבר התנוססו הארנים הצפופים והזקופים שבחרשות הגדולות של הדוכס, אלו שהיו מרחוק משחירות באופק ומקיפות את חצי הסביבה שמסביב— והללו היו נתונות בחכירה לברבשים מימה ימימה. בתהלה נשבה אל פניהם רוח טופחת קרירה וריח של טינא הכה באפם והכרכרה הדלה מטרוצתה והתחילה מטלטלת מקורה לקורה; ואולם מיד אחר הגשר התחיל ההר המדשא והמסלה היתה מטפסת בו אלכסונות ושם היתה כבר מרפדה מחטים ובדים יבשים והיתה ששוחה כלפי חמה לוהטת וריח הארנים, הפזורים פה ושם, היה מחמם והיה כמגושש וכבש את הנשימה בסופה. בבת־אחת גבר החם פי שנים מכפי שהיה ובקרוב כבר היו הרקות הגרויות מצתות והבשר שנלאה היה רותח והנשימה התנהלה בכבדות ושארית מחשבה צלולה אבדה, ונשארה במלואה רק אותה קדרות קשה ומציקה, שמתחת לחזה הכואב, זו שהוסיפה פתאם חיל ושמה מחנק ליתר הנשימה וסלדה את הריסים מתחת למצח. חם להט ודממה חונקת ורוח קודרה זו שבלב. רוצה היית לבכות לרוחה. כמדמה, בהנאה שכזו היית מתפלש במחשים הללו הבריאים והריחנים והיית בוכה לרוחה. אבל בכה לא תבכה. יושב אתה שבור ונואש ואובד ורק אותו צור קשה ודומם מציק ומציק מתחת לחזה. קשה לנשם וקשה לבכות וקשה אפילו לגנוח גניחה רצוצה — קשה לחיות בכלל. אדם אובד ושבור — משום שכל מה שמסביב כה בריא. אדם אובד אבדה נואלה ושבור שבירה נואלה. מפני מי תכחד? מה שהיה — הוא כל־כך נואל וכל־כך לא־חשוב ומשום־זה גם לא־יפה ואיש לא

והמשמשה קצת, שהיתה מתמרת, כאד הלילה הזוחל שבשדות, בנפש הלחוצה וההוזה של אפרים שנלאה, והוא חרד וחזר אל ההכרה הפסקנית שבדברים וחנק איזו אנחה משנה בגרונו. היתה דממה בחדר ולפני החלונות הפתוחים קפאו באוירה הירוקה נגוהות נוגות בצחקן, וברחוק מקום קצת משם נמנמו אילנות צפופים בחם הלוהט שבצהרים. יאוש! ואותו נחום נמצא מתפרקד בממה הנמוכה והרחבה הסמוכה, שהיו גליליה הגבוהים וגלותיהם נוצצים קפואים, ומרקיד מפרק לפרק את מזרונה הרגש שמתחת. היו שם ידיו תחת לראשו והוא היה מביט בלי־חמדה אל התקרה וגנח לסרסקים:

— אני שואל: איפה הוא הקשר שבדברים? אותו ההכרח ההגיוני שבהם? אני איני תופס כלום! אותו רופא שוטה אומר: הטיפוס... היה הטיפוס אצל אותו חולה פסיזני והיא לא היתה זהירה... לא היתה זהירה! אבל כלום זוהי אותה הוכחה מכריחה שבדבר? הה! היה... מה שהיה: יפי... טהר... או מה? נגיד: דבר, שאינו מצוי לרב בחיים, ושבשל זה היתה להם לאותם החיים יניקה הימנו... ובבקר אחד ראית והנה איננו – משום... שאיזה פיטרזק או מיכי לקה בטיפוס! וכלום אינו תופס!

ואפרים חזר והטיל את ראשו הנלאה אל פנת הנקליט המרפד. ההבלים הללו! הרי־זה – פתחה לו שאזל פיה, כנראה; והוא מחטט ומחפש שם את ההכרח שבדברים... הלא לפלא הוא – כמה החיות הללו, הנקראות בפי כל: בני־אדם, יכולים להסתגל אל החיים! ההכרח שבדברים... אותו "רופא שוטה" – זה מצאו מיד. השכל מחיב: זה, ודאי, יש לו אשה ובנים והוא היה מוכרח לחזור הביתה ולנוח קצת – בכדי שיחזור ויפרנסם. וזה? אפשר מאד, שאילו היה גלוי לפני זה קצת יותר מכפי שגלוי לו לפי מצב הדברים, היה גם הוא מוצא אותו ושוב לא היה גונח באותה מטה. הלא, במהותו של דבר, היה לו תמיד לאדם איזו אחיזה שהיא בחיים – ואותו יפי וכל כיוצא בו אפשר לו, שיהא מוטל ומתגנה באדמה הלחה בכל הכבוד. והללו גונחים: ההכרח שבדברים! שהרי הוא–אפרים גופו, שרק מחמת מקרה שאינו חשוב של ששות לא היה אתמול בלילה לבדות לשני "הכרח הגיוני" שכמות זה, הוא, שבמקרה זה אולי גלוי לפניו קצת יותר מזה שגלוי לפני אחרים, המצא כבר – את ה"הכרח" שבדברים, חה־חה? והלז – הלז במקומו הלא היה מתאו! לאו, אליבא דאמת – אליבא דאמת, יש לחשב, נוחים החיים לבני־האדם למדי.

והלה חדל מיד. הוא גנח פתאם גניחה משֻנה וחדל מיד. ואולם אל חברו לא נפנה. הוא השתחוה והרים את המושכות ואגב – היה פוחט דברים:

— משֻנה ... אבל–רואה אתה... לכאורה, מה היתה לי זו? אבל, כנראה ...

ולא גמר. רק הוציא אנחה ארֻכה – רוֹתחת, פחמת בכי כבוש, וחרדה:

— אח, דינה, דינה ...

ואפרים נשאר יושב נדהם. דינה – הוא אמר: דינה? ופתאם נתפש בישתי כפות ידיו בקצות הכרכרה שאצל ברכיו והיה אוחז בה בחזקה. דינה... דינה... הגה פשר הדבר ... אבל מה – דינה? מה היה את דינה?

— נחום ...

וקולו נחנק בגרונו ונפסק. הוא נלאה פתאם. הוא רצה לשאול מתוך נפש שנחרדה: נחום – וכי מה קרה את דינה, נחום? ונלאה פתאם. נלאה מהרגשת המשא הכבד שבאיזה שקר צפוי לו. נשאלה השאלה. מה יגיד לו זה? דינה מתה. ואז? אז יהא זה צופה ומסתכל בו – ומחכה. והוא – במה יגמל־לו? הוא נלאה. אח, אבל דינה – מה קרה את דינה? וקולו נפל. הוא חגר שארית אונים ופטפט כבהלום:

— סַפר ... דַבר בדינה, נחום – אם אתה יכול ...

ובקרוב היה אפרים יושב בנקליט המרֻפד שֶׁשְׁלַל מאחד האולמים של משפחת ברבש ומצא לו מנוחה לפני המכתֶּבה היקרה, שבחדרו המרוח של נחום שבבית הקונטורה, וראשו היה מוטל באפס־אונים בפִּנה הרכה שבסומכותינו הגבוהות, ודינה היתה נצבת נכחו והיתה לבושה את אדרתה האפורה והרחבה ושַלְהֶבֶת הצחור היה חפות לראשה. היתה חרשת הארנים המשוחה, שבתמונה אשר בקיר שלנכח, כתומה מנגוהות קרני חמה נלאות שלאחרי הצהרים, והיא היתה מושכת ומושכת את כסיתה לידה ופניה המרֻגשים קצת היו מגחכים לו, כשם שנחכו זה לא־כבר כלפי יֵרה ורוחמה, ופתאם פטרה, מדי הושיטה לו את כפה לשם פרידה:

— הלא ... הלא המות במהותו היסודית הוא כל־כך זר לי... אפרים! והלא אני כה בריאה...

והדבר בכללו היה אמנם ניחא – אבל גם קצת מוזר.

— מוזר... מוזר... מוזר... אֵה?

זה היה קולו הגונח של אותו נחום שחדר פתאם אל הֶהָיֶה ההומית

בחור לבנוני מכֻּנם באחד הנקליטים הרחבים שליד השלחן אשר מַפתו אדֻמה וראשו היה נופל ומוטל בכפו הפרושה. ורוחט׳קה הקטנה, שישבה בתחלה בזוית השינה של הספה, הטילה את ראשה אהורנית ונמצאה מתפרקדת באותה זוית בחצי שכיבה וידיה משֻלשלות אל מתחת לתלתליה שנתפזרו וחזה מתרומם ומתרומם. מתי היה כדבר הזה – אימתי כבר היה כדבר הזה? לפני ימים, כמֻמה. לפני ימים שאינם רחוקים, היה אומר. הוא זוכר אפילו, שכשנדמו הצלילים האחרונים והמיתם הרויה, התחילה זינה, שהיתה, כנראה, ששוחה באותה מטה שבחדר־המשכב האפל, מתחננת משם, שלא תחדל, שתחזֹר ותשֻנה אותה שירה גופא – ורוחט׳קה הקטנה קפצה פתאם מטקומה ופניה להטו פרא והיא קראה בהתלהבות פתאם שבקדחת:

– לאו! לאו! רבותי, בתחלה אני רוצה להקריא לפניכם שיר אחד. שיר נפלא, רבותי! דינה! חביבה! קרבי נא אלי, שבי פה. אצל אפרים – ככה. הקשיבו נא, רבותי.

והתחילה – ודינה חֻורה טיד ותפשה בכפה הקודחת בכתפו של אפרים שנדהם. אותה קטנה קראה:

וְהָיָה כִּי יָשׁוּב מִנְּדֹד וְיָבוֹא אֶל אַרְצִי,
אֲנִי אֶהְיֶה שְׁלֻוָה.
וְכִי יִפְקֹד בֵּית אִמִּי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְּפָנָיו,
אָשׁוּב אֶרְאֶה בְּפָנָיו – – –
אֲנִי אֶהְיֶה שְׁלֻוָה.

זינה הגיחה מהאפלולית שבאותו חדר ונצבה אצל המזוזה–לבֻנה ואובדת באדמומית הַיְלאות הנופלים וחלבונותיה הגדולים דבקו בפני אותה קטנה שלהטו. דינה היתה נושמת, כדג זה שבחרבה, וכפה הקודחת היתה לוחצת יותר ויותר את כתפו של אפרים, כאילו לא מצאה לה שם אותה אחיזה, שהיא רוצה בה. וקטנה זו היתה נצבה מטש כנגדה והיתה מתלהבת יותר ויותר מקריאתה והיה הדבר דומה, כאילו זורקה היא ישר אל פניה של זו את כל מלה ומלה, שהיא מוציאה מפיה, במיחד. בקרוב התחיל קולה חרד ונמלא גֻנים וחצאי גֻנים חיים וזינה הגיחה כלה מאותה אדמומית של הַיְלאות הנופלים ואותה וַירה נמצאה נצבת ואוחזת בקרנות הספנתר והבחור הלבנוני נשל את כפו מפניו והפנה אותם באיזו תהיה כלפי אותה קטנה. וזו כבר היתה לוחשת ולוחשת:

להד"ם! מאחר שהאחראי שבדבר אינו האדם גופו, אלא איזה דבר שמהוה לו, ואפילו אם הוא ההכרח ההגיוני שבדברים – כבר אפשר לחיות. חה־חה. אפשר לחיות. שהרי גם ה"תוצאה הישרה של החיים", "הצד השני" שלהם – המות אינו אז נורא ביותר. כיצד! הלא ההכרח שבדברים... חה! לא יפה, רואים אתם, ידידים טובים, רק אז, כשאדם מרגיש את המקריות המוחלטה והמשפילה שבחיים ושבמות גם־יחד, מרגיש בה בכל מהותו, אפילו כשההכרחיות שבהם היא, לְפָנים, כה מובנה וכה "הגיונית". הה־חה... השד משחת! היושיט לו את הקש, את הקש להצלה, לזה, הגונה שם, המתפלל, במהותו של דבר, לו ורק לו – לאותו קש נואל? והוא התחיל צוחק פתאם ברוח קרה, כביכול:

– חה־חה, רואה אתה – ואני תופס! ואני תופס את הדברים כהויתם, נחום! ה"הכרח" שבדברים – חרי־זה סודו של איש ואיש, חה־חה. וגם אצל דינה זו...

וסתאם נשתתק, הוא נלאה במאד – זאת אחת. השנית, דברים שכמות אלו – דברים של שטות יתירה הם תמיד ופה, כמדמה, יכולים הם, שיקבלו גם צורה מיוחדה של שטות. בני־אדם אלו – כשהם מחזרים אחרי אחיזה כל־שהיא שבחיים! לאו. מוטב, שידום וינוח בטקצת. ככה. באפס מחשבה. באפס הרהור כל־שהוא שבמוח המלא אד. יגברו הדמדומים ותהא הומה ההֲוָיה ההוזה שבנפש. הכל פס. מנוחה, מנוחה, מנוחה... יפה! כְּבָרֶגֶת הדואר הקלה, הרתומה לסוס אחד, והיא רצה ומקשקשת בשדות רחוקים ודרכים יתומים, התחילה מקשקשת בנפש הרדת דְּאָגה רחוקה־רחוקה. מה הדאגה? הנה הדליקה דינה הלילה משום־מה את המנורה הגבוהה שבפנה, שאצל הַגילאות האדמדמים שבפתח, וגלתה הפרסתנית מטשטשת קצת את האורות שבחדר ובפנת הספה כה נוח ויפה לשבת. מי כבר היה כדבר הזה? הלא כבר היה היה כדבר הזה. הנה דינה מלבינה אצל הפסנתר וקולות הומים וספוגים רגשות רבים חודרים אל הנפש ההוזה. היא ומנגינת המות שלה. תוגה הוטיה, החודרת למצולות אפלות, וחלום מתחולל, השואג לגאלה רחוקה, והזיה נסוכה והרישית, הלוטפת את הנפש הרצוצה. אצל הַגילונות האֲוִירים, שאחורי הפרח הגבוה והַמַּצל שבזוית, הסתתרה וַירה החורה – וכפרח צחור בשלל הפרחים הַבָּהים שבטפיטים, צנח ראשה אל הקיר ושם קמאה. בטבורו של החדר היה אותו

השני בתמונתה של דינה, שמצא שם נצבת במסגרת קלילה. זה היה לאחר שכפנות היום באו אל נחום אהיו הבכור ואותו יהודי שאינו גבוה, שהיה פוחז בדבורו ויורק ברמה וכשהיה מדבר בגירה וברוחמה, היה אומר דוקא: וגירה שלי ורוחמה שלי. אותו את בכור היה יהודי קוֹמָנִי וכתפני ובמקצת גם כרסתני והיה מגלח את לחייו הדשנות וזקנו שמתחת יוצא טרין מקשט והיד מדרכו לשרבב את ידיו לאחוריו אל מתחת לכנפי הפידז'ק הקל שלו ולטיל בחדר אנה ואנה, כשהוא פוקד לסרקים את אחיו השתקני במבט שמתחת למצח, וכשזה היה נפנה ויוצא, היה זה מרים את ראשו והיתה שרשרת הזהב שבחזהו מתלבטת פתאם והוא היה מתחיל שר בהביטו בנחת אל אשר מסביב:

Ахъ, да тройка... Снѣгъ пушистый...

ואותו יהודי פוחז בא והסיר את טליתו הלבנה והארפה, שהיה חובשה מפני האבק שבדרכים, וגלה את ראשו הגזוז והמאפיר ושתה אתם תה ודבר רוסית שאינה נכונה ודבר ב„סטויקות" וב„קרזקנה" ובדובליקטים ובגירה שלו וברוחמה שלו ובמספרים שבתשברת, ולאחר שגמר את שתיתו הבהולה, נגש אל המכתבה וחטט הרבה בחבילת הדובליקטים והרשימות שהיו תלוים אצלה בקיר, וחזר וחבש את טליתו הלבנה ונפטר מהם – ואפרים ישב וחזר אתו גם הוא. בהליכתם התחיל הלז שוב מספר וסִפֵּר הרבה בגירה שלו וברוחמה שלו ובאותו בחור לבנוני שטפזלטוה או מאמריקה, שכנראה, הרי־זה „אדם חשוב" – אה? רואה הוא בימים האחרונים איזה... וחזר ודבר בגירה שלו וברוחמה שלו ובנחום זה גופו – ובאותה... באותה דינה „שלהם", שאמור אומרים בה, שדבר מותה של זו לא היה לגמרי כפשוטו; שהרי... שהרי אלמלא זה, קשה באמת – כיצד אדם „נוטל" פתאם ומת! אלא שאומרים... הבריות מרננים... מרננים אפילו כבר יותר מדאי... חי, ספור־בדים יש להם בדבר... בדבר אותו הרופא השני שבבית־החולים – זה... הרוק... מילא. זאת לא זאת; אבל דברים יש בגו. זהו ודאי. אח, הילולת הלילו של אותה רוחמה, זו הקטנה שלו – אילו היה רואה! אילו היה רואה!

וכשחשב אפרים ומצא פתאם, שהביתה אינו רוצה לחזור כלל וכלל, לא סָרַב הרבה וסר אל ביתו של הלז והיה נהנה מאד מזה, שלא מצא שם כל איש. אותו יהודי השאירו בקרוב לנפשו והתחיל מטפל בשלו והיה יורק בחדרו ברמה ואפרים אמר לשבת קצת יחידי ונכנם אל חדרה האפל של רוחמה,

וְיהִי הָדָם לִי, לְהַשְׁקִיט בּוֹ צָמְאִי,
וּלְרָפְאוֹת יַהֲא לִי, לְהַשְׁקִיט בָּהּ תַּאֲוַת נֶפֶשׁ נַלְמוּדָה וְחוֹלָה,
מְיֻלָּלָה, בְּוֹאֲבָה בְחוֹרָה, בְּיִסּוּרִים לָאֲהֻבָה,
וְחוֹבָקָה אָבָנִים הוֹמֵמוֹת – – –

ופתאם קרסה, כמי שברכיו פקו, ופרצה בבכי משֻנה. חרדה חרישית נשאה מסביב ודינה פרצה בשאגה קלילה ונזדרזה ומשכה אותה אליה והסתירה את ראשה בחיקה, הסתירה, כאומרת להסתיר את סודה היקר לה, והתחילה לוטפת ונושקת אותה דומם ובידים חוֹרות וחַרדות. הנה נגשה זינה וישבה בנקליט הקרוב והציתה לה פפירוסה והתחילה מביטה ומביטה כלפי אפרים... לאו. מתי היה כדבר הזה – אימתי כבר היה כדבר הזה? אח, אפשר – יהא אותו דבר שוב חוזר ונשנה? לאו – למה? למה? יגברו נא ויגברו הדמדומים הללו ותהא אותה הֲוָיה הזה שבנפש הומה והומה, ככה. באפס מחשבה. באפס הרהור קל שבמוח. באפס אותו כאֵב תמידי. מנוחה... מנוחה... מנוחה...

– אפרים... אפרים!

נחום היה נצב אצלו ומזיז בכתפו.

– כלום... מה?

– לא־כלום... אבל... אבל פחד פתאם אחזני. אולי תשכב ותנוח קצת – אה? אתה כה חוֹר... אה! הנה ימים באים לקראתנו. אפרים... אני אומר: ימים הנה באים לקראתנו. חה! ימי סגריר רטֻבים ואפורים ומכלים שארית תקוה בלב... סתו! סגה יום – ויאת לילה... הה־חה, אותם הלילות הגדולים, השחורים, האלמים, ככתלים הללו, החושפים לאדם הבודד שנים אימות וקרות מהזגוגיות השחורות – וזו הצפיה... אותה צפיה סחדנית, הקוססת את הלב החולה, שאתה מצפה שוב לבקר – לאותו הבקר החולני, הכבוי, כאישוני התרנגלת השחוטה, הרטֹב, המזֹהם, המבלה שארית תקוה שבלב... אח, שמא תגיד לי אתה, אפרים, לשם מה ולשם מי אשאר פה, תחוב־מהום והלאה – אה? אפרים... אפרים!

– כלום... מה?

– לא־כלום... שמא תשתה תֵה – הבה ונשתה תֵה, אה?

ובמלואם – זכר אפרים את הדברים האלה רק בלילה, כשהיה נצב בהדרה האפל של רוחמה הקטנה ומסתכל לנגה הקלוש של המנורה שבחדר

חגיגה וצלצל צחוק עֲלִילות ומקהלת המנגנים הפתה בחריצות ורַקיטות שואגות נזרקו מפרק לפרק אל האפלה השחורה שבמרום ואפרים נפנה משם ויצא לשוטט בחוצות קריה השוממים שבצדדים. ברחוב הגנים, ששם היתה האפלה שחורה ביותר, מסני האילנות המרֻבים והמגֻדלים, שהיו מסתירים את הבתים ההוזים, נדמה לו פתאם, שקראו בשמו בלחש, והוא נפנה ומצא אשנב אחד, שהיה פתוח מתחת לאשֶׁרה מגֻדלה ושחורה, ובאשנב הלבינה איזו תמונה. הוא ננש והסתכל בו היטב ופתאם פלט:

— יחידה... ובאפֵלה... וֵירה!

וֵירה, כנראה, היתה כבר מהרהרת חרטה בדבר. פניה החֻורים, שהסתמנו בֶּהים באפלולית שבלילה, היו קצת נוגים ומכֻנסים אל תוכם וישיבתה זו היתה קצת מוזרה והיא הביטה אליו, כאילו באקראי. ואולם פתאם נזדרזה וקראה באיזה צחוק חנוק:

— לא אמת — סביבה רציוה מאד למשוררים, אה?

נמצא, שזה היה חדרה של זינה. פה, כפי שהוא רואה, יושבת אותה זינה. מה היתה רוצה להגיד לו? ככה. היא — וֵירה — היתה צריכה לראותה ולא מצאה אותה בבית; ובהיות שלה נדמה, לכאורה, כי פה יפה לשבת קצת ולחלום, נשארה מחכה לה. אפשר אפילו, שהיא היתה מוצאה אותה, אילו היתה נכנסת אל... אותו קלמר — אל קלמר... היתה אולי מוצאה אותה... מה היתה רוצה להגיד לו? אח, ככה. רואה הוא, בימים האחרונים הרי־זה מטפל בכתיבת דרמה אחת, שקרא ראשי פרקים הימנה באזני אחדים מאתנו, והללו מצאוה באמת חשובה במאד. שם יש מקומות כה יפים... הרי־זה — טלנט! כפי שנראה, הריהו רוצה להכנים לתוכה נפשות אחדות מ... מאלו, שהיו חיות אתנו פה... וזינה — זו זכרה ימים מקדם, חה־חה. ביחוד, הרי־היא משום־מה מוצאה אינטיריסה גדולה בדבר. היא כה שוגה בזה ומתלהבת, כפי שנראה, התחילה זו שוב חולטת את חלומותיה בדבר הבמה — זוכר הוא אותם ימים מקדם? אדם משֶׁנה היא — זינה זו... ורוחה כה כביר... יש שהיא חושבת בה, כי מחֻמר אחר קֻרצה... מה היתה רוצה להגיד? ככה. אילו היה הוא — אפרים, כַּוָּנתה — רוצה להיות נלוה אליה, היתה אולי נכנסת לשם... מה הוא סובר?

והיו הדברים בסופם כה נוגים ואמירתם החרישית היתה ריצלו קובלת

שפתחו היה פתוח אל האולם המואר בֶּהה. אלא שבקרוב נתקל באותה תמונה, שהיתה נצבת יחידה בדלפק שבפִּנה, והתחיל מסתכל בה והכירה. זאת היתה התמונה היחידה, שהיתה דינה שומרת מימים מקדם – מאותם הימים הרחוקים, שנגוהותיהם כה שלַוּת וצלליהם כה נוחים, כשדינה זו היתה לבושה שמלת קצרה והיתה מפזזה כתינוקת באולמים הגדולים שבבית אביה תחוקה החי צלצל מהחלונות המרֻבּים והמלאים הֵד רב; כשהיתה מתגרה במשובה באפרים, שהיה נכנס אליהם, לפרקים, ושוחקה בפניו על משפתו ובוכיה בטסתרים, כשזה נפטר ויוצא. ככה ספרה לו לאחר שנים, כשנפגש אתה בַּגַּכר והיא הראתה לו תמונת זו גופא. הנה אותם גלי התלתלים התלולים, שהיו אז תמיד פזורים ותמיד סוררים, והפנים הטהורים והפתוחים הללו, שהמשובה הצוהלת שבהם מגבילה באיזו חֻרה סריזית וקשובה, ומשום־זה אתם אובדים את ידיכם ואת רגליכם, כשאתם באים לתפש בהם אותה בת־צחוק חצופה ומסתרה, המרפרפת ונגוזה לכם פה ומבצבצת משם, והריזו תמיד פורצת דוקא מאותו מקום, שפחות מכל השדתם בו, והיא טופחת ישר, כטכת־לחי זו, אל פניכם הנבוכים. ופתאם נזכר משום־מה באותו נחום ובדבריו שֶׁדִּבּר באזניו ביום – במלואם. אח, בימים ההם היו פוגשים את ימות הסתו ברוח אחרת ובדברים אחרים... כמה הלז שם מתבוסס במכאוביו הרבים – מילא! ותמונה זו נפלה בירושה דוקא – לרוחמה. היש דברים בגו? וכשהתחיל מחפש בה, נתקל באותה כתֹבת קטנה, שמצא בה מתחת, ושהיתה מכֻסה, כנראה, בכונה תחלה, בקצות הפלוסין של המסגרת. שם היה כתוב בכתב ידה המצֻטר קצת של אותה דינה: „מוֹרִיסוֹרִי מֵי סאַלוּטאַנט, אחותי רוחמה, האחות הקטנה שלי, השנואה לי אמנם במקצת, אבל אהובה היא לי – בהרבה, בהרבה". הדאטום שטתחת היה מָשָׁל הימים האחרונים. ואפרים קם פתאם ממקומו ושָׂם פניו כלפי הדלת.

– מוריסורי מֵי סאלוטאנט... הנה ה„הכרח ההגיוני" שבדברים, חה־חה־חה!

ויצא.

אותו יום היה, כנראה, יומא דגנוסיא לבני האזרחים ושורות החנויות הסגורות היו מקֻשטות בדגלים קטנים, שנפנפו ורשרשו ברוח, ובפרדס שבכבר, שמבואו היה מקֻשט בקשת גדולה של פנסים אדֻמים וכחֻלים, שנוצצו באפלה השחורה אשר מסביב, ובשני דגלים גדולים ואדֻמים, היתה, כנראה, איזו

החֻרים באפלולית והרכים, הפכו פתאם סובלים בגלוי ונאמנים והיו נשואים אליו דומם ושפתה חרדה וחרדה. נפר היה בה, שקשה לה הדבור, וחזֶה, שמתחת לאותה בלוסה קלה וחרדה, הפה, כנראה, גלים כבדים. פתאם נחנה ונשקה לו רותחות ובשפתים מרפרפות בכפו וצנחה בגניחה חלשה אל פָּנים החדר האפל. לא חלום היה זה, אפרים – לא חלום נוגה שבנפש, אותו בכי חנוק ויתום, שחרד וגז בדממה האפלולה שמסביב?

וחלום היה הלילה האפל והשותק והרחובות ההוזים והשלֵים והמית המים הרבים והשוקקים, שבאה מאצל בית־הרחים הרחוק, החולם יחידי אצל לשונות הנחל, אשר בשדות השלחים שבאֵד, והשתפכה אל הדממה הגדולה ונתנה לה צורה מיֻחדה. אגדה ספרוּ בדבר החיים והמונם – אגדה רחוקה בדבר בני־אדם חיים ומורדים ונואלים ואמללים, שהיו אוהבים זה את זה וגורמים יסורים זה לזה ושונאים זה את זה וגורמים יסורים זה לזה ורחוקים זה מזה וגורמים יסורים זה לזה. אגדה משֻנה ומגֻלה וכה רחוקה מהשכל והמציאות ההוזה. יסורים – מה אלו יסורים? היו הללו רחוקים, כשם שהיתה המנוחה הגמורה רחוקה, והיה אפשר לחיות. נדמה שוב, שאצל החיים אפשר וגם נוח לחיות. והלילה היה אפל והרחובות היו הוזים והמית המים הרחוקים יְשנה ויְשנה את הדממה הגדולה. הנה רשרשו בקנים. מי רשרש בקנים והטיל חרדה בטרפים הנרדמים? רוח חרישית נשבה ובכנפיה הביאה צרורה נדיפה אתת קלילה – נדיפה מתוקה במקצת ושמנונה במקצת של קוטֶבה. שלום בסתו, אפרים. הנה כבר הקוטבה הריחנית. קוטבה זו – מפרחי הסתו הראשונים והנוגים היא בפנות הנדחות הללו. כשמתחילה בחוצות נודפת הקוטבה השמנונה, כבר קרובה גם נדיפת התפוחים, הצבורים בדירים וברפתים הנמוכים, שאצל הנהר שבמורד, וקרובים מחנות קוֵרי־הזהב הרבים, הנמשכים ונמשכים בשדות הספיח בימים הנוגים, והכוכבים הצפופים והמרֻבים, הנופלים ונופלים למכביר בלילות הקרירים, ונשארים צפופים ומרֻבים, כמו שהיו בתחלה. שלום בסתו, אפרים. בלי־ספק, אדם כבר אינו הומה נכאים לקראת בוא הסתו הנוגה, כשם שאינו חוגג שוב בנפשו את חג האביב הצוהל. אבל יש גם האידנא, שבימים הקודרים הללו אדם אוצר את כחות נפשו הטמונים וסוגרם בחזה השותק – והאדם אדם שָלֵו ומחשבתו מחשבה בהירה ונשימתו נשימה ישרה. שואגים האילנות יבֵשות והשמים הנמוכים קודרים ונפחות נתנו החיים הנוגים – והאדם אדם שָלֵו ושרירין שרירים חזקים

במסתרים והחרידה בהמיה רויה את הנפש הקשובה — וחרפה היה, פשוט, להביט אל הסנים הללו, פני ריבה לבנבנים ורכים תמיד, שהיו הולכים ומשתנים, כפני זקנה דויה זו, מחמת כאב אנוש שבמסתרים, והיא כאילו לא הרגישה בזה וכוָנה אותם בשלוה הזה, כביכול, דוקא כלפי האסק האובד שמנגד, ואפרים היה, כאילו קרם פתאם תחת סבל אותה תוגה גדולה, שירדה ולחצה בבת־אחת את לבו ההומה, והוא נטלה לַיָרה בכפה הקטנה, שנמצאה מצַנגת במקצת, וקרא ברוח הומיה:

— מה א נ י סובר? אולי תהא זו שטות, יָרה, מה שאני דובר את הדב־ים האלה בכל? ומה שאני דובר אותם דוקא באזניה – ביחוד. אבל... הה־חה. יש שמספים אדם להיות אפילו שוטה — ובלבד שיראה, שהוא מסָגל, לפחות, לדבר זה. אח! אני סובר, יָרה טובה, שכל אותו „אשר" טפל ולא יפה במהותו — ואפילו אם נניח כבר, ש א י נ ו מדָמה, שאליו בני־אדם אטללים מנשאים את נפשותם הצמאות, אינו כדאי להם כל וכלל, מאחר שהוא יכול שיהא משמש גורם, ואפילו רק לדק אחד פורח, של אותם היסורים המזהמים, המשפילים והמנוּלים ככה את הנפש. כמה הללו גוטלים מזיו, המצָמצם גם בלאו־הכי, של אדם...

ואולם יָרה הוציאה פתאם את כפה מזו שלו. נפר היה בה בזו, שהיא הולכת ומדקפת אגב אותה ישיבה ודבריה היו קרים והיו כמלגלגים:

— מה זאת – סילוסופיה?

ולאפרים חרה בתחלה והשיל ארס קשה יותר מדי:

— אח! ואני שכחתי לגמרי, שהיא דורשת לחם – וגבר, חה־חה! והנה אני, השוטה, בא בפילוסופיה שלי...

ואולם פתאם גברה בו אותה תוגה נוקבת שבלב והוא נקוט בפניו ואיזו חרטה פנימית וחזקה ההרידה את קולו:

— לאו. סלחי לי, יָרה הטובה! ואולם אותה הספרת־פנים נואלה — למה היא באה? כאילו כל שפמות זה חשוב לנו... הלא... הלא לי, לפחות, חשוב רק זה, שאת סובלת יסורים, כנראה, ויסורים גדולים, ולי הדבר צר, צר יותר מדי, יָרה. אה — טילא! היא נשארת פה? שלום!

אבל יָרה, שהבישה אליו בדברו וגחכה גיחוך רצוץ ומרסק, גנחה פתאם ותפשתו בכפו. היא לחצה ולחצה אותה בכפיה הקטנות והנוגות שלה וסניה,

זבט־מפירטנט שוקק, כמו שהיו מנגנים פה באותם הימים, ונגנו את המנגינה הנוגה והחולמת, שאותה היתה מסגלה לשגות בה לילות רצופים — אותם הלילות הגדולים והקודרים, שסוד החיים הקשה רוחש בשתיקתם, כשהזוויות האפלולות מציצות כשהן נוגות ומחרישות, וקולו של אדם, מדי הוציאו הגה מפיו, חרד מבכי רושש שבנפש הלחוצה. זו היתה אותה מנגינה, שהיו קוראים לה מנגינת־המות. מנגינה נוגה וחודרת למצולות הומות ומלאתי צלילי חלום רחוק, ההותר וחותר יחידי במשברים השחורים וקרב — אותו חלום מתחולל ורוה תאניה שוקקה, שהיאוש הגדול מחיש תמיד מפלט אליו, מדי בואו אל קצו השחור. נגנו — ואפרים נשאר יושב תחתיו, כנציב־שיש זה, וחזהו ומחו נאלמו פתאם, כמו שנאלמת פתאם אותה צפור נדהמה, שנמצאה סגורה בכפות דוסה החזקות והיא נאלמת, מפני ששוב אינה מרגישה בכלום, אלא בצפרנים הקרים והקשים הללו, ששוב לא יחדלו הימנה. אלא שבקרוב נמצא אצלו הדבר קצת המוה — למה הוא יושב פה? היה, כנראה, לילה והוא שוטט יחידי בחוצות ואותה, כנראה, אינה ישנה, שהרי בפנים מנגנים בפסנתר — ולמה זה אינו סר? החלומות הללו! והוא קם ובאפס מחשבה תחלה וברגלים נלאות וכאילו רק מפני שכבר דש בדבר זה, נגש והתחיל דופק בדלת בלי־חמדה, כדרכו פה מימים ימימה. אחת. שתים. שלש... אבל המנגינה לא חדלה והוא התחיל מפקפק בדבר ומביט מסביבו. אפשר כדאי לו, שינוד הלאה? הרחובות הוזים והלילה כה שוקט. ואולם פתאם נתקל מבטו שוב בחלונות האפלולים, שנוצצו שחורים כלפי השיחים הנמוכים וכוסות הקושבה הנרדמות, והתחיל נזכר באיזה דבר שאינו ברור וירד ושפס במתינות אל אחד החלונות והביט פנימה. בבית היה אפל והוילונות המורדים לא נתנו לחדור לשם כראוי וכלום לא היה נכר. ואולם מדי להצו יפה את פניו אל הזגוגית הקרה, הקשיב פתאם מבפנים איזו שאגת פחדים והשירה ההומיה חדלה בבת־אחת. אז חזר פתאם אפרים אל ההברה המוזרה שבדברים והיה קרוב לנפול; ואולם מיד שבה אליו רוחו והוא מהר וחזר אל הדלת. שם בדק ומצא, שזו לא היתה סגורה מבתחלה, והוא חדר פנימה. וכשהציץ בפרור והביט כלפי הפסנתר הפתוח, נשם לרוחה ונפל, כשהוא נלאה כלו, אל הנקליט המרפד הסמוך. כצפור ירויה זו, שכנפה מורדה ושותתת דם והיא גופה מתדחקת ומתלחצת אל הפנה, שנפלה לשם מטרומים, ומביטה

ותוגתו תוגה פזרה... תוגה פזרה! ריבה אחת הוא זוכר, נפש יפה והוטיה במסתרים, שהיתה בוכה, לפרקים, לריח הקושבה הראשונה. כמה היתה זו רוגשת אז ורוגזת דומם! והיה קולה חרד, מדי הוציאה הגה מפיה, ולילות רצופים היתה אז יושבת אצל הפסנתר ושוגה במנגינה אחת, שהיתה אוהבה אותה ביותר, מנגינה נוגה וחולמת, שהיו קוראים לה מנגינת־המות. ריבה זו היתה אומרת לו תמיד בלי אמר, שהיא אוהבת אותו, ואותה אהבה, משום שהיתה אהבה, היתה מכבידה תמיד את נפשו; אבל באחד הימים, כשבגדה בו זו פתאם ובחרה — במות, זה אויבו, הגדול תמיד ממנו והחזק תמיד ממנו, גרם לו הדבר אותו כאב שבמפח־נפש מר, אשר ביתי הילדות הרוגשים היה בשלו בוכה הרבה בלילות... קצת משנה היתה אותה הרגשה — בלי ספק; ואדם שבגר היה בודאי שוחק לה — אם לא מתקומם כנגדה: הלא... דברים שבקדושה כל־כך הרבה יש להם לבני־אדם!

ואפרים הרגיש פתאם, שכפו הבקה איזה דבר קר וקשה, והוא הביט אל סביבו וראה, שרגליו הובילוהו אל תחת אותה כפה בולטה, המקורה סחים ירוקים, שיצאה ממסדרונו של הבית הנהדר, זה שהתנוסס אחורי הגשר הגדול, זידו אוחות בכף הדלת הנוצצה. משמאלו אבדו במרחק אורות הפנסים, הקלושים והבודדים, שהיו פזורים, כאילו נשמטו מידי מי במקרה, משני צדי השוסי הפרסתנית, ומימינו נמנמו בגנה הקטנה כוסות קושבה ריחנית, לבנוניות זאדמוניות, ורשרשו טרפים בחלום השיחים הנמוכים ונוצצו שחורות זגוגיות החלונות, האפלולות והנטושות. הרחק מסביב היתה הדממה ונשם הנחל השוקק והשחור הסמוך וכנפי פחד קל היו משיקות — כנפי המות הזרות והנוראות, שפה כבר היו. פתאם חרדה קצת הדממה ונשימתו חדלה. בתחלה נדמה לו, שחלום חלם. מפנים הבית, הנטוש והאפל, תפשו אזניו איזה אקורד הומה והוזה של פסנתר. ואולם השני, שבא אחריו, זה כבר היה ברור, כמציאות המות, ולבו של אפרים כאילו נתלש מחזהו וברכיו פקו והוא קרס וישב על הספסל שבצד. פתאם התחילו האקורדים שבפנים הומים ונשאים בזה אחר זה והיתה כל המיה והמיה במיחד הודרת אל הנפש ומצננה אותה, כרוח קלה זו, הפורצת מהכוכים האפלולים שבשדות הקברות, הנשכחים מני רגל, וחובקה בקרתה הזרה את ברכי הנודד היחידי. לא היה שום ספק בדבר. בפנים הבית, האפל והנטוש מני אדם, נגנו בפסנתר ונגנו בשאר־רוח

בחדרה קפואה אל הַצַּד השלו, הקרב אליה בידו הנסות, ככה הביטה אליו מאצל הפסנתר הפתוח רוחמה הקטנה והיא חורה ונפחדה ומכנסה כלה אל זוית אחת קטנה שבכסא המרוח שלה. פתאם נפל ראשה אל מרפקה והיא התנפלה אל הזז, היוצא מהפסנתר, והתחילה בוכה בקול וכתפיה הרזו. כנראה, התחיל פחדה נמוג ופג.

וכשהתחילה האפלולית שבחלונות מאפירה במקצת ובַּנָּנה שמאחוריה צפצפה צפור אחת בודדה ונאלמה, היתה רוחמה יושבת בדופנו של הנקליט המרפד, שהיה אפרים יושב בו, וחובקת לו בצווארו וקבלה:

— אח, איפה היית בכל הימים המרים האלה, אפרים? אני פה הייתי כה גלמודה...

ובחבקה אותו, היה בשרה חם מאד והיו יצוריה רוטטים אצלו, כצפור שבויה זו, כשאתה נושלה מתחת לכנפה, ואפרים היה ראשו מוטל אחורנית והוא פלט, כבא מרחוק:

— חה! ואילו הייתי אני פה, רוחמ׳קה?

— אילו היית אתה פה! רואה אתה, הללו שמסביב — הלא כלם כה רחוקים ממני... תמיד — ואף כי ביתם האחרונים... וירה זו, שאינה ישנה משום־מה בלילות; זה הלבנוני, המדבר יומם ולילה ב„יצירה" החדשה שלו — ואפילו אותה זנה, שבכלל איני אוהבת אותה ביותר...

— ואני?

ולו התנפחו שפתיה והיא זרקה לו קריאת תוכחה קובלת:

— אפרים!

ופתאם באיזו שאיפה כמהה שבנפש:

— אח! אילו היית אתה פה, היית יושב ושותק — ומקשיב. הלא אני כל־כך אוהבת, כשאתה יושב ושותק ומקשיב. נדמה לי אז, שגם אני וגם מחשבותי ודברי שקולים אנו בהרבה יותר. ואם יש שהיית פולט איזו מלה, הייתי אחר־כך הוגה בה בלילות...

ואפרים נקוט פתאם בפניו, כאילו מצאוהו, כשהוא חוטא בסתר, או שבאו ואמרו לו, שהוא שוטה. הוא הרגיש פתאם, שחם לו במאד, והוא שחרר בזהירות את צווארו שרתח וקם ופלט כלפי פניה התוהים של זו:

— זהו דבר מיתר, רוחמ׳קה. אל תאהביני!

In memory of **Morton Max Palley**

Morrdukh Bentsionov Palchev

יהי זכרו ברוך

1890, *Konotop, Ukraine*
1980, *Atlantic City, NJ*

Father, Husband, Zionist, Poet

זו התפילה פתאם צוחקת בקול רם והיה צחוקה קצת משנה במפליו המתפתלים והיה דומה שם בהרבה לבכי מרסק, והוא נקוט מיד בפניו גם מפני שטות יתירה זו ונפנה ונהם אל שפמו:

— שוטה! שוטה טופלג וקרח — השד משחת!

ובקרוב היו שוב הימים הרחוקים הומים והומים והֶהָיָה שמסביב היתה שוב הזוה ודוממה; ואולם כבר היתה אותה הֶהָיָה הזה אפרורה במקצת והרחובות הישנים היו כמרבצים ולמבואי פתחים סגורים רבצו כלבים ונמנמו. שוב לא היתה זו אגדה, שֶׁפִּפְּרוּ בדבר החיים והמונם — שוב לא היתה זו אגדה רחוקה, שספרו בחלום בדבר בני־אדם חיים וטורדים ונואלים ואמללים, ואותו כאֵב־תמיד וצורב, הסוגר את הנפש השותקת, זה לא היה רחוק, כשם שלא היו רחוקים אותם החיים ומה שאצל אותם החיים. חָוֹר וחָוֹר החלום האפור. קלוש היה נר־התמיד, שדלק יתום אצל בית־התפלה הגבוה, וברחוב הסמוך כלתה רגל חוגגת והפרדס, הפתוח לרוָחה, היה נטוש והיה שותק וצמרותיו השחירו יחד והקשת שבמבואו המקשט היתה כבויה ושני הדגלים הארֻפים היו מורדים, ובטבורה של הככר המרֻבצה והמאפירה הקרובה היה אחד ממקהלת המנגנים, שֶׁוִּדֵּי שותה שפור, שאבד את בני חבורתו, קוֵם באבק הטלול ומהלל בהלילו שירה אחת נוגה וֹפראית למחצה משירות המולדת שלו הרחוקה. הנה חרדה צמרת במרום וצפור נמה קפצה מבד וצפצפה ורוח קלילה נשבה ושפחה בפנים ותרנגול קרא במרחק. מה יהיה, כשיאדימו פאתי הבהרות הללו שבשמים?